

BÖLCSESZDOKTORI DISSZERTÁCIÓ

SZABÓ J. JÓZSEF

KORA- KÖZÉPSŐ BRONZKORI TEMETŐ
A BATTONYAI VÖRÖS OKTÓBER TSZ. HOMOKBÁNYÁJÁBAN

1986

I. A lelőhely topográfiai helyzete és kutatásának története

A lelőhely Battonya község belterületétől mintegy 8 km-re északra található, a Mezőkovácsházára vezető műút mentén. Ezen a részen torkollik délkeleti irányból a Cigányka-ér a Száraz-ér meanderébe, mindkettő a Maros folyó egykori, elhagyott ága.¹ A torkolat szegletétől, a Cigányka-ér jobb oldali, északkeleti partján mintegy 1 km hosszú, kelet felé 300 méternyire kiszélesedő, olyan hátság húzódik délkeleti irányban, amelyet a többi oldalon is egykori vízjárásra utaló mélyedések határolnak.

Ennek a szigetszerű képződménynek a nyugati végén keresztülhalad az említett műútnak egy délkelet--északnyugati irányú szakasza. Az első sírok a műút délnyugati oldalán kezdett homokbányászás során kerültek elő /1--2. kép/. Széll Imre, Battonya Hunyadi u. 4. sz. alatti lakos bejelentése, majd Nagy Katalin, hódmezővásárhelyi régész helyszíni szemléje nyomán 1964-ben került sor Gazdapusztai Gyula első ásatására, aki a következő év végéig 60 sírt tárt fel. Az ásatás tapasztalatairól először az 1965. évi szegedi, régészeti konferencián számolt be részletesen. Vázlatos áttekintést adott az addig kevésbé kutatott vidék régészeti képéről, a lelőhely ter-

mészeti viszonyairól, részletesebben tárgyalta a temetőben fellelhető háromféle temetkezési szokást: a csontvázas, a hamvasztásos és a szimbolikus sírokat. Az értékelés során többször hivatkozott analógiaként a Maros-vidéki, bronzkori temetők /Deszk, Szőreg, Ószentiván/ leleteire, ugyanakkor felhívta a figyelmet olyan edényformákra is, amelyek elűtnek ezektől. A települési jelenségek között felfedezni vélte a hatvani kultúra leleteit is.²

Gazdapusztai Gyula a temetőre vonatkozó, néhány észrevételéről érintőlegesen említést tesz más tanulmányaiban is,³ ugyanakkor egy ismeretterjesztő írás is napvilágot lát.⁴

Ezután még újabb 19 sír kerül feltárássra, majd 1968-ban Gazdapusztainé Varga Annamária ásat a lelőhelyen. Ugyancsak ő teszi közzé néhány fényképpel, vázlatos rajzzal, típustáblával a sírok és a régészeti leletek leírását,⁵ amelyhez az embertani⁶ és az állattani⁷ leletekkel foglalkozó rész is csatlakozik; sajnos, a Gazdapusztai Gyula által írt, rövid értékelés már poszthumusz mű lett. Véleménye szerint a "hatvani jellegű leletek" egy része inkább a Makó-csoport öröksége lehet, más része pedig a korai, "még spirálbütyök nélküli" ottományi kultúrák leletekkel mutat összefüggést. A vitás kérdések eldöntésében hangsú-

lyozza a Békés-városerdei ásatás közzétételének fontosságát.⁸

Az előzetes jelentés és a részleges közlés elegendő publicitást biztosított ahhoz, hogy az ásatás leletei, eredményei bekerüljenek a régészeti szakirodalomba és idézzék őket. A mokrini temető feldolgozásában többször is szerepelnek analógiaként battonyai leletek.⁹ Bóna István két összefoglaló munkájában is foglalkozott a temető időrendi helyzetével és kulturális hovatartozásával, megállapítása szerint a Szőreg 2--4 típusú temetőt hatvan-ottományi jellegű népesség folytatja.¹⁰ Kovács Tibor a mendei bronzlelet elemzésével összefüggésben közli a battonyai 35. sírlándzsáját.¹¹ Tudor Soroceanu a mokrini temető vízszintes stratigráfiai vizsgálata kapcsán, valamint egyik recenziójában hivatkozik a battonyai temetőre is. Utal a temető délkeleti és középső-északi része között mutatkozó időrendi különbségekre, fejtegetései azt sugallják, hogy a legkorábbi a nyugati rész lehet.¹² Margarita Primas Közép-Európa déli részének késő rézkori--kora bronzkori temetőivel foglalkozó, szintetizáló munkájában arra a megállapításra jut, hogy a temető két kultúra határán fekszik, mind a hamvasztásos, mind a csontvázas temetkezési rítus kezdettől fogva megvan, ő a legkorábbinak a temető délkeleti részét

tartja.¹³ Bándi Gábor a dunántúli mészbetétes edények népének kelet-magyarországi kapcsolatai tárgyalásánál a battonyai temetőben előkerült importleletekről is említést tesz.¹⁴

Gazdamusztai Gyula halálával az ásatások megszakadnak, a homokbányászás az 1970-es évek elejétől a műút keleti oldalán folytatódik, ahol 1973--1979 között egy másik, de azonos korú temető sírjait tártuk fel /80--131. sz. sírok, 1., 3. kép/. Ezek mellett megfigyelhettünk még kora és késő bronzkori, valamint népvándorláskori telepjelenségeket is.¹⁵ A késő bronzkori leleteket Sz. Kállay Ágota, a népvándorláskori telepjelenségek egy részét jelen sorok szerzője tette közzé.¹⁶

II. A sírok és leleteik leírása

1. sír.: Rossz megtartású, bal oldalán fekvő, zsugorított csontváz. Valószínűleg adultus nő. Irányítása: K-Ny. Mé.: 0,8 m.¹⁷

Mellékletek:

1. Kihajló peremű, öblösödő hasú, fordított csonkakúpos testű tál darabja, szalagfüllel. M.: 10,2 cm. Szá.: 26,1 cm. Fá.: 10,7 cm.

2. Barnásszürke, öblös hasú, kétfülű korsó. A vállon a fülek között két bekarcolt, párhuzamos, vízszintes vonal fut, amelyekből a fülek mindkét oldalán és a palást közepén szintén két-két párhuzamos vonal indul függőleges irányba. M.: 22,6 cm. Szá.: 13,8 cm. Fá.: 8,9 cm.

3. Állatcsont. /4. kép/

2. sír.: Gyökerek által megbolygatott, szórthamvas temetkezés. Az edények, ill. töredékeik a hamvakon fekdtek. Iuvenis. Mé.: 0,4 cm.

Mellékletek:

1. Szürkésbarna, csonkakúpos tál töredékei. M.: 8,5 cm.

2. Szürkésvörös, füles bögre, kihajló peremmel, enyhén aszimmetrikus. M.: 6,2 cm. Szá.: 8,6 cm. Fá.: 3,7 cm.

3. Szürkésbarna, enyhén kihajló peremű bögre. M.: 7,2 cm. Szá.: kb. 8,6 cm. Fá.: 7,2 cm. /4. kép/

3. sír.: Szórthamvas, kis tál takarta a hamvakat és a cserepeket. Mé.: 0,4 m.

Mellékletek:

1. Szürkésvörös, csonkakúpos testű, omfaloszos aljú, tál. M.: 4,5 cm. Szá.: 13,9 cm. Fá.: 4 cm.
2. Vörös színű, erősen kihajló peremű tál töredéke. M.: 4,4 cm. Szá.: kb. 11,4 cm. Fá.: kb. 4 cm.
3. Szürkésbarna, öblös hasú bögre darabja. M.: 6,8 cm. Szá.: kb. 8,8 cm. Fá.: kb. 5 cm.
4. A sír környékén került elő egy kúpos testű fedő töredéke, a perem közelében lyuk látható. /4. kép/

4. sír.: Jobb oldalán fekvő, zsugorított csontváz. Inf. II.-Iuvenis. Irányítása: KÉK-NyÉNy. A váz zsugorított H.: 0,89 m. Mé.: 1,38 m.

Mellékletek:

1. Vörösesbarna, öblös hasú, kihajló peremű tál töredékei. A fülek alól bekarcolt párhuzamos vonalak indulnak ferde, majd függőleges irányba.
2. Sötétszürke, barnásszürke, foltos, fényezett kis fazék darabja. Pereme kihajló, hasa öblösödő. M.: 13 cm. Szá.: kb. 14,2 cm. Fá.: 5,7 cm. /5. kép/

5. sír.: Jelképes, 3 edény volt elhelyezve, megközelítőleg K-Ny-i irányú sorban; csontok nyomait nem sikerült megfigyelni. Mé.: 0,45 m.

Mellékletek:

1. Szürkésbarna, erősen kihajló peremű, tölcséres nyakú, öblös hasú kancsó. Füle a peremből indul, a nyak és a váll találkozásához csatlakozik be. A peremen bevagdalsok, a nyakon két bekarcolt, párhuzamos vonal, a vállon és a hason körbefutó, bekarcolt zeg-zug vonalak kötegek láthatók. M.: 13,6 cm. Szá.: kb. 10 cm. Fá.: 3,5 cm.

2. Sötétszürke, erősen kihajló peremű, öblös hasú, két-fülű tál. A fülek a peremből indulnak és a vállra támaszkodnak. Peremének külső oldalán bevagdalsok láthatók. M.: kb. 10 cm. Szá.: kb. 22,3 cm.

3. Vörösseszürke, foltos, durva anyagú, kihajló peremű bögre, füle a peremből indul és a vállra támaszkodik; enyhén aszimmetrikus. M.: 12,4 cm. Szá.: 12,5 cm. Fá.: 6,7 cm. /5. kép/

6. sőr.: Fagyökerek megbolygatták; egy fazék formájú edény, mellette táldarab volt. Mé.: 0,41 m.

Mellékletek:

1. Szürkésbarna, kihajló peremű fazék, vállán kis szalagfüllel. A fül alsó részétől kezdve bekarcolt párhuzamosok, illetve böködött pontsor fut körbe, fölötte három helyen fordított V alakban elhelyezett vonalak láthatók. Ez utóbbi mintáktól, ill. a fül két oldaláról bekarcolt vonalak haladnak lefelé. M.: 16,2 cm. Szá.: 18,4 cm. Fá.: 6,2 cm.

2. Sötétszürke, kihajló peremű tál szalagfüles darabja. Meglevő M.: 9 cm. /5. kép/

7. sír.: Tojásdad formájú sírgödörben közepes megtartású, arccal É-nak néző csontváz feküdt. Közepesen zsugorított, a bal kar kissé előrenyújtott, a jobb erősen behajlított helyzetben, a kézfej az arc előtt volt. Maturus férfi. Irányítása: K-Ny. A sírgödör mérete: 1,55 x 1,70 m. A váz H.: 1,00 m--1,75 m. Mé.: 1,07 m.

Mellékletek:

1. Sötétszürke, fekete, foltos, erősen kihajló peremű kis fazék, fényezés nyomaival. A nyak és a váll találkozásánál kis szalagfül látható. Vállán vékony borda, ez alatt, vele párhuzamosan, bekarcolt vonalak közötti, böködött pontsor fut körbe; ez a minta három ponton ívelten felcsúcsosodik. M.: 9,8 cm. Szá.: 12,1 cm. Fá.: 6,4 cm.

2. Szürkésbarna, foltos fazék. Pereme erősen kihajló, vállán bemélyített vonal látható, amelyre egy nagyobb és három kisebb, szimmetrikusan elhelyezett fül támaszkodik. M.: 20,6 cm. Szá.: 24,7 cm. Fá.: 9,3 cm.

3. Az ásatási napló az alsó lábszár előtt említ egy állatcsontot is, amely nincs meg. /5. kép/

8. sír.: Hamvasztásos, urnás. A hamvak az 1., 2. és 6. sz. mellékletben voltak, de előfordultak a sír földjében is. Mé.: 0,41 m.

Mellékletek:

1. Erősen kihajló peremű, öblös hasú urna. Vállán négy, szimmetrikusan elhelyezett, tagolt bütyök látható, a has alsó részén ujjbenyomásokkal tagolt borda fut körbe, az ez alatti felület durvított. M.: 44 cm. Szá.: 27,4 cm. Fá.: 11,5 cm.

2. Szürkésvörös, foltos amforára emlékeztető edény. Vállán vékonyka borda fut körbe, amely egy helyen ívesen felcsúcsosodik, ugyanennek vonalára támaszkodik a két, egymással szemben elhelyezett, kisebb szalagfül. M.: 27,5 cm. Szá.: 16,3 cm. Fá.: 9,2 cm.

3. Az "1. sz. melléklet szájában" szürkésbarna, csonkakúpos testű, kihajló peremű, négyfülű tál. M.: 6,9 cm. Szá.: 16,2 cm. Fá.: 7 cm.

4. Szürkésbarna, egyfülű kancsó. Pereme erősen kihajló, nyaka enyhén tölcséres. Füle a peremből indul és a nyak és a váll találkozásához csatlakozik be. Ez utóbbi részen bekarcolt vízszintes vonalak, alatta a vállon bekarcolt zeg-zug vonalköteg fut körbe. M.: 12,5 cm. Szá.: 7,8 cm. Fá.: 2,2 cm.

5. Aljával felfelé fordított edény össze nem állítható töredékei.

6. A 2. sz. edény alatt félig törött, nagy edény darabjai voltak, benne hamvak és bronz gyöngy, amely nincs meg.

7. Vörössessárga korsó, fülei enyhén a perem fölé magasodnak. M.: 7,6 cm. Szá.: 6,5 cm. Fá.: 1,4 cm.

8. A 4. és az 5. sz. edények alatt barna, öblös hasú, behúzott, kifelé megvastagodó peremű tál, pereméből kis fül indul, amely a hasra támaszkodik. M.: 5,8 cm. Szá.: 16,2 cm. Fá.: 4,5 cm.

9. Barnásszürke, rossz megtartású, kétfülű edény töredéke.

10. Szürke, nagyobb méretű edény oldala, vállán párhuzamosan bekarcolt vonalak, hasának alsó részén ujjbenyomásokkal tagolt borda fut körbe. /6. kép/

8/a sír.: Csontvázas. A 8. sír alatt helyezkedett el, annak 1. sz. mellékletétől 3--4 cm vastag, bolygatatlan földréteg választotta el. A váz közepesen zsugorított, jobb karja a 2. sz. melléklet alatt van. Inf. I. Irányítása: K-Ny. A váz H.: 0,77--1,20 m. Mé.: 0,87 m.

Mellékletek:

1. Az arc előtt eredetileg feltehetően kétfülű korsó darabja. M.: 17,8 cm. Szá.: 9,9 cm. Fá.: 7 cm.

2. A mell vonalában barnásszürke, kifelé megvastagodó peremű tál. Alsó részét keresztirányban elhelyezett, zeg-zugvonalakkal határolt, seprűdíszes mezők díszítik. M.: 25 cm. Szá.: 6,6 cm. Fá.: 7,5 cm.

3. A medence vonalában állatcsont. /7. kép/

9. sír.: Hamvasztásos. Fenekével felfelé fordított, összetört edény, alatta égetett csontok voltak. Mé.: 0,48 m.

Mellékletek:

1. Erősen kihajló peremű, kúpos vállú fazék /?/ töredéke, a vállon szalagfüllel, a hasvonal fölött bekarcolt vonallal.

2. Össze nem illő edénytöredékek. /7. kép/

10. sír.: Jelképes, 3 edény egymás mellett K-Ny-i irányú tengelyben volt. Mé.: 0,6 m.¹⁸

Mellékletek:

1. Kis edény, feltehetően kétfülű korsó töredékei.

2. Vörössesszürke, foltos, kihajló peremű, üblös hasú, négyfülű tál. M.: 13,3 cm. Szá.: 24,2 cm. Fá.: 9 cm.

3. Talán az ásatási naplóban említett "fazékféle edényhez" tartozott az éles hasvonalú, fekete, fényezett felületű edény alsó része. Fá.: 9 cm.

4. A 2--3. sz. melléklet alatt állatcsont. /7. kép/

11. sír.: Bolygatott, jobb oldalán fekvő csontváz legfelső része. Juvenis. Irányítása: K-Ny. Mé.: 0,78 m.¹⁹

Melléklet:

1. Az arc előtt barnásszürke, erősen kihajló peremű, éles hasvonalú, csonkakúpos aljú, háromfülű tál. A füllek az alsó rész palástját három mezőre osztják, amelyeket trapéz alakot bezáró, párhuzamos, bekarcolt vonalak

és bökődött pontsorok határolnak. A trapézok szárai az edény fenekén is folytatódnak. M.: 9,4 cm. Szá.: 23,5 cm. Fá.: 7,2 cm. /7. kép/

12. sír.: Jelképes, 3 edény hamvak, ill. csontok nélkül. Mé.: 50 cm.²⁰

Mellékletek:

1. Barnásszürke, foltos, erősen kihajló peremű, háromfülű tál. A fülek a peremből indulnak és a hasvonalra támaszkodnak, amelyen bekarcolt párhuzamosok és bökődött pontsor fut körbe. A fülektől mindkét oldalon párhuzamosok indulnak függőleges irányba. M.: 7,3 cm. Szá.: 16,4 cm. Fá.: 6,9 cm.

2. Sötétszürke, barna foltos, egyfülű, öblös hasú bögre. M.: 12 cm. Szá.: 10,8 cm. Fá.: 5 cm.

3. Sárgásszürke, sötétszürke, foltos, kihajló peremű, mély tál. Vállán bemélyített vonal fut körbe, amelyre kis szögletes szalagfül támaszkodik. Enyhén omfaloszos alján seprűdíz látható. M.: 11,5 cm. Szá.: kb. 17 cm. Fá.: 7 cm. /8. kép/

13. sír.: Bolygatott, a koponya és a bordák hiányoztak. Valószínűleg a hátán feketett, a lábak a jobb oldalra voltak zsugorítva. Valószínű nő. Irányítása: K-Ny. Mé.: 0,60 m.

Mellékletek:

1. A lábaknál barnásszürke, foltos bögre. M.: 12,9 cm. Szá.: 12,5 cm. Fá.: 7,6 cm.

2. A fejfel egy vonalban állatcsont.

3. A lábaknál szegmentált fajanszgyöngvők. /8. kép/

14. sír.: Gyökerek által megbolygatott, jó megtartású csontváz, jobb oldalán feküdt, arccal É-nak nézett. Adultus férfi. Irányítása: K-Ny. A váz H.: 1,3--1,93 m. Mé.: 0,78 m.

Mellékletek:

1. Sárgásszürke, barnásszürke kis edény, feltehetően kétfülű korsó össze nem illő töredékei. A vállon szélesen bekarcolt vonal fut körbe.

2. Sárgásszürke, kihajló peremű szilke. Nyakán függőleges bekarcolások láthatók. M.: 10,1 cm. Szá.: 12,6 cm. Fá.: 4,8 cm.

3. Állatcsont.

4. Szürkésbarna, foltos, erősen kihajló peremű csonkakúpos testű tál. M.: 5,2 cm. Szá.: 17,2 cm. Fá.: 7 cm.

5. A jobb kulcsosontnál erősen oxidálódott, bronz spirálcsővecskék töredékei.

6. Az 5. sz. melléklettel együtt csillag alakú fajanszgyöngvők. /8. kép/

15. sír.: Rossz megtartású csontváz, bal oldalára fektetett, jobb karja a mell előtt, a bal pedig az edények irányába kinyújtva, arca D felé néz. Inf. II. Irányítása: K-Ny. Zsugorított H.: kb. 0,87 m. M.: 0,82 m.

Mellékletek:

1. Vörössesszürke, öblös hasú, kétfülü korsó. M.: 15,6 cm. Szá.: 9,6 cm. Fá.: 5,9 cm.

2. Barnásszürke, foltos, erősen kihajló peremű, kis fazék. Nyakából szögletesen hajló szalagfűl indul, amely a vállra támaszkodik. A váll felső részén bekarcolt párhuzamosok között zeg-zug vonalak futnak. Ehhez a sávhoz csatlakozik alulról háromszor, két-két egymás mellett haladó mező, melyet hálómintaszerűen bekarcolt vonalak töltenek ki. M.: 12,2 cm. Szá.: 16,3 cm. Fá.: 9 cm.

/9. kép/²¹

16. sír.: Ovális sírgödörben feldúlt, csontvázas temetkezés, valószínűleg csak a koponya maradt eredeti helyén. Irányítása: K-Ny. A sírgödör mérete: 1,2 x 1,52 m. Mé.: 1,29 m.

Mellékletek:

1. Világosszürke, kettős csonkakúpos testű, éles hasvonalú, egyfülü kancsó. Pereme erősen kihajló, tölcséres nyakát bekarcolt párhuzamosok és böködött pontsor díszíti. Vállán, közvetlenül a fűl alatt három, szélesen bekarcolt párhuzamos fut körbe, amelyekről fordított zászlóminták lógnak lefelé. A fűl két oldaláról szintén bekarcolt párhuzamosok indulnak lefelé. Alja profilált. M.: 15,4 cm. Szá.: 10,2 cm. Fá.: 10,2 cm.

2. Szürke, kihajló peremű, éles hasvonalú, csonkakúpos testű tál. M.: 9,2 cm. Szá.: 19,5 cm. Fá.: 6 cm.

3. Vörössesszürke, fontos, gömbös hasú, kétfülü korsó.
Vállán két, szélesen bekarcolt vonal figyelhető meg,
amelyből a füleknél és az oldalon két-két ugyanilyen
vonal tart az omfaloszpos alj felé. M.: 13,2 cm. Szá.:
8,3 cm.

4. Bronz spirálcsovecske. /9. kép/

17. sír.: Hamvasztásos. A hamvak, amelyek féloldalt dőlt, szájjal K-nek néző edényben voltak, fiatal egyéntől származhatnak. Mé.: 0,55 m.

Melléklet:

1. Narancsvörös, nagyobb méretű edény össze nem illő darabjai. A hasvonal fölött egy széles szalagfűl található, amelyből egy széles árkolás indul ki. /9. kép/

18. sír.: Ujabb-kori beásás által megbolygatott, csontvázas.

Mellékletek:

1. Sötétszürke, eredetileg fényezett, üblös hasú edény töredékei. A váll felső részén bekarcolt párhuzamosok között böködött pontsor, alatta zeg-zugvonalak haladnak vízszintes irányba.

2. Szürke, csonkakúpos, erősen kihajló peremű tál össze nem illő töredékei. /10. kép/

19. sír.: Ovális alakú sírgödörben jó megtartású csontváz volt. A jobb oldalán feküdt, arccal É-nak nézett, a bal alkar az arc előtt, a jobb előrenyújtva, az

1. sz. melléklet felé, erősen zsugorított. Adultus férfi. Irányítása: K-Ny. A sírgödör mérete: 1,3 x 1,9 m. A váz zsugorított H.: 0,97 m. Mé.: 1,22 m.

Mellékletek:

1. A koponya előtt, a jobb kéznél szürke, kihajló peremű, fordított csonkakúpos aljú, négyfülű tál. A fülek között, egyenlő távolságra négy függőleges borda figyelhető meg. M.: 11,4 cm. Szá.: 31 cm. Fá.: 8 cm.
2. A fenti tálban szürkésbarna, foltos, egyfülű, öblös hasú bögre volt. M.: 11,5 cm. Szá.: 12,4 cm. Fá.: 5,8 cm.
3. A mell magasságában állatcsont.
4. A térdéknél sötétszürke fazék. Pereme erősen kihajló, vállán bemélyített vonal fut körbe, amelyen három, kis lencsebütyök ül, a középsővel szembeni oldalon fül lehetett. M.: 26 cm. Szá.: 25,4 cm. Fá.: 8,3 cm.
5. A fenti mellékletben cserepek is voltak, többek között egy kis, barnás színű, feltehetően kétfülű korsó töredékei. /10. kép/

20. sír.: Rossz megtartású, bal oldalán fekvő, erősen zsugorított csontváz. A jobb kar előrenyújtva, a bal az arc előtt volt. Juvenis. Irányítása: K-Ny. Mé.: 0,8 m.

Mellékletek:

1. A koponya mögött barnásszürke, meglehetősen durva anyagú, kihajló peremű, urna formájú edény, a perem nem illeszthető hozzá. Vállának felső részén egy bütyök

figyelhető meg, alja profilált. Mérhető M.: 24,5 cm.

Fá.: 10,8 cm.

2. A lábaknál állatcsont. /10. kép/

21. sír.: Valószínű feldúlt. Jobb oldalán fekvő magányos koponya. Inf. II. Mé.: 0,7 m.

Mellékletek:

1. Szürke, eredetileg négyfülű tál darabja. M.: 12 cm.

2. Szürkésbarna oldaltöredék, feltehetően kihajló peremű, csonkakúpos aljú tálhoz tartozott, melynek oldalát egymáshoz derékszögben csatlakozó párhuzamosok díszítették. /10. kép/

22. sír.: Rossz megtartású, jobb oldalán fekvő, arccal É-nak néző, enyhén zsugorított csontváz. Inf. II. Zsugorított H.: 0,7 m. Mé.: 0,82 m. Melléklete nem volt.

23. sír.: Jobb oldalán fekvő, arccal É-nak néző, erősen zsugorított csontváz, a mell tájékán bolygatott. Juvenis? Irányítása: K-Ny. Zsugorított H.: 0,96 m. Mé.: 0,80 m.

Mellékletek:

1. A koponya előtt sárgásszürke, kihajló peremű, gömbölyded aljú tál darabja, két egymással szembeni füle rekonstruálható. M.: 6,2 cm. Szá.: kb. 16,2 cm. Fá.: 6 cm.

2. A mell előtt, a jobb kéz tájékán állatcsont.

3. A térdek vonalában szürke edény, minden valószínű-

ség szerint kétfülű korsó alja. Vállán szélesen bekarcolt, vízszintes párhuzamos vonalak "zászlómintába" futnak össze. A "zászlódísztól" és a fülektől két-két párhuzamos vonal indul függőleges irányba. Mérhető M.: 8,5 cm. Fá.: 6 cm. /11. kép/

24. sír.: Hamvasztásos. A hamvak az edények alatt voltak. Mé.: 0,55 m.

Mellékletek:

1. Szájával K felé fordított, narancsvörös, kétfülű korsó töredéke. Füle a perem fölé magasodik, enyhén ansa lunata formát ölt. A fül két oldalán és a palást közepén bekarcolt, párhuzamos vonalak indulnak függőleges irányba és a fenék fölött közvetlenül vízszintes irányú, böködött pontsorba csatlakoznak. M.: 9,5 cm. Szá.: kb. 11,5 cm. Fá.: 5,3 cm.

2. Az előzőtől D-re narancsvörös, erősen kihajló peremű, négyfülű, csonkakúpos testű tál. Alján talán vékonyka talpgyűrű nyoma figyelhető meg. M.: 9,5 cm. Szá.: 29,1 cm. Fá.: kb. 8 cm. /11. kép/

25. sír.: Jelképes, három edény volt egymás mellett, hamvak, csontok nélkül. Mé.: 0,60 m.

Mellékletek:

1. Szürke, kétfülű korsó. M.: 17,6 cm. Szá.: 11 cm. Fá.: 6,6 cm.

2. Szürke, öblös hasú, négyfülű tál. M.: 9,1 cm. Szá.: 14,6 cm. Fá.: 5,7 cm.

3. A fenti melléklet alatt állatcsont.

4. Barnásszürke, kihajló peremű kis fazék. Nyakán kis szalagfül ül, a szembeni oldalon és a palást közepe-táján három függőleges borda figyelhető meg, helyen-ként csak nyomokban. M.: 16,5 cm. Szá.: 18,9 cm.

Fá.: 6,5 cm. /11. kép/

26. sír.: Jelképes, edények voltak egymás mellett csontok, hamvak nélkül. Mé.: 0,6 m.

Mellékletek:

1. Szürkésbarna, vörösesbarna, füles bögre. M.: 13,5 cm. Szá.: 10,5 cm. Fá.: 4,9 cm.

2. Szürke, egyfülű bögre. M.: 9 cm. Szá.: 8,4 cm. Fá.: 3,3 cm.

3. Erősen kihajló peremű, négy-, vagy kétfülű, öblös hasú tál darabja. M.: 8,5 cm. Szá.: kb. 20 cm. Fá.: 7,2 cm.

4. E tál alatt állatcsont.

5. Az ásatási napló nem említi, de a leltárkönyvben szerepel egy sötétszürke, foltos, négyfülű tál darabja. M.: 9,3 cm. Fá.: 6 cm. /12. kép/

27. sír.: Szórthamvas. Az edények két jól körül-határozható csoportban helyezkedtek el, amelyek egymás-tól 0,8 m-re voltak. E területen voltak a szétszórt hamvak. Mé.: 0,65 m.

Mellékletek:

1. Szürke, erősen kihajló peremű, négyfülü tál. M.: 7,5 cm. Szá.: 19,5 cm. Fá.: 6 cm.

2. Sötétszürke kis fazék alsó része. Vállán bekarcolt vonal, alatta zeg-zug vonal fut körbe, felette "zászlódísz", ill. bekarcolt, fordított V minták láthatók.

Ugyanilyen minták figyelhetők meg a palást közepén függőlegesen haladó párhuzamosok között is. Meglevő M.: 12 cm. Fá.: 7,5 cm. /12. kép/²²

28. sőr.: Bolygatott, csontvázas. A koponya elmozdult eredeti helyzetéből. A felsőtest csontjai, a jobb alkar kivételével hiányoztak. A medence és a lábak bolygatatlanok. Eszerint a bal oldalára fektetett, erőteljesen zsugorított egyéntől származnak a csontok. Inf. II. Irányítása: K-Ny. Mé.: 1 m.

Mellékletek:

1. Állatcsont és edénytöredékek az eredeti fejmagasságban.

2. Szürke, erősen kihajló peremű, csonkakúpos aljú tál. Hasvonalán két, a paláston egy vízszintes vonal fut körbe. Ezek között a vonalak között három-három párhuzamosból álló vonalkötegek haladnak lefelé. Ugyanilyen vonalkötegek tartanak a fenék felé, amelyen két bekarcolt koncentrikus kör látható. M.: 7,2 cm. Szá.: 20,8 cm. Fá.: kb. 5,5 cm.

3. Vörössesszürke, foltos, egyfülű, aszimmetrikus bögre. M.: 11,4 cm. Szá.: 11,8 cm. Fá.: 5,9 cm.

4. Pödrött végű bronz karperec a jobb alkaron. Átm.: 6,5 cm. /12. kép/

29. sír.: Téglalap alakú, lekerekített sarkú sírgödörben, jobb oldalra fektetett, arccal É-nak néző erőteljes testalkatú, nagymértékben zsugorított csontváz. Adultus férfi. Irányítása: K-Ny. A sírgödör mérete: 1,6 x 2,05 m. A váz zsugorított H.: 1,08 m. Mé.: 1,43 m.

Mellékletek:

1. Az arc előtt kihajló peremű, csonkakúpos nyakú, gömbös hasú fazék. Vállán bemélyített vonal, amelyre kis szalagfül támaszkodik. M.: 30,2 cm. Szá.: 27,7 cm. Fá.: 9 cm.

1/a. A fenti edényben kihajló peremű, kétfülű, hagymatestű, omfaloszpos aljú korsó. M.: 8,1 cm. Szá.: 5,5 cm. Fá.: 1,5 cm.

2. Mellmagasságban állatcsont. /13. kép/

30. sír.: Bolygatott, csontvázazas, a medence és a lábak hiányoznak. Bal oldalán feküdt. Adultus nő. Irányítása: K-Ny. Mé.: 0,77 m.

Mellékletek:

1. Vörössesszürke, foltos, kétfülű, nyomott gömbös testű korsó. A vállon, a fülek között szélesen bekarcolt

párhuzamosok futnak, alatta zeg-zug vonalak, felette böködött pontsor és "zászlóminta" látható. A fülek és a "zászlóminták" két oldaláról derékszögben megtörő, szélesen bekarcolt vonalak indulnak függőleges irányba. M.: 13,5 cm. Szá.: 14,9 cm. Fá.: 7,4 cm.²³

2. A mell magasságában állatcsont /sertés jobb humerusa/. /13. kép/

31. sír.: Szórthamvas. A kis halomba rakott hamvak mellett fenekével felfelé fordított edény. Valószínű férfi. Mé.: 0,7 m.

Mellékletek:

1. Szürke fazék. Vállán bemélyített vonal, amelyre szögletes ívben hajló, kis szalagfűl támaszkodik. M.: 14,2 cm. Szá.: 17,8 cm. Fá.: 7,4 cm. /13. kép/

32. sír.: Közepes megtartású, erőteljesen zsugorított csontváz. A kezek a fej alatt. Inf. II. Melléklete nem volt. Irányítása: É-D. Zsugorított H.: 0,63 m. Mé.: 1,23 m.

33. sír.: Ovális formájú sírgödörben háton fekvő ^{csontváz,} lábai a bal oldalra zsugorítottak voltak. Jobb karja a medencére húzott combcsonton nyugodott, a bal kart a fej elé fektették, a kézfej a száj közelében volt. Maturus nő. Irányítása: DK-ÉNy. A sírgödör mérete: 1,11 x 1,16 m. Mé.: 1,10 m.

Mellékletek:

1. A száj előtt állatcsont /juh jobb humerusa/.
2. A mell tájékán apró, félgömb alakú bronz pityke, annyira eloxidálódott állapotban, hogy beletárolására már nem került.

34. sír.: Feldúlt, csak a sírgödör egy része és két edénymelléklet maradt meg. Mé.: 1,1 m.

Mellékletek:

1. Szájával Ny felé fordult, vörössesszürke, durva anyagú, erősen kihajló peremű, egyfülű csésze. Felülete erősen kopott, seprűdíz látható rajta. M.: 8,2 cm. Szá.: 9,3 cm. Fá.: 2,9 cm.
2. Széles szájú, öblös hasú korsó, két, a perem fölé emelkedő, széles szalagfüllel. Vállán bemélyített vonal van, amelyből besimított vonalak indulnak ferdén lefelé. Mé.: 16 cm. Szá.: 17,6 cm. Fá.: 8,3 cm. /13 kép/

35. sír.: Népvándorláskori árok által bolygatott. Feltűnően nagy sírgödörben rossz megtartású, jobb oldalon fekvő csontváz volt. A láb környékéről égett csontok kerültek elő. Fiatalabb adultus, valószínű férfi. Mé.: 1,35 m.

Mellékletek:

1. Csontszilánk a sír földjéből.
2. A sír földjéből mindkét végén megmunkált, orsó formájú csont nyílhegy.

3. Az ásatási napló említ egy, a koponyatetőre támasztott edénytöredéket.

4. Az áll alatt, hegyével az állcsont alatt, háromszögletű, lapos, bronz tőr pengéje, melyet hat aklaszeg erősített a markolathoz, öt szegnek a lyuka is megfigyelhető. H.: 8,6 cm.

5. Az arc előtt sötétszürke, fényezett, erősen kihajló peremű, négyfülű, csonkakúpos aljú tál. M.: 13,2 cm. Szá.: 38,4 cm. Fá.: 8,5 cm.

6. E tál peremére fektetve, levél alakú, köpüs, bronz lándzmacsúcs. A nyél rögzítéséhez szolgáló lyuk alatt ívelt, a köpü zárásával párhuzamos árkok láthatók. H.: 11,5 cm.

7. Szorosan a tál mellett szürke, erősen kihajló peremű, gömbös hasú kis fazék. Vállán bekarcolt, vízszintes vonal fut körbe, amelyre kis szalagfűl támaszkodik. M.: 19,1 cm. Szá.: 22,5 cm. Fá.: 10 cm.

8. A has tájékán szürke, kihajló peremű, erősen üblös hasú fazék. Vállán két párhuzamos vonal fut körbe, amelyre szalagfűl támaszkodik, illetve három szögletes bűtyök ül rajta. M.: 31 cm. Szá.: 25,9 cm. Fá.: 9,8 cm.

9. A térdnél állatcsont /szarvasmarha jobb humerusa/.
/14. kép/

36. sír.: Rossz megtartású, jobb oldalán fekvő, zsugorított. A jobb kéz a koponya előtt, a bal az állat-

csontmelléklet közelében nyugodott. Inf. II. Irányítása: K-Ny. Mé.: 0,92 m.

Mellékletek:

1. A bal alsó lábszárra téve szürke, kétfülű korsó, vállán bemélyített vonal látható. M.: 16,8 cm. Szá.: 12,1 cm. Fá.: 6,6 cm.

2. Az arc előtt szürke, szélesszájú, kétfülű korsó. A fülek alatt két szélesen bekarcolt vonal halad vízszintesen, felettük "zászlóminta" látható. Szélesen bekarcolt párhuzamosok, ill. beszúrkált pontsor indul függőleges irányba a fülek két oldalán és a palást közepén. A vízszinteseket alulról zeg-zugvonalak kísérik, amelyek fordított "zászlómintába" csúcsosodnak ki. M.: 12,8 cm. Szá.: 13,4 cm. Fá.: 5,9 cm.

3. A mell magasságában állatcsont /juh bal humerusa/.
/14. kép/

37. sír.: Feldúlt. Csak egy lábszárcsont és egy állatcsont maradt meg. Valószínű férfi. A lábszárcsont irányítása É-D. Mé.: 0,89 m.

Melléklet:

1. A lábszárcsonttól K-re, 0,4 m-re állatcsont /szarvasmarha jobb humerusa/.

38. sír.: Bal oldalán fekvő, zsugorított csontváz. Jobb karja előrenyújtott, könyökben behajlított, a kéz kinyújtott helyzetben volt. A lábszárak egymással

párhuzamosan, a sarkak a medence vonalában feküdtek.
Adultus nő. Irányítás: K-Ny. Zsugorított H.: 1,12 m.
Mé.: 1,35 m.

Mellékletek:

1. Az arc előtt szürke színű, erősen kihajló peremű, öblös hasú csupor, négy, szimmetrikusan elhelyezett füllel. Eredetileg talpgyűrűn vagy kúpos talpon állott. M.: 10,8 cm. Szá.: 18 cm. Fá.: 6,5 cm.
2. Mellette barnásszürke, kétfülű korsó, enyhén profilált aljjal. A vállon három, széles, árkolásszerűen bekarcolt vonal fut körbe, amelyet alulról és felülről egy-egy beszúrkált pontsor kísér. Ebbe a pontsorba hármásával, szimmetrikusan elhelyezett, nagyobb pontok illeszkednek. M.: 19,3 cm. Szá.: kb. 13,5 cm. Fá.: 7,3 cm.
3. A medence magasságában állatcsont /szarvasmarha jobb humerusa/, alatta vannak a jobb kézfej csontjai.
4. A kulcscsont környékén gömbszelet formájú, aranylemezből készült pityke, a szélén két, ellentétes ponton egy-egy lyuk látható. Átm.: 2,9 cm. /15. kép/

39. sír.: Feldúlt, hamvasztásos. Össze nem állítható edénytöredékek közül égett csontok kerültek elő.
Mé.: 0,8--1 m.

40. sír.: Bolygatottnak tűnő, csontvázas temetkezésből néhány gyermekcsont és tejfog került elő. A mellékletek a felszíntől 0,44 m mélyen kerültek elő. Mé.: 0,7 m.

Mellékletek:

1. Sötétszürke, hagymatestű, kétfülű, omfaloszos aljú korsó. M.: 9,5 cm. Szá.: 5,5 cm. Fá.: 2 cm.

2. Barnásszürke, öblös hasú bögre. Peremét bevagdalsok díszítik, alatta hármásával elhelyezett lencsebütykök láthatók. Vállán az egykor a peremből indult, "bajuszdíszbe" átmenő fül csonkja látható. M.: 6 cm. Szá.: 6 cm. Fá.: 2,7 cm. /15. kép/

41. sír.: Magányos kis edény, szájával nyugat felé, benne gyermek csontvázának maradványai. Mé.: 0,43 m.

Melléklet:

1. Barnásszürke színű, erősen kihaló peremű, enyhén profilált aljú csésze. Peremén ék alakú bevagdalsok, oldalán seprűdíz látható. M.: 6,5 cm. Szá.: 8,8 cm. Fá.: 4,3 cm. /15. kép/

42. sír.: Bolygatott, a bal oldalán fekvő váznak csak néhány csontja maradt meg. Inf. II. Irányítás: K-Ny. Mé.: 0,45 m.

Mellékletek:

1. A fej mellett, részben a kulcscsonton barnásszürke, foltos, egyenesre vágott peremű, gömbszelet formájú tál. M.: 7,4 cm. Szá.: 20 cm. Fá.: kb. 8,5 cm.

2. A fejtől DK-re sötétszürke, fekete, foltos, fényezett, öblös hasú, kétfülű korsó. Fülei erősen a perem fölé magasodnak, szája ovális. M.: 8 cm. Szá.: 10,1 cm. Fá.: 4,8 cm. /15. kép/

43. sír.: Három, szorosan egymás mellett levő edény, közöttük néhány égett csont volt. Valószínű gyermek. Mé.: 0,3 m.

Mellékletek:

1. Szájával kelet felé fordult, sötétszürke, fekete, foltos, erősen kihajló peremű, csonkakúpos aljú, négyfülű tál. M.: 6 cm. Szá.: 19,5 cm. Fá.: 6 cm.

2. Az előző melléklet alatt szürke színű, kétfülű korso. A perem fölé magasodó fülek enyhén ansa lunatara emlékeztetnek. A vállon, a fülek között szélesen bekarcolt vonalak és böködött pontsor halad vízszintes irányba és "zászlómintába" csúcsosodnak ki. A fülek és a "zászlómintá" két oldalán két-két, szélesen bekarcolt vonalpár halad lefelé. Alja enyhén profilált. M.: 12,5 cm. Szá.: 12,3 cm. Fá.: 7,5 cm.

3. Az előző mellett szürke, kihajló peremű, öblös hasú fazék. Pereme alatt ferdén elhelyezett, ujjbenyomásokkal tagolt bordák láthatók. M.: 26,5 cm. Szá.: 26,1 cm. Fá.: 13,1 cm. /16. kép/

44. sír.: Bolygatott, csontvázas. A mellékletek 0,2 m-rel a vázcsontok felett helyezkedtek el. Valószínűleg Inf. II. Mé.: 0,55 m.

Mellékletek:

1. Barnásszürke, kihajló peremű, öblös hasú, fazékra emlékeztető, mély tál. Nyakának és vállának találkozásá-

nál ferde bökődések futnak körbe, erre a sorra kis szalagfűl támaszkodik. Erről a sorról négy, szimmetrikusan elhelyezett, háromfelé elágazó, "tyúklábformájú" borda halad lefelé, egyik a fűl alatt helyezkedik el. M.: 13,9 cm. Szá.: 19,6 cm. Fá.: 13,9 cm.

2. Szorosan mellette szürke, behúzott peremű tál, a peremen kis szalagfüllel. M.: 9,5 cm. Szá.: 24,1 cm. Fá.: 8,5 cm.

3. A két edény között állatcsont /szarvasmarha jobb humerusa/.

4. Az ásatási napló nem említi, a leltárkönyvben azonban szerepel az 1. sz. melléklethez hasonló tál darabja. M.: 11,5 cm. /16. kép/

45. sír.: Bolygatottnak tűnő, csontvázaz. A sírgödör formája eredetileg tojásdad lehetett, melyet egy későbbi beásás módosított. A gödörben bal oldalán fekvő, zsugorított csontváz volt, a bordák és a karok csontjai hiányoztak. Maturus nő. Irányítás: K-Ny. A sírgödör mérete: 1,3 x 1,8 m. A váz hossza nem mérhető. Mé.: 0,85 m.

Mellékletek:

1. A térdek vonalában össze nem illő edénytöredékek.

2. A lábfejnél állatcsont /ló patacsontja/.

3. A váz mögött nagyobb méretű, vörösesbarna edény össze nem illő perem és oldaltöredéke, a peremből induló szalagfüllel.

4. A lábfejnél sötétszürke, erősen kihajló peremű, négyfülű tál. A fülek között egyenlő távolságra három bordából álló kötegek indulnak a peremből. M.: 11,2 cm. Szá.: 25 cm. Fá.: 7,5 cm. /16. kép/

46. sír.: Bolygatatlannak tűnő, csontvázas. A csontváz hiányos, csak 3 borda és a lábcsonatok voltak eredeti helyzetükben, a lábcsonatok alatt volt az állkapocs töredéke. Inf. I--II határán. Irányítás: K-Ny. Mé.: 0,85 m.

Mellékletek: /a csontvázzal párhuzamos sorrendben/

1. Sötétszürke, mészbetétes edényke. Pereme kihajló, nyaka hengeres, hasa öblös. Kis szalagfüle a nyakból indul és a vállra támaszkodik. Nyakán négy, vízszintesen körbefutó, tekercselt pálcikás mészbetétág figyelhető meg. A legalsóból lefelé szétterülő, mészbetétes minták ágaznak ki, ezek között három, szorosan egymás mellett levő, böködött pont látható. M.: 5 cm. Szá.: 4 cm. Fá.: 1,6 cm.

2. Állatcsont.

3. Szürke, öblös hasú, négyfülű csupor. M.: 10,3 cm. Szá.: 14,4 cm. Fá.: 7 cm.

4. Szürke, erősen kihajló peremű, csonkakúpos aljú, négyfülű tál. /17. kép/

47. sír.: Rágcsálók által bolygatott, csontvázas. A viszonylag jó megtartású csontváz a karok, a lapockák

és a bordák tanúsága szerint hason feküdt. A jobb kar könyökben behajlítva a mellkas alatt, a kéz az arc előtt volt. A bal felkar a törzsszel párhuzamos helyzetben volt, az alkar hegyesszögben behajlítva az arc elé volt húzva, a kézfej csontjai hiányoztak. A lábak a jobb oldalas zsugorításnak megfelelő helyzetet mutattak. A lábfejcsonatok a térd vonalában, attól 0,18 m-rel balra és kb. 0,05 m-rel magasabban, rendezetlen kupacban helyezkedtek el. A koponya sérült. Adultus férfi. Irányítás: K-Ny. Mé.: 1,1 m.

Mellékletek:

1. Az arc előtt -- az ásatási napló szerint -- szűknyakú-, öblös hasú edény, csak az alsó része maradt meg. Vállán bemélyített vonal látható, amelyen kis bütyökfül van. Meglevő M.: 11,5 cm. Fá.: 10 cm.

2. A mell vonalában állatcsont /juh jobb humerusa/.

3. A bal sarokcsontnál kődarab. /17. kép/

48. sír.: Bolygatatlannak tűnő, csontvázas. A sírgödör tojásdad formájú lehetett. A jobb oldalán fekvő rossz megtartású gyermekcsontvázból csak a koponya és néhány hosszú csont maradt meg. Inf. I. Irányítása: K-Ny. Mé.: 0,75 m.

Mellékletek:

1. Sötétszürke, helyenként fényezett felületű, egyfülű bögre. M.: 7,3 cm. Szá.: 7 cm. Fá.: 3,2 cm.

2. Lapos kődarab.

3. Barnásszürke, kétfülű korsó. Vállán bemélyített és szélesen bekarcolt vonal által közrefogott borda fut körbe, amely közepén felcsúcsosodik. M.: 13,3 cm. Szá.: 10 cm. Fá.: 6 cm.

4. Állatcsont /sertés jobb humerusa/ /17. kép/

49. sír.: Feltehetően bolygatott, valószínűleg zsugorított csontvázas, a váz a bal oldalán feketett. Inf. II. Irányítás: K-Ny /a mellékletek helyzete alapján/. Mé.: 0,8 m.

Mellékletek:

1. Barnásszürke, eredetileg egyfülű bögre. Fülének megmaradt része bütyökké kopott. M.: 10,1 cm. Szá.: kb. 10,5 cm. Fá.: 5,8 cm.

2. Szájával a csontok felé fordított, kihajló peremű csésze. Peremén bökődött pontok, ez alatt három sorban lencsebütykök figyelhetők meg, hasát seprűminta díszíti. M.: 7 cm. Szá.: 9,7 cm. Fá.: 4,1 cm. /17. kép/

50. sír.: Feltehetően jelképes temetkezés volt a két, egymás közelében fekvő edény. Mé.: 0,4 m.

Mellékletek:

1. Sötétszürke, fekete, foltos, mészbetétes díszű edényke. Pereme erősen kihajló. Tölcséres nyakán két, helyenként kitöltött, széles, tekercselt pálcikás mészbetétagy fut körbe, köztük szakaszosan elhelyezett, egymásba

fonódó zeg-zug vonalak láthatók. Az edény vállán szintén két, vízszintes mészbetétág látható, az alsóból horgonyra emlékeztető minták lógnak lefelé. Kis szalagfüle a nyakból indul és a váll felső részére támaszkodik. M.: 6 cm. Szá.: 8,1 cm.

2. Barnásszürke, kétfülű korsó. A fülek között böködött pontsor és szélesen bekarcolt vonalak haladnak, amelyek "zászlómintába" csúcsosodnak ki. A "zászlóminták" és a fülek két oldalán két-két, ugyanilyen vonalpár halad függőleges irányba. A "zászlómintáktól" jövő vonalpárok közeit vízszintesen bekarcolt vonalkötegek tagolják. M.: 10 cm. Szá.: 10,5 cm. Fá.: 5,1 cm. /17. kép/

51. sír.: Rágcsálók által bolygatott, csontvázas. A lekerekített sarkú, téglalap alakú sírgödörben jó megtartású, jobb oldalán fekvő zsugorított csontváz volt, arccal északnak fordítva. A felkarok a törzssel párhuzamosak voltak, a bal alkart a mellen keresztbe vetve, hegyesszögben, a jobb alkart hegyesszögben behajlították az arc irányába. A medencetájék hiányos. Maturus-Senilis férfi. Irányítása: K-Ny. A sírgödör mérete: 1,4 x 1,7 m. Mé.: 0,9 m.

Mellékletek:

1. A jobb kéznél állatcsont /szarvasmarha jobb humerusa/.
2. Vörösseszürke, erősen kihajló peremű, kis fazék fele. Alsó része seprűdíszes. M.: 12,5 cm. Szá.: kb. 20,6 cm. Fá.: 8,2 cm.

3. Az előzőtől nyugatra, szorosan a térdek mellett szürke, erősen kihajló peremű, öblös hasú, négyfülű tál. Kihajló peremét bevagdálások díszítik. Vállán párhuzamos, zeg-zug vonalak futnak körbe. M.: 9,1 cm. Szá.: 27,5 cm. Fá.: 5 cm.

4. Közvetlenül a 3. sz. melléklettől nyugatra. Sötét-szürke, öblös hasú fazék, vállán kis szalagfüllel. M.: 24 cm. Szá.: 21,4 cm. Fá.: 9,5 cm. /18. kép/

52. sír.: Szórthamvas, a kis kupacba rakott hamvakat három edény vette körül, a 2. sz. melléklettől 0,4 m-re DK-re újabb kis csomóban égett csontok voltak. Valószínű felnőtt. Mé.: 0,55 m.

Mellékletek:

1. Vörössesszürke, foltos, kihajló peremű, négyfülű tál. M.: 8 cm. Szá.: 21,2 cm. Fá.: kb. 6,5 cm.

2. Barnásszürke, öblös hasú edény, feltehetően kancsó alsó része. Egyik oldalán fül csonkja, vállán hat, szimmetrikusan elhelyezett, rövid, bekarcolt vonalköteg figyelhető meg. Meglevő M.: 9 cm. Fá.: 5,4 cm.

3. Vörössesszürke, foltos, behúzott, kifelé megvastagodó peremű tál, kis füllel. Alja enyhén omfaloszós. M.: 5,1 cm. Szá.: 14,6 cm. Fá.: 3,5 cm.

4. Állatcsont /sertés jobb humerusa/.

5. Kihajló peremű, tölcéséres nyakú edény felső részének töredéke. A nyakon tekercselt pálcikás minták között

böködött pontsor látható. Lehetséges, hogy a 2. sz. melléklet darabja. /18. kép/

53. sír.: Bolygatott, csontvázas. Csak az összetört koponya és néhány hosszú csont maradt meg eredeti helyén. Inf. I--II határán. Irányítás: K-Ny. Mé.: 0,5 m.

Mellékletek:

1. A fej mögött barnásszürke, kétfülű, omfaloszós aljú korsó. M.: 8,8 cm. Szá.: 6,7 cm. Fá.: 1,6 cm.

2. A csontok végződésénél szürke, behúzott, kifelé megvastagodó peremű tál. A vállon zeg-zug vonalban futó "létraminta" bütyökfülbe csatlakozik, amelynek két oldalán átfúrták az edény falát. Az edény alsó részét csillag alakú mezőben seprűzés díszíti. M.: 6,4 cm. Szá.: 13,3 cm. Fá.: 3,5 cm.

3. Az előző nyugati szomszédságában kis, öblös hasú edényke alsó része. /19. kép/

54. sír.: Bolygatatlannak tűnő, csontvázas. A lekerékített sarkú, téglalap alakú sírgödörben jó megtartású, bal oldalára zsugorított csontváz feküdt. A törzs hátonfekvésre emlékeztető helyzetben volt. A jobb felkar a törzssel párhuzamosan, az alkar derékszögben behajlítva, a kéz az erősen felhúzott térdeknél nyugodott. A bal felkar ugyancsak párhuzamos volt a törzssel, az alkart hegyesszögben felhúzták az arc elé. Adultus nő.

Irányítása: K-Ny. A sírgödör mérete: 1,1 x 1,65 m. A váz zsugorított H.: 0,9 m. Mé.: 1,2 m.

Mellékletek:

1. A lábnál vörössesszürke, foltos, karcsú fazék. Vállán bemélyített vonal fut körbe, amelyre kis ívű szalagfül támaszkodik. M.: 24,6 cm. Szá.: 17,9 cm. Fá.: 8,9 cm.

2. Szorosan az előző mellett behúzott peremű, befelé megvastagodó peremű tál. A peremen, amelyből kis szalagfül indul, bekarcolt vonal fut körbe, az edény fenekén bekarcolt kör látható. M.: 7,6 cm. Szá.: 20,4 cm. Fá.: 5,5 cm.

3. A lábknál állatcsont /szarvasmarha jobb humerusa/.

4. A térdek alatt kődarab.

5. Az ásatási napló nem említi, de a leltárkönyvben szerepel egy barnásszürke, foltos cserép, feltehetően kétfülű korsó töredéke. A vállon a fültől induló, bekarcolt, vízszintes vonalak futnak körbe, amelyeket alulról böködött pontsor kísér. Ezek felett fordított V alakú bekarcolások láthatók. A vízszintes vonalakból a fül és a V minta két oldalán bekarcolt párhuzamosok indulnak függőleges irányba. /19. kép/

55. sír.: Bolygatatlannak tűnő, csontváz. A lekerített sarkú, téglalap alakú sírgödör keleti kétharmadában zsúfolták össze a közepes megtartású csontvázat és a mellékleteket, a többi része üres volt. A gödör föld-

jében több helyen szerves korhadékréteget sikerült megfigyelni. A váz a jobb oldalán feküdt, a karokat hegyesszögben az arc irányába húzták. Senilis férfi. Irányítás: K-Ny. A sírgödör mérete: 1,2 x 2,2 m. Mé.: 0,9 m.

Mellékletek:

1. A bal kézcsontoknál barnásszürke, fazék formájú edény össze nem illeszthető perem-, oldal-, fültöredékei, a kihajló peremet bevagdálások, a vállat ívelt "létramin-ta" díszítette.

2. A mell vonalában vörössesszürke, kétfülű, öblös hasú korsó, vállán függőleges irányú, szélesen bekarcolt vonalak láthatók. M.: 21,5 cm. Szá.: 16,9 cm. Fá.: 9,6 cm.

3. Össze nem illő edénytöredékek.

4. Szorosan a lábszárak mellett barnásszürke, négyfülű tál. M.: 9,8 cm. Szá.: 30,6 cm. Fá.: 7,7 cm.

5. A lábfejhez tapadva, a váz irányítására merőlegesen elhelyezett állatcsont /szarvasmarha jobb humerusa/.

/19. kép/

56. sír.: Szórthamvas, a hamvak a melléklet környékén, illetve 0,13 m-rel ez alatt heverték. Mé.: 0,41 m.

Melléklet:

1. Vörössesszürke, kétfülű korsó. M.: 12,9 cm. Szá.: kb. 12 cm. Fá.: 6 cm. /20. kép/

57. sír.: Feldúlt, csontvázas. A gyermekcsontváznak csak a koponyája és néhány hosszúcsontja maradt az

eredeti helyén, töredékes állapotban. Mé.: 0,7 m.

Melléklet:

1. A koponya előtt erősen kihajló peremű csésze, oldalán két, szimmetrikusan elhelyezett, fülre utaló csonk látható. M.: 5,8 cm. Szá.: kb. 7,1 cm. Fá.: 4,2 cm. /20. kép/

58. sír.: Jelképes. Három edény volt egymás mellett, embercsontok nélkül. Mé.: 1,15 m.

Mellékletek:

1. Barnásszürke, foltos fazék. Vállán két bekarcolt párhuzamos fut körbe, amelyre kis ívű, széles szalagfül támaszkodhatott, az ezzel szembeni oldalon kis bűtyök ül. A vízszintes irányú párhuzamosoktól bekarcolt vonalakkal határolt, böködött pontsorok indulnak függőleges irányba. M.: 19,6 cm. Szá.: 19,3 cm. Fá.: 9,4 cm.

2. Barnásszürke, foltos, kis fazék. Pereme erősen kihajló, vállán bemélyített vonal fut, amelyre kis szalagfül támaszkodik, a szembeni oldalon kis, három részre tagolt bűtyök látható. Az edény kis, kúpos talpon áll. M.: 15 cm. Szá.: 13,4 cm. Fá.: 7,5 cm.²⁴

3. Vörösseszürke, foltos, négyfülű, fordított csonkakúpos aljú tál, pereme alatt széles, árkolásszerű bekarcolások láthatók. M.: 13,5 cm. Szá.: 34,6 cm. Fá.: 8 cm.

4. Állatcsont az előző melléklet alatt. /20. kép/

59. sír.: A koponya jobbra elfordult, a törzs pedig a háton fekvésre emlékeztető helyzetben volt. A felkarok a törzssel párhuzamosan, a bal alkar a törzsön derékszögben keresztbe fektetve nyugodott, a jobb alkart hegyesszögben felhúzták a koponya irányába. A lábak a jobb oldali zsugorításnak megfelelő helyzetben voltak. Inf. II. Irányítás: KDK-NyÉNy. A váz zsugorított H.: 0,69 m. Mé.: 0,8 m.

Mellékletek:

1. A mell tájékán bronz- és fajanszgyöngyök.
2. A lábnál állatcsont /szarvasmarha bal humerusa és jobb calcaneusa/.

60. sír.: Rágcsálók által bolygatott, csontvázaz temetkezés, lekerekített sarkú, téglalap alakú sírgödörben. Az igen rossz megtartású váz a bal oldalán fektült. Feltűnő, hogy a csontváz nem a sírgödör alján volt, hanem 0,3 m-rel felette. Senilis nő. Irányítás: K-Ny. A sírgödör mérete: 1,2 x 2,5 m. A váz zsugorított H.: 0,9 m. Mé.: 1,2 m.

Mellékletek:

1. Állatcsont /szarvasmarha jobb humerusa/ a koponya mögött.
2. Barnásszürke, négyfülű, csonkakúpos aljú tál a mellkastájék háta mögött. M.: 11 cm. Szá.: 28,6 cm. Fá.: 7,5 cm.

3. Szürkésvörös, foltos, tölcséresen kihajló peremű fazék össze nem illő darabjai. Pereme alatt és a vállán mészbetétes dísz látható. Fá.: kb. 9 cm. /20. kép/

61. sír.: Fagyökerek által bolygatott, csontváz. A felsőtest a háton fekvésnek megfelelő helyzetben volt, a jobb kar a törzs mellett, hegyesszögben, a bal kar kissé előrenyújtva feküdt, a lábakat erőteljesen zsugorították, az arckoponya nyugat felé fordult.²⁵ A sír földjéből, a medencetájékról néhány edénytöredék, a koponya és a lábfejek környékéről faszénszemcsék kerültek elő. Juvenis. Irányítás: D-É. Mé.: 0,66 m.

Melléklete nem volt.

62. sír.: Bolygatatlannak tűnő, csontváz. Sírgödre csak a lábak környékén rajzolódott ki, valószínű, hogy szűk és tojásdad formájú lehetett. A rossz megtartású váz arckoponyája délnek nézett, felsőteste a háton fekvésre emlékeztetett, a jobb kart derékszögben a mellre hajlították, a bal kar a törzs mellett nyugodott, a lábakat a bal oldalra fektetve erőteljesen zsugorították. Adultus nő. Irányítás: K-Ny. A váz zsugorított H.: 0,95 m. Mé.: 1,2 m.

Melléklete nem volt.

63. sír.: Fagyökerek által bolygatott, csontváz. Tojásdad alakú gödre jóval nagyobb volt a váznál, amely arccal délnek nézett, felső teste a háton fekvésnek meg-

felelő helyzetet mutatott, lábai a bal oldalas zsugorításnak megfelelő helyzetet foglaltak el. Maturus, valószínű nő. Irányítása: K-Ny. A váz zsugorított H.: 0,85 m. Mé.: 1,03 m.

Mellékletek:

1. A koponya mögött sárgásszürke, foltos, kétfülű korsó. Az edény aljától két, szélesen bekarcolt vonal indul felfelé a fül két oldalához, oldalról böködött pontsorok kísérik. A fülnél ez a minta derékszögben megtörik és a vállrész palástjának közepén "zászlómintába" csúcsosodik, ennek két oldalán létraminta indul függőleges irányba. M.: 13 cm. Szá.: 11,7 cm. Fá.: 5 cm.
2. A mell előtt barnásszürke, foltos, háromfülű, fordított csonkakúpos testű tál, amely eredetileg kis kúpos talpon állhatott. A fülek alatti mezőket trapéz alakban futó, két-két párhuzamos vonal határolja, a szárok a fülnél hegyesszögben visszahajlanak. Meglevő M.: 9 cm. Szá.: 20,4 cm. /21. kép/

64. sír.: Gyökerek által erősen bolygatott, csontváz. A bal oldalán fekvő, erőteljesen zsugorított csontváz felsőtestéből csak a koponya, néhány kézfejcsont az állkapocs körül, valamint a bal kar maradt meg. Adultus-Maturus, valószínűleg nő. Irányítás: Dk-ÉNy. Mé.: 0,86 m.

Melléklet:

1. Szürkéssárga, kissé aszimmetrikus, füles csésze.

M.: 9,2 cm. Szá.: 11,4 cm. Fá.: 7,1 cm. /21. kép/

65. sír.: Hamvasztásos. A mellékletként szolgáló edények alatt és körül helyezték el csomóban, több rétegben az égett csontokat, amelyek között egy paticsdarab is volt. Mé.: 0,5 m.

Mellékletek:

1. Sötétszürke, kétfülű korsó alsó része. Nyakán böködött pontsor fut körbe, ugyanilyen minta látható a két fül között, efölött egy széles, árkolásra emlékeztető vonal halad. Párosával elhelyezett árkolások indulnak a fülcsonkok két oldaláról és a palást közepéről függőleges irányba. Meglevő M.: 8,4 cm. Fá.: 3,6 cm.

2. Vörösseszürke, kétfülű korsó. A perem fölé magasodó fülek között két, szélesen bekarcolt párhuzamos, ezek alatt böködött pontsor halad. A fülek két oldalától és a palást közepétől ugyancsak szélesen bekarcolt párhuzamosok indulnak függőleges irányba. M.: 7,3 cm. Szá.: 7,8 cm. Fá.: 4 cm. /21. kép/

66. sír.: Hamvasztásos, az égett csontok néhány rétegben, mintegy 0,2 x 0,4 m-es területen voltak elszórva. Mé.: 0,65 m.

Melléklet:

1. Barnásszürke, kétfülű korsó, alja enyhén profilált.

M.: 11,5 cm. Szá.: 12, 1 cm. /21. kép/

67. sír.: Jobb oldalán fekvő, zsugorított csontvázaz temetkezés, az ásatási fénykép szerint²⁶ lekerített sarkú, téglalap alakú sírgödörben. A közepes megtartású csontváz arckoponyája felfelé nézett, a karokat hegyesszögben behajlították. Maturus férfi. Irányítás: DK-ÉNy.

Mellékletek:

1. A jobb kéz ügyében állatcsont /szarvasmarha jobb humerusa?/.²⁷
2. A váztól jobbra, a medence vonalában barnásszürke, foltos, négyfülű, csonkakúpos aljú tál. M.: 12,4 cm. Szá.: 29,4 cm. Fá.: 8,9 cm.
3. A térdéknél vörössesszürke fazék. Vállán két, párhuzamos, bekarcolt vonal fut körbe, amelyre egy kis fül támaszkodik. Ez a két vonal a füllel szembeni oldalon "zászlómintában" összegződik. Ugyancsak "zászló-minta" látható a palást közepén a két vonal felett, lefelé pedig sraffozott négyszögek figyelhetők meg. A párhuzamosok alatt bekarcolt zeg-zug vonalak láthatók, amelyek fordított "zászlómintába" csúcsosodnak ki. M.: 14 cm. Szá.: 15,4 cm. Fá.: 8,5 cm. /22. kép/

68. sír.: Bolygatatlan, csontvázaz. A bal oldalán fekvő, rossz megtartású csontváz felső testének és medencéjének csontjai nem maradtak meg, csak a

koponya, valamint a karok és a lábak csontjai. A sír földjét gyökerek szótták át. Maturus nő. Irányítás: K-Ny. A váz zsugorított H.: 1,05 m. Mé.: 1,1 m.

Mellékletek:

1. A koponya mögött állatcsont /szarvasmarha jobb humerusa?/.²⁸
2. A kulcscsonton bronz spirálisok és borostvánkő-gyöngy.
3. Félig a kulcscsonton gömbszelet formájú, aranylemezből készült pityke, két szélén átfúrt, a széle körben poncolt. Átm.: 3 cm.
4. A medence helyén folyami kavics.
5. a. b. Bronz bokaperecpár a bokákon, eredetileg pödörtött végük volt. Legnagyobb átm.: 9,2; ill. 9,5 cm.
6. A térdeken barnásszürke, fontos, négyfülű tál. M.: 13,8 cm. Szá.: 30,4 cm. FÁ.: 7,5 cm.
7. Szorosan az előző mellett sárgásszürke, foltos fazék. M.: 16,4 cm. Szá.: 18 cm. FÁ.: 7 cm.
8. A koponyacsontok között megvastagodó végű, arany hajkarika. Legnagyobb átm.: 1,2 cm.
9. A jobb kézfejnél palatöredék.
10. A törzsrész csontjai alatt gömbszelet formájú, aranylemezből készült pityke, két oldalán átfúrt, szélét poncolt minta díszíti. Átm.: 2,4 cm. /22. kép/

69. sír.: Szórthamvas, az edények és az égett csontok megközelítőleg K-Ny-i irányú tengely mentén helyezkedtek el. Mé.: 0,55 m.

Melléklet:

1. Barnásszürke, egyfülű bögre, vállát bemélyített vonal díszíti. M.: 13,5 cm. Szá.: 10,9 cm. Fá.: 7,3 cm.

2. Vörösesbarna, hengeres nyakú, erősen nyomott gömböses testű függesztőedény. A hasvonalon négy, szimmetrikusan elhelyezett függesztőfül látható, amelytől létraminták indulnak az edény szája irányába. Az alját koncentrikus körök mentén elhelyezett, böködött pontok díszítik. M.: 3,5 cm. Szá.: 1,6 cm. Fá.: 1,4 cm. /23. kép/²⁹

70. sír.: Szórthamvas, az égett csontok egyetlen edényt vettek körül. A sír földjét gyökerek szótták át. Mé.: 0,46 m.

Melléklet:

1. Szürkésbarna, foltos, egyfülű bögre. A kihajló peremből induló szalagfüle a vállon körbefutó, bemélyített vonalra támaszkodik, amelyet alulról és felülről böködött pontsorok kísérik. Ugyanilyen pontsorok vesznek körül a függőleges irányú, bekarcolt vonalakat is az edény hasán. M.: 13,5 cm. Szá.: kb. 12,2 cm. Fá.: 6 cm. /23. kép/

71. sír.: Bolygatatlannak tűnő, zsugorított csontváz. A jobb oldalon fekvő, jó megtartású csontváz

arckoponyája északi irányba nézett, a felkarok a törzzsel párhuzamosan feküdtek. A bal alkar a mellen keresztbe fektetve, a kézfej a jobb felkaron nyugodott, a jobb alkart felhúzták az arckoponya irányába; lábait erősen zsugorították. Maturus férfi. Irányítás: K-Ny. A váz zsugorított H.: 1,08 m. Mé.: 0,72 m.

Mellékletek:

1. Az arckoponya előtt, a jobb kézfej mellett állatcsont /szarvasmarha bal humerusa/.

2. A has tájékára helyezve sárgásszürke, foltos, csonkakúpos aljú, háromfülű tál. A fülek alatti részt a fülek két oldaláról lefelé induló, bekarcolt párhuzamosok, illetve a hasvonalon körbefutó, egymást keresztező, zezug vonalak osztják mezőkre. M.: 8,5 cm. Szá.: 23,3 cm. Fá.: 7,5 cm.

3. Ettől északra, szorosan mellette sárgásszürke, öblös hasú korsó. A peremből induló, két, egymással szemben elhelyezett fül a vállon körbefutó, bemélyített vonalra támaszkodik. Ezen a vonalon, a palást közepén kis szalagfül látható, az ezzel szembeni oldalon pedig kis bütyök ül. M.: 29,8 cm. Szá.: kb. 13,6 cm. Fá.: 9 cm.

/23. kép/

72. sír.: Szórthamvas, az edénymellékletek és az állatcsont szorosan egymás mellett voltak, az égett csontok a közelükben, több rétegben helyezkedtek el. Valószínű felnőtt. Mé.: 0,58 m.

Mellékletek:

1. Állatcsont.

2. Sárgásszürke, kétfülü korszó, vállán két, szélesen bekarcolt, árkolásszerű vonal halad körbe. Ebből, mindkét oldalon, háromszor két-két, ugyanilyen technikával kivitelezett vonal halad függőleges irányba az alsó részen levő, vízszintes irányú, böködött pontsorig. Az edény fenekének peremén is böködött pontsor fut körbe.

M.: 17,1 cm. Szá.: kb. 11 cm. Fá.: 8,1 cm.

3. Barnásszürke, foltos, négyfülü tál. M.: 15 cm. Szá.: 30 cm. Fá.: 7,7 cm. /23. kép/

73. sír.: Szórthamvas, a rosszul égetett csontok a mellékletek között, és alatt kerültek elő, alattuk faszénréteg jelentkezett. Valószínű Maturus férfi. Mé.: 0,95 m.

Mellékletek:

1. Sárgásszürke, kihajló peremű szilke. Nyakán egy kis szögletes fül és négy kettős bütyök látható. M.: 12,6 cm. Szá.: kb. 15,5 cm. Fá.: 6,6 cm.

2. Barnásszürke, erősen kihajló peremű szilke, nyakán kis, szögletes fül látható. M.: 11,1 cm. Szá.: 15 cm. Fá.: 6,6 cm.

3. Vörösszürke, erősen kihajló peremű, feltehetően háromfülü tál darabja. M.: 8,4 cm. Szá.: kb. 26 cm. Fá.: kb. 10 cm.

4. Állatcsont. /24. kép/

74. sír.: Bolygatott, csontvázaz. A lekerekített sarkú, téglalap alakú sírgödörben rossz megtartású csontváz feküdt, valószínűleg a jobb oldalán; csak a koponya felső része, egy karcsont és a lábszárcsontok maradtak meg, amelyek erőteljes zsugorítást mutattak. A mellékletek helyzete és állapota utólagos visszate-metésre utalt. Inf. I--II. Irányítás: K-Ny. A sírgödör mérete: 1,1 x 1,79 m. Mé.: 1,12 m.

Mellékletek:

1. A vállak helyén sárgásszürke, erősen kihajló peremű tál, három, aszimmetrikusan elhelyezett füllel. M.: 10,2 cm. Szá.: 25,7 cm. Fá.: 7 cm.

2. Szorosan mellette mészbetétes díszű edényke, a perem alatt és a tölcéséres nyakon csak a mészbetétág látható, a vállon elhelyezett, benyomott mintákban helyenként a mészbetét is megmaradt. M.: 4,1 cm. Szá.: 5,3 cm. Fá.: 1 cm.

3. A lábakon szürkésbarna, foltos, kétfülű, korsó formájú edény. A fülek között szélesen bekarcolt párhuzamosok in-dulnak vízszintes irányba, a palást közepén kis ívű, szé-les szalagfül látható, a szembeni oldalon fordított V formájú minta van. Mind a V formájú díszítés, mind a há-rom fül két oldaláról két-két, bekarcolt párhuzamos vonal indul függőleges irányba. M.: 25 cm. Szá.: 19 cm. Fá.: 9 cm.

4. A sír földjében, illetve a koponyacsontok között szeg-mentált fajanszgyöngvők.

5. Dentaliumgyöngvők. /24. kép/

75. sír.: Bolygatott, csontvázas. Csak a koponya és néhány hosszúcsont maradt meg. Mé.: 1,04 m.

Mellékletek:

1. A karcsont mellett kődarab.

2. Szürkéssárga, öblös hasú, füles bögre. M.: 17,5 cm. Szá.: 15,2 cm. Fá.: 7,1 cm. /24. kép/

76. sír.: Csontvázas. Tojásdad formájú sírgödörben rossz megtartású, jobb oldalon fekvő csontváz nyugodott. Az arckoponya észak felé tekintett, a karok az arckoponya felé irányultak, a zsugorítás erőteljes. Inf. II., a lábak közelében rétegesen elhelyezett, égett csontok, valószínűleg felnőtt egyénhez tartoztak. Irányítás: K-Ny. A sírgödör mérete: 0,93 x 1,38 m. A váz zsugorított H.: 0,8 m. Mé.: 0,95 m.

Mellékletek:

1. A medence vonalában állatcsont /szarvasmarha bal humerusa/.

2. Mellette barnásszürke, nyomott gömbös hasú tál. A peremből induló szalagfűl a vállon körbefutó, bemélyített vonalra támaszkodott, amelyet alulról böködött pontsor kísért. A szalagfűlrel szembeni oldalon kis bűtyökfűl látható. A fülek alatt és a palást közepén három-három függőleges borda figyelhető meg. Alja omfaloszós. M.: 9,1 cm. Szá.: 20,3 cm. Fá.: 6,8 cm.

3. A farrész mögött barnásszürke, kihajló peremű, füles szilke, peremén bevagdalsok láthatók, alatta bekarcolt zeg-zug vonalak futnak körbe, hasát seprűminta díszíti. M.: 11,6 cm. Szá.: 15,1 cm. Fá.: 6,4 cm.

4. Az előző mellett barnásszürke, kétfülű korsó töredéke. A füleket a vállon haladó, két, bekarcolt párhuzamos vonal köti össze, felettük a palást közepén két "zászlóminta" látható. A fülek és a "zászlóminták" két oldaláról két-két párhuzamos vonal indul függőleges irányba. Alja enyhén profilált. M.: 10,5 cm. Szá.: 10,6 cm. Fá.: 5,3 cm. /25. kép/

77. sír.: Csontvázas. Tojásdad formájú sírgödörben közepes megtartású csontváz feküdt, a bal oldalán. Az arckoponya és a felsőtest némileg a hason fekvésre emlékeztető helyzetben volt, a lábakat erősen zsugorították. Adultus nő. Irányítás: K-Ny. A sírgödör mérete: 0,75 x 1,40 m. A váz zsugorított H.: 0,9 m. Mé.: 1,01 m.
Mellékletek:

1. A nyakban szegmentált fajanszgyöngvők.
2. A váll mögött kódarab.
3. A medence mögött szürke, eredetileg feltehetően kétfülű korsó darabja. A fülek között bekarcolt párhuzamosokkal keretezett, böködött pontsor halad. A fül két oldalán egyenesen, a palást közepén derékszögben megtörve két-két, bekarcolt párhuzamos halad a profilált alj felé.

Fenekén svasztika minta látható. Meglevő M.: 9,6 cm.

Fá.: 6,6 cm.

4. A nyak tájékán dentálium kagylókból készült gyöngvők. /25. kép/

78. sír.: Hamvasztásos, 0,5 x 0,3 m-nyi területen heverték az égett csontok, minden melléklet nélkül. Maturus felnőtt. Mé.: 0,78 m.

79. sír.: Csontvázas. A rossz megtartású váz a bal oldalán feküdt, koponyatetője hiányzott, a jobb kar a mellén átvetve a medencén nyugodott, a bal kart felhúzták, a lábakat erőteljesen zsugorították. Inf.

II. Irányítás: K-Ny /a temetőtérkép szerint/. Mé.: 0,94 m.

Mellékletek:

1. A mell vonalában, a váz előtt, szájával a csontváz felé dőlve kétfülű korsó. Fülei a perem fölé magasodnak és enyhén "ansa lunata" formát öltenek. A fülek között szélesen bekarcolt párhuzamos vonalak haladnak, ugyanilyen vonalak indulnak a fülek két oldaláról és a palást közepéről függőleges irányba. M.: 11,6 cm. Szá.: 11,9 cm. Fá.: 6,8 cm.

2. Szorosan mellette, a csontváz felőli oldalon tölcéses nyakú, kockatestű, kisméretű edényke. Hasán nyomokban bekarcolt négyzetek láthatók. M.: 5 cm. Szá.: 3,4 cm. Fá.: 2,6 x 3,5 cm.

3. Az alsó lábszárakra helyezve, szürke színű, behúzott, kifelé megvastagodó peremű tál töredékei, az edény alján csillag alakú mezőben seprűdíz figyelhető meg. /25. kép/

80. sír.: Bolygatatlan, zsugorított csontvázas. A jó megtartású csontváz a jobb oldalán feküdt, arc-koponyája észak felé nézett, karjait hegyesszögben felhúzták, a bal könyökrészt a bal medencecsont takarta. Valószínű férfi. Irányítása: DK-ÉNy. A csontváz H.: 1,1--1,64 m. Mé.: 0,54 m.³⁰

Mellékletek:

1. Vörösesbarna, négyfülű tál a jobb kézcsontok felett. M.: 10 cm. Szá.: 32 cm. Fá.: 8,2 cm.
2. A fenti melléklettől közvetlenül északra állatcsont.
3. A bal térdnél barnásszürke, erősen kihajló peremű fazék, vállán szalagfüllel, illetve kis, gúla alakú bütyökkel. M.: 22,8 cm. Szá.: 23 cm. Fá.: 9,5 cm.
4. Az előző melléklettől közvetlenül északra szürkésbarna, kétfülű, öblös hasú korsó, alja gömbölyű. M.: 9 cm. Szá.: 4,5 cm. /26. kép/

81. sír.: Bolygatatlannak tűnő, csontvázas. Az igen rossz megtartású csontvázból csak a koponya és néhány hosszúcsont maradt meg, valószínűleg a bal oldalán feketett, zsugorított helyzetben. Feltehetően gyermek. Irányítás: K-Ny. A váz zsugorított H.: 0,75 m. Mé.: 0,42 m.

Mellékletek:

1. Az arckoponya előtt vörösesbarna, behúzott, kifelé megvastagodó peremű tál. Pereme alatt kis bütyökfűl látható, alsó része seprűdíszes. M.: 10 cm. Szá.: 21,8 cm. Fá.: 8,7 cm.

2. Az előzőben szürkésbarna csésze. Kihajló peremét bevagdálások, nyakát zeg-zug vonalak díszítik. Ez alatt textillenyomatra emlékeztető díszítés látható. M.: 8,4 cm. Szá.: 10,9 cm. Fá.: 3,4 cm.

3. Az irányítással párhuzamosan állatcsont.

4. A lábaknál szürkésbarna, kétfűlű korsó. A fülek között két, bekarcolt, párhuzamos vonal halad, amelyet alulról szaggatott vonal kísér. A palást közepén fordított "zászlóminta" figyelhető meg. A "zászlómintától" és a fülek két oldaláról két-két, bekarcolt, párhuzamos vonal indul függőleges irányba. M.: 13 cm. Szá.: 12,1 cm. Fá.: 6 cm. /26. kép/

82. sír.: Csontvázas, felső részét népvándorláskori gödörrel pusztították el. A karokat hegyesszögben behajlították, az erősen zsugorított lábak a bal oldali fektetés helyzetét tükrözik. Valószínű nő. Irányítás: DK-ÉNy. A váz meglevő H.: 0,58--1,38 m. Mé.: 0,46 m.

Mellékletek:

1. A váz háta mögött, a medencecsont felő részénél vörösesbarna, háromfűlű tál. Az arányosan elosztott fülek

között egyenlő távolságra három-három függőleges ár-
kolásból álló köteg csatlakozik a hasvonalon körbefutó
árkolásba, amely alatt böködött pontsor látható. Alja
profilált. M.: 8,5 cm. Szá.: 26,5 cm. Fá.: 7,5 cm.

2. A váz háta mögött, a medencecsontnál állatcsont.

3. A lábfejnél vörössesszürke fazék, vállán szélesen be-
karcolt vonal és böködött pontsor fut körbe, ezekre
szalagfűl támaszkodik, s ezen ülnek a kis, hegyes bűty-
kök is. M.: 16 cm. Szá.: 21,5 cm. Fá.: 6,9 cm. /27. kép/

83. sír.: Bolygatatlannak tűnő, csontváz. Tojás-
dad alakú gödörben jó megtartású csontváz nyugodott, a
jobb oldalán feküdt, az arckoponya ész^{ke}kelet felé te-
kintett. A jobb kar a törzzsel párhuzamosan, kinyújtott
helyzetben volt, a bal felkar hiányzott, az alkar a ge-
rincoszlopon keresztben feküdt, a lábakat erősen zsugo-
rították. Valószínű férfi. Irányítás: K-Ny. A sírgödör
mérete: 1,62 x 2,12 m. A csontváz H.: 1,01--1,63 m.
Mé.: 0,78 m.

Mellékletek:

1. Állatcsont a jobb kar előtt.

2. Szürkésbarna fazék a térdeknél. Vállán bemélyített
vonallal fut körbe, amelyen három kis bűtyök ül, ugyanerre
támaszkodik egy, szögletes ívben törő, kis szalagfűl.
M.: 28,5 cm. Szá.: 26,3 cm. Fá.: 10 cm.

3. A láb- és a medencecsontok mögött edénytöredék, be-

karcolt zeg-zug vonalak díszítik. Fá.: 9 cm.

4. A sír földjének felső részéből sárgásszürke, két-fülű korsó töredékei.

5. A sír földjéből szürke, kétfülű korsó, a fülek között három, szélesen bekarcolt, párhuzamos vonal fut, ugyanilyen vonalak futnak függőleges irányba a fül két oldalán és a palást közepén. M.: 10,2 cm. Szá.: 10,5 cm. Fá.: 4,6 cm. /28. kép/

84. sír.: Feldúlt, csontvázaz gyermek sír. Mé.: 0,36 m.

Melléklet:

1. Sötétszürke, enyhén omfalosz aljú, füles bögre. M.: 8,8 cm. Szá.: 6,4 cm. Fá.: 2,7 cm. /27. kép/

85. sír.: Népvándorláskori árok által feldúlt. Mé.: 0,3 m.

Mellékletek:

1. Sárgásbarna, foltos, négyfülű, enyhén profilált aljú tál. M.: 5 cm. Szá.: 13,5 cm. Fá.: 3 cm.

2. Sötétszürke, vékony falú, omfalosz aljú kis edény /korsó?/ alsó része. Oldalát eredetileg valószínűleg mészbetéttel kitöltött vonalak díszítik: bekarcolt, függőleges párhuzamosok között, osztott mezőben "zászló-minták" láthatók. Fá.: 2,8 cm. /27. kép/

86. sír.: Rágcsálók által bolygatott, csontvázaz. A rossz megtartású váz arckoponyája délnek tekintett.

A tompaszöget bezáró, jobb kar alsó része a bal medencecsont közelében nyugodott. A rágcsálók által bolygatott, hegyesszögben behajlított bal kart az arckoponya irányába hajlították. Az igen erőteljesen zsugorított lábak a bal oldali fektetés helyzetét mutatják. Valószínű nő. Irányítás: KDK-NyÉNy. A váz H.: 0,95--1,43 m. Mé.: 0,59 m.

Mellékletek:

1. A koponya mögött szürkésbarna fazék. Vállán bemélyített vonal fut, amelyből szögletesen ívelő fül indul. M.: 16,2 cm. Szá.: kb. 16,4 cm. Fá.: 6,2 cm.

2. A jobb vállnál vörössesszürke, eredetileg négyfülű, öblös hasú, profilált aljú tál. M.: 10 cm. Szá.: 18 cm. Fá.: 8 cm.

3. A medencecsontok mögött állatcsont.

4. A koponya előtt szürkésbarna, négyfülű csupor.

M.: 9,5 cm. Szá.: 10,5 cm. Fá.: 5,6 cm/29.kép/.

87. sír.: Bolygatott, csontvázas. A rossz megtartású vázból csak a koponya és a hosszúcsontok töredékei maradtak meg. Valószínű gyermek. Irányítás: DK-ÉNy lehetett. Mé.: 0,55 m.

Mellékletek:

1. Szürkésbarna, foltos bögre töredékei.

2. Sárgásszürke, foltos füles bögre, alja enyhén omfaloszos. M.: 8 cm. Szá.: 6,8 cm. Fá.: 3 cm.

3. Állatcsont.

4. Sárgásszürke, behúzott, kifelé megvastagodó peremű tál. M.: 6,5 cm. Szá.: 12,7 cm. Fá.: 4,8 cm. /29. kép/

88. sír.: Bolygatatlannak tűnő, csontváz. A rossz megtartású csontváz koponyája töredékes. A jobb kar derékszögben behajlítva, a kéztájék a medence környékén nyugodott, a bal karnak csak egy töredéke maradt meg, az erősen zsugorított lábak a bal oldali fektetést bizonyítják. Valószínű nő. A váz H.: 0,83--1,26 m. Mé.: 0,68 m.

Mellékletek:

1. A lábaknál sárgásbarna, öblös hasú, négyfülű tál. M.: 8,2 cm. Szá.: 18 cm. Fá.: 6 cm.

2. Szorosan az előző mellett szürke fazék, vállán füllel. M.: 15,8 cm. Szá.: 16,5 cm. Fá.: 6,6 cm. /30. kép/

89. sír.: Bolygatott, csontváz. A rossz megtartású váz a hátán feküdt, lábai a jobb oldalra voltak zsugorítva, az arckoponya északnak nézett. Jobb alkarját bolygatás vitte el, amely az 1. sz. mellékletet is több darabra törte. A bal alkart hegyesszögben behajlították. Valószínű férfi. Irányítás: K-Ny. A váz H.: 0,92--1,45 m. Mé.: 0,37 m.

Mellékletek:

1. A koponya közelében és attól DK-re négyfülű, öblös hasú tál. Fülei középen slicceltek, a peremhez csatla-

kozó részen kis bütyök emelkedik. A perem alatt és a hason függőleges irányú bekarcolások láthatók. Igen alacsony talpkorongon áll. M.: 12,3 cm. Szá.: 28 cm. Fá.: 7,5 cm.

2. Kavics a bal felkarcsontnál.

3. A lábak és a medence között barnásszürke, mély tál. Kihajló pereme alatt bevagdálásokkal tagolt borda, nyakán kis, szögletes ívű fül látható, hasa és alja seprűmintával díszített. M.: 11,3 cm. Szá.: 18,7 cm.

4. A lábaknál vörösesbarna, kétfülű korsó. A fülek között árkolásszerűen bekarcolt vonalak futnak, amelyek "zászlómintában" csúcsosodnak ki. Innen, valamint a fülek két oldaláról ugyanilyen párhuzamosok indulnak függőleges irányba. M.: 11,5 cm. Szá.: 8 cm. Fá.: 2,8 cm.

5. Különböző edények töredékei a térdek közelében.

/30. kép/

90. sír.: Bolygatatlannak tűnő, zsugorított csontváz. A rossz megtartású váz a bal oldalán feküdt, arckoponyája DNy-nak nézett, a jobb kéz a térdeken nyugodott, a bal pedig a térdek és a koponya között levő, 3. sz. melléklet alatt. Valószínű nő. Irányítás: DK-ÉNy. A váz H.: 0,95--1,63 m. Mé.: 0,3 m.

Mellékletek:

1. A csontváz háta mögött állatcsont.

2. Az előző mellett sárgásbarna, foltos, behúzott peremű

tál. A perem alatt bekarcolt vonal fut körbe. A vállon bütyök látható, amelyet két oldalról esetleg kiöntőként használt átfúrás fog közre. Alját csillag alakú mezőben seprűminta díszíti. M.: 7 cm. Szá.: 18,5 cm. Fá.: 5 cm.

3. A bal karnál szürkésbarna, egyfülű, öblös hasú fazék össze nem illő töredékei. Hasa az előző melléklet-hez hasonló módon seprűzéssel díszített. Szá.: kb. 18,5 cm. Fá.: 5 cm.

4. Pödrött végű, bronz boka-perce a jobb bokán. Legnagyobb atm.: 10,6 cm.

5. Barna szilke.³¹ Kihajló pereme bevagdálásokkal díszített, alatta három lencsebütyök látható, teljes felületét seprűzés borítja. M.: 11,8 cm. Szá.: 15,3 cm. Fá.: 7 cm. /31. kép/

91. sír.: Nép-vándorláskori árok által bolygatott, a rossz megtartású csontváznak csak a medence- és a lábcsonthai maradtak eredeti helyzetükben, ezek a jobb oldali zsugorításra engednek következtetni. Feltehetően férfi. Irányítás: K-Ny lehetett. A váz megmaradt H.: 0,85 m. Mé.: 0,4 m.

Mellékletek:

1. Állatcsont.

2. Sárgásbarna, sárgásszürke, foltos, kétfülű korsó. M.: 19 cm. Szá.: kb. 14,5 cm. Fá.: 8 cm. /32. kép/

92. sír.: Bolygatatlan csontvázas. Nagyméretű sírgödre csak gyengén rajzolódott ki, tojásdad formájú lehetett. A jó megtartású csontváz a hátán feküdt, az erősen zsugorított lábak a jobb oldali fektetés szabályait követték. A felkarok a törzsszel párhuzamos helyzetet mutattak, a jobb alkart hegyesszögben behajlították, a bal alkart pedig derékszögben keresztbe helyezték a törzsre. Férfi. Irányítás: K-Ny. A sírgödör mérete: 1,8 x 2,6 m. A váz H.: 1,01--1,65 m. Mé.: 0,6 m.

Mellékletek:

1. A jobb kéznél sárgásbarna, karéjos peremű, kétfülű korsó. M.: 30,5 cm. Szá.: 23,6 cm. Fá.: 10,2 cm.
2. Az előző mellett nyélhátas, bronz balta. A nyéllyukat mindkét végén horony kíséri, amely áttérjed a nyélhátra is. Az él felső része kör keresztmetszetű, amely lefelé korong formába megy át. A nyélhát H.: 11,2 cm. Az él H.: 14,7 cm.
3. A fentiek közelében állatcsont.
4. A bal kéznél törhöz tartozó, csont markolatgomb. Magját egy ovális korong, illetve henger képezi, amelyeket egy darabból faragtak ki. Erre a hengerre egyre kisebbedő, középen átfúrt, ovális csontlemezeket fűztek fel. H.: 4,2 cm.
5. Ugyancsak a bal kéznél, az előző melléklethez tartozó, közép bordás, bronz tör erősen korrodeálódott

maradványa. A pengét rögzítő nittszegek közül kettő maradt meg. Meglevő H.: 15,3 cm.

6. A térdéknél sötétszürke, erősen kihajló peremű tál, a perem külső oldalához csatlakozó, a hasra támaszkodó hurkafüllel. A fülek felső végén ujjbenyomások láthatók. M.: 16 cm. Szá.: 35,3 cm. Fá.: 8,3 cm. /32. kép/

93. sír.: Rágcsálók által bolygatott, csontváz. Tojásdad formájú sírgödörben rossz megtartású váz feküdt a hátán. A bal kart könyökben, hegyesszögben behajlították az arckoponya felé, a jobb kar alsó részét rágcsáló járata semmisítette meg. A lábak a bal oldali zsugorítás helyzetét foglalták el. Valószínűleg nő. Irányítás: DK-ÉNy. A sírgödör mérete: 1,34 x 2,05 m. A váz H.: 1,11--1,64 m. Mé.: 0,82 m.

Mellékletek:

1. A koponya közelében ismeretlen formájú edény töredéke.

2. A térdéknél sárgásszürke, foltos, tölcséresen kihajló peremű, hangsúlyozott vállvonalú fazék. M.: 24,2 cm. Szá.: 22 cm. Fá.: 9,1 cm.

3. Az előző mellékletben fekete, hagymatestű, kétfülű korsó. M.: 8,8 cm. Szá.: 5,8 cm. Fá.: 2,2 cm. /33. kép/

94. sír.: Bolygatatlan, csontváz. A viszonylag jó megtartású váz a bal oldalán feküdt. A bal kar hegyesszögben be volt hajlítva, a kéz az arckoponya előtt

nyugodott. A jobb kar derékszögben behajlítva, a kéz a jobb combcsont közepén feküdt. A lábakat erőteljesen zsugorították. Feltehetően nő. Irányítás: DK-ÉNy. A váz H.: 1,06--1,59 m. Mé.: 0,51 m.

Mellékletek:

1. Ismeretlen formájú edény darabjai a koponya mögött.
2. A koponyától DK-re szürke, kétfülű korsó. A fülek között, vízszintesen, alulról böködött pontsorral kísért párhuzamosok haladnak. A nyak közepén fordított V formára emlékeztető bekarcolás látható. Ettől a mintától, valamint a fülek két oldaláról szintén párhuzamosok indulnak függőleges irányba. Alja enyhén profilált. M.: 14,1 cm. Szá.: kb. 12 cm. Fá.: 6,1 cm.
3. A térdeknél sötétbarna, erősen kihajló peremű egyfülű, öblös hasú tál. A perem bevagdálásokkal díszített, ugyanilyen minta van a nyak és a váll találkozásánál, ez alatt bekarcolt, V alakú párhuzamosok láthatók, alsó része seprűzött. Feneke legömbölyített. M.: 9,4 cm. Szá.: 16,4 cm. /33. kép/

95. sír.: Feldúlt, csontvázas. Mé.: 0,39 m.

Mellékletek:

1. Szürke, kis fazék, vállán alulról zeg-zug vonallal kísért, szélesen bekarcolt, vízszintes párhuzamosokkal, amelyre kis fül támaszkodik. A füllel azonos magasságban, három helyen kettős "zászlóminta" látható. A fül

és a "zászlóminták" mindkét oldalától ugyancsak szélesen bekarcolt párhuzamosok indulnak az enyhén profilált alj felé. M.: 13,8 cm. Szá.: 18,6 cm. Fá.: 8 cm.

2. Kihajló peremű, eredetileg valószínűleg négyfülű tál töredéke, a perem alatt három függőleges bordával.

3. Szürke, kétfülű korsó, a vállon bekarcolt "zászlómintába" összefutó párhuzamosokkal. A fültől és a "zászlómintától" ugyancsak párhuzamosok haladnak a profilált alj felé. M.: 20,7 cm. Szá.: kb. 15 cm. Fá.: 8,4 cm. /34. kép/

96. sír.: Rágcsálók által bolygatott, csontváz. Az igen rossz megtartású váz a hátán feküdt, a karokat derékszögben behajlították. Az állkapocs a rágcsálók révén kerülhetett a jobb kéz és a bal könyök közé. A lábakat a bal oldali fektetésnek megfelelő helyzetben találtuk. Valószínűleg nő. Irányítás: K-Ny. A váz H.: 1,15--1,62 m. Mé.: 0,68 m.

Mellékletek:

1. A bal alkarnál állatcsont.

2. A medencecsontok mögött nagyobb méretű fazék össze nem illő töredékei. Erősen kihajló pereméhez bevagdálásokkal tagolt borda illeszkedik, vállának felső részén vízszintes, a váll közepén ívelt létraminta haladt, alsó részét seprűmintás mezők díszítették.

3--4. A bokákon pödrött végű, bronz bokaperec pár. Legnagyobb átm.: 10,6 cm.

5. A lábaknál fekete, durva anyagú, nagyobb méretű, behúzott peremű tál, annyira rossz megtartású, hogy csak peremdarabja volt megmenthető. /34. kép/

97. sír.: Népvándorláskori árok által bolygatott, feltehetően jelképes. A tojásdad formájú sírgödör irányítása: ÉK-DNy. Mérete: 0,95 x 1,68 m. Mé.: 0,69 m.

Mellékletek:

1. Állatcsont.

2. Sárgásszürke, foltos, kétfülű korsó. A fülektől alulról bökődött pontsorral kísért, bekarcolt vonalak indulnak, s "zászlómintában" futnak össze. A "zászlóminták" és a fülek két oldaláról függőleges irányú vonalak indulnak. M.: 13 cm. Szá.: 11,5 cm. Fá.: 5,8 cm.

3. Vörössesszürke, kihajló peremű, csonkakúpos aljú, négyfülű tál. M.: 10,5 cm. Szá.: 23,7 cm. Fá.:

/35. kép/

98. sír.: A rossz megtartású, erősen zsugorított csontváz a bal oldalán feküdt. Valószínűleg gyermek. Irányítás: K-Ny. A váz zsugorított H.: 0,6 m. Mé.: 0,55 m.

Melléklet:

1. Petunculus kagylóból készült gyöngy. /35. kép/

99. sír.: Rágcsálók által bolygatott, csontvázas. A közepes megtartású váz arckoponyája észak felé nézett, valószínűleg a hátán fekhetett, karjait hegyes-

szögben felhúzták az arckoponya irányába. Erősen zsugorított lábai a jobb oldali fektetés szabályait tükrözik. Valószínűleg férfi. Irányítás: K-Ny. A váz H.: 1,2--1,77 m. Mé.: 0,82 m.

Mellékletek:

1. A jobb kéznél rossz megtartása miatt össze nem állítható, sárgásszürke, vörösseszürke, foltos szilke /?/ darabjai. /Formája és díszítése a 90. sír 3. sz. mellékletéhez hasonló lehetett./

2. A jobb könyöknél állatcsont.

3. A felső bordák között kisebb bronztárgy /pityke?/ teljesen eloxidálódott maradványa.

4. A jobb lapocka alól és a koponya mögötti rágcsőjáratból egy-egy, csillag alakú fajanszgyöngy került elő. /35. kép/

100. sír.: Feldúlt, csontvázas. A rossz megtartású vázból csak a jobb oldalon fekvő koponya és egy hosszúcsont darabja maradt meg. Irányítás: valószínűleg K-Ny. Mé.: 0,76 m.

Melléklet:

1. Sárgásbarna, foltos, egyfülű tál. M.: 8,3 cm. Szá.: 15,2 cm. Fá.: 5,5 cm. /35. kép/

101. sír.: Feldúlt, hamvasztásos. Mé.: 0,26 m.

Mellékletek:

1. Narancsvörös, öblös hasú tál darabja, a peremből in-

duló füle a hasra támaszkodott. Alja sérült, esetleg kis, kúpos talpon állt. M.: 13,3 cm. Szá.: kb. 24,3 cm. Fá.: 8 cm.

2. Narancsvörös edény, talán kétfülű korsó alsó része. Bekarcolt függőleges vonalak díszítik. Fá.: 5,3 cm.

3. Sárgásszürke, foltos, füles csésze. Kihajló pereme alatt benyomkodásokkal tagolt borda, ez alatt V formájú vonalak láthatók, amelyek kis bütyökbe csúcsosodnak ki, hasa seprúdíszes. M.: 7,8 cm. Szá.: 11,5 cm. Fá.: 4,3 cm. /36. kép/

102. sír.: Feltehetően bolygatott, csontvázas. Az ovális alakú sírgödörben talált, rossz megtartású vázból csak a jobb oldalon fekvő, észak felé néző koponya és néhány hosszúcsont maradt meg. A sírgödör irányítása: DK-ÉNy. Mérete: 0,88 x 2,21 m. Mé.: 0,95 m.

Mellékletek:

1. A sírgödör ÉK-i sarkában, 0,38 m-rel a sír feneke felett állatcsont.

2. Az előző mellett szürke, eredetileg feltehetően kétfülű korsó össze nem illő töredékei, amelyeket széles, árkolásszerű vonalak díszítenek.

3. A fentiek közelében hárommenetes, bronz karperec.

4. A feltételezhető melltájék előtt barnásszürke, tölcéses nyakú, öblös hasú kancsó. A nyakából induló, szögletes ívű szalagfül a vállra támaszkodik, ahol be-

karcolt párhuzamosok között ugyancsak bekarcolt zezug vonal fut körbe. Ezekről függőleges irányú vonalkötegek haladnak az éles hasvonalig. Alja profilált.

M.: 13,8 cm. Szá.: 8,8 cm. Fá.: 6 cm.

5. A lábsontok mellett szürkésbarna tál, füle a perem fölé magasodik és a vállra támaszkodik, hasa turbántekercses. M.: 11 cm. Szá.: 14,7 cm. Fá.: 6,7 cm.

6. Az előző melléklet belsejében szürke, hordó formájú függesztőedényke, hasán bordával, ezen ül a két-két függesztőfül, ill. bűtyök. M.: 4,8 cm. Szá.: 5 cm.

Fá.: 2,5 cm. /36. kép/

103. sír.: Bolygatott, csontvázas. Az ovális alakú sírgödörben, rossz megtartású csontváz feküdt a bal oldalán, koponyája helyén állatkoponya maradványaira bukkantunk. A jobb kar tompaszögben behajlítva, a kéz a combcsont közelében nyugodott, a bal kart hegyesszögben behajlították, a lábak közepesen zsugorított helyzetet foglaltak el. Feltehetően nő. Irányítás: DK-ÉNy. A sírgödör mérete: 1,07 x 2,22 m. A váz megmaradt H.: 0,63--1,38 m. Mé.: 0,96 m.

Mellékletek:

1. Állatcsont a koponya helyének közelében.

2. Égett csont.

3. Az előzőek közelében barnásszürke, négyfülű tál.

M.: 6 cm. Szá.: 13,5 cm. Fá.: 3,6 cm.

4. Állat /kutya?/ koponyájának csontjai a váz koponyájának helyén.

5. A térdeknél barnásszürke, kis fazék. Vállán szélesen bekarcolt párhuzamosok futnak körbe, alatta bőkdött pontsor, felette "zászlóminta" látható. Ugyancsak "zászlóminták" figyelhetők meg az edény hasán függőleges irányba futó, párhuzamos vonalkötegek közötti mezőben. Ezeknek a "zászlómintáknak" a közét sűrűn bekarcolt vonalak töltik ki. M.: 13 cm. Szá.: 12,8 cm. Fá.: 7,4 cm. /37. kép/

104. sír.: Bolygatatlan, csontvázaz. Ovális alakú sírgödörben viszonylag jó megtartású váz feküdt, félig a hátán. A jobb kart hegyesszögben behajlították, a bal kar derékszögben behajlítva a bordákon keresztben feküdt. Az erősen zsugorított lábak helyzete a jobb oldali fektetést bizonyítja. Valószínűleg férfi. Irányítás: DK-ÉNy. A sírgödör mérete: 1,55 x 2,24 m. A váz H.: 1,09--1,7 m. Mé.: 0,8 m.

Mellékletek:

1. A koponya előtt, a jobb kéz ügyében barnásszürke, kétfülű korsó. Füle kissé a perem fölé magasodik, vállán, a fülek között, szélesen bekarcolt párhuzamosok haladnak, felette "zászlóminta" része, alatta bőkdött pontsor halad, ebből bekarcolt párhuzamosok indulnak lefelé. M.: 14,4 cm. Szá.: 14,5 cm. Fá.: 6,5 cm.

2. Szorosan az előző mellett szürke, kihajló peremű, négyfülű, éles hasvonalú, fordított csonkakúpos aljú tál. M.: 8,2 cm. Szá.: 25,5 cm. Fá.: 6,2 cm.

3. A jobb alkar és a térdek előtt állatcsont. /40. kép/
105. sír.: Bolygatatlan, csontvázaz. Tojásdad formájú sírgödörben közepes megtartású váz feküdt a bal oldalán. A karokat hegyesszögben felhúzták az állkapocs irányába, a lábakat erőteljesen zsugorították. Nő. Irányítás: K-Ny. A sírgödör mérete: 1,38 x 2,0 m. A váz H.: 0,83--1,47 m. Mé.: 0,64 m.

Mellékletek:

1. A koponya előtt barnásszürke, négyfülű tál.

M.: 10,4 cm. Szá.: 23 cm. Fá.: 9 cm.

2. Az előző melléklet és a térdek között állatcsont.

3. Túlnyomórészt a törzs tájékán dentalium kagylókból készült gyöngyök.

4. A jobb alkar és a térdek között cerythrum kagylóból készült gyöngyök.

5. A bordák alsó részénél columbella rustica kagylóból készült gyöngyök.

6. A bordák között, élére fordulva fordított szív formájú, öntött, bronz csüngő.

7. A bordák és a medencecsont maradványai között félhold formájú, öntött, bronz csüngő.

8. A bordáknál tagolt faianszgyöngyök.

9. A combcsontoknál fordított szív formájú, öntött, bronz csüngő.

10. A térdek közelében szürke, fazék formájú edény. Vállát körbefutó, zeg-zug vonal, hasát ovális alakú bekarcolások díszítik, alsó részén koncentrikus körre emlékeztető bekarcolások láthatók. M.: 12 cm. Szá.: 17,5 cm. Fá.: 5,5 cm. /38--39. kép/

106. sír.: Homokbányászás által bolygatott, csontváz. A viszonylag jó megtartású váz koponyáját a homokbányászás bolygatta meg, állkapcsának felét rágcsálók vihették a 3. sz. melléklethez. A hátán feküdt, a felkarok a törzzsel párhuzamosan, a jobb alkar hegyesszögben az arckoponya elé hajlítva, a bal alkar a gerincoszlopon keresztbe fektetve nyugodott. A jobb oldalra fektetett lábakat igen erőteljesen zsugorították. Valószínűleg férfi. Irányítás: ÉK-DNy. A váz H.: 0,98--1,72 m. Mé.: 1,33 m.

Mellékletek:

1. A koponya előtt, a jobb kéznél barnásszürke, kihajló peremű, csonkakúpos nyakú, öblös hasú amfora, vállán két, szögletes ívű szalagfűl látható.

2. A jobb könyöknél csillag alakú fajanszgöngy. Négy, ugyanilyen darab a bordák feletti földrétegből, illetve a bordák alól is előkerült.

3. A medence vonalában állatcsont.

4. Szürkésbarna fazék a térdek közelében. M.: 10,8 cm. Szá.: 16,5 cm. Fá.: 7,7 cm.

5. Szorosan a térdeknél barnásszürke, kihajló peremű tál, négy hurkafüllel. A fülek a perem külső oldalához csatlakoznak, felül ujjbenyomás látható rajtuk. M.: 7,6 cm. Szá.: 19,2 cm. Fá.: 6,3 cm. /41. kép/

107. sír.: Feldúlt, csontvázas. A 4. sz., népvándorláskori gödörből emberi koponyatető és bronzkori edénytöredékek is előkerültek, minden bizonnyal egy elpusztított sírhoz tartoztak.

Melléklet:

1. Szürke, fényezett felületű edény, feltehetően fazék össze nem illő darabjai. Pereme erősen kihajló, a vállán bekarcolt párhuzamosok futnak körbe, amelyet alulról bökődések kísérnek. Felettük fordított V formájú bekarcolások láthatók. Az edény hasán párhuzamos vonalkötegek haladnak függőleges irányba. /40. kép/

108. sír.: Bolygatatlannak tűnő, szórthamvas. Az égett csontok mintegy 0,1 x 0,2 m-es felületen helyezkedtek el, a mellékletek ezek felett voltak. Mé.: 0,77 m.

Mellékletek:

1. Barnásszürke, foltos, kétfülű korsó. Enyhén ansalunatara emlékeztető füle a perem fölé magasodik. A vállon, a fülek között két, szélesen bekarcolt párhuzamos vonal halad, amelyek a palást közepén felcsúcsosodnak.

E minta, illetve a fülek két oldaláról szintén szélesen bekarcolt vonalak indulnak, függőleges irányba.

M.: 11 cm. Szá.: 12,9 cm. Fá.: 6,7 cm.

2. Vörösesbarna, gömbszelet formát idéző tál. M.: 4,8 cm. Szá.: 14 cm. Fá.: 5,6 cm.

3. Lapos órlőkő töredéke. /37. kép/

109. sőr.: Bolygatatlan, hamvasztásos, a hamvak a 2. sz mellékletben voltak, de néhány előfordult az edények körül is. Mé.: 0,86 m.

Mellékletek:

1. Szürke, tál formájú edény felső része, az alsó rész a rossz megtartás miatt nem volt restaurálható. Kihajló pereme alatt bevagdálásokkal tagolt borda fut. Nyakán és vállán egymásba fonódó, ívelt létraminták haladnak, rajtuk fülcsonk látható. Az edény hasát textillenyomatra emlékeztető minta díszíti. Meglevő M.: 10,3 cm. Szá.: 19 cm.

2. Barnásszürke, foltos korsó. A peremből induló, két fül a váll felső részére támaszkodott, a váll középső részén kis szalagfül látható. M.: 30 cm. Szá.: 16,5 cm. Fá.: 10,3 cm.

3. Sárgásszürke, foltos, palack formájú edény. A vállrész két, ellentett pontján egy-egy, kis fül látható, hasát rácsszerű seprűminta díszíti. M.: 22 cm. Szá.: 9,3 cm. Fá.: 6,3 cm. /41. kép/

110. sír.: Bolygatatlan csontváz. A lekerekített sarkú, téglalap alakú sírgödörben egyenetlen megtartású csontváz feküdt a bal oldalán. A jobb kar jó megtartású, a felkar a törzsszel párhuzamosan, az alkar derékszögben behajlítva, a gerincoszlopon keresztbe fektetve nyugodott. A rossz megtartású bal kart hegyes-szögben behajlították az arckoponya felé, a lábakat erősen zsugorították. Nő. Irányítás: DK-ÉNy. A sírgödör mérete: 1,94 x 2,52 m. A váz H.: 0,9--1,54 m. Mé.: 1,1 m.

Mellékletek:

1. Az arckoponya előtt barnásszürke fazék felső része, alja a rossz megtartás miatt nem volt helyreállítható. Meglevő M.: 9,8 cm. Szá.: 19 cm.
2. Szorosan az előző mellett, a bal alkar közelében szürkésbarna fazék, vállán széles, kis ívű szalagfüllel. Ennek a fülnek a vonalában bekarcolt, vízszintes vonalak között zeg-zugvonalak láthatók; a vonalakat mészbetéttel töltötték ki. M.: 19,3 cm. Szá.: 23 cm. Fá.: 7,8 cm.
3. Dentalium kagylókból készült gyöngvők, nagyobb számban a térdeknél fordultak elő.
4. A lábak teljes környékén tagolt és csillag alakú fajanszgyöngvők.
5. A jobb bokán pödrött végű, bronz bokaperec. Legnagyobb átm.: 11 cm.
6. A jobb lábszár közelében félhold formájú, bronz csüngő. H.: 6,5 cm.

7. A lábaknál sárgásbarna, négyfüلű tál. M.: 12,9 cm.

Szá.: 25 cm. Fá.: 6,8 cm.

8. A lábszártól Ny-ra állatcsont.

9. A sírgödör foltjának megtalálása előtt, a második ásónyomban került elő egy sárgásszürke, öblös hasú, kétfüلű korsó. M.: 15 cm. Szá.: 13,3 cm. Fá.: 6,9 cm.

10. A nyakszírt tájékán gömbszelet formájú, arany pityke, peremén egy kisebb és egy nagyobb lyukkal. Átm.: 2,8 cm.

11. A koponya alól, a bal csecstyűlvány közelében került elő egy megvastagodó végű, arany hajkarika.

12. A bal bokán pödrött végű, bronz bokaperec. Legnagyobb átm.: 10,5 cm. /42. kép/

111. sír.: Bolygatatlan, csontvázas. Tojásdad sírgödörben rossz megtartású váz feküdt a jobb oldalán. A bal kart hegyesszögben, a jobb kart derékszögben behajlították, a lábakat közepesen zsugorították. Valószínű férfi. Irányítás: K-Ny. A sírgödör mérete: 1,88 x 2,3 m. A váz H.: 1,07--1,67 m. Mé.: 1,12 m.

Mellékletek:

1. A koponyához sımulva, a jobb kéz felett barnásszürke, foltos, négyfüلű tál. M.: 13,4 cm. Szá.: 35 cm. Fá.: 9,6 cm.

2. Szorosan az előző mellett állatcsont.

3. A térdeknél szürke, tölcséresen kihajló peremű,

hengeres nyakú, öblös fazék. A perem alatt bevagdálások, nyakán fülcsont, vállán zeg-zug vonalban futó létraminta látható, a hasától lefelé eső, csillag alakú mező seprűdíszes. M.: 23,3 cm. Szá.: 33,5 cm. Fá.: 11 cm.

4. Szorosan az előző mellett szürkésbarna, erősen kihajló peremű fazék. Vállán kis ívű fül látható, vele szemben kis, szögletes bütyök ül. A kettő között bekarcolt vonalakból, böködött pontokból álló minta fut. Négy, hasonló összetételű minta halad függőleges irányba is. M.: 15,6 cm. Szá.: 18,8 cm. Fá.: 7,7 cm. /43. kép/

112. sír.: Késő bronzkori - kora vaskori.

113. sír.: Bolygatott, csontvázas. Valószínűleg csak a bordák maradtak eredeti helyükön. Feltehetően gyermek. Irányítás: K-Ny lehetett. Mé.: 1,03 m.

Mellékletek:

1. Barnásszürke bögre. Nyakát, vállát tekercselt pálcikás technikájú mészbetét díszíti. A hasvonal fölött húzódó, egymásba fonódó zeg-zug vonalak is mészbetéttel kitöltöttek. Alja enyhén omfaloszpos. M.: 6,9 cm. Szá.: 6,5 cm. Fá.: 3,4 cm.

2. Barnásszürke, kétfülvű korsó. M.: 12 cm. Szá.: 8,1 cm. Fá.: 6,8 cm. /44. kép/

114. sír.: Feldúlt, hamvasztásos. A 17. sz., népvándorláskori gödör ásása során hamvasztásos sírt

pusztítottak el, amelyből csak néhány égett csont és bronzkori cserép maradt, ezekből azonban egy edénynek sem lehetett a formáját rekonstruálni.

115. sír.: Teljesen feldúlt. A második ásónyomból edények töredékei kerültek elő csontok nélkül.

Mellékletek:

1. Szürkésbarna, kétfülű, omfaloszós aljú korsó alsó része. Meglevő M.: 7 cm. Fá.: 2,2 cm.

2. Szürkésbarna, kétfülű, gömbölyű aljú korsó. M.: 8 cm. Szá.: 4,8 cm.

3. Nagyméretű, erősen kihajló peremű tál darabja. M.: 10,8 cm. /44. kép/

116. sír.: Bolygatott, csontvázas. Lekerekített sarkú, négyszögletes sírgödörben rossz megtartású csontváz feküdt a jobb oldalán. Csak a koponyáról, a bal oldali bordákról és felkarcsontról, valamint az erősen zsugorított lábokról feltételezhetjük, hogy eredeti helyzetükben maradtak. Valószínű fiatal férfi.

Irányítás: DK-ÉNy. A sírgödör mérete: 1,31 x 1,69 m. Mé.: 1,09 m.

Mellékletek:

1. A csontváz előtt, attól É-ra barnásszürke, foltos, tölcéses nyakú, kettős csonkakúpos testű, éles hasvonalú kancsó, alja profilált. M.: 22,4 cm. Szá.: 14 cm. Fá.: 9,7 cm.

2. Szürke, négyfülü tál. M.: 11,2 cm. Szá.: 28,5 cm.
Fá.: kb. 6,8 cm.

3. A váz és az 1. sz. melléklet között négy menetes,
bronz karperec. Legnagyobb átm.: 6 cm.

4. A váz mögött, két darabra törve középbordás, bronz
tőr pengéje, a felső rész hiányzik. Meglevő H.: 11,6
cm. /45. kép/

117. sír.: Bolygatatlan, csontvázas. A sírgödör
lekerekített sarkú téglalapra emlékeztetett, benne vi-
szonylag jó megtartású váz feküdt a hátán. A felkarok
és az alkarok csontjai hegyesszöget zártak be. A rend-
kívül erőteljesen zsugorított lábakat, amelyek a bal
oldalas fektetés szabályait követik, felhúzták a bal
könyök felé. Valószínű fiatal nő. Irányítás: DK-ÉNy. A
sírgödör mérete: 1,33 x 1,97 m. A váz H.: 0,88--1,53 m.
Mé.: 0,98 m.

Mellékletek:

1. Barnásszürke, kétfülü korsó a koponyától D-re. Az
ansa lunata formát mutató fülek a perem fölé magasod-
nak és a vállra támaszkodnak. A fülek között két, szé-
lesen és mélyen bekarcolt vonal halad, a fülek alatt,
illetve a palást közepén három-három, benyomott, nagy-
méretű pont látható, az éles hasvonalon négy, kis bü-
työk ül. M.: 16,7 cm. Szá.: 13,5 cm. Fá.: 7,8 cm.

2. A koponya előtt, szorosan az előző melléklethez

simulva szürke, négyfülü tál. A perem és a fülek találkozásánál három apró bütyök látható. M.: 9,8 cm.

Szá.: 22 cm. Fá.: 7 cm.

3. A bal kéznél állatcsont /46. kép/

118. sír.: Teljesen feldúlt. Csak egy magányos edény utalt az egykori sír helyére.

Melléklet:

1. Sárgásszürke, foltos, füles bögre a vállon bemélyített vonallal. M.: 9,5 cm. Szá.: 7,7 cm. Fá.: 4,5 cm.

/45. kép/

119. sír.: Bolygatatlannak tűnő, valószínűleg csontvázaz lehetett. A lekerekített sarkú, téglalap alakú sírgödörben gyermek rossz megtartású csontváza lehetett, amelyből csak egy combcsont töredéke maradt meg. Irányítás: DK-ÉNy. A sírgödör mérete: 1,35 x 1,56 m. Mé.: 1,05 m.

Mellékletek:

1. Állatcsont.

2. Fekete, kétfülü korsó. Perem fölő magasodó fülei ansa lunata formára emlékeztetnek. Vállát párhuzamos vonalkötegekből álló minták díszítik. M.: 12,5 cm.

Szá.: 13,6 cm. Fá.: 6,7 cm.

3. Vörösszürke, foltos, négyfülü tál. M.: 11,8 cm.

Szá.: 30 cm. Fá.: 7,3 cm. /46. kép/

120. sír.: Bolygatatlan, csontvázaz. Sírgödre szabálytalan formát mutat, eredetileg lekerekített sarkú,

téglalap alakú lehetett. Benne rossz megtartású váz feküdt a jobb oldalán. A bal kart hegyesszögben behajtva találtuk a jobb alkar hiányzott. Lábaik közepesen zsugorították. Valószínű gyermek. Irányítás: K-Ny. A sírgödör mérete: 1,57 x 1,6 m. A váz H.: 0,7--1,08 m. Mé.: 1,1 m.

Mellékletek:

1. A koponya előtt szürke, behúzott, kifelé megvastagodó peremű tál. A perem alatt esetleg kiöntőként használt, két oldalról átfúrt bütyök látható. Az alsó részen zeg-zug vonalban futó létraminták láthatók, a közöttük levő felület seprűdíszes. M.: 9 cm. Szá.: 22 cm. Fá.: 5,1 cm.
2. Az előző mellett szürke fazék, vállán kis fül látható, alja profilált, szélesen bekarcolt párhuzamos vonalak díszítik. M.: 18,1 cm. Szá.: 20 cm. Fá.: 7,3 cm.
3. A térdeknél állatcsont.
4. A lábaknál vörössesszürke, foltos szilke. Kihajló pereme bevagdálásokkal díszített, hasán sorban elhelyezett, bökődött pontok húzódnak, amelyekből fésűs seprűzések indulnak függőleges irányba. M.: 10,5 cm. Szá.: 15 cm. Fá.: 7,6 cm.
5. Az előző mellékletben kis, gömbölyű edény alja.

/47. kép/

121. sír.: Bolygatatlan, csontvázas. A tojásdad alakú sírgödörben átlagos megtartású csontváz feküdt

a bal oldalán. A jobb kart derékszögben, a bal kart hegyesszögben behajlították, a lábakat erősen zsugorították. Valószínű nő. Irányítás: DK-ÉNy. A sírgödör mérete: 1,51 x 2,4 m. A váz H.: 0,94--1,6 m. Mé.: 1,04 m.

Mellékletek:

1. A koponyától D-re fekete, mély tál. Erősen kihajló pereme alatt bevagdálásokkal tagolt borda fut, amelyen tagolt bütykök láthatók. Nyaka tölcséres, vállának felső részén csillag alakú mezőkben seprúdíz figyelhető meg. M.: 13 cm. Szá.: 23,2 cm.

2. A karoktól D-re a váz előtt állatcsont.

3. A térdeknél szürke, behúzott, kifelé megvastagodó peremű tál. Alsó részén bekarcolt vonalak közötti, seprúdízű mezők láthatók, alja enyhén omfaloszos. M.: 9,8 cm. Szá.: kb. 31 cm. Fá.: 7,5 cm.

4. Az előző mellett szürke, kétfülű korsó. A fülek között alulról böködött pontsorról kísért, szélesen bekarcolt párhuzamosok futnak, ezek felett, a palást közepén hasonló vonalakból álló, fordított V minták láthatók. E minták, illetve a fülek két oldaláról derékszögben megtörő, szélesen bekarcolt vonalpárok indulnak függőleges irányba. M.: 11,7 cm. Szá.: 11,5 cm. Fá.: 6,7 cm. /48. kép/

122. sír.: Rágcsálók által bolygatott, csontvázas.

A lekerekített sarkú, téglalap alakú sírgödörben jó megtartású csontváz feküdt a jobb oldalán. Jobb karja könyökben, hegyesszögben behajlítva az arckoponya előtt nyugodott, a bal kar derékszögben behajlítva, kéz a jobb könyök környékén feküdt. A lábak átlagos mértékű zsugorításról tanuskodnak. A jobb kulcsosont rágcsálóktól származó bolygatás következtében került a sírgödör DNy-1 széle mellé. Férfi. Irányítás: DK-ÉNy. A sírgödör mérete: 1,77 x 2,24 m. A váz H.: 1,1--1,75 m. Mé.: 1,26 m.

Mellékletek:

1. A jobb kéz csontjai közelében nyélhátas bronz balta. A nyéllyukat mindkét végén horony kíséri, amely áttérjed nyélhátra is. Az él felső részén ovális keresztmetszetű, amely lefelé korong formába megy át. A nyélhát H.: 8,7 cm. Az él H.: 11,3 cm.
2. A jobb alkar előtt vörössesszürke, sárgásszürke, foltos fazék. Vállán kis ívű szalagfűl látható, amelytől bekarcolt létraminta halad körbe. Ezt a motívumot alulról zeg-zug vonalak kísérik, amelyek lefelé fordított "zászlómintákba" csúcsosodnak ki. M.: 25,2 cm. Szá.: 24 cm. Fá.: 7 cm.
3. A jobb könyöknél szürke, erősen kihajló peremű, fordított csonkakúpos testű tál, három, egyenetlenül elhelyezett füllel. A perem alatti részt függőleges ár-

kolások díszítik. Az edény hasvonala alatt bekarcolt vonalpár fut körbe, amelyet alulról hosszúkás bökődések kísérnek. A fülek két oldalától egyenes vonalpakrok indulnak lefelé, közöttük zeg-zug vonalak haladnak. M.: 12,8 cm. Szá.: 28 cm. Fá.: 8 cm.

4. A térdek előtt állatcsont.

5. A sírgödör foltjának megtalálása előtt került elő egy kétfülű korsó töredéke. Enyhén ansa lunatara emlékeztető füle a perem fölé magasodik, a fülek között szélesen bekarcolt párhuzamosok haladnak, amelyek a palást közepén felcsúcsosodnak, az edény hasán bekarcolt, függőleges vonalpakrok láthatók. M.: 12,2 cm. /49. kép/

123/a sír.: Bolygatatlan, urnás, a hamvak az 1. és a 4. sz. mellékletben voltak. Mé.: 1,03 m.

Mellékletek:

1. Szürke urna nyaktól lefelé megmaradt része, a vállon kis bütyökkel. Meglevő M.: 28,5 cm. Fá.: 10,2 cm.

2. Vörössesszürke, kétfülű korsó. Nyakán szélesen bekarcolt párhuzamosok között böködött pontsor halad, a fülek között ugyanilyen, alulról pontsorról kísért vonalpakrok haladnak, amelyek a palást közepén felcsúcsosodnak. Az ettől a mintától lefelé haladó vonalpakrok közötti sávban "zászlóminta" alatt sraffozott mezők láthatók, a fülek alatti, függőleges sávban, a "zászlóminta" alatt bekarcolt zeg-zug vonalak húzódnak. Alja omfaloszós.

M.: 11,4 cm. Szá.: 7,7 cm. Fá.: 2,3 cm.

3. Vörössesszürke, foltos, kétfülű korsó. Ansa lunata-ra emlékeztető füle a perem fölé magasodik, hasát bekarcolt vonalpárok díszítik. M.: 13,4 cm. Szá.: 12,5 cm. Fá.: 6,7 cm.

4. Szürkésvörös fazék, kihajló pereme alatt négy, arányosan elhelyezett bütyökkel. M.: 25,8 cm. Szá.: 23,2 cm. Fá.: kb. 8,3 cm. /50. kép/

123/b sír.: Bolygatatlan, urnás. A hamvak az 1. sz. mellékletben voltak. Mé.: 1,03 m.

Mellékletek:

1. Szürkésvörös, tölcéséres nyakú, öblös hasú urna. Vállán bemélyített vonal fut körbe, alatta négy, arányosan elhelyezett bütyök látható, hasát ujjbenyomásokkal tagolt borda díszíti. M.: 33 cm. Szá.: 17 cm. Fá.: 12 cm.

2. Sötétszürke, kétfülű korsó, alja omfaloszpos. M.: 8,6 cm. Szá.: 7,4 cm. Fá.: 2 cm. /51. kép/

123/c sír.: Bolygatatlan, urnás. A hamvak a 2. sz. mellékletben voltak. Mé.: 1,03 m.

Mellékletek:

1. Szürkésbarna urna össze nem illő töredékei, alsó részét ujjbenyomásokkal tagolt borda díszítette. Fá.: 13 cm.

2. Szürkésbarna fazék. Enyhén kihajló peremét bevagdálások díszítik, vállán bemélyített vonal fut körbe, hasán turbántekercses minta látható, amely alatt bütykök

helyezkednek el. M.: 22,5 cm. Szá.: 34 cm. Fá.: 9,8 cm.

3. Barnásszürke, kétfülü korsó. A fülek között három, szélesen bekarcolt párhuzamos vonal halad, ebből ugyanilyen vonalak indulnak függőleges irányba. Alja omfaloszpos. M.: 12,8 cm. Szá.: 8 cm. Fá.: 2,4 cm. /51. kép/

124. sír.: Bolygatott, csontvázaz. Tojásdad alakú sírgödörben rossz megtartású csontváz feküdt, a koponya helyzete alapján a bal oldalán. Valószínűleg gyermek. Irányítása: DK-ÉNy. A sírgödör mérete: 0,83 x 1,11 m. Mé.: 1,18 m.

Melléklete nem volt. /52. kép/

125. sír.: Bolygatott, valószínűleg szórthamvas. Mé.: 0,6 m.

Mellékletek:

1. Fekete, mély tál. Erősen kihajló pereme bevagdálásokkal díszített, vállának felső részén bemélyített vonal halad, ez alatt három sorban bekarcolt, párhuzamosokkal kísért, helyenként mészbetéttel kitöltött rovátkolások láthatók. A hason ugyanilyen minta halad függőleges irányba, a vállon kis bütyökfül van. M.: 12,8 cm. Szá.: 21 cm.

2. Sötétszürke, behúzott, kifelé megvastagodó peremű tál össze nem illeszthető darabjai. /52. kép/

126. sír.: Bolygatatlan, csontvázaz. Tojásdad alakú sírgödörben viszonylag jó megtartású váz feküdt a

bal oldalán. A koponya előrebillent a derékszögben behajlított jobb és a hegyesszögben behajlított bal kar, illetve a kezek irányába. A rendkívül erősen zsugorított lábak térdeit ugyancsak ebbe az irányba húzták. Valószínűleg nő. Irányítás: K-Ny. A sírgödör mérete: 0,77 x 0,9 m. A váz H.: 0,61--1,22 m. Mé.: 0,99 m.

Melléklete nem volt/53. kép/.

127. sír.: Szántás által bolygatott, urnás. A hamvak az 1. és a 3. sz. mellékletben voltak. Mé.: 0,63 m.

Mellékletek:

1. Sárgásszürke, foltos fazék, négy kiöntőcsővel. A vállon, a csövek között szélesen bekarcolt párhuzamosok haladnak, amelyek a csöveknél függőleges irányba fordulnak. Az edény hasának alsó részén vízszintes irányú, ujjbenyomásokkal tagolt borda látható. M.: 32,5 cm.

Szá.: 27,5 cm. Fá.: 12 cm.

2. Ismeretlen formájú edény össze nem illő töredékei.

3. Vörössesszürke, öblös hasú urna. Enyhén kihajló pereme nem illeszthető hozzá. Fá.: 12 cm.

4. Szürkésbarna, kétfülű korsó, alja omfaloszos.

/52. kép/

128. sír.: Bolygatott, hamvasztásos, talán szórt-hamvas. Mé.: 0,63 m.

Mellékletek:

1. Szürke, kétfülű korsó, alja omfaloszos. M.: 9,4 cm.

Szá.: 6,5 cm. Fá.: 2,4 cm.

2. Szürkésbarna, négyfülű tál. M.: 13,7 cm. Szá.: 38 cm. Fá.: 11 cm. /53. kép/

129. sír.: Feldúlt, valószínűleg hamvasztásos. Mé.: 0,73 m.

Mellékletek:

1. Vörössesszürke, foltos, kétfülű korsó, alja profilált. M.: 14,8 cm. Szá.: 9,1 cm. Fá.: 7 cm.

2. Vörössesszürke, foltos szilke, füle a peremből indul és a vállra támaszkodik. M.: 11 cm. Szá.: 11,2 cm. Fá.: 4 cm. /53. kép/

130. sír.: Bolygatatlan, jelképes. Embercsontok, hamvak nem kerültek elő. Mé.: 0,8 m.

Mellékletek:

1. Sárgásszürke, háromfülű tál. Hasának alsó részét szélesen bekarcolt vonalpárok, illetve böködött pontsorok osztják három egyenlő mezőre. M.: 8,6 cm. Szá.: 23,3 cm. Fá.: 7,2 cm.

2. Állatcsont.

3. Sárgásszürke, foltos, kétfülű korsó. Fülei enyhén ansa lunata formát öltenek és a perem fölé magasodnak. Hasát vízszintes és függőleges irányú, szélesen bekarcolt vonalkötegek díszítik. M.: 18 cm. Szá.: 16,5 cm. Fá.: 9,8 cm. /54. kép/

131. sír.: Bolygatatlan, csontvázas. Tojásdad alakú sírgödörben jó megtartású váz feküdt a hátán. Jobb

karját hegyesszögben behajlították, a bal felkar a törzzsel párhuzamosan, az alkar a törzsön keresztbe fektetve nyugodott. A közepes mértékben zsugorított lábak a jobb oldalas fektetés helyzetét tükrözik. Válogatású férfi. Irányítás: DK-ÉNy. A sírgödör mérete: 1,51 x kb. 1,96 m. A váz H.: 0,02--1,57 m. Mé.: 0,9 m.

Mellékletek:

1. Szürkésbarna, kétfülű korsó. Nyaka tölcséres, fülei a peremből indulnak, nagy ívben bütyökszerűen csatlakoznak a vállhoz. Vízszintes és függőleges vonalkötegek, ill. bevagdítások díszítik. Éles hasvonalú, alja enyhén omfaloszpos. M.: 16,3 cm. Szá.: 9,5 cm. Fá.: 5,5 cm.
2. Az állkapocs mellett kavics.
3. A jobb könyöknél állatcsont/54.kép/.

132. sír.: Feldúlt, ezért nem szerepel az 1960-as évek ásatásainak térképén. A három edény egymáshoz tartozását a leltárkönyv bizonyítja.

Mellékletek:

1. Aszimmetrikus, barnásszürke, behúzott, kifelé megvastagodó peremű tál. A perem alatti bütyök mellett feltehetően kiöntőként használt, két lyuk látható, hasa seprűdíszes. M.: 11,6 cm. Szá.: 21 cm. Fá.: 5,5 cm.

/55. kép 1./

2. Barnásszürke, durvított felületű, füles bögre. Nyakát hét lencsebütyök díszíti. M.: 8 cm. Szá.: 11,6 cm. Fá.: 5 cm. /55. kép 2./

3. Barnásszürke, tölcséres nyakú, öblös hasú, egy-
fülü kancsó. Peremét bevagdálások, nyakát két bökő-
dött pontsor díszíti. M.: 18,5 cm. Szá.: 11 cm.

Fá.: 4,5 cm. /55. kép 3./

Feldúlt sírokból származó leletek

Az 1960-as évek ásatásainak területén:

Szürkésbarna, kétfülü korsó. A vállon, a fülek kö-
zött szélesen bekarcolt vonal halad. M.: 12,6 cm.

Szá.: 9,9 cm. Fá.: 6,2 cm. /55. kép 4./

Vörösseszürke, kétfülü korsó. Perem fölé magasodó
fülei enyhén ansa lunata formát öltenek. A fülek kö-
zött, a vállon szélesen bekarcolt párhuzamosok lát-
hatók, amelyből ugyanilyen párhuzamosok indulnak a
ful két oldalán és a palást közepén az alj felé.

M.: 10,4 cm. Szá.: 13,3 cm. Fá.: 6,7 cm. /55. kép 5./

Vörösesbarna, foltos, hagymatestű, kétfülü korsó alsó
része. Meglévő M.: 7 cm. /56. kép 1./

Vörösseszürke, tölcséres nyakú, kis bögre. M.: 7,4 cm.

Szá.: 7 cm. Fá.: 2 cm. /56. kép 2./

Barnásszürke, foltos, öblös hasú, kis korsó középső
része. A fülek alatt szélesen bekarcolt vonal és bökő-
dött pontsor halad körbe. Legnagyobb átm.: 10 cm.

/56. kép 3./

Szürke, kétfülü korsó. A perem fölé magasodó fülei
ansa lunata formát mutatnak. A fülek között, a vállon

három, bekarcolt vízszintes vonal halad. A palást közepén, a nyakon "zászlódísz" látható. A fülek két oldaláról és a "zászlóminta" aljáról hármass vonalkötegek indulnak függőleges irányba. M.: 11,9 cm. Szá.: 11,9 cm. Fá.: 6,5 cm. /56. kép 4./

Vörössesszürke, eredetileg feltehetően négyfülű tál, két fül letörött és bütyökké kopott. M.: 10,4 cm. Szá.: 23,9 cm. Fá.: 8,2 cm. /56. kép 5./

Barnásszürke, kétfülű korsó. Vállát és hasát bekarcolt párhuzamos vonalak díszítik. M.: 15 cm. Szá.: 9,5 cm. Fá.: 6,5 cm. /57. kép 2./

3. Sárgásszürke, négyfülű tál. M.: 16 cm. Szá.: kb. 27,3 cm. Fá.: 10,8 cm. /57. kép 3./

Sárgásbarna, foltos, kétfülű korsó, alja enyhén profilált. M.: 17 cm. Szá.: kb. 13,1 cm. Fá.: 8,4 cm. /57. kép 4./

Az 1970-es évek ásatásainak területén:

Sárgásszürke, négyfülű tál töredékei. M.: 10,5 cm. Szá.: kb. 24,4 cm. Fá.: 7,9 cm. /57. kép 1./

Sárgásszürke, négyfülű tál. M.: 13,5 cm. Szá.: 33,5 cm. Fá.: 8,6 cm. /57. kép 5./

Sárgásszürke tál töredéke, a peremből induló, a vállra támaszkodó füllel. A peremen, a fül két oldalán egy-egy, kis bütyök, a perem alatt három függőleges borda látható. /57. kép 6./

Sárgásszürke, négyfülü tál. Kihajló peremén bevagdálások láthatók. Fülei a peremből indulnak és a hasvonalra támaszkodnak, ez alatt három, párhuzamos, bekarcolt, ívelt vonal látható. Az edény aljának közelében ívelt létraminta fut, az előlotti mezőt seprűdísz tölti ki. M.: 9,5 cm. Szá.: 16,5 cm. Fá.: 5,4 cm. /58. kép 1./

Barnásszürke, fényezett felületű bögre. M.: 10 cm. Szá.: 11,5 cm. Fá.: 6,5 cm. /58. kép 2./

Szürke, hagymatestű, kis, kétfülü korsó. M.: 7 cm. Szá.: kb. 5,5 cm. Fá.: 1,5 cm. /58. kép 3./

Sárgásszürke, foltos, füles bögre. Kihajló pereme bevagdálásokkal, hasa seprűmintával díszített. M.: 11,8 cm. Szá.: 14 cm. Fá.: 6,5 cm. /58. kép 4./

Sárgásszürke, foltos, nyomott gömbös testű, mély tál. Kihajló peremén bevagdálásokkal díszített borda, nyakán kis könyékfül látható. A vállon ferde bevagdálások és ívelt létraminta díszíti. Alja omfaloszpos. M.: 7 cm. Szá.: 12,3 cm. Fá.: 2,3 cm. /58. kép 5./

III. A temetőben megfigyelt jelenségek és lehetséges értelmezésük

A. A két temetőrészlet egymáshoz való viszonya

A temető egészében és az egyes sírokban megfigyelt jelenségek rendszerének megismerését több tényező nehezíti. A feltárások menetét a homokbányászás határozta meg, ezek két, egymástól több, mint 100 m-re levő területen folytak. A sírok egy részét megbolygatták a késő bronzkori, kora vaskori és népvándorláskori telepobjektumok, nem beszélve a homokbányászással elpusztított sírokról.

Meg kell azonban jegyeznünk, hogy úgy tűnik, a két sírcsoport között valószínűleg számolni kell olyan résszel is, ahol eredetileg sem temetkeztek. Emellett szól, hogy nem kerültek elő sírok sem az 1973--1979. évi ásatások legnyugatibb szelvényeiben, sem a két terület közti Szimán-tanya felszámolásával járó fakitermelés során. Ez a két, egymással minden valószínűség szerint össze nem függő sírcsoport /1--79, 132, illetve 80--130. sz. sírok/ talán két nagyobb közösség /nagycsalád?, nemzetség?/ nagyjából egyidejű, de elkülönült temetője lehet, hiszen kisebb eltérésekkel ugyanazok a szokások, ugyanazok a lelet-típusok figyelhetők meg mind a két részben.³² Az

alábbiakban megpróbálkozunk a két sírcsoporton belül az egyes, különböző időszakokat jelző lelettipusokat alapul véve kisebb, területileg elkülönülő egységek kikövetkeztetésével. Talán kronológiai különbségeket takar az a tény is, hogy az 1970-es évek ásatásainak délnyugati részén csak csontvázas sírok kerültek elő.

B. Az egyes sírok egymáshoz viszonyított helyzete

A síroknak a sűrűsége az egyes területeken meglehetősen eltérő képet mutat. Általában elmondhatjuk: ahol a hamvasztásos sírok gyakoribbak, ott a sírok egymástól mért távolsága kisebb, mint a csontvázasok esetében. Ott, ahol a hamvakat tartalmazó edények egymástól fél m-nyire vagy még kisebb távolságra voltak, lehetségesnek tartjuk, hogy több egyént azonos időben hantoltak el. /Pl.: a 8. és a 123. a--c sírok./

A temető térképét szemlélve arra a következtetésre juthatunk, hogy nem találhatjuk meg az ezen a vidéken honos, Maros kultúrára³³ jellemző,³⁴ soros elrendezést, inkább csoportos rendszerre kell gondolnunk. A 60-as években feltárt sírok közül 52 csontvázas /64,2 %/, 18 hamvasztásos /22,2 %/, 7 jelképes /8,6 %/ volt, négyről /5 %/ nem állapítható meg, hogy milyen temetkezést tartalmazott. Nagyjából ilyen arányokat mutatnak a 70-es évek feltárásának eredményei is:

37 csontvázazas /69,8 %/, 11 hamvasztásos /20,7 %/,
2 jelképes /3,8 %/ sír került elő, 3 sír annyira bolygatott volt /5,7 %/, hogy nem tudtuk egyikhez sem sorolni.

C. A csontvázazas sírok

A csontvázazas sírokat általában mélyebbre ásták, mint a hamvasztásosakat, különösen a gazdagabban, több melléklettel ellátott halottak sírjait, amelyeket minden esetben a humusz és az altalaj határánál olykor 30--40 cm-rel is mélyebbre ástak, így a felszíntől mért sírmélység olykor elérte az 1,3--1,4 m-t. Ilyen esetben jól kirajzolódott a sírgödör formája, amely felülnézetben tojásdad vagy lekerekített sarkú négyszög volt. A leletekben gazdagabb sírok gödrei rendszerint nagyobbak, a szegényebbekéi pedig kisebbek. Az utóbbira a legszélsőségesebb példa melléklet nélküli a 126. sír /53. kép/. A gödrök irányítása megegyezik a bennük fekvő csontvázak tájolásával.³⁵

A vázak irányításában kisebb eltérésekkel a K--Ny-i tengely a mérvadó. A koponya szinte minden esetben K-en volt, a férfiaknál a jobb, a nőknél a bal oldalra fordítva. Ennek megfelelően a törzs és a végtagok csontjai is a férfiaknál a jobb, a nőknél a bal oldalra fordítva nyugodtak.³⁶ A K--Ny-i irányú

tengelytől két szélsőséges eltérést tapasztaltunk, az egyik É--D-i /32. sír/, a másik D--É-i /61. sír/ irányú volt.³⁷ Önként kínálkozik az ilyenfajta, nemek szerint elkülönített temetkezési mód párhuzamával a Košťán-csoport rítusa,³⁸ de a nagy földrajzi távolság miatt csupán időrendi megfelelésre gondolhatunk. A battonyai temetőben meglevő, csontvázasként temetkezési szokást így inkább a Maros kultúra temetkezési rítusának egyfajta módosított változatának tekinthetjük; a nemek szerint megkülönböztetett fektetés, más formában, de megtalálható ebben a kultúrában is.³⁹

A csontvázasként való temetés esetében a zsugorítás általános, foka változó, olykor igen erőteljes, mint pl. a már említett, melléklet nélküli, 126. sírnál. Olykor előfordul, hogy a törzs háton vagy hason fekszik, a koponya és a végtagok azonban ilyenkor is a zsugorítás törvényszerűségeit követik.

Különös figyelmet érdemel az a tény, hogy néhány esetben jóval a sírgödör alja fölött is előfordultak leletek. A 35., 76. és a 102. sírban jelentkező, égett csontok későbbi utántemetkezésekre utalnak. A 83. sír 4. és a 110. sír 9. sz. melléklete viszont inkább későbbi áldozati szertartásról tanuskodik. Mivel a sírok nem mélyedtek túlságosan a humusz és az altalaj szintje alá, más, hasonló, korabeli bolygatásokat nem tudunk

megfigyelni, talán egyetlen kivétellel számolhatunk, a 103. sír esetében, ahol a váz koponyája helyén egy állat /kutya?/ koponyája feküdt.

Az eredetileg minden valószínűség szerint ételtartalt tartalmazó edények helyzete a sírban bizonyos, kötött szabályokra utal, amelyeket már Gazdapusztai Gyula és G. Varga Annamária is összegzett. A csontvázas sírokban általában a váz előtt három helyen voltak: többnyire az arckoponya előtt; a mell vonalában, a kézcsonatok környékén, olykor közvetlenül a kézcsonatok fölött; néhány esetben a lábaknál. Ritkábban az is előfordult, hogy az edények a váz mögé kerültek, a koponya és a medencecsont környékére.⁴⁰ A 70-es években végzett ásatások is ezeket a törvényszerűségeket támasztják alá. Ugyancsak ételmelléklet adására utalnak a sírba helyezett állati, többnyire szarvasmarha combcsontok, amelyek általában szintén a kézcsonatok környékén és a koponya előtt, olykor a lábaknál kerültek elő.

A korabeli viseleltre vonatkozóan is a csontvázas sírok szolgáltatnak adatokat, a női sírok közül különösen a 105. és a 110. sír említésre méltó ebből a szempontból. A 105. sírban, hasonlóan a 38. és a 68. sírhoz, a koponya környékén kerültek elő a megvastagodó végű, arany hajkarikák és a sírban elfoglalt hely-

zetüket alapul véve ugyancsak hajdíszként funkcionáló, gömbszelet formájú, aranylemezből készült pitykék /38., 68. és 110. sír/.⁴¹ Nyakláncoként fűzhatték fel a fajsázból, kagylókból, borostyánkőből készült gyöngyöket, a láncok végén, hasonlóan a Maros-kultúra Szőreg szakaszának néhány sírjához,⁴² öntött, szív vagy félhold formájú, bronz csüngők függtek a 105. és a 110. sírban /39., 41. kép/.

A 28. sírban, a jobb alkaron pödrött végű, bronz karperec került elő. Sajátos viseleti darab a bronz bokaperec, a 38., 96. és 105. sírban párosával, a 90. sírban egy darab került elő. Ez a szokás ismeretlen a környékbéli kultúrákban, tudomásunk szerint ezek az első, eredeti helyzetben megfigyelt esetek.

Férfisírokban a fegyverek használatának módjára utal a mellékletként elhelyezett balták és a tőr helyzete. Különösen a 92. sír figyelemre méltó ilyen szempontból. A bal kéz ügyébe helyezték a tőr markolatrészt, a 122. sírhoz hasonlóan a jobb kézben lehetett a balta nyele.

D. A hamvasztásos sírok

A hamvasztásos sírok különösen sok esetben szenvedtek el későbbi bolygatást többnyire a szántástól, hiszen rendszerint csak a humuszréteg aljáig ásták le

őket, ezért sírgödrük sem volt megfigyelhető. Ugyancsak a nagyfokú bolygatottság az oka annak, hogy nem ismerjük a szórthamvas és az urnás temetkezések arányát. A 70-es évek ásatási területén, a 108. sírt kivéve, nem is került elő olyan sír, amelyet egyértelműen szórthamvasnak tarthatnánk; ahol ennek a gyanuja felmerült, ott az edényeket a bolygatás által összetörve találtuk, így nem tudjuk, hogy ezek hamvakat tartalmazó urnaként vagy ételt-italt tartalmazó mellékletként funkcionáltak. Gazdapusztai Gyulának azonban kétféle szórthamvas sírt is sikerült megfigyelnie. Az egyik esetben a gödörbe helyezett hamvakra, a másik esetben a hamvak köré rakták a mellékleteket.⁴³ A hamvasztásos síroknál egy esetben fordult elő ételmellékletre utaló állati combcsont /72. sír/.

Temetőnk esetében az egyik legfontosabb, megválaszolandó kérdés a hamvasztásos sírok jelenléte. Kézenfekvő magyarázatként kínálkozik a hamvasztásos temetkezési rítus megváltozása új népesség megjelenése miatt.⁴⁴ A magunk részéről azonban azokkal értünk egyet, akik szerint a különféle temetkezési szokásokban "nem feltétlenül kell minőségi változást keresni",⁴⁵ illetve mind a csontvázas, mind a hamvasztásos rítus megtalálható kezdettől fogva.⁴⁶ A battonyai temetőben fellépő halotthamvasztás párhuzamát azonban mindenképpen az

ottományi kultúrában⁴⁷ kell keresnünk,⁴⁸ ide vezetnek bennünket a kerámiaművesség alább tárgyalandó, bizonyos számai is.

E. A jelképes sírok

A jelképes sírokat a mokrini analógiák alapján olyan egyének jelképes temetkezésének tarthatjuk, akik a közösség lakóhelyétől távol haltak meg.⁴⁹ Ezt támasztja alá az a tény is, hogy ezekben a sírokban is előkerültek állati combsontok.

IV. A leletek távolabbi összefüggései

A. Kerámia

A temető egészen végigvonuló kettősség a leletanyagban leginkább a kerámián, az égetett agyagedényeken nyilvánul meg, hisz a leletanyag döntő többségét ez teszi ki. Eredetüket tekintve mind az edényformák, mind a díszítések jól elkülöníthetők egymástól. Az egyes edénytípusok azonban nem köthetők kizárólag egy-egy temetkezési rítushoz: mind a Maros kultúra, mind a hatvani--ottományi kultúrák edényformái előfordultak hamvasztásos és csontvázas sírokban egyaránt. Olykor az edényeket díszítő minták is keverednek, leginkább a Maros kultúra "zászlómintái" kerülnek rá hatvani--ottományi formákra /16. sír 1., 27. sír 2., 67. sír 3., 95. sír 1., 103. sír 5., és 122. sír 2. sz. melléklet/, fordított esetet mindössze egyet ismerünk /58. kép 1./.

Az edényformák között mindössze három olyan típus van, amelyet kifejezetten a Maros kultúrához köthetünk, ezek azonban az edények döntő többségét jelentik.

Kétfülű korsók. A Maros kultúra legfontosabb edénytípusa, amely területenként és időszakonként jelentős eltéréseket mutat. Az időrendi tagolás alapja a hosszú

ideig használt szőregi temető, periodizációját a korábbi kezdetek alapján⁵⁰ Bóna István végezte el,⁵¹ ezt hasznosítjuk mi is, amikor megkíséreljük a battonyai temető sírjai közötti időbeli különbségeket megállapítani.

Főként a nyugati sírcsoport délkeleti része őrzött meg korai elemeket. A Szőreg 1--2 fázisra emlékeztet az a néhány gömbös hasú példány /15. sír 1., 25. sír 1., 36. sír 1. sz. melléklet/, amelynek fülei az erősen kihajló peremből indulnak és a nyakat átívelve a vállra támaszkodnak.⁵² A keleti sírcsoportnak inkább a délnyugati részén figyelhetünk meg erre az időszakra keltezhető darabokat /80. sír 4., 89. sír 4., 95. sír 3. sz. melléklet/, amelyek a Bóna István által felállított tipológia szerint "b" variánst idézik.⁵³ Az alacsony, széles szájú, ívelt falú, "c"-vel jelzett forma⁵⁴ fordul elő a legnagyobb számban a battonyai temetőben, többségében mindkét sírcsoportnál a fentebb említett részekén /30. sír 1., 36. sír 2., 81. sír 4., 83. sír 5., 94. sír 2., 97. sír 2., 107. sír 1., 108. sír 1. és 121. sír 4. sz. melléklet/.

A felmagasodó fülű példányok, jóllehet a Szőreg 2 periódusban is megvannak, inkább már a Szőreg 3 szakasz felé mutatnak⁵⁵, a battonyai temetőben területileg elkülönülni látszanak az előzőekben említett

részekről /24. sír 1., 34. sír 2., 43. sír 2., 65. sír 2., 66. sír 1., 104. sír 1., 122. sír 5., 123. sír 3. és 130. sír 3. sz. melléklet/.

A Szőreg 3 időszakban olykor éles törésvonal jelenik meg ennek a korsótípusnak a hasán,⁵⁶ a műúttól nyugatra levő temetőrészletben ezt a formát az északi, északkeleti részen figyelhetjük meg /63. sír 1. sz., 72. sír 2. sz. melléklet/, a műúttól keletre levő területen pedig keleten, északkeleten jelentkezik /113. sír 2., 117. sír 1., 119. sír 2., 131. sír 1. sz. melléklet/. A 117. sír említett edénye más szempontból is figyelemre méltó. Ansa lunataja, arányai a koszideri időszak rákospalotai kincsleletének edényére⁵⁷ emlékeztetnek, annak korai, kevésbé díszített előképe lehet. Ennek a rákos²palotai edénynek a nyakán-vállán egy kisebb szalagfűl is látható, ugyanilyen fűl megfigyelhető a battonyai temetőben is két, igaz, más arányokat mutató korsón /74. sír 3., 109. sír 2. sz. melléklet/. A három fűlnek ez a fajta elrendezése előfordul a már késő bronzkori, tápéi temető 518. sírjában előkerült edényen is.⁵⁸ Ebben az edényformában Tudor Soroceanu a Maros-kultúra importedényét látja.⁵⁹

Fordított csonkakúpos tálak

Ugyancsak nagy számban képviselteti magát a Maros kultúra másik jellegzetes edényformája, a fordított

csonkakúpos testű, erősen kihajló peremű, három-négy-fülű tál /pl. 8. sír 3., 11. sír 1., 12. sír 1., 14. sír 4., 24. sír 2., 27. sír 1., 52. sír 1., 58. sír 3., 74. sír 1., 80. sír 1., 85. sír 1., 116. sír 2., 130. sír 1. sz. melléklet/, amely kevés formai, díszítésszerű változást mutat a csoport egész élete során.⁶⁰

Különös kronológiai értéke van annak a néhány edény pereme alatt megfigyelhető, három párhuzamos bordának vagy árkolásnak /45. sír 4., 89. sír 1., 95. sír 2., 122. sír 3. sz. melléklet/, amely a Szőreg 1--2 fázis jellemzője, a Szőreg 3-ban már csak az árkolás fordul elő, de az is csak ritkán.⁶¹

Sajnos, a 63. sír 2. sz. és a 101. sír 1. sz. melléklete sérült, alsó része hiányzik, így legfeljebb csak gyaníthatjuk, hogy ezeknek a Maros kultúra későbbi szakaszára jellemző alacsony csőtalpuk volt.⁶² Figyelemre méltó a 89. sír 1. sz. melléklete, amelynek pereme a füleknél felcsúcsosodik, párhuzamát a mokrini temető 168. sírjának 4. sz. mellékletében véljük felfedezni.⁶³

Külön kell szólnunk a 92. sír 6. sz. és a 106. sír 5. sz. mellékletéről. Ez a két tál sajátos, kerek átmetszetű, felülről ujjbenyomással díszített füleivel inkább a hatvani kultúrával mutat kapcsolatot,⁶⁴ bár némileg hasonló párhuzamot a mokrini temetőben is találunk.⁶⁵

Négyfülű csuprok

A mokrini temetőből ismert analógia alapján⁶⁶ a Maros kultúrához soroljuk azt a négyfülű, öblös hasú edényformát, amelyet három sírban találtunk /38. sír 1., 46. sír 3., 86. sír 4. sz. melléklet/.

Kúpos fedő

A 3. sír földjében előkerült, 4. sz. mellékletként leírt, kúpos fedő a Maros kultúra sajátossága,⁶⁷ a hatvani--ottományi fedők más jellegűek.⁶⁸

Egyenesre vágott peremű tálak

Kevés formai jegyet mutatnak az egyenesre vágott peremű, fordított csonkakúpos testű /2. sír 1., 3. sír 1. sz. melléklet/, illetve gömbszelet formájú /42. sír 1., 108. sír 2. sz. melléklet/ tálak, térben legközelebbi párhuzamukat a Maros kultúra Deszk F. temetőjéből ismerjük.⁶⁹

Palack és amfora formájú edények

Különös jelentősége van a 8. sír 2. sz. palack formájú edényének. Ez az edényforma nagy számban került elő késő nagyrévi leletegyüttesekben,⁷⁰ de előfordul a Maros kultúra több temetőjében is.⁷¹ Ugy tűnik, ez a forma a korai bronzkor végére jellemző, segítségével a 8. sírt és közvetlen környékét erre az időszakra tehetjük.

A 109. sír 3. sz., hasonló formájú, egymást keresztező seprűzésekkel díszített edényének párhuzamait inkább

a hatvani kultúrában kell keresnünk,⁷² bár a fülei kissé feljebb találhatók, mint a hatvaniaknál. Ugyanilyen edény létramintával jelenik meg Gyulavarsándon és a Békés-várdombi tell második fázisában, a forma déli eredetét többször hangsúlyozta a kutatás.⁷³

Az előzőekkel rokon vonásokat mutat a 106. sír 1. sz. mellékletként leírt amforája, amelynek pontos megfelelői a hatvani--ottományi kultúrából, illetve elődjéből, a Nyírség-kultúrából ismerjük.⁷⁴

Fazekak

Temetőnk esetében ezzel a megnevezéssel több típust is illetünk. A legnagyobb számú és egyben a legtöbb problémát felvető edényforma az erősen kihajló peremű, öblös hasú, egyfülű, Gazdapusztai Annamária által "urnának" nevezett⁷⁵ fazéktípus. Egy nagyobb /6. sír 1., 7. sír 2., 9. sír 1., 19. sír 4., 29. sír 1., 35. sír 7--8., 51 sír 4., 54. sír 1., 68. sír 7., 80. sír 3., 82. sír 3., 83. sír 2., 86. sír 1., 88. sír 2., 96. sír 2., 110. sír 2., 111. sír 3--4., 120. sír 2., 122. sír 2. sz. melléklet/, és egy kisebb /7. sír 1., 12. sír 2., 27. sír 2., 31. sír 1., 51. sír 2., 58. sír 1--2., 67. sír 3., 95. sír 1., 103. sír 5., 105. sír 10., 106. sír 4., 110. sír 1. sz. melléklet/ változatát különböztethetjük meg. Idézhetjük néhány párhuzamát a Maros-kultúra temetőiből is,⁷⁶ véleményünk szerint azonban sokkal

inkább a hatvani--ottományi kultúrára jellemző ez a forma; ott ugyanis sokkal nagyobb számban fordul elő.⁷⁷

Az előzmények kérdésében egyetértünk a romániai kutatás azon megállapításával, amely ezt a formát hatvani--ottományi kultúrák genetikus elődjének, a Nyírség-kultúrának a hasonló formáiból eredezteti.⁷⁸ Az aunje-titzi kultúra edényeivel mutatkozó hasonlóságnak,⁷⁹ mint ahogy más edényformáknál is,⁸⁰ csak kronológiai jelentőséget tulajdoníthatunk. Érdekes viszont, hogy ezeknek az edényeknek a döntő többségét /15. sír 2., 27. sír 2., 67. sír 3., 95. sír 1., 103. sír 1., 110. sír 2., 111. sír 4., 120. sír 2., 122. sír 2. sz. melléklet/ a Maros kultúra díszítésrendszere jellemzi.⁸¹ Az ottományi kultúrában is fellelhető létramintát⁸² találjuk a 96. sír 2. sz. és a 111. sír 3. sz. mellékletein, ez utóbbi edény arányait és díszítését tekintve is sok hasonlóságot mutat a hernádkaki 44. sz., hamvasztásos sír urnájával,⁸³ ezáltal jó párhuzamosítási lehetőséget nyújt a fűzesabonyi kultúra felé. A 105. sír 10. sz. edényén megfigyelhető, bekarcolt körök a Kostány-csoportba sorolható, nagydobosi 1. sz. sír egyik mellékletének mintáit idézik.⁸⁴

Itt említjük meg azokat a tálakat, amelyek véleményünk szerint a fent tárgyalt fazéktípus nyomottabb, alacsonyabb, szélesebb, de mindenképpen rokon változa-

tai /12. sír 3., 44. sír 1., 76. sír 2., 89. sír 3., 109. sír 1., 121. sír 1., 125. sír 1. sz. melléklet és 58. kép 5./. A forma párhuzamai ottományi és füzésabonyi környezetből ismeretesek,⁸⁵ de említhetjük a besenyődi urnasír egyik edényét is.⁸⁶ Ezeknek az edényeknek a díszítésében inkább a hatvani--ottományi kultúrára jellemző elemek dominálnak: a perem alatti bordák, bevagdalsok, létraminták, textillenyomat, az edények alján, körülhatárolt mezőben elhelyezett seprűzés.⁸⁷ Jóval gyengébbek a Maros kultúra felé vezető szálak: a 44. sír 1. sz. mellékletének "tyúklábmintáját" a szőregi temető egyik szórványedényének díszítésével,⁸⁸ a 76. sír 2. sz. mellékletének függőleges bordáit a kihajló peremű tálak hasonló bordáival rokonítjuk.⁸⁹

Mindössze három példánnyal rendelkezünk a magas, enyhén kihajló peremű, ívelt falú fazéktípusból /43. sír 3., 93. sír 2. és 123/a sír 4. sz. melléklet. Ez a forma meglehetősen gyakori a kora bronzkor végén, a középső bronzkorban, különös figyelmet érdemel azonban a 43. sír edénye, amelynek pereme alatt ferdén elhelyezett, rövid ujjbenyomással tagolt bordák húzódnak. Ugyanilyen edényformán jelenik meg ez a díszítés a hatvani kultúrában Tiszaluc-Dankadombon,⁹⁰ ottományi környezetben Csomaközön /Ciumești/,⁹¹ Szalacson /Sălacea/,⁹² valamint

kis bögrén Aranyosmeggyesen /Medieşul Aurit/ és Székelyhídon /Săcueni/, illetve a Nyírség-kultúrához sorolt, Piskoltról /Pişcolt/ származó, behúzott peremű tálon.⁹³ Némileg eltérő formában megtaláljuk ugyanezt a díszítést a Békés-várdombi tell alsó rétegében is.⁹⁴ Valószínűleg a hatvani kultúrával hozhatjuk kapcsolatba a tószegi töredékeket is.⁹⁵

Bár az ujjbenyomással tagolt bordadísz általánosan elterjedt őskori kerámiában, a fentiek alapján az effajta elrendezést a hatvan--ottományi kultúrkör sajátosságának tarthatjuk, annak ellenére, hogy hasonlótfelfedezni vélünk wietenbergi⁹⁶ és Glina III-Schneckenberg környezetben is.⁹⁷

Egyedi formát képvisel temetőnkben a 90. sír 3. sz. melléklete, a töloséres nyakú, egyfülű fazék, az alsó részén levő, bekarcolt vonalak között elhelyezett seprűdísz⁹⁸ alapján az ottományi kultúrával rokonítjuk. Behúzott peremű tálak

Minden kétséget kizáróan a hatvani--ottományi kultúrák irányába vezetnek bennünket a behúzott, kifelé megvastagodó peremű tálak, amelyek nagy számban vannak jelen mind a battonyai temetőben /8. sír 8., 8/a sír 2., 52. sír 3., 53. sír 2., 54. sír 2., 79. sír 3., 81. sír 1., 87. sír 4., 90. sír 2., 120. sír 1., 121. sír 3., 132. sír 1. sz. melléklet/, mind a Békés-várdombi tellen⁹⁹

és a tell körüli telepeken,¹⁰⁰ ahol az alsó, a hatvani kultúrával kapcsolatba hozható rétegekben voltak találhatóak. Hasonlónak mondhatjuk a díszítések rendszerét is, azzal a különbséggel, hogy míg Békésen a vállon zeg-zug vonalak láthatók, addig a battonyai példányokon /53. sír 2., 120. sír 1. sz. melléklet/ a városerdei kerámiától ugyancsak nem idegen¹⁰¹ létraminták futnak körbe. Az ottományi kultúra lelőhelyein talált párhuzamok számát további darabokkal gyarapíthatjuk: Rétközberencsről,¹⁰² Herpályról,¹⁰³ Bereről /Berea/,¹⁰⁴ Aranyosmeggyesről /Mediesul Aurit/,¹⁰⁵ magáról Ottományról /Otomani/, Székudvarról /Socodor/,¹⁰⁶ ez utóbbiaknál a battonyai példányokon /8/a sír 2., 53. sír 2., 90. sír 2., 120. sír 1., 121. sír 3. sz. melléklet/ látható, csillag alakú mezőben elhelyezett, seprűdísz is megfigyelhetjük.

A türkevei díszítetlen példányt talán már inkább a hatvani kultúra köréhez kell sorolnunk, a tiszaluci peremtöredékkel egyetemben, a publikáló Kalicz Nándor véleménye szerint ennek a formának az eredetét a Makókultúrában kereshetjük és a hatvani kultúrában kezdetől fogva megtalálható, de a kései időszakban már nem készítették.¹⁰⁷ A korai füzesabonyi tálformákkal való hasonlóságra Bóna István hívta fel a figyelmet, szerintem ezt a típust a hatvani kultúrában csak a fejlettebb fázis lelőhelyein találhatjuk meg.¹⁰⁸

Kihajló peremű, öblös hasú tálak, peremből induló füllel

Ehhez a típushoz soroljuk az 5. sír 2., 23. sír 1., 51. sír 3. és a 94. sír 3. sz. mellékletét, peremét rendszerint bevagdálások vagy bevagdálásokkal tagolt borda díszíti. Az 51. sír 3. sz. táljának pontos megfelelője található Békés-Várdombon,¹⁰⁹ töredékessége ellenére mind a forma, mind a bevagdálásokkal díszített perem, a vállon megfigyelhető zeg-zug vonalak ezt bizonyítják. Ugyanitt hasonló, kiegészíthető példány is került elő, amelynek rétegtani helyzete az előzőnél pontosabb; ennek az alsó részén levő, bekarcolt girlandokkal határolt mezőben levő seprűs dísz¹¹⁰ a battonyai temetőben előfordul más típusú tálakon /8/a sír 2., 53. sír 2., 79. sír 3., 120. sír 1., 121. sír 1., 3. sz. melléklet, 58. kép 1./ és fazekakon /90. sír 3., 96. sír 2., 111. sír 3. sz. melléklet/ is.

A későbbi kutatások hivatottak eldönteni, hogy ez a forma az ottományi kultúrának valóban egy sajátos, csak a Körösök vidékén honos típusa, mint ahogy jelenleg látszik; további párhuzamot ugyanis csak a Békés-Várdombtól nem túlságosan távol eső Székudvarról /Socodor/¹¹¹ ismerünk.

Csészék, szilkék

A hatvani kultúrában találjuk meg a kihajló pereműkön bevagdálással, függőleges, vagy közel függőleges

falukon zeg-zug vonallal, barbotinnal, seprúzással, textillenyomatra emlékeztető mintával díszített, egyfülű, kis csészek /34. sír 1., 41. sír 1., 49. sír 2., 81. sír 2., 101. sír 3. és 132. sír 2. sz. melléklet/párhuzamait,¹¹² díszítetlen változatainak tarthatjuk az 57. sír 1., 64. sír 1. sz. mellékletét. Ennek a típusnak valamivel nagyobb, olykor már fazékra emlékeztető változata az a szilke forma, amelyhez a 14. sír 2., 73. sír 1--2., 76. sír 3., 90. sír 5., 120. sír 4., 129. sír 2. sz. mellékletét, illetve az 58. kép 4. sz. alatt közölt edényét soroltuk. Ezzel rokon példányt találtak a Békés-várdombi tell aljában,¹¹³ valószínűleg ez lehetett a vezető forma a tell körüli falutelepülések legalsó /4/ rétegében is.¹¹⁴ A szalacsi /Sălacea/ tellnek és az aranyosmeggyesi /Medieșul Aurit/ telepnek ugyancsak a korai szakaszból származnak hasonló edények.¹¹⁵

Tölcséres nyakú kancsók

A két kultúrkör sajátos szimbiozist tükrözi az az öt edény, amelyet kancsó megnevezéssel illettünk. Közülük kettőnek /102. sír 4., 116. sír 1. sz. melléklet/ néhány formai párhuzama -- a tölcséres nyak és a nyakból induló, a vállra támaszkodó, szögletesen ívelő szalagfűl -- a hatvani kultúrához vezetnek.¹¹⁶ Ugyanakkor említést kell tennünk azokról a sajátosságokról is,

amelyek a Maros kultúrával való rokonságot tükrözik: a 102. sír 4. sz. melléklete alsó részének arányai,¹¹⁷ díszítése,¹¹⁸ de a 116. sír 1. sz. mellékletén jelentkező, éles törést is a Szőreg 3 periódus kétfülű korsoin megfigyelhető, hasonló jelenséggel azonosítjuk.¹¹⁹ A dél-dunántúli mészbetétes kerámia formáival való hasonlóságra Kalicz Nándor hívta fel a figyelmet,¹²⁰ ilyen edény importként előfordul a battonyai temetőben is /74. sír 2./.

Lényegében hasonlóan értékelhetjük a 16. sír 1. sz. mellékletét, az éles hasvonalnak a Szőreg 3 periódussal való összefüggéseire az előző két edény tárgyalásánál utaltunk, a díszítést ugyancsak a Maros kultúrához köthetjük, a forma egésze azonban a 132. sír 3. sz. mellékletével együtt a hatvani kultúrával hozható kapcsolatba.¹²¹ Az ilyen formák elemzésénél ugyancsak Kalicz Nándor emlékeztetett a Tokod-csoport mészbetétes díszű edényeire.¹²² Sajnos, az 52. sír 2. és 5. sz. mellékletéről csak feltételezhetjük, hogy egyazon edényhez tartozhattak, ennek ellenére elképzelhetőnek tartjuk, hogy ez is a Tokod-csoport vezető formájával rokon,¹²³ esetleg annak helyi utánpótlása lehetett.

Bögrék

A kihajló peremű, öblösödő hasú füles bögrék gyakori bronzkori formát képviselnek, többségük díszített-

lenül jelenik meg a sírokban /2. sír 2--3., 3. sír 3., 5. sír 3., 12. sír 2., 13. sír 1., 19. sír 2., 26. sír 1--2., 28. sír 3., 48. sír 1., 49. sír 1., 69. sír 1., 75. sír 2., 84. sír 1., 87. sír 1--2., 118. sír 1. sz. melléklet és 58. kép 2./. Feltűnő, hogy ez a forma nem jellemző a 70-es évek ásatásainak területére, ott mindössze két példány került elő.

Két, enyhén tölcséres nyakú példányt /5. sír 1., 8. sír 4. sz. melléklet/ a hatvani kultúrára jellemző,¹²⁴ zeg-zug vonal díszít. A Békés-várdombi ásatások publikációjában Banner János ilyen típusú edényekkel kapcsolatban a Maros kultúrából származó analógiákat idéz, hozzátéve, hogy hasonló formák a hatvani kultúrában sem voltak ismeretlenek, nincs kizárva, hogy a hatvani kultúra hordozói hozták magukkal ezt a kerámiát, amely azután tovább élt.¹²⁵ A 70. sír 1. sz. mellékletét a Maros kultúra mintái díszítik.¹²⁶

Behatóbban kell foglalkoznunk a 40. sír 2. sz. mellékletével. Ezen edényen Gazdapusztai Gyula a rézkori, Hunyadi-halmi csoportra jellemző, pecsétlős fül csonkját vélte felfedezni.¹²⁷ Véleményünk szerint sokkal inkább a nagyrévi kultúrában gyakori,¹²⁸ de a hatvani kultúrában is előforduló "bajuszdíszszel" állunk szemben.¹²⁹

Függesztőedények

A 69. sír 2. és a 102. sír 6. sz. edényének párhuzamai nagy területen, hosszú időn keresztül megtalálhatók,

nemcsak egy kultúrához vezetnek. A környező területeken a legtöbb Gyulavarsándon /Várşand/ és Békés-Várdombon került elő,¹³⁰ az utóbbiakat díszítő létraminta¹³¹ más elrendezésben a battonyai 69. sír 2. sz. edényén is megtalálható. Az edényforma viszonylag korai meglétét bizonyítja ottományi környezetben a biharugrai telep felső rétegében előkerült példány.¹³²

A hatvani kultúrában található példányokat Kalicz Nándor tette közzé, a szihalmi telepről olyan példányt is említhetünk, amelyen a létraminta ugyanolyan elrendezésben látható, mint a mi edényünkön.¹³³ Bóna István szerint a hatvani kultúrába gyulavarsándi közvetítéssel kerülhetett.¹³⁴ Mindkét szerző tárgyalja a pécskai /Pecica/ és a vattinai /Vatin/ párhuzamokat.¹³⁵

A 69. sír 2. sz. mellékletének alján ugyanolyan böködött pontsorok láthatók, mint néhány töredéken, amelyek a Békés-várdombi tell alsó rétegében kerültek elő,¹³⁶ ez a díszítés tehát mindenképpen a hatvani--ottományi körhöz köti.

Urnák

Az ilyen megjelöléssel illetett öt edény közül három töredékes /20. sír 1., 123/a sír 1., 123/c sír 1. sz. melléklet/, formájuk legfeljebb csak sejthető. A 8. sír 1. sz. melléklete, arányait, díszítésrendszerét tekintve kora bronzkor végi, középső bronzkor eleji

formát¹³⁷ idéz, míg a 123/b sír 1. sz. melléklete inkább a középső bronzkor vége, késő bronzkor eleje¹³⁸ felé mutat.

Egvedi formák

A 127. sír négy kiöntőcsöves fazekához /1. sz. melléklet/ hasonló edények töredékei gyulavarsándi környezetből ismereteseek magáról Gyulavarsándról /Várşand/¹³⁹ és Békés-Várdombról.¹⁴⁰ Banner János egy Kisváradról /Nitrianský Hrádok/, magyarádi környezetből származó edényt¹⁴¹ alapul véve a mi, battonyai példányunkhoz hasonló formára következtet.¹⁴²

A kisváradai /Nitrianský Hrádok/ 40. sz. gödörben talált, négy kiöntőcsöves edényen párhuzamos, ívelt bordák láthatók, ugyanez a minta megtalálható a gödör egy másik edényén is.¹⁴³ Ezt a formát a szlovákiai kutatás a halomsíros kultúra időszakát közvetlenül megelőző periódushoz köti,¹⁴⁴ mintázatában pedig a koszideri időszak ívelt bordával díszített urnájának elődeit láthatjuk.¹⁴⁵ Bár Békés-Várdombon az alsóbb ásónyomokban is találtak hasonló kiöntőcsövet,¹⁴⁶ talán nem tévedünk, ha a fentiek alapján a battonyai edényt is nem sokkal a koszideri időszak elé helyezzük. Vállán és hasán a Maros kultúra mintakincsének megfelelő elrendezésben¹⁴⁷ bekarcolt vonalakat figyelhetünk meg, s talán nem véletlen, hogy alsó részén ennek is ujjbenyomással tagolt borda

fut körbe, mint a kisváradí /Nitrianský Hrádok/ amforán.

A 79. sír 2. sz. melléklete, a tölcséres nyakú, kocka testű edényke, amely valószínűleg gyerekjáték lehetett, ugyancsak egyedi példány, nemcsak a battonyai temetőben, de a szakirodalomban sem találtunk hozzá hasonlót.¹⁴⁸ Lelőhelyüinktől mintegy 10 km-re délre, a Laposéri csatorna torkolatánál végzett leletmentés során a 2. sz. gödörben került elő két, durva anyagú, vastag falú, pelyvás soványítású, ugyanilyen formájú, de nagyobb méretű edény töredéke;¹⁴⁹ valószínű gabonatarolók lehettek.

Import kerámia

Viszonylag jelentős számban vannak jelen mészbetétes díszű edények, amelyek talán két különböző időszakot képviselnek. A korábbi időszakba soroljuk a 46. sír 1., az 50. sír 1., a 74. sír 2. sz. miniatűr edényeit, amelyeken széles, tekercselt mészbetétágak láthatók. Ez a díszítéstechnika mintegy átmenetet képez a kispostagi kultúra és a dél-dunántúli mészbetétes kerámia között.¹⁵⁰ A törzsterületről a legjobb párhuzamokkal Fadd-Győzelem Tsz. lelőhelyről rendelkezünk,¹⁵¹ de importként is előfordul pl. Tiszaug-Kéménytetőn.¹⁵²

Ugyancsak miniatűr edény került elő a 113. sz. sírból, ez azonban díszítése alapján már egyértelműen a mészbetétes kerámia sajátosságait mutatja, rekonstruálhatjuk a két, kis, Kölesdről származó, kancsó formájú edénykével.¹⁵³ Talán hasonló edényhez tartozott az utóbbi évek tiszauzi ásatásából származó, egyik edénydarab is.¹⁵⁴ Töredékes állapotban maradt ránk a 60. sír fazeka, formáját az Alsónyéken előkerült példányok alapján rekonstruálhatjuk, amelyeket Torma István megállapítása alapján a mészbetétes kerámia korai időszakára keltezhetünk.¹⁵⁵

Tudor Soroceanu figyelt fel arra, hogy a 60-as évek ásatásainak területén a nyugati részen előkerült sírokban fordult elő "Tokod típusú, mészbetétes árú",¹⁵⁶ ide számíthatjuk a kancsóknál tárgyalt, 52. sírban talált 2. és 5. sz. mellékleteket is. Feltételezhetjük, hogy amikor ezen a részen temetkeztek, erőteljes kapcsolatok élhettek a Dél-Dunántúllal.

A wietenbergi kultúrának két sírban találtuk emléket /102. sír 5. és 123/c sír 2. melléklet/. A 102. sír szilkéjének kisderszidai /Derșida/ telepéről ismerjük jól keltezhető analógiáit a wietenbergi II--III. periódusból,¹⁵⁷ Szalacson /Sălacea/ is a felső, gyulavarsándi rétegekből került elő hasonló, import darab.¹⁵⁸ A 123/c sírban előkerült fazék ugyancsak a wietenbergi kultúra kései szakaszával hozható kapcsolatba.¹⁵⁹

B. Ékszerek

Hajdíszek

A temetőt használó népesség gazdagságát leginkább ezek az aranyból készült ékszerek reprezentálják.

Gömbszelet formájú, arany pityke három sírban, összesen négy példányban fordult elő /38. sír 4., 68. sír 3., 10. és 110. sír 10. sz. melléklet/ fordult elő, ez utóbbi két sírban arany hajkarika is társult hozzájuk. A szomszédos Pécska /Pecica/ határában található tell ásatása során a II. rétegből került elő egy ugyancsak aranyból készült darab.¹⁶⁰ Ezt az ékszerfajta-t Gazdapusztainé Varga Annamáriával¹⁶¹ és Bóna Istvánnal¹⁶² egyetértésben a Szőreg 1--3 fázis sírjaiban nagy számban feltűnő, bronzból készült haj- és ruhadíszekkel rokonítjuk, a peremén poncolásokkal díszített darabok jó, bronzból készült megfelelőit találjuk a mokrini temető 144. és 161. sírjában.¹⁶³ Valószínűnek tartjuk, hogy a battonyai temető néhány sírjában ilyen típusú bronz pitykére utaltak a mellkas tájékán megfigyelt eloxidálódott bronzmaradványok /33. sír 2., 59. sír 2., 99. sír 3. sz. melléklet/.

A megvastagodó végű, arany hajkarikák tipológiájának alapjait Eugenia Zaharia vetette meg, eszerint a mi, ovális alakú, kerek átmetszetű, megvastagodó végű

példányaink a B1 típus b variánsába tartozhatnak, közeli analógiájának véljük a Monteoru II fázisbeli, 125. sírból származó darabot.¹⁶⁴ Mozsolics Amália megállapítása szerint az idősebb példányok általában tömörek és kisebbek, ennek megfelelően a battonyaiakat is koraiaknak kell tartanunk.¹⁶⁵ Ugyanezt támasztják alá Kovács Tibor újabb vizsgálódásai is.¹⁶⁶ A Maros kultúra mokrini temetőjében a 20. és a 21. sírban több hasonló példány is előfordult.¹⁶⁷

Bronz kar- és boka-perecek

A 102. és a 116. sírből előkerült, többmenetes, bronz huzalkarperechez hasonló példányok gyakoriak a Maros kultúra temetőiben is.¹⁶⁸

A pödrött végű, öntött, bronz kar- /28. sír 4. sz. melléklet/ és boka-perecek /68. sír 5., 90. sír 4., 96. sír 3--4., 110. sír 5., 12. sz. melléklet/ a temető legsajátosabb ékszerfajtáját jelentik. A déli eredetű, pödrött végű, bronz nyakperecek a Kárpát-medence nagy területein megtalálhatók,¹⁶⁹ így a Maros kultúra temetőiben is,¹⁷⁰ de boka-perecként való viselésük eddig ismeretlen volt. Nem tartjuk kizártnak, hogy boka-perecként való használatuk esetleg a hatvani--ottományi kultúra népe hatásának tulajdonítható, talán a hatvani kultúra területén talált depóleletek darabjait¹⁷¹ is ilyen módon hordhatták. Figyelemre méltó az a tény,

hogy míg ezek az említett, sírból származó bokaperecek kivétel nélkül rossz megtartásúak, lemezesen korrodáltak, -- valószínű, hogy rossz minőségű anyagból készültek --, addig a temetőtől északra, északnyugatra, a Cikóhalmi csatorna torkolata közelében levő, ugyanilyen korú telepen talált kincslelet darabjainak mindegyike épen maradt, felületüket jórészt nemespatina borította.¹⁷²

Öntött. bronz csüngők

Mind a félhold formájú /105. sír 7., 110. sír 6. sz. melléklet/, mind a fordított szív formájú /105. sír 6. sz. melléklet/ a Maros kultúra középső szakaszának tipikus ékszerei.¹⁷³

Gyöngyök

A bronz spirálosöveskéket /14. sír 5., 16. sír 4., 68. sír 2. sz. melléklet/ hosszú ideig használták, kronológiai értékük nincs.¹⁷⁴

A tagolt /13. sír 3., 74. sír 4., 77. sír 1., 105. sír 8., 110. sír 4. sz. melléklet/ és a csillag alakú /14. sír 6., 99. sír 4--5., 106. sír 2., 110. sír 4. sz. melléklet/ fajanszgyöngyök az égei kapcsolatok egyik legfontosabb tanuságát jelentik, még akkor is, ha egyes kutatók helyi előállítást is feltételeznek.¹⁷⁵ Ugyanebbe az irányba vezetnek bennünket a meleg tengereket kedvelő csigákból. kagylókból készült gyöngyök:¹⁷⁶

Columbella rustica /105. sír 5. sz. melléklet/, Cyprea /105. sír 4. sz. melléklet/, Cardium és Petunculus /98. sír 1., 105. sír 4. sz. melléklet/, dentalium /74. sír 5., 77. sír 4., 105. sír 3., 110. sír 3. sz. melléklet/.

A 68. sírban előkerült, borostyánkőgyöngvőt Sprincz Emma és Curt W. Beck más lelőhelyekről származó darabokkal együtt, szélesebb összefüggésekbe ágyazva tették közzé és a IX A csoportba sorolták. Összeállításukból kitűnik, hogy ez a battonyai gyöngy a legkorábbiak közé tartozik a Kárpát-medence bronzkorában.¹⁷⁷ Ezt támasztja alá Kovács Tibor megfigyelése is, amikor teljességre törekvő gyűjtés alapján megállapította, hogy a Közép-Duna vidékén az i. e. XV. század táján tűnik fel a borostyánkő.¹⁷⁸

C. Fegyverek

A 92. és a 122. sír bronz baltái a nyélhátas, nyéltaréjos baltáknak egy sajátos változatát jelentik. Némely esetben a nyélhát hossza, formája, máskor az él kiképzése tér el az eddig ismert példányok többségétől.¹⁷⁹ A nyélhát formája erőteljes hasonlóságot mutat a Torma István által pfaffenberginek nevezett típussal.¹⁸⁰ A battonyai példányok legpontosabb analógiája a Kárpátaljáról, az egykori Bereg megye területéről, a Lehoczky gyűjteményből ismeretes.¹⁸¹ Vélemé-

nyünk szerint ezeket a baltákat a "keleti típusú" balták olyan változatának kell tartanunk, amelyek a hatvani--ottományi kultúrákra is jellemzőek voltak.¹⁸²

A sírokban előkerült, mindhárom bronz tör igen rossz megtartású, töredékes állapotban maradt ránk, tipológiai besorolásuk igen nehéz és bizonytalan. A 35. sírban talált, lekerekített vállú, öt nittszeges tör a korai, trianguláris formákat idézi.¹⁸³

A 120. sír bolygatott volt, az onnan származó törnek a hegyét letörve, a pengétől távol találtuk, a tipológiai szempontból perdöntő jelentőségű vállrész nem is került elő, középbordája azonban jól ki-vehető. Ugyancsak középbordás volt a 92. sír töre, amelynek váll-lapja lekerekített, négy nittszeges lehetett, mindenképpen a Kovács Tibor által körvonalazott erdélyi--tiszavidéki fémművesség egyik képviselőjét láthatjuk benne.¹⁸⁴

Ennek az utóbbi törnek különös jelentőséget kölcsönöz, hogy megmaradt a csontból készült markolatgombja is, tudomásunk szerint a Kárpát-medencében először sikerült ilyet bolygatatlan sírban, eredeti helyzetében megfigyelni. Párhuzamai régebbi gyűjtésekből ismeretesek /Csongrádról, Patvarcáról, Szihalomról és Tószegről/, rendeltetésüket Márton Lajos határozta meg egy polladai, ép példány alapján.¹⁸⁵

A 35. sírban talált, bronz lándzsacsúcs értékelésében Kovács Tibor megállapításaira támaszkodhatunk, aki a battonyai fegyvert az aunjetitzi kultúra milfroni /Morvaország/ lelőhelyéről származó párhuzammal rokonítja, főként a köpün látható bordák alapján. Ehhez hasonló díszítés tokos vésőkön is megfigyelhető, így pl. a már többször idézett, balatonakali sír vésőjén is.¹⁸⁶

A 35. sírba a bronz tör és az imént tárgyalt lándzsa mellé még egy harmadik fegyvert, íjat, nyílvesszőt is helyezhettek, legalábbis erre enged következtetni az orsó formájú, csont nyílhegy. Ez a nyílhegytípus az újkőkor óta ismert, a középső bronzkor második szakaszáig gyakorta használatos,¹⁸⁷ tetszetős sorozat került elő belőlük a tószegi ásatásokon is.¹⁸⁸

D. Munkaeszköz

A sírmellékletek közül mindössze egyetlen tárgyat illethetünk ezzel a megjelöléssel, a 108. sírban őrlőkő töredéke került elő.

V. A temető helye a Délkelet-Alföld bronzkorában

A. A rézkor-bronzkor átmenetének problémái a Maros törmelékkúpon

Véleményünk szerint a tárgyalta, battonyai, bronzkori temető létrejötte hosszú történeti folyamat eredménye, használata is hosszabb időt ölel fel, ezért szükségesnek tartjuk, hogy az előzményeket kutatva messzire visszatekintsünk a Maros-törmelékkúp őskorában.

A rézkori fejlődés ezen a vidéken, jelenlegi ismereteink szerint a Cernavoda III-Boleráz időszakkal zárul, a Kétegyházán előkerült telep¹⁸⁹ anyagával teljesen egybevágó leletek kerültek elő Battonya-Georgievics tanya lelőhelyen,¹⁹⁰ a szomszédos, romániai területek szórványos darabjai¹⁹¹ is ezt az időszakot képviselik. Különös, hogy a badeni kultúra klasszikus időszaka helyenként igen nagy területeken hiányzik. Nem kerültek elő emlékei sem a több mint 300 lelőhelyet eredményező, battonyai terepjárások során, sem a volt szeghalmi járás nyugati részén,¹⁹² eddigi tapasztalataink szerint ez jellemzi a két, említett terület közötti vidékeket is. Ennek a jelenségnek a magyarázata a jövőbeni kutatás feladata.

A Tisza--Maros vidék kora bronzkoráról átfogó képet rajzolt Bóna István,¹⁹³ ezt a képet a kisebb területek -- mint pl. a Maros törmelékkúp, ezen belül Battonya környéke -- részletekbe menő kutatásai árnyaltabbá tehetik, kiegészíthetik, helyenként módosíthatják is.

A kora bronzkori fejlődés Magyarország délkeleti részén a Makó kultúrával veszi kezdetét, telepjelenségei előkerültek Battonya határában is, nemcsak a rézkori előzmények kapcsán említett, Georgievics tanya mellett végzett leletmentés során,¹⁹⁴ de magában a Vörös Október Tsz. homokbányájában, a két temetőrészlet közötti területen is.

B. A temető használatát közvetlenül megelőző időszak

Sokkal több problémát vet fel a kora bronzkor második fázisa. A Tisza--Maros szögében nem kétséges, hogy fontos szerep jut a Maros kultúra Pitvaros csoportjának, illetve a nagyrévi kultúra kőtörési csoportjának.¹⁹⁵

Nem teljesen világos azonban, hogy ebben a szakaszban milyen folyamatok mehettek végbe magán a Maros törmelékkúpon. A kérdés vizsgálatát különösen megnehezíti, hogy a Pitvaros csoportnak nem ismerjük a telepleteit, így a felszínről gyűjtött leletek nem segítenek a kérdés eldöntésében. Szinte teljes bizo-

nyossággal erre az időszakra keltezhetjük a Battonyán, a MOM Forgácsoló Műhely alapozásakor végzett, kisebb leletmentés anyagát,¹⁹⁶ de kultúrális hovatartozása a kevés specifikus jegy alapján nem határozható meg egyértelműen. Az ezidőben végbement, bonyolult folyamatokra sok tekintetben inkább csak a későbbi időszak állapotaiból, a már lezárult folyamatok végeredményéből tudunk visszakövetkeztetni, miközben felhasználjuk a szomszédos vidékek kutatásában elért eredményeket is.

Bizton állíthatjuk, hogy a kora bronzkor II -- kora bronzkor III fordulójára a Maros kultúra népe birtokába veszi a Tiszántúl déli részét.¹⁹⁷ Nagyjából erre az időszakra esik a Nyírség kultúra, illetve a belőle kifejlődő ottományi kultúra déli irányú terjeszkedése. A Békés megye északi részéről ismert, a nyírségi kultúrába sorolható leletek¹⁹⁸ felülmúlni látszanak az importleleteknek megfelelő mennyiséget, de mindenképpen e kultúra súlyának növekedésével kell számolni, legalábbis a Körösök vidékén. Arról, hogy ez a déli irányú terjeszkedés meddig jutott el, egyelőre csak a fejlődés későbbi fázisát jelentő, már egyértelműen az ottományi kultúrával rokonítható, vi-sagi leletek¹⁹⁹ alapján alkothatunk némi fogalmat. Mindezeket tekintetbe véve jogosnak tűnik annak a

feltevésnek a megkockáztatása, hogy az imént említett, Battonya-MOM Forgácsolóműhelynél feltárt kis mennyiségű leletanyagot a nyírségi és az ottományi kultúrák közötti átfejlődési szakaszhoz kössük.

A vizsgálatunk tárgyát képező temető kulcsproblémája, mint ahogy erre már Gazdapusztai Gyula is utalt, az ottományi kultúra emlékanyaga jelenlétének kérdése.²⁰⁰ Hangsúlyoznunk kell azonban, hogy szóhasználatunkban az ottományi kultúra kora bronzkori népességet jelöl,²⁰¹ nem tartozik bele a fűzesabonyi--gyulavarsándi típusú, középső bronzkori leletanyag, mint ahogy ez a külföldi szakirodalomban használatos.²⁰² A mi fogalmaink szerinti ottományi kultúra lényegében a romániai régészeti kutatás "Otomani I." megnevezésével azonos időszakot és leletanyagot takar. A romániai szakirodalom is utal azonban arra, hogy mind a kerámiaművességben, mind a temetkezési szokásokban, településformában nagy változások következnek be az "Otomani I és II" szakasz fordulóján.²⁰³ Olyan edényformák jelennek meg, amelyeket a magyar kutatás gyulavarsándi kultúra névvel jelöl, a korábbi, hamvasztásos temetkezési rítust /Csomaköz-Ciumeşti/²⁰⁴ a csontvázas /Szilágy-pér-Pir/²⁰⁵ váltja fel. A magunk részéről azzal a véleménnyel értünk egyet, amely szerint a körösök-

vidéki, bihari részek tell telepein a gyulavarsándi kultúra ugyanolyan idegen hódítóként jelenik meg az ottományi kultúra telepein, mint ahogy a Közép-Tisza vidékén a fűzesabonyi kultúra hagyatéka a korábbi, hatvani kultúra telepein.²⁰⁶ A román kutatók közül újabban Petre Roman véleménye látszik közeledni a magyar kutatók felfogásához, amikor azt állítja, hogy az "Otomani I" fázis valószínűleg más kultúrát képvisel, mint az "Otomani II-III".²⁰⁷

A terminológiai zűrzavar megszüntetésének egyik módja talán az lehetne, ha az eddigi ismeretekre támaszkodva a kutatás a "hatvani--ottományi kultúra" fogalmát vezetné be, ezzel az "Otomani I" típusú leletanyagot olyan hagyatékkal hoznánk összefüggésbe, amellyel kapcsolatosan az etnikai rokonság is valószínűsíthető, hogy csak a legszembevetőbb, rokon vonásokat említsük, mint a közös eredet és hamvasztásos temetkezési szokás.²⁰⁸ A különbségek /pl. elterjedési terület, kerámiaformák, stb./ jelölésére pedig a "hatvani csoport", illetve "ottományi csoport" elnevezést volna célszerű használni, a kettős nevű kultúrán belül. Ilyen irányú kezdeményezésekkel már találkozunk is a régészeti szakirodalomban.²⁰⁹

A kora bronzkor második szakaszában, de legkésőbb a kora bronzkor II és III fordulóján tehát a

Maros törmelékkúp környékén két irányú népmozgás figyelhető meg. A déli eredetű Maros kultúra valószínűleg a folyóvölgyek, erek vonalát követve haladt előre észak, illetve kelet felé, a nyírségi, illetve a belőle kifejlődő ottományi kultúra viszont az erdélyi helyek lábait követve terjeszkedett dél felé. Az, hogy melyik kultúra emberei érkeznek előbb Battonya környékére, egyelőre nem dönthető el teljes bizonyossággal, de nem telhetett el sok a két időpont között. A magunk részéről amellet foglalunk állást, hogy ezek a mozgások szinte teljesen egyidőben mentek végbe, valószínű, hogy éppen a Maros törmelékkúp volt az a terület, ahol ez a két népmozgás összehatalálkozott.

A község belterületétől délre, a Száraz-ér bal partján, a Basarága-Laposéri csatorna torkolata nevű lelőhelyen végzett leletmentés során előkerült egy olyan gödör, amelyből a Maros kultúra leletei tisztán, ottományi leletek nélkül kerültek elő, ez a gödör inkább a nagyrévi kultúra hatását tükrözi. Ugyanezen a lelőhelyen voltak olyan objektumok is, amelyek későbbiek, a Maros kultúra edénytöredékeivel együtt az ottományi kultúra edényformái is megjelennek.²¹⁰ A battonyai határ délkeleti részén viszont, a Száraz-értől jobbra, a Veres Zoltán dúló VI nevű lelőhelyen, a telepjárások és a légifelvételek elemzése során egy

olyan földvárra bukkantunk, amelyet a felszíni leletek alapján ugyancsak erre az időszakra keltezünk. Ásatás nem volt a területen, a felszíni gyűjtésből származó leletek nagyon aprók, ezért egyelőre csak feltételesen tulajdoníthatjuk a korai ottományi kultúra létesítményének, még akkor is, ha az ilyen formájú, kerek földvárakat az ottományi kultúrára jellemzőnek tarthatjuk.²¹¹ A földvárat nem lakhatták sokáig, a fejlődés itt más irányt vett, mint a körösök-vidéki, bronzkori telteken.

C. A temető kora bronzkori szakasza

A kora bronzkor harmadik, végső periódusát, vidékünkön a Vörös Október Tsz. homokbányájában feltárt temető képviseli, ahol már kezdettől fogva megtalálhatók mind a Maros kultúra, mind az ottományi kultúra edényformái, illetve a Maros kultúra csontvázazás és az ottományi kultúra hamvasztásos rítusa. A temetőben a kétfajta leletanyag szerves egységben jelenik meg, az egyes edényformák nem köthetők kizárólag egy-egy temetkezési szokáshoz. A Maros kultúra edényformái éppúgy előfordulnak hamvasztásos sírokban, mint az ottományi kultúra formái a csontvázazás temetkezéseknél. Területileg sem különülnek el a temetőn belül olyan egységek, amelyekben kizárólag vagy az egyik vagy a másik típusú leletanyag csoportosulna. A temető használatának idejére,

legalábbis a hitelesen feltárt rész használatának idejére már megszűnt a kétfajta népesség különállása. Az egyes tárgytípusok eredetét azonban a két kultúra törzsterületéről vett analógiák segítségével jól meghatározhatjuk. Nem tartjuk kizártnak, hogy az anthropologiai jellegben mutatkozó kettősség²¹² is ugyan- csak a két, régészetiileg bizonyíthatóan különböző eredetű népcsoport jelenlétével magyarázható. Mind a csontvázas sírok számaránya, mind a különböző kerámiaformák egymáshoz viszonyított aránya a Maros kultúra túlsúlya mellett szól. Ezért a temető belső időrendjének megállapításában is elsősorban a Maros kultúra leleteit hívjuk segítségül.

Mind a két temetőrészletnél a legkorábbnak a déli, a Cigányka-ér medréhez közeli részt tekintjük. A Maros kultúra szőregi csoportjának korai típusú kor- sói /15. sír 1., 25. sír 1., 36. sír 1., 89. sír 4., 95. sír 3. sz. melléklet/ javarészt innen ismeretesek, de ugyancsak ezen a részen találjuk a perem alatt függőleges bordákkal díszített, fordított csonkakúpos tá- lakat /45. sír 4., 95. sír 5. sz. melléklet/. A 60-as évek ásatásainak délkeleti részén került elő a kúpos fedő töredéke /3. sír 4. sz. melléklet/ és a nagyrévi kultúra palack formáival rokon edény /8. sír 2. sz. melléklet/. A délnyugati részen ugyancsak sűrűsödnek a

kora bronzkorra jellemző vonások a kerámiaművességben: a nagyrévi kultúra irányába vezető bajuszdísz a 40. sír 2. sz. mellékletének fülcsenkja alatt és a "tyúklábra" emlékeztető, szerteágazó, plasztikus bordadísz a 44. sír 1. és 4. sz. mellékletén, valamint a kisapostagi kultúra és a mészbetétes kerámia kultúrája közötti átmenetet képviselő edények /46. sír 1., 50. sír 1., 52. sír 2., 5./.

A hatvani--ottományi edényformák /pl. 5. sír 1--2., 8a sír 2., 16. sír 1., 27. sír 2., 49. sír 2., 51. sír 3., 52. sír 3., 90. sír 2--3., 5., 94. sír 3., 96 sír 2. sz. melléklet/ ugyancsak jellemzőek a temető kora bronzkori szakaszára, párhuzamokat az előző fejezetben részletesen taglaltuk, összefoglalásként azonban ismételten rá kell mutatnunk, hogy a körösök-vidéki, bihari területek bronzkori telljeinek fejlődése szinte mindenütt ilyen leletanyaggal kezdődik. Békés-Várdombon a 11-9. ásónyomból,²¹³ illetve a 4. rétegből,²¹⁴ Szalacson /Sălacea/ az 5-4. rétegből,²¹⁵ Herpályon a 4. rétegből²¹⁶ kerültek elő ilyen típusú emlékek, de hivatkozhatunk az aranyosmeggyesi /Medieșul Aurit/,²¹⁷ a székhudvari /Socodor/²¹⁸ és a biharugrai telepeken,²¹⁹ ásatásokon az alsóbb rétegekből, illetve a topográfiai terepjárások során a felszínről gyűjtött leletekre,²²⁰ bár ez

utóbbiak keltezését stratigráfiai adatok nem támasztják alá.

A temetővel egykorú, battonyai telepek közül csak az egyikre, a már említett Basarága-Laposéri csatorna tokolata nevű lelőhelyen volt ásatás, ahol előfordultak erre az időszakra keltezhető gödrök is.²²¹ A temetőtől ez azonban több mint 10 km-re esik, így az itt temetkező népesség lakóhelyeként inkább a közelben elterülő, a bokaperecek kapcsán már említett Cikóhalmi csatorna torkolata lelőhelyet valószínűsíthetjük, ahol a leletmentés során ilyen korú leletek nem kerültek elő, csak a felszíni gyűjtésből.²²² Számításbe kell még vennünk a Cigányka-ér egyik ágának mentén, a görbedülőbeli Sztanoj-tanyak mellett elterülő telepeket, ahol szintén csak terepjárást végeztünk.

D. A temető középső bronzkori szakasza

Az előzőeknél több problémát vetnek fel a temetőnek más, középső bronzkori lelőhelyekkel való összefüggései. Mintegy csatlakozni látszanak északról a kora bronzkori részhez a Szőreg 3 típusú, felmagasodó fülű és éles hasvonalú korsókat /24. sír 1., 34. sír 2., 43. sír 2., 104. sír 1., 122. sír 5., illetve 113. sír 2., 119. sír 2., 131. sír 1. sz. melléklet/ tartalmazó sírok. Ezen a részen került elő a 92. sírből az 1. sz., karéjos peremű korsó, amely már a Szőreg 4 időszakot

vetíti előre.²²³ A fordított csonkakúpos aljú tálak pereme alatt a Szőreg 3 periódusban olykor még megjelennek a korábbi időszakra jellemző, függőleges árkolásokból álló kötegek²²⁴ /89. sír 1., 122. sír 3. sz. melléklet.

Ennek az időszaknak a sírjaiban is megtalálhatók, mintegy összekötő kapcsolatot jelentenek a hatvani-ottományi formák /29. sír 1., 35. sír 7--8., 43. sír 3., 53. sír 2., 54. sír 1--2., 101. sír 3., 105. sír 10., 110. sír 2., 111. sír 3--4. 116. sír 1., 120. sír 1--2., 4., 121. sír 1., 3., 122. sír 2. sz. melléklet/. A 109. sír 3. sz., palack formájú edényének párhuzamát békés-várdombi, átmeneti rétegből ismerjük.²²⁵

Jól beilleszkednek ebbe a képbe az importedények is: a 102. sír 5. sz. melléklete, amely a wietenbergi kultúra II. fázisának jellegzetességeit hordozza; valamint a 113. sír 1. sz. melléklete, amely már a mészbetétes edények kultúrája fejlett szakaszának tipikus terméke -- mindegyik jól párhuzamosítható a Szőreg 3 időszakkal.²²⁶ A fémművesség emlékei -- a félhold formájú és a fordított szív formájú, bronz csüngők a 105. és a 110. sírből -- ugyancsak ehhez az időszakhoz köthetők,²²⁷ és valószínűleg ide kell helyeznünk a 92. és a 122. sír baltáját is.

A 70-es évek ásatásainak térképét szemlélve, az előző időszakhoz képest még egy fontos különbség ötlík szembe: a csontvázas sírok irányításában jelentős eltérés mutatkozik a korábbi időszakhoz képest: a kora bronzkori rész K--Ny-i tájolása fokozatosan DK--ÉNy-i irányúvá válik.

A temető középső bronzkori részén belül elkülöníthetünk még egy következő, a Szőreg 4 időszakkal párhuzamosítható szakaszt is, annak ellenére, hogy erre csak kevés bizonyítékkal rendelkezünk. Mindkét temetőrészlet esetében a legfiatalabbnak az északi-keleti részt tartjuk, de korántsem biztos, hogy ezek a részek egyben a temető használatának végét is jelentik, hiszen a fel nem tárt részekben esetleg ennél későbbi sírok is lehetségesek.²²⁸

Az első számú fogódzót itt is a Maros kultúra kétfülű korsói jelentik. A kultúra északi területein a Szőreg 4 időszakban jellemzővé válik az "ansa lunata" formájú fülkiképzés.²²⁹ Az eddig nyert adatok alapján nem tartjuk valószínűnek, hogy a temetőt a koszideri időszakban is használták volna, de bizonyos, formai jegyek amellet szólnak, hogy legalább a kor-szak kezdetét megérte, különösen a 117. sír 1. sz., valamint a 71. sír 3., a 74. sír 3. sz. és a 109. sír 2. sz. edénye figyelemre méltó ebből a szempontból.

Feltételezésünket megerősítik a 70-es évek ásatásain előkerült néhány edénnyel -- 123b sír 1. sz. urnájával, a 123c sírnak a wietenbergi kultúrából származó importként értékelt, 2. sz. fazekával és a 127. sír 1. sz., négy kiöntőcsöves edényével -- összefüggésben az előző fejezetben idézett párhuzamok.

Ezekkel a legkésőbbinek tartott sírokkal kapcsolatban két, eddig még nem érintett kérdésre kell választ adnunk: 1. a kora bronzkori eredetű, hatvan--ottományi kultúra formáinak /67. sír 3., 68. sír 7., 76. sír 2--3., 79. sír 3. sz. melléklet/ megléte; 2. a szomszédos gyulavarsándi kultúrából származó importok teljes hiánya, amely annál is inkább feltűnő, mert a már említett wietenbergi kultúrák edény mellett még a mészbetétes edények kultúrájából is előfordul egy edényke /74. sír 2. sz. melléklet/.

Véleményünk szerint a két kérdés megválaszolása szorosan összefügg. A Körösök vidékén, a bihari területeken a gyulavarsándi kultúra idegen hódítóként jelenik meg a hatvan--ottományi kultúra felett, ez utóbbi rövid, átmeneti periódus után nyomtalanul el is tűnik. Battonya környékén viszont, jóllehet a Maros kultúra népével együttélve, de megőrzi a gyulavarsándi kultúrával szembeni különállását, s talán a korábbi, ellenséges viszony folyamányaként egy elszigeteltségben

élő populáció jön létre. Ez a népesség résztvesz ugyan a korszak kereskedelmében, amelynek ékes bizonyítékai az aranyékszerek, a fajansz-, kagyló-, csiga- és borostyánkőgyöngyök, de nem tart fenn számottevő kapcsolatokat közvetlen szomszédaival, nem vesz át tőlük nagy számban jelentős elemeket. Bizonyos tekintetben áll ez a különállás a Maros kultúra lelőhelyeivel szemben is, jól példázza ezt az egyik centrumot képező, szomszédos Pécska /Pecica/ tellje is, ahol nincs nyomuk a battonyai temetőben fellelhető, ottománi edényformáknak, viszont megtalálhatók a gyulavarsándi kultúra importdarabjai.²³⁰ Valószínű ezzel magyarázható az a jelenség is, hogy bizonyos konzervatívizmus nyilvánul meg a Maros kultúra kései edényformáival, díszítőelemeivel szemben, amelyek alig jutnak érvényre a korai szakasz továbbélő forma- és mintakincse mellett.

Ezt a sajátos különállást azonban -- amennyiben a további kutatások is igazolni fogják -- felhasználhatjuk arra, hogy segítségével kiválogassuk a legkésőbbi hatvani--ottománi típusú edényformákat az ottomány-gyulavarsándi, átmeneti leletegyüttesekből. Az eddigi kutatások tapasztalatai alapján bizonyos formák /palack formájú edény, behúzott, kifelé megvastagodó peremű tál/ és díszítő elemek /létraminta, párhuzamos zeg-zug

vonalak/ mind a két kultúrában fellelhetők.²³¹

Egyelőre nem tudjuk, mikor zárul a temető, a lelőhelyen, a Balogh-tanya mellett előkerült, a késő bronzkor elejéről származó telepleteknek²³² nincs közük a temetőhöz.

Jegyzetek

1. Gazdag 1960. 271--272., 293--294.
2. Gazdapusztai 1966a.
3. Gazdapusztai 1965. 47., 49. jegyzet, Gazdapusztai 1966b. 244., 16. jegyzet.
4. G. Varga--Gazdapusztai 1967.
5. Gazdapusztai A. 1968.
6. Farkas--Lipták 1968.
7. Matolcsi 1968.
8. Gazdapusztai 1968.
9. Girić 1971. 35., 199., 212., 226., 232., 234. Ujabban Girić 1984. 39--41.
10. Bóna 1975a. 99., 101., 104--105., 110--111., 120., 143., 192., 15. jegyzet, 276., 306., Bóna 1975b. 284--285.
11. Kovács 1975a. 28., 34., 4. ábra 5.
12. Soroceanu 1975. 173--174. Soroceanu, T. Acta MN XV /1978/ 678--679.
13. Primas 1977. 16--17.
14. Bándi 1968. 64., 69.
15. Szabó J. J. RégFüz Ser. 1 no 27 /1974/ 3., No 28 /1975/ 4., No 29 /1976/ 4., No 31 /1978/ 6., No 32 /1979/ 5., No 33 /1980/ 5.
16. Sz. Kállay 1983. 42--45., Szabó 1978.

17. Sajnos, az 1964--1966 közötti ásatások sírrajzai nem kerültek elő, így azokat nem áll módunkban közölni. Az első négy sír leírását Gazdapusztai A. 1968. 7--8. alapján, a többi az ásatási dokumentációk /Magyar Nemzeti Múzeum Adattára VI. 106/1965., XII. 123/1966., XXIII. 310/1966./ alapján adjuk. Ezeknek a síroknak a leírásába beépítettük Farkas--Lipták 1968. antropologiai, valamint Matolcsi 1968. 70. zoologiai meghatározásait is. A 80. sírtől kezdve a csontvázak nemének meghatározásánál a saját, elsődlegesen régészeti szempontú meghatározásainkra támaszkodtunk; itt mondok köszönetet Farkas Gyulának, hogy 1978-ban résztvett az ásatáson és az akkor feltárt sírok esetében ezt a munkát elvégezte. Az ásatások régészeti leletei a békéscsabai Munkácsy Mihály Múzeumban találhatók. Leltári számok: 65.1.1.-65.1.123., 67.1.1.-67.65.3., 74.290.1.-74.310.1., 76.2.1.-76.9.1., 76.12.1.-76.21.1., 80.28.1.-80.41.4., 85.6.1.-85.15.1.
- Egy szórvány edény a szarvasi Tessedik Sámuel Múzeumba került. Leltári szám: 73.1.28.
18. Gazdapusztai A. 1968. VII. t. ennek a sírnek a fényképét tévesen a 11. sír fényképének tulajdonítja.

19. L. az előző jegyzetet.
20. Az ásatási napló szerint ez edények közelében nem a sírhoz tartozó állatcsont volt, valószínűleg ez került be Gazdapusztai A. 1968. 10. leírásába.
21. Az ásatási napló említ még egy állatcsontot és egy oxidálódott, bronz spirálcsövecskét is, amelyek a leltározáskor már nem voltak meg.
22. Az ásatási napló szerint volt még egy állatcsont és két kisebb, összetört edényke is. A leltárkönyvben az állatcsont mellékletének naplóbeli számozásán kavics szerepel.
23. Az ásatási napló szövegét és a hozzácsatolt fényképet tekintetbe véve megállapítható, hogy ez az edény a leltározás előtt összekeveredett az 58. sír 2. sz. mellékletével, így a leltárkönyvben az 58. sírnál szerepel.
24. A leltárkönyvben a 30. sírnál található. L. az előző jegyzetet.
25. A temetőterkép szerint a lábakat a bal oldalra fektették, ezt tükrözi a koponya helyzete is. Ennek ellentmond a korábbi közlés /Gazdapusztai A. 1968. 22./ és a karok helyzete is.
26. Gazdapusztai A. VIII. t.
27. A Mezőgazdasági Múzeum Csonttárában 68.31. sz. alatt beleltározott csont a leltárkönyv szerint vagy a 67. vagy a 68. sírhoz tartozott.

28. L. az előző jegyzetet.
29. Gazdapusztai A. 1968. 24. említ egy juhcsontot, de ennek sem az ásatási naplóban, sem a Mezőgazdasági Múzeum Csonttárában nincs nyoma.
30. Az 1970-es években feltárt síroknál kurzívval jeöltük azokat a mélységadatokat, amelyeket a homokbánya akkori szintjétől mértünk. Ahhoz, hogy az eredeti talajfelszíntől számított mélységet megkapjuk, mintegy 0,2--0,4 m-t hozzá kell adnunk, kb. ennyit túrtak el a homokbányászás megkönnyítésére.
31. Lehetséges, hogy ez a melléklet egy másik, népvándorláskori gödör által elpusztított sírhoz tartozott.
32. Kovács T. AÉ 100 /1973/ 260--261.
33. Dolgozatunkban a Banner Jánostól származó elnevezést /Banner 1931. 2./ használjuk, amely a külföldi szakirodalomban általánosan elterjedtnek mondható Drašković-Johnson 1972-73, Girić 1984. 33--58., Soroceanu 1977. 57. Az utóbbi években egyre gyakrabban felbukkan magyar kutatóknál is /Trogmayer 1975. 156., Kovács 1982a. 1--2. és 7. ábra, Kalicz 1984. 215., 3. térkép, Schreiber--Kalicz 1984. 168./.
34. Girić 1981. 54., Trogmayer 1974-75. 318.
35. Az 1. sírnál említett köveket /Gazdapusztai A. 1968. 6., VI. t./ véletlen jelenségnek tulajdonítjuk.
36. Ezt a jelenséget már Gazdapusztai Gyula és G. Varga Annamária is megfigyelte /G. Varga--Gazdapusztai 1967. 31./.

37. Mivel egyik váz sem tartozott felnőtt egyénhez, így nem állapítható meg, hogy ezeknél érvényesült-e a nemek szerinti fektetés szabálya.
38. Primas 1977. 76., 149., 151.; 23., 25. ábra.
39. Girić 1971. 196., Trogmayer 1974-75. 318--319.
40. G. Varga--Gazdapusztai 1967. 32.
41. Bóna 1975a. 99., 101.
42. Bóna 1975a. 86--87., 100.
43. G. Varga--Gazdapusztai 1967. 32.
44. Bóna 1975a. 110--111., 143.
45. G. Varga--Gazdapusztai 1967. 38.
46. Primas 1977. 16--17.
47. Az ottományi kultúra elnevezést a magyar kutatás értelmezésének megfelelően /Bóna 1975b. 284--285., Kalicz 1970. 26., 30./ használjuk. Az ettől lényegesen különböző, külföldi nézetek áttekintését l. Kovács 1982a. 153--154., Kovács 1982b. 286.
48. Ordentlich--Kacsó 1970., Dumitrescu--Stratan 1967., Bóna 1975a. 192., 15. jegyzet.
49. Girić 1981. 56.
50. Roska 1912. 7--49., Foltiny 1941. 53--64.
51. Bóna 1975a. 93--94.
52. Bóna 1975a. 94.; 83.t. 5--6., 11.; 88.t. 6--7.; 98.t. 4.; 99.t. 21.; 101.t. 1--2., 4--5., 11--12.
53. Bóna 1975a. 94.; 81.t. 3.; 82.t. 18.; 97.t. 6.; 106.t. 8--10.

54. Bóna 1975a. 94.; 81.t. 2.; 82.t. 9--10.; 102.t. 1., 4--5., 9., 13., 15., 18.
55. Bóna 1975a. 94.; 81.t. 6., 8.; 102.t. 9., 13.; 102.t. 9., 13.; 107.t. 8.
56. Bóna 1975a. 107.t. 8., 15.
57. Mozsolics 1967. 110--111., 34. ábra, Hampel 1886. LXXXVI.t. 1. még a harmadik fül nélkül ábrázolja. Hasonló edényt ismerünk még Soroksárról /Hampel 1886. LXXVII.t. 1./. A battonyai példányon is megfigyelhető, hármas csoportokba rendezett, benyomott pontok ugyancsak a koszideri időszak jellemzői: Kovács 1978. 221.
58. Trogmayer 1975. 116., 155., 46.t. 12.
59. Soroceanu 1977. 71., 7. ábra 32.
60. Bóna 1975a. 95.
61. Bóna 1975a. 95.; 94.t. 2., 5., 12., 14.
62. Bóna 1975a. 94., 96.
63. Girić 1971. 119--120., XLVIII.t. Nem osztjuk azonban azt a véleményt /Tasić 1972. 27./, amely ezt a típust a halomsíros kultúra időszakának edényformájával rokonítja.
64. Kalicz 1968. 152.; C.t. 4., 6.; CXXIX.t. 7c2.; Schalk 1981. 119., 30.t. 176. Hasonló fülkiképzés megfigyelhető az észak-dunántúli mészbetétes kerámiaművesség két urnáján is: Bóna 1975a. 263.t. 3., Dušek 1960. 246., VIII.t. 14.

65. Girić 1971. 92., XXXII.t., XCIII.t., 107. sír 2. sz. melléklet.
66. Girić 1971. 154., LXV.t., 244. sír 3.
67. Bóna 1975a. 95.
68. Kalicz 1968. 153., CXXIX.t. 11 a-c.; Kalicz 1970. 25., 2. kép 5.
69. Foltiny 1942. VI.t. 15.
70. Bóna 1960. IV.t. 1., 4.; Banner--Bóna--Márton 1959. 113., 17. ábra 1. /szögletes talppal/, Csányi 1982-83. 39., 46., 9. kép 10., 14.a kép /kis, kerek talppal/; Schreiber 1981. 11. kép 1., 3., 5.; 14. kép 2--3.; Tompa 1936. 22. kép 1--2.
71. Banner 1929. 21., 17. kép 3.; Bóna 1975a. 104., 97.t. 20.; Girić 1971. 69. sír 4. sz., 167. sír 5. sz., 221. sír 1. sz. melléklet, XXI., XLV., LVIII.t.
72. Kalicz 1968. 150., 128.t. 1fl.
73. Bóna 1975a. 131., 132.t. 17., Banner 1974. 56., 6.t. 17--18.
74. Bader 1978. IV.t. 1., VIII.t. 3.; Kalicz 1968. CXVIII.t. 9.; Kalicz 1970. 3. kép 3.; Ordentlich--Kacsó 1970. 53., 2. ábra 6. A herpályi tellen először az ottományi--gyulavarsándi átmeneti rétegben került elő ilyen edény: Sz. Máthé 1984. 145., 2. ábra 5.
75. Gazdapusztai A. 1968. 30.

76. Bóna 1975a. 82.t. 8.; Girió 1971. XV.t., 46. sír
2.
77. Bader 1978. 42--43., XV.t. 2., XXVII.t. 1--2.;
Kalicz 1968. LVII.t. 14--15., CXXVIII.t. 2d2.;
Ordentlich--Kacsó 1970. 52., 1. ábra 1.; Roska
1930. 167., 3. kép 2.; Sz. Máthé 1984. 157., 5.
ábra 1.
78. Bader 1978. 24.; 43., 129. jegyzet; Kalicz 1968.
185., XIV.t. 5--8.
79. Az aunjetitzi kultúra leletei területileg legkö-
zelebb Délnyugat-Szlovákiában fordulnak elő.
Dušek 1969. II.t. 3--4., 14.; III.t. 5., 9--11.;
IV.t. 1., 6.; V.t. 1--2., 11., 13.; VI.t. 1., 9.;
VII.t. 3--4., 10., IX.t. 11.; Točík 1979. LXIX.t.
2., LXXVII.t. 9. LXXXII.t. 2. L. még Torma 1980-81.
64--65., 2.t. 7., 3.t. 3.
80. Bóna 1975a. 122--123.
81. Soroceanu 1975. 14. ábra
82. Kalicz 1970. 25., 2. kép 1., 3--4., 6--8.
83. Bóna 1975a. 150., 159.t. 9. A battonyai edény al-
ján megfigyelhető, csillag alakú mezőben látható
seprűzésre vonatkozóan l. a 106. és 110. jegyzetet.
84. Bóna 1975a. 166., 170., 200.t. 4.
85. Bader 1978. XXIV.t. 2--3., XXVII.t. 1.; Bóna 1975a.
160.t. 5.

86. Bóna 1975a. 165., 199.t. 5.
87. Bóna 1974. 148.; Kalicz 1970. 25., 2. kép 1.,
3--4., 6--8.; Sz. Máthé 1984. 143., 154., 11.
ábra 11.; Ordentlich 1970b. 619. A mezőben el-
helyezett seprűdísze vonatkozóan 1. még a 106.
és 110. jegyzetet.
88. Foltiny 1941. XXIII.t. 8., Bóna 1961-62. XI.t. 12.
89. Bóna 1961-62. X.t. 6., XIII.t. 13.
90. Kalicz 1968. LVII.t. 13.
91. Ordentlich--Kacsó 1970. 52., 1. ábra 3.
92. Bader 1978. 43., XV.t. 9.; Ordentlich 1970a. 88.
93. Bader 1978. 24., 44., IX.t. 12., XVI.t. 8., 10.,
XXVII.t. 5.; Bader--Dumitrascu 1970. 132., 5. áb-
ra 8.
94. Banner 1974. 30.t. 17.
95. Banner--Bóna--Márton 1959. 91., 93., 2. ábra 10.;
Schalk 1981. 17.t. 13., 18.t. 76., 29.t. 158.,
30.t. 172.
96. Chidiosan 1968. 161--162., 6. ábra 5.
97. Tudor 1982. 71., 9. ábra 3., 12. ábra. Az alpári
ásatások tapasztalatai azonban arra utalnak, hogy
ezt a díszítést hosszú időn keresztül alkalmazták;
a legalsó rétegtől a legfelsőig mindenhol előfor-
dult: Bóna--Nováki 1982. 70.
98. L. a 106. és 110. jegyzetet.

99. Banner 1974. 44., 3.t. 2--5., 6.t. 23., 17.t. 8--9.
100. Bóna 1974. 147--148., 11.t. 21--25., IV.t. 8--10.
101. Banner 1974. 30.t. 1.
102. Kalicz 1970. 25., 27., 3. kép 1.
103. Sz. Máthé 1984. 143., 154., 11. ábra 12--13.
104. Bader 1978. XXIV.t. 15.
105. Bader--Dumitrascu 1970. 133., 6. ábra 2., 5.
106. Roska 1930. 169., 4. kép 4.; Popescu 1956. 61--63.,
21. ábra 18., 22. ábra 5.
107. Kalicz 1968. 152., 168., XLVI.t. 11., CXII.t. 9.,
CXXIX.t. 7d1
108. Bóna 1975a. 138.
109. Banner 1974. 27.t. 7.
110. Banner 1974. 44. 3.t. 6., Hasonló került elő Her-
pályon: Sz. Máthé 1984. 143., 154., 11. ábra 11.
111. Popescu 1956. 46., 48., 7. ábra 7.
112. Kalicz 1968. LXXII.t. 3. /kis talpkoronggal/, CIV.t.
7., CVI.t. 7., CXVII.t. 4. Néhány békés-várdombi,
az alsó rétegekből származó töredéket is /Banner
1974. 44--45., 31.t. 3., 21., 45.t. 3., 6./ ugyan-
ezzel a típussal azonosítunk.
113. Banner 1974. 43. 2.t. 19.
114. Bóna 1974. 148., 16.t. 4--5.
115. Bader 1978. XV.t. 3--5., Aranyosmeggyesről /Medi-
esul Aurit/: Bader--Dumitrascu 1970. 132., 5. áb-
ra 9., 14--15.

116. Kalicz 1968. 152., CXXIX.t. 8b1.
117. Bóna 1975a. 107.t. 8., 12., 17--18.
118. Soroceanu 1975. VIII.t. 8., IX.t. 17.
119. Bóna 1975a. 94.
120. Kalicz 1968. 168.
121. Kalicz 1968. 152., CXXIX.t. 8a1-8a3. Ottományi
környezetben is találunk hasonlót: Sz. Máthé
1984. 157., 5. ábra 3.
122. Kalicz 1968. 169.
123. Bándi 1963. V.t. 15--16.; VI.t. 2., 5.
124. Banner 1974. 44., Kalicz 1968. 156.
125. Banner 1974. 43., 1.t. 1., 3.; 5.t. 3.
126. Foltiny 1942. VII.t. 7.; Bóna 1975. 83.t. 20.
127. Gazdapusztai 1968. 41.
128. Bóna 1961-62. 14., 17., XII.t. 2., 4., 5.;
Schreiber--Kalicz 1984. 140.
129. Kalicz 1968. 156., XCIX.t. 6., CVII.t. 16b.
130. Bóna 1975a. 129--130.
131. Banner 1974. 53., 6.t. 6.=20.t. 1., 6.t.8.=20.t.
4., 12.t. 4.=20.t. 15.
132. Ecsedy 1978. 61., 1. ábra.
133. Kalicz 1968. 153.; LXXIV.t. 1., 3.; CXXVII.t. 10.
134. Bóna 1975a. 138.
135. Bóna 1975a. 95., 105., 182.; Kalicz 1968. 170.
136. Banner 1974. 17.t. 11., 45.t. 9.

137. Bóna 1975. 2.t. 13., 3.t. 12.
138. Trogmayer 1975. 18.t., 201. sír 1.; 54.t.,
652. sír 1.; Točík 1978. XCIII.t. 1.
139. Bóna 1975a. 143.t. 11--12.
140. Banner 1974. 19.t. 13., 16.
141. Točík 1978. XCIII.t. 5. és 8.
142. Banner 1974. 50., 56., 20. ábra.
143. Točík 1978. XCIII.t. 9.
144. Vladár 1973. 331--332., 84. ábra 3.; Točík 1981.
47--48.
145. Kovács 1975b. 314.
146. Banner 1974. 56.
147. Soroceanu 1975. 14. ábra 9.
148. A formai hasonlóság ellenére sem látunk okot arra,
hogy közvetlen kapcsolatot keressünk egy
Szalacson /Salacea/ előkerült edénnyel /Chidiosan-
-Ordentlich 1975. 20., 26., 4.t. 11.
149. Szabó J. J. RégFüz. Ser. 1. No. 29. /1976/ 4.,
No. 30. /1977/ 3. Közöletlen.
150. Csányi 1978. 31--32., Torma 1978. 23.
151. Torma 1978. 22., 9. ábra 4., 6.
152. Bándi 1968. 65., IV.t. 4.
153. Bóna 1975a. 208., 245.t. 29--30.
154. Csányi 1982. 249., 10. kép 9.
155. Wosinszky 1904. LX.t. 2., 6.; LXI.t. 4.; Torma
1969. 41.

156. Soroceanu, T. Acta MN XV. /1978/ 679.
157. Chidiosan 1980. 3. ábra F 4 és G 3 típus, 19.t.
10., 20.t. 3.
158. Chidiosan 1974. 171., I.t. 4.
159. Soroceanu--Retegan 1981. 201., 3. ábra 1.
160. Roska 1912. 9.; 7. kép.
161. Gazdapusztai A. 1968. 34.
162. Bóna 1975. 99., 101.
163. Girić 1971. XLII.t., XLVI.t.
164. Zaharia 1959. 109., 117--118., 6. ábra 5.
165. Mozsolics 1965--66. 20.
166. Kovács 1979. 62--63.
167. Girić 1971. 228., IX.t. Foltiny István /Foltiny
1971. 50., 53./ a Zaharia féle felosztás szerinti
A típusba sorolja őket, megjegyezve azonban, hogy
a 20. sírban talált példány közelít az ovális for-
mához, azaz a B típusához.
168. Bóna 1975a. 100--101., Girić 1971. 214.
169. Bóna 1975a. 282--284., Mozsolics 1967. 69--72.
170. Bóna 1975a. 99., Girić 1971. 215--216.
171. Kalicz 1968. CXIX.t. 1.
172. Közöletlen leletek a békéscsabai Munkácsy Mihály
Múzeumban.
173. Bóna 1975a. 100.
174. Mozsolics 1967. 73.

175. Stone-Thomas 1956. 54., 3. ábra; Harding 1971. 191--192.; Foster 1979. 38--41.
176. Bóna 1975a. 267--268.
177. Sprincz-Beck 1981. 478., 482., 4. ábra 29.
178. Kovács 1979. 74.
179. Mozsolics 1967. 17--24., Kovács 1982o. 31--42.
180. Torma 1978. 16., 4. ábra 2.
181. Hampel 1896. CCLV.t. 4., Bernjaković 1960. 338., 387., VIII.t. 2.
182. Kőszegi 1957., Kalicz 1968. 163., CI.t. 2--3.
183. Bóna 1975. V.t. 13., Bóna 1975a. 84.t. 8.
184. Kovács 1973. 161--162.
185. Márton 1930. 17--19., 9--13. kép.
186. Kovács 1975. 28.; 34., 39. jegyzet; Torma 1978. 16., 5. ábra 3.
187. Bóna 1975a. 259--260.
188. Banner--Bóna--Márton 1959. 109., 14. ábra A 1--5.
189. Ecsedy 1979. 30--31., 21. ábra, 12--16.t.
190. Szabó J. J. RégFüz. Ser. 1. No. 33 /1980/ 4.
191. Roman--Németi 1978. Arad: 3.t. 1., 4.t. 8.; Mácsa /Macea/: 7.t. 9--13.; Pécska /Pecica/: 8.t. 5--8.; Sajtény /Šeitin/: 8.t. 1--4.
192. MRT 6 1982. 2. sz. térkép.
193. Bóna 1975a. 111.
194. Szabó J. J. RégFüz. Ser. 1. No 32 /1979/ 4.

195. Bóna 1975a. 111.
196. Szabó J. J. RégFüz. Ser. 1.
197. Bóna 1975a. 83--84.
198. MRT 6 1982. 24.t. 1--3.
199. Dumitrescu--Stratan 1967., Bóna 1975a. 192., 15. jegyzet.
200. Gazdapusztai 1968. 43--44.
201. Bóna 1975b. 284--285., Kalicz 1970. 26., 30.
202. A kérdés összefoglaló áttekintést l. Kovács 1982a. 153--154., Kovács 1982b. 286.
203. Ordentlich 1970a. 91.
204. Ordentlich--Kacsó 1970.
205. Székelv 1966.
206. Bóna 1975a. 141., 167.
207. Roman 1984. 267.
208. Bader 1978. 41., Kalicz 1968. 178., Kalicz 1970. 26., Kalicz 1984. 203--204. A korai időszakban azonosak a tárgytípusaik: Ecsedy 1978. 68.
209. Bóna 1975a. 143.; 192., 15. jegyzet, Sz. Máthé 1984. 157.
210. Szabó J. J. RégFüz. Ser. 1. No. 29. /1976/ 4., No. 30. /1977/ 3., No. 33. /1980/ 4.
211. Torma I. AE 103 /1976/ 309.
212. Farkas--Lipták 1968. 60.
213. Banner 1974. 42.
214. Bóna 1974. 147.

215. Ordentlich 1970a. 89--90.
216. Sz. Máthé 1984. 143., 156.
217. Bader--Dumitrascu 1970.
218. Popescu 1956. 43--88.
219. Ecsedy 1978.
220. MRT 6 1982. 24.t. 8--30., 25--26.t.
221. Szabó J. J. RégFüz. Ser. 1. No. 29. /1976/ 4.,
No. 30. /1977/ 3., No. 33. /1980/ 4.
222. Szabó J. J. RégFüz. Ser. 1. No. 29. /1976/ 4.
223. Bóna 1975a. 94.
224. Bóna 1975a. 95.
225. Banner 1974. 56., 6.t. 17.
226. Bóna 1975a. 105. lapon táblázat, Chidiosan
1980. 93.
227. Bóna 1975a. 100.
228. A temető használatának időrendjét lényegében ugyan-
ilyennek találta Gazdapusztainé Varga Annamária,
amikor megállapította, hogy a patakmeder irány]ából
a part magasabb része felé a temető egyre "fiata-
labb" /Gazdapusztai A. 1968. 36./.
229. Bóna 1975a. 94.
230. Bóna 1975a. 105., 139.; Soroceanu 1977. 57.
231. Bóna 1975a. 138.
232. Sz. Kállay 1983. 42--45.

Irodalomjegyzék

Bader, T.

1978. Epoca bronzului in Nord-vestul Transilvaniei. Cultura pretracică și tracică.
București

Bader, T.--Dumitrașcu, S.

1970. Săpăturile arheologice la așezarea de tip Otomani de la Medieșul Aurit.
MCA IX 127--136.

Banner J.

1929. Az ószentiváni bronzkori temető. A Szegedi
Alföldkutató Bizottság Könyvtára II/4
1931. A Marosvidék zsugorított temetkezéseinek
mellékletei. Dolg VII 1--46.
1974. Besiedlung und Befestigung des Burghügels
/Várdomb/. Banner, J.--Bóna, I. Mittel-
bronzezeitliche Tell-Siedlung bei Békés.
9--78. Budapest

Banner, J.--Bóna, I.--Márton, L.

1959. Die Ausgrabungen von L. Márton in Tószeg.
AAH X 1--140.

Bándi, G.

1963. Die Lage der Tokodgruppe unter den bronzezeitlichen Kulturen Nordtransdanubiens und der Südslowakei. *Musaica* III 23--45.

1968. A dunántúli mészbetétes edények népének
kelet-magyarországi kapcsolatai.

JPMÉ 13 63--72.

Bernjakovic, K.

1960. Bronzezeitliche Hortfunde vom rechten
Ufergebiet des oberen Theisstales
/Karpatoukraine USSR/. SlA VIII 325--392.

Bóna, I.

1960. The Early Bronze Age Urn Cemetery at
Kulcs and the Kulcs group of the Nagyrév
culture. Alba Regia 1 7--15.

1961--62. The Cemeteries of the Nagyrév Culture.
Alba Regia 2--3 11--23.

1974. Bronzezeitliche Siedlungen in der Umgebung
des Burghügels /Várdomb/. Banner, J.--
Bóna, I. Mittelbronzezeitliche Tell-Siedlung
bei Békés. 133--156. Budapest

1975a. Die mittlere Bronzezeit Ungarns und ihre
südöstlichen Beziehungen. AH IL Budapest

1975b. Diskussionsthese über die Frühbronzezeit
Ungarns AAH XXV 284--285.

Bóna, I.--Nováki, Gy.

1982. Alpár bronzkori és Árpád-kori vára.
Cumania VII 17--106.

Chidioşan, N.

1968. Beiträge zur Kenntniss der Wietenbergkultur im Lichte der neuen Funde von Dersida. Dacia XII 155--175.
1974. Sincronismeale apusene ale culturii Wietenberg stabilite pe baza importurilor ceramice. Crisia 153--176.
1980. Contribuţii la istoria tracilor din Nord-vestul României. Apeizarea Wietenberg de la Dersida. Oradea.

Chidioşan, N.--Ordentlich, I.

1975. Un templu megaron din epoca bronzului, cultura Otomani de la Sălacea. Crisia 15--26.

R. Csányi, M.

1978. Középső bronzkori telep a veszprémi Várhegyen. VMMK 13 29--50.
- 1982--83. A nagyrévi kultúra leletei a Középtiszavidékről. Klny. a Szolnok Megyei Múzeumi Évkönyvből. 33--60.

R. Csányi, M.--Stanczik, J.

1982. Előzetes jelentés a tiszaug--kéménytetői bronzkori tell-telep ásatásáról. AE 109 239--253.

Drašković-Johnson, J.

1972--73. Sahranjivanje u moriškoj kulturnoj grupi sa posebnim osvrtom na pogrebni ritual. RVM XXI-XXII 5--17.

Dumitrescu, V.--Straton, I.

1967. Necropola de incineratie din epoca bronzului de la Visag /r. Lugoj, reg. Banat/. SCIV 18 71--81.

Dušek, M.

1960. Patince--pohrebisko severopanónskej kultúry - Patince--das Gräberfeld der nord-pannonischen Kultur. In: Pohrebiská zo staršej doby bronzovej na Slovensku I. - Gräberfelder aus der älteren Bronzezeit in der Slowakei I. 139--296. Bratislava

1969. Bronzezeitliche Gräberfelder in der Südwestslowakei. Archaeologica Slovaca - Catalogi IV Nitra

Ecsedy, I.

1978. Bronzkori telep Biharugrán. FA XXIX 59--68.

1979. The People of the Pit-Grave Kurgans in Eastern Hungary. Budapest

Farkas, Gy.--Lipták, P.

1968. Anthropologische Auswertung des frühbronzezeitlichen Gräberfeldes bei Battonya. ASzeg XII 53--61.

Foltiny, I.

1941. A szőregi bronzkori temető. Dolg XVII 1--67.

1942. A "Deszk F" bronzkori temető. A szegedi Városi Múzeum kiadványai II/3 9--30.

Foltiny, St.

1972. Nalazi predmeta od zlata u Mokrinu i Banatu iz ranog bronzanog doba. - Early Bronze Age gold finds from Mokrin and the Banat region. Mokrin II. 43--55.

Foster, K. P.

1979. Aegean Faience of the Bronze Age.
New Haven--London

Gazdag, L.

1960. Régi vízfolyások és elhagyott folyómedrek Orosháza környékén. A Szántó Kovács Múzeum Évkönyve 257--303. Orosháza

Gazdapusztai, A.

1968. Das bronzezeitliche Gräberfeld von Battonya. ASzeg XII 5--44.

Gazdapusztai, Gy.

1965. Prilozi pitanju hronologije i istorije groba pod humkom u Krsturu. RVM 14 43--48.

1966a. Das brozezeitliche Gräberfeld bei Battonya /Vorläufige Mitteilung über die Grabungen der Jahre 1964--65/. ASzeg X 57--64.

1966b. Kora bronzkori lakótelep Csongrádon.

AE 93 241--248.

1968. Einige Probleme des Gräberfeldes bei Battonya und der Bronzezeit in Südostungarn.

ASzeg XII 39--44.

Giric, M.

1971. Mokrin, nekropola ranog bronzanog doba -

Mokrin, the Early Bronze Age Necropolis.

Mokrin I. 29--237.

1981. Einige Sozialerscheinungen auf den Gräberfeldern der Maros-Kultur. SIA XXIX 51--57.

1984. Die Maros Kultur. Kulturen der Frühbronzezeit... 33--58.

Hampel, J.

1886. A bronzkor emlékei Magyarhonban I.

1896. A bronzkor emlékei Magyarhonban III.

Budapest

Harding, A.

1971. The earliest glass in Europoe.

AR XXIII 188--200.

Kalicz, N.

1968. Die Frühbronzezeit in Nordostungarn.

Abriss der Geschichte des 19--16. Jahrhunderts v. u.Z. AH XLV Budapest

1970. Bronzkori telep Rétközberencs határában.

AE 97 23--30.

1984. Die Hatvan-Kultur. Kulturen der Frühbronzezeit... 191--215.

Sz. Kállay Á.

1983. A késő bronzkori halomsíros kultúra időszakának leletei Battonya határában.
AÉ 109 42--60.

Kovács, T.

1973. Korai markolatlapos bronz török a Kárpát-medencében. AÉ 100 157--164.
- 1975a. Der Bronzefund von Mende. FA XXVI 19--43.
- 1975b. Historische und chronologische Fragen des Überganges von der mittleren und Spätbronzezeit in Ungarn. AAH XXVII 296--317.
1976. Spätbronzezeitliche Goldfunde aus der Theissgegend. FA XXVII 55--71.
1978. Középső bronzkori edénylelet Mogyoródról
AÉ 105 217--221.
1979. Középső bronzkori aranyleletek Északkelet-Magyarországról. FA XXX 55--75.
- 1982a. Die terminologischen und chronologischen Probleme der frühen und mittleren Bronzezeit in Ostungarn. Klny. az Atti del X Simposio Internazionale sulla fine del Neolitico e gli inizi dell'Eta del Bronzo in Europa c. kötetből 153--164.

1982b. Einige neue Angaben zur Ausbildung und inneren Gliederung der Füzesabony-Kultur. PAS 1 287--304.

1982c. A mezőkomáromi és tiszafüredi nyéltaréjos bronzcsákányok. ComArchHung 31--42.

Kőszegi, F.

1957. Keleti típusú bronzkori balták a Magyar Nemzeti Múzeumban. FA IX 47--60.

Matolcsi, J.

1968. Untersuchung des Tierknochenmaterials des frühbronzezeitlichen Gräberfeldes bei Battonya. ASzeg XII 65--74.

Sz. Máthé, M.

1984. Preliminary Report on the 1977--1982 Excavations at the Neolithic and Bronze Age Settlement of Berettyóújfalu--Herpály. Part II: Bronze Age. AAH XXXVI 137--159.

Márton, L.

1930. Bronzkardjaink markolatának és hüvelyének csontdíszítményei. AE XLIV 14--27.

Mozsolics, A.

1965--1966. Goldfunde des Depotfundhorizontes von Hajdúsámson. BRGK 46--47 1--62.

1967. Bronzefunde des Karpatenbeckens. Depotfundhorizonte von Hajdúsámson und Kosziderpadlás. Budapest

MRT 6

1982. Magyarország régészeti topográfiája 6.

Ecsedy I.--Kovács L.--Maráz B.--Torma I.

Békés megye régészeti topográfiája. A szeghalmi járás. IV/1. Budapest

Ordentlich, I.

1970a. Die chronologische Gliederung der Otomankultur auf dem rumänischen Gebiet und ihre wichtigsten Merkmale. Dacia XIV 83--97.

1970b. Die innere Periodeneinteilung der Otomankultur in Rumänien. Actes du VIIe CISPP Prague 1966 I. 619--622.

Ordentlich, I.--Kacsó C.

1970. Cimitirul din epoca bronzului de la Ciumești. SCIV 21 94--63.

Popescu, D.

1956. Cercetări arheologice în Transilvania. MCA II. 43--250.

Primas, M.

1977. Untersuchungen zu den Bestattungssitten der ausgehenden Kupfer- und frühen Bronzezeit. BRGK 58 1--160.

Roman, P.

1984. Probleme în legătură cu perioada timpurie a epocii bronzului și începuturile culturii Otomani. SCIVA 35 266--272.

Roman, P.--Németi, J.

1978. Cultura Baden în România. Biblioteca de
Arheologie XXXI Bucuresti

Roska, M.

1912. Ásatás a pécska-szemlaki határban levő
Nagy Sándor. Dolg III 1--58.
1930. Ásatások az ottományi Várhegyen és Föld-
várban. Dolg VI 163--171.

Schalk, E.

1981. Die frühbronzezeitliche Tellsiedlung bei
Tószeg, Ostungarn, mit Fundmaterial aus
der Sammlung Groningen /Niederlande/ und
Cambridge /Grossbritannien/. Dacia XXV
63--129.

Schreiber, R.

1981. A nagyrévi kultúra telepe Diósdon.
AE 108 135--155.

Schreiber--Kalicz, R.

1984. Komplex der Nagyrév-Kultur. Kulturen der
Frühbronzezeit... 133--

Soroceanu, T.

1975. Die Bedeutung des Gräberfeldes von Mokrin
für die relative Chronologie der frühen
Bronzezeit im Banat. PZ 50 161--179.
1977. Beiträge zur Bronzezeit am Unterlauf des
Mureş. Dacia XXI 55--79.

Sorocceanu, T.--Retegan, A.

1981. Neue spätbronzezeitliche Funde im norden
Rumániens. Dacia XXV 195--229.

Sprincz, E.--Beck, C. W.

1981. Classification of the Amber Beads of the
Hungarian Bronze Age. Journal of Field
Archaeology 8 Boston 469--485.

Stone, J. F.--Thomas, L. C.

1956. The Use and Distribution of Faience in
the Ancien East and Prehistoric Europe.
PPS XXII 37--84.

Szabó J. J.

1978. Népvándorlaskori teleprészlet és Árpád-
kori településnyomok Battonya határában.
BMMK 5 61--84.

Székely, Z.

1966. Cimitirul din epoca bronzului de la Pir
SCIV 17 125--134.

Tasic, N.

1972. Nekropola kod Mokrina i njen položaj u
razvoju ranog bronzanog doba Vojvodine
- The Mokrin necropolis and its position
in the development of the Early Bronze
Age in Voivodina. Mokrin II. 9--28.

Točík, A.

1978. Nitriansky Hrádok Zámeček Bez. Nové
Zámky. Bronzezeitliche befestigte
Ansiedlung der Mad'arovce Kultur II.
Nitra
1979. Vyčapy-Opatovce und weitere altbronzezeit-
liche Graberfelder in der Südwestslowakei.
Materialia Archaeologica Slovaca I. Nitra
1981. Nitriansky Hrádok-Zámeček. Befestigte
Ansiedlung der Mad'arovce Kultur. Band I
Heft 1. Materialia Archaeologia Slovaca
III. Nitra

Tompa, F.

- 1934--35. 25 Jahre Urgeschichtsforschung in Un-
garn 1912--1936. BRGK 24--25 27--127.

Torma, I.

1969. Das Gräberfeld von Szakály aus der middle-
ren Bronzezeit. MAIU 2 35--44.
1978. A balatonakali bronzkori sír. VMMK 13
15--26.
- 1980--81. Bronzezeitliche Gräber aus Nyergesuj-
falu /Komitat Komárom/ - Angaben zur
Frühphase der inkrustierten Keramik in
Nordtransdanubien. MAIU 10--11 59--69.

Trogmayer, O.

1974--75. A Maros-vidék bronzkorának néhány
temetkezési szokásáról. MFMÉ 1 317--321.

1975. Das bronzezeitliche Gräberfeld bei Tápe.
Budapest

Tudor, E.

1982. Neue Angaben zur frühen Bronzezeit in
Südrumänien. Dacia XXVI 59--75.

G. Varga A.--Gazdapusztai Gy.

1967. A battonyai bronzkori temető. Békési Élet 2
28--38.

Vladár, J.

1973. Osteuropäische und mediterrane Einflüsse
im Gebiet der Slowakei während der Bron-
zezeit. SlA XXI 253--357.

Wosinszky, M.

1904. Az őskor mészbetétes díszű agyagművessége.
Budapest

Zaharia, E.

1959. Die Lockenringe von Sărata-Monteoru und
ihre typologischen und chronologischen
Beziehungen. Dacia III. 103--134.

Rövidítések jegyzéke

AAH

Acta Archaeologica Academiae Scientiarum
Hungaricae, Budapest

AÉ

Archaeologiai Értesítő, Budapest

AH

Archaeologia Hungarica, Budapest

Alba Regia

Az István Király Múzeum Évkönyve, Székes-
fehérvár

AR

Archeologické Rozhledy, Praha

ASzeg

Acta Antiqua et Archaeologica, Szeged

BMMK

A Békés Megyei Múzeumok Közleményei, Békés-
csaba

BRGK

Bericht der Römisch-Germanischen Kommis-
sion, Mainz

CISPP

Congrès International des Sciences Préhisto-
riques et Protohistoriques

ComArchHung

Communicationes Archaeologicae Hungariae

Cumania

Bács-Kiskun Megyei Múzeumok Közleményei,
Kecskemét

Dacia

Revue d'archéologie et d'histoire ancienne,
Bucarest

Dolg

Dolgozatok az Erdélyi Nemzeti Múzeum Érem-
és Régiségtárából -- Dolgozatok a Szegedi
Egyetem Régiségtudományi Intézetéből,
Kolozsvár--Szeged

FA

Folia Archaeologica, Budapest

JPMÉ

A Janus Pannonius Múzeum Évkönyve, Pécs

Kulturen der Frühbronzezeit...

Kulturen der Frühbronzezeit des Karpaten-
beckens und Nordbalkans /Kiadta N. Tasic/
Beograd, 1984

MAIU

Mitteilungen des Archäologischen Instituts
der Ungarischen Akademie der Wissenschaften,
Budapest

MCA

Materiale și Cercetări Arheologice,
București

MFME

A Móra Ferenc Múzeum Évkönyve, Szeged

Mokrin I--II

Mokrin, nekropola ranog bronzanog doba --
Mokrin, the Early Bronze Age Necropolis I--II.
/Szerk. M. Girić/ Dissertationes et Monographie
XI--XII., Beograd 1971--1972.

MRT

Magyarország Régészeti Topográfiája, Budapest

Musaica

Sbornik Praci Fil. Fak. Univerzity Komenského,
Bratislava

PAS

Prähistorische Archäologie in Südosteuropa,
Berlin

PPS

Proceedings of Prehistoric Society, London

PZ

Prähistorische Zeitschrift, Berlin

RégFüz

Régészeti Füzetek, Budapest

RVM

Rad Vojvodjanskih Muzeja, Novi Sad

SLA

Slovenská Archeológia, Nitra

SCIIVA

Studii și Cercetări de Istorie Veche/și
Arheologie/, București

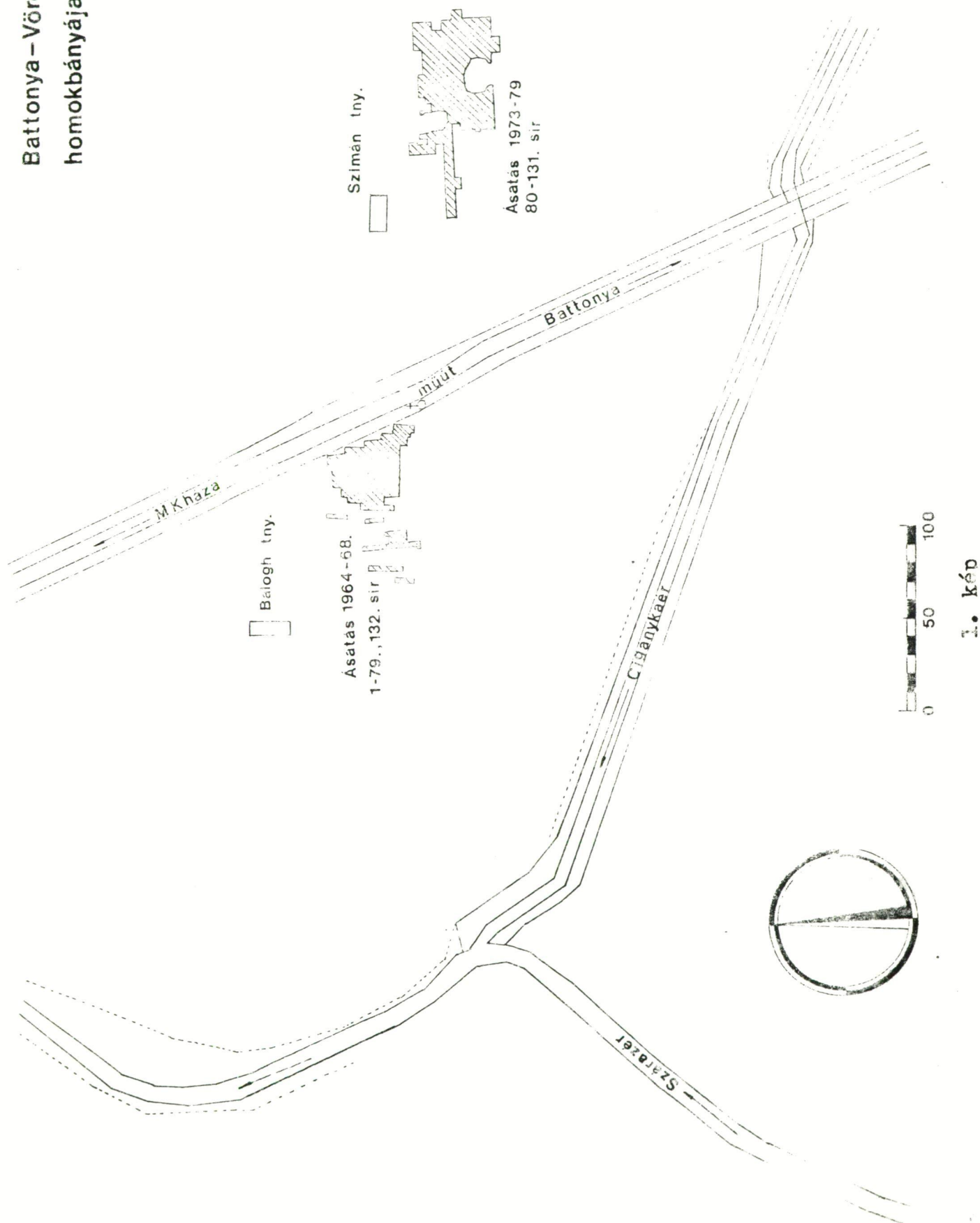
VMMK

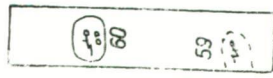
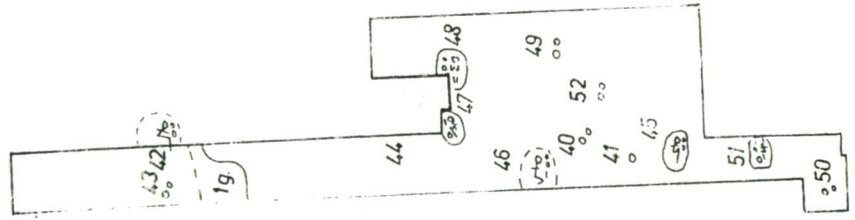
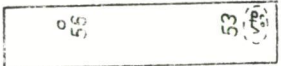
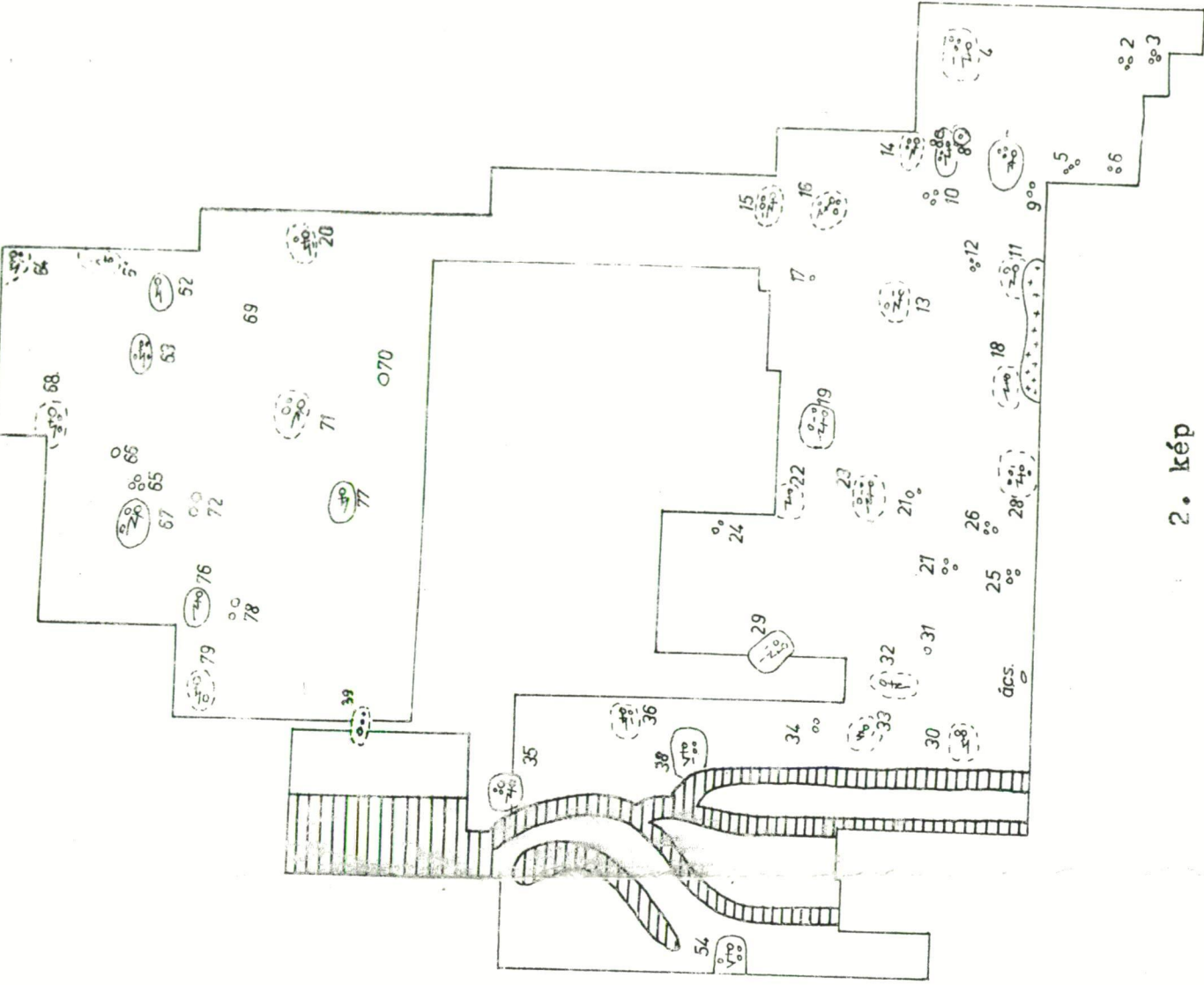
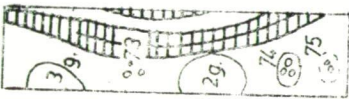
A Veszprém Megyei Múzeumok Közleményei,
Veszprém

Tartalomjegyzék

I. A lelőhely topográfiai helyzete és kutatásának története	1
II. A sírok és leleteik leírása	5
III. A temetőben megfigyelt jelenségek és lehetséges értelmezésük	91
A. A két temetőrészlet egymáshoz viszonyított helyzete	91
B. Az egyes sírok egymáshoz viszonyított helyzete	92
C. A csontvázas sírok	93
D. A hamvasztásos sírok	96
E. A jelképes sírok	98
IV. A leletek távolabbi összefüggései	99
A. Kerámia	99
B. Ékszerek	117
C. Fegyverek	120
D. Munkaeszköz	122
V. A temető helye a Délkelet-Alföld bronzkorában	123
A. A rézkor-bronzkor átmenetének problémái a Maros-türemelékkúpon	123
B. A temető használatát közvetlenül megelőző időszak	124
C. A temető kora bronzkori szakasza	129
D. A temető középső bronzkori szakasza	132
Jegyzetek	138
Irodalomjegyzék	154
Rövidítések jegyzéke	167

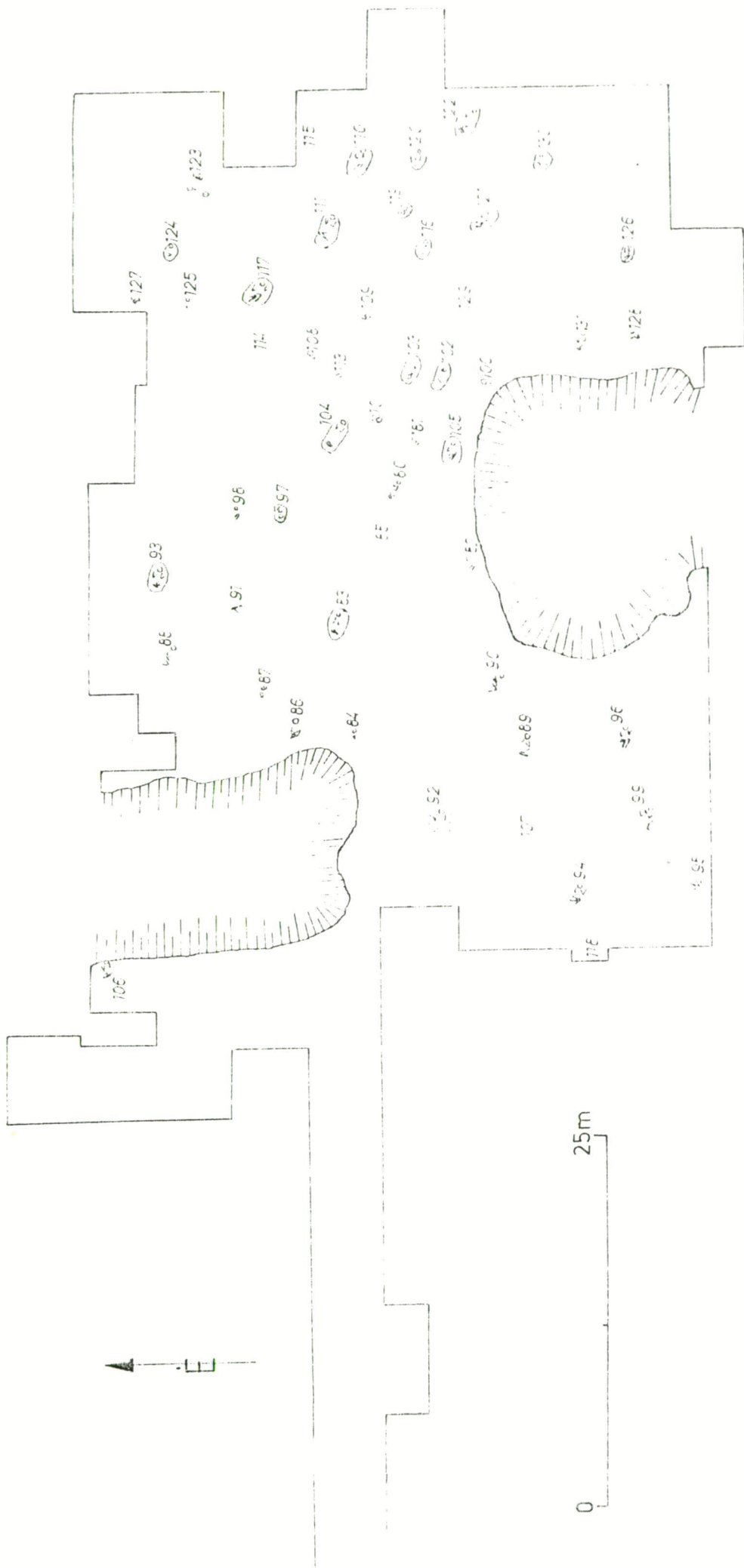
Battonya – Vörös Október Tsz.
homokbányája. 1964-79.

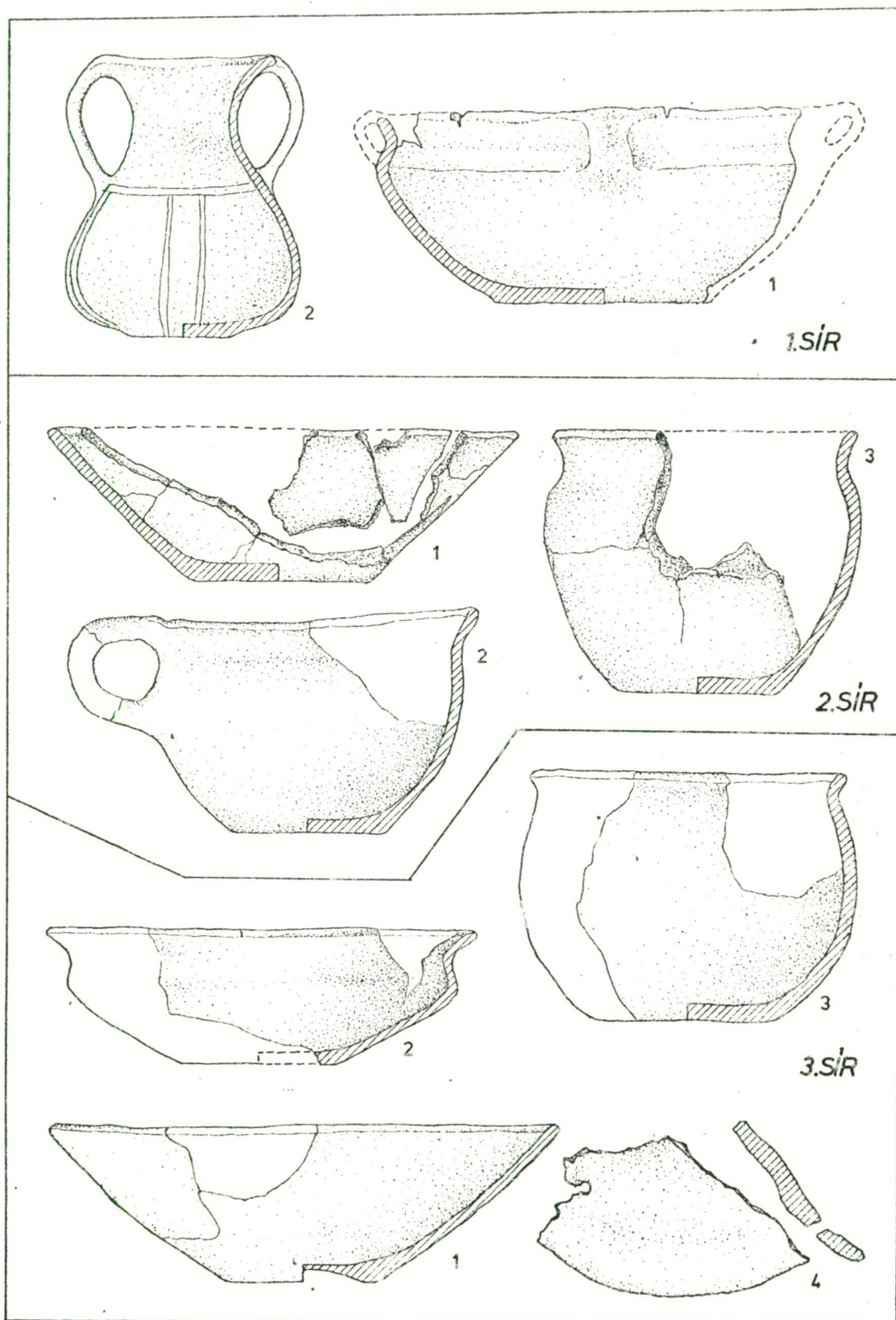

2. kép
/Gazdapusztai A. 1968 I. t.
alapján /

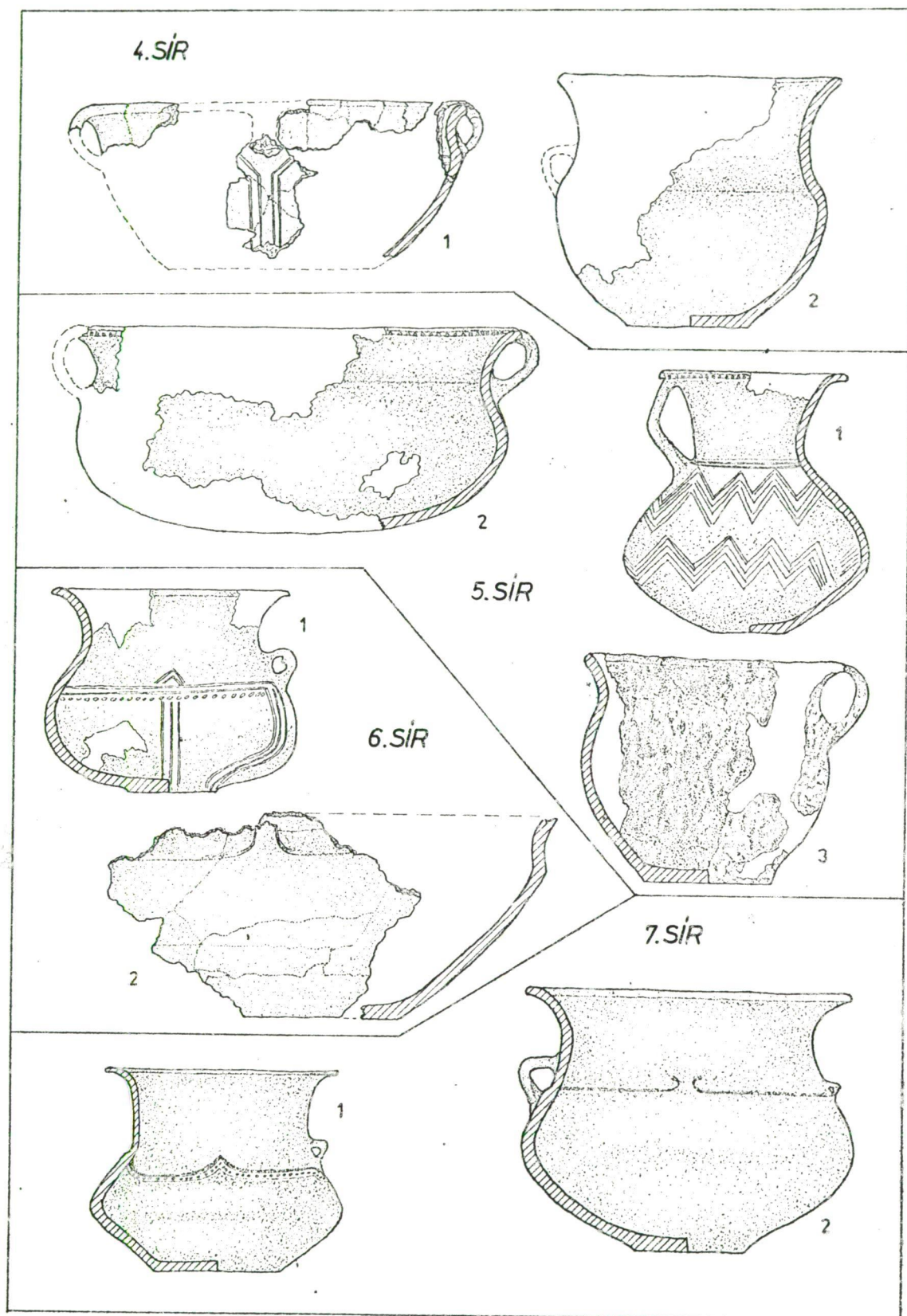

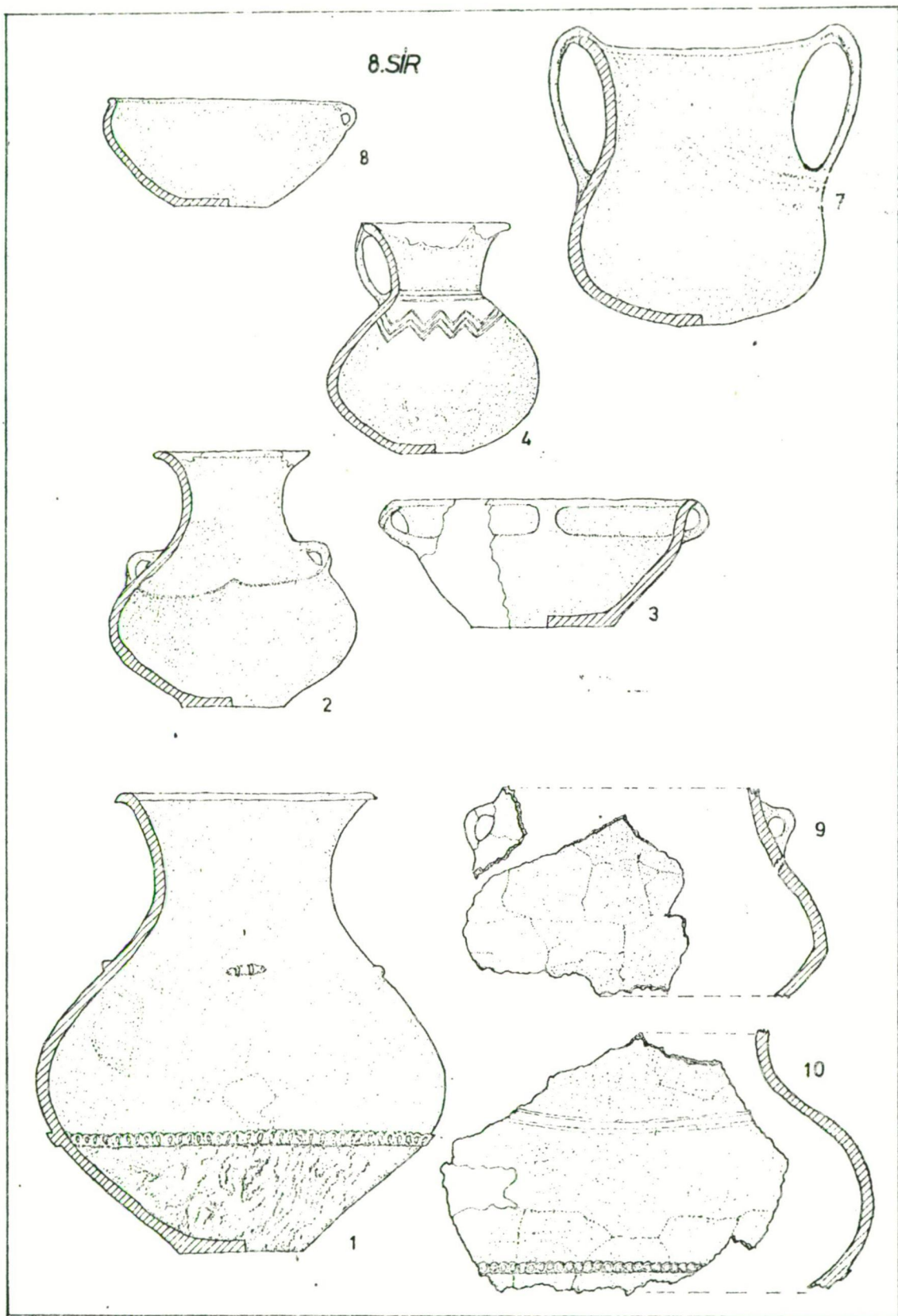
3. kép

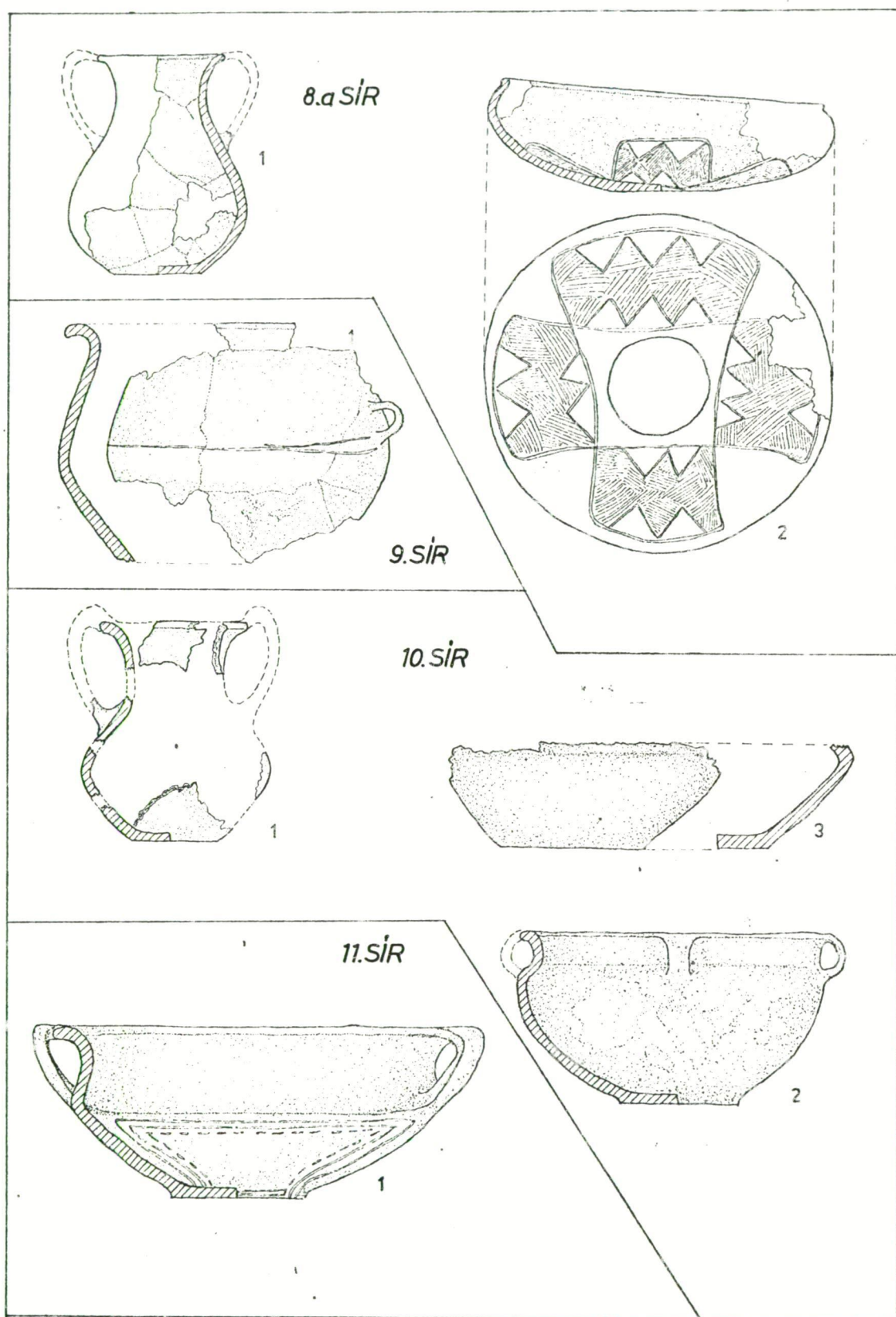
4. kép

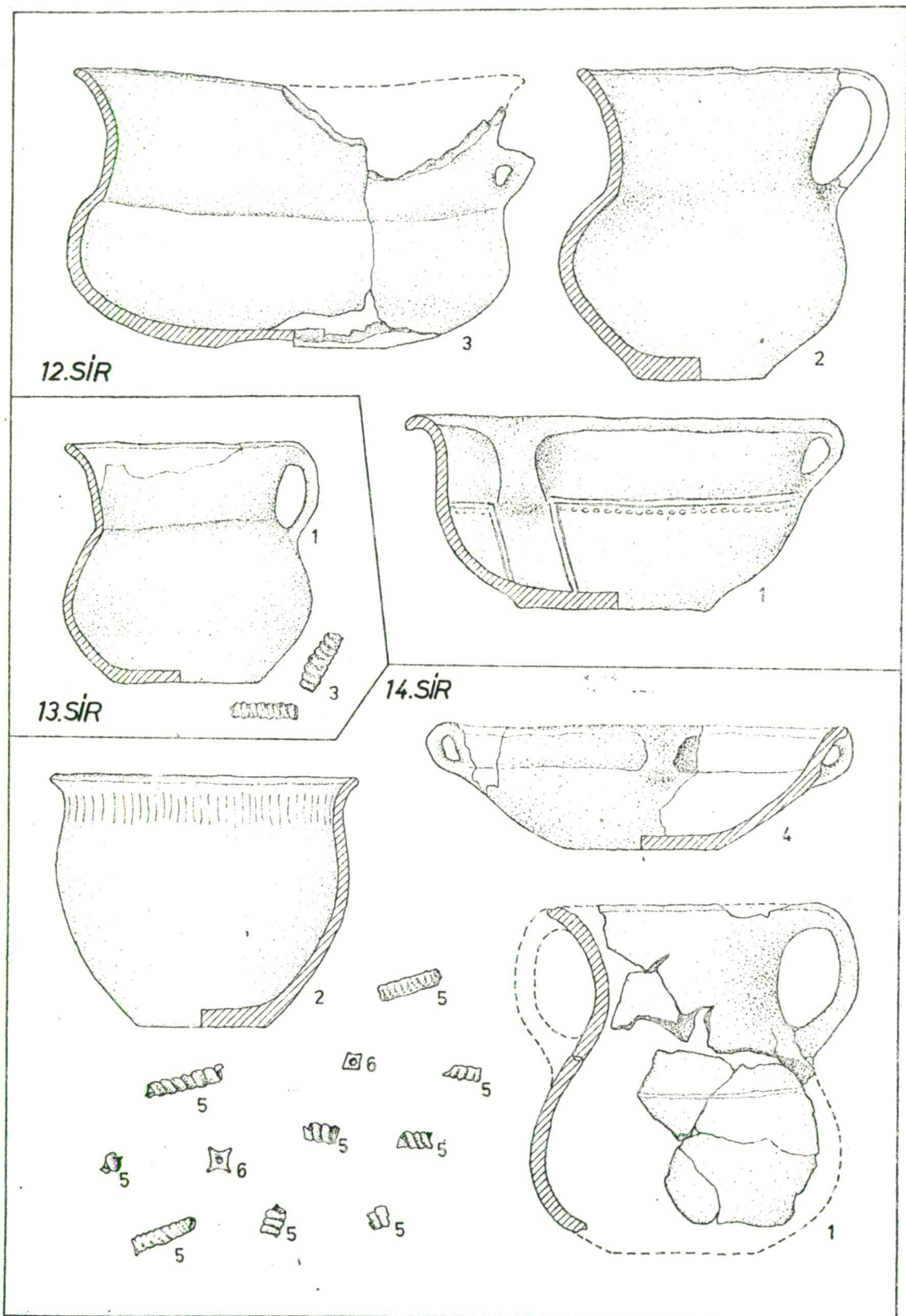
5. kép

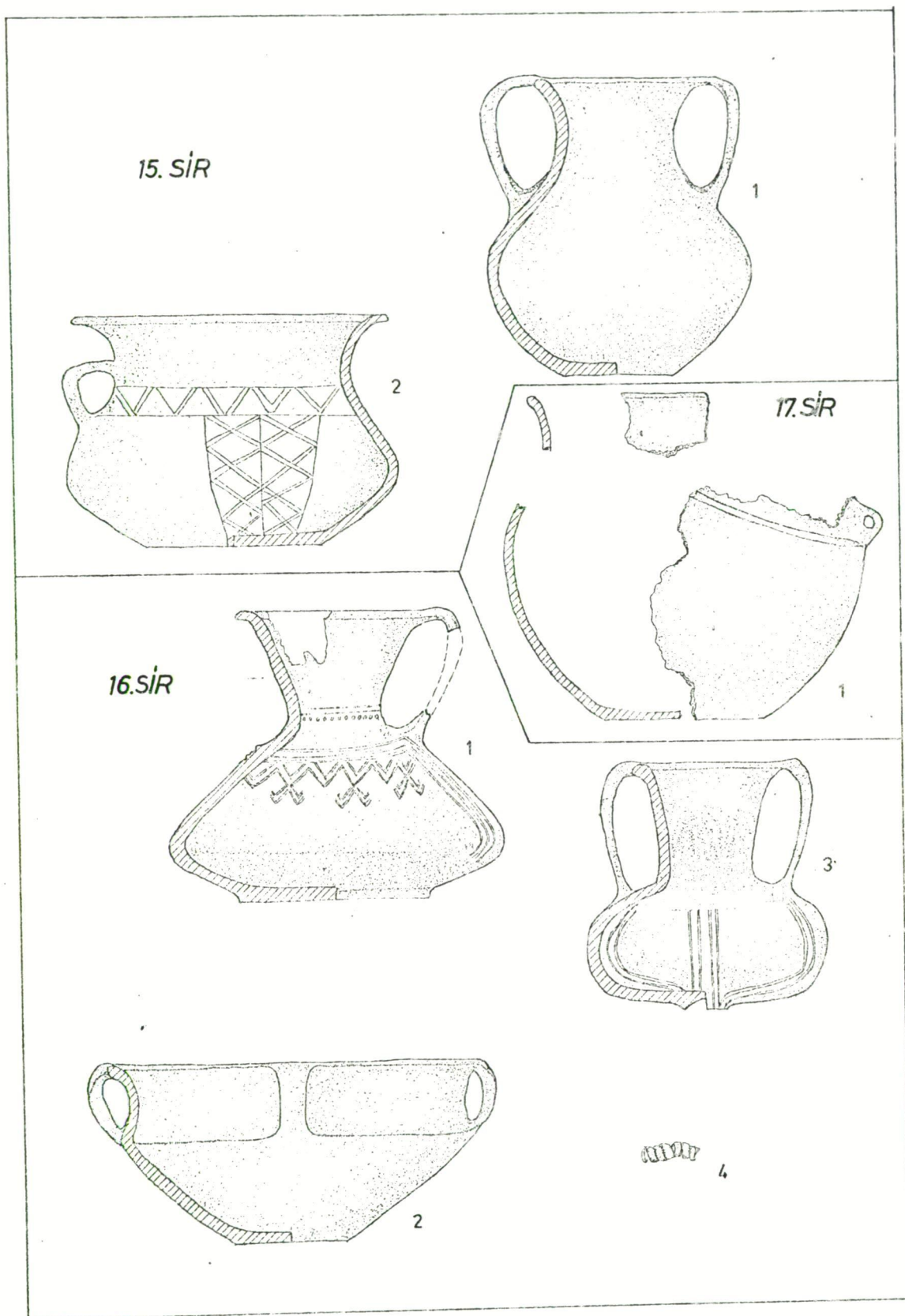
6. kép

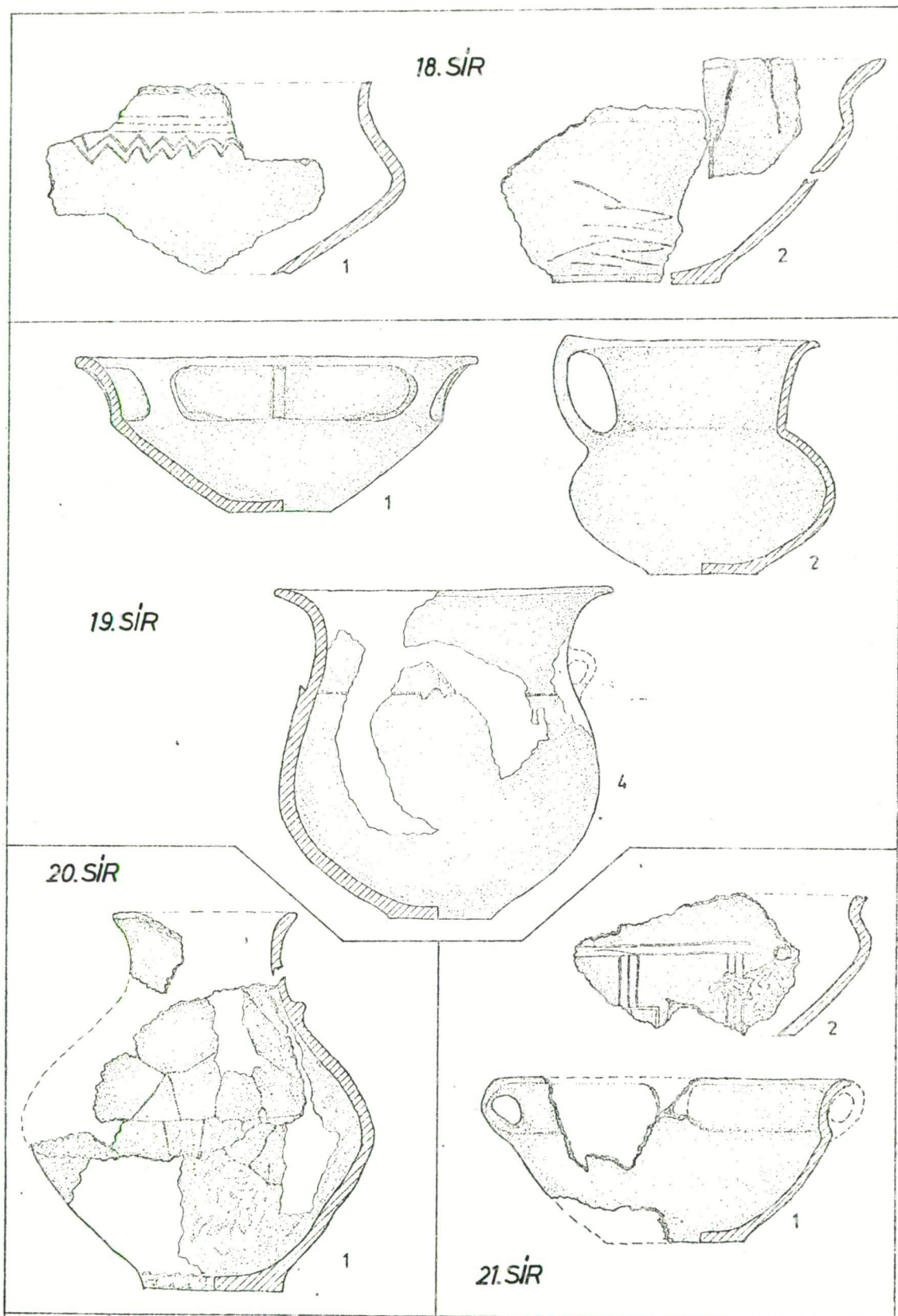
7. kép

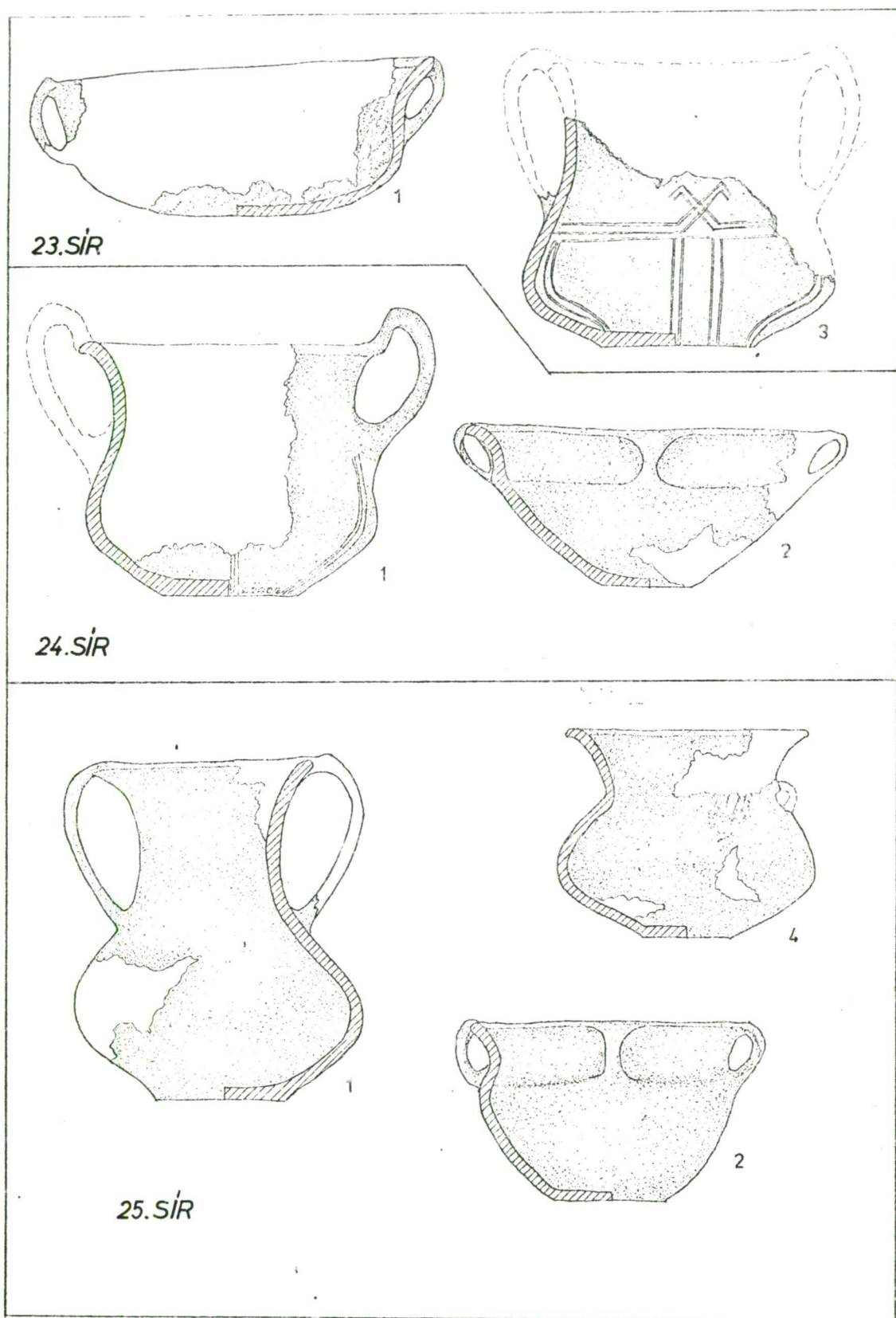
8. kép

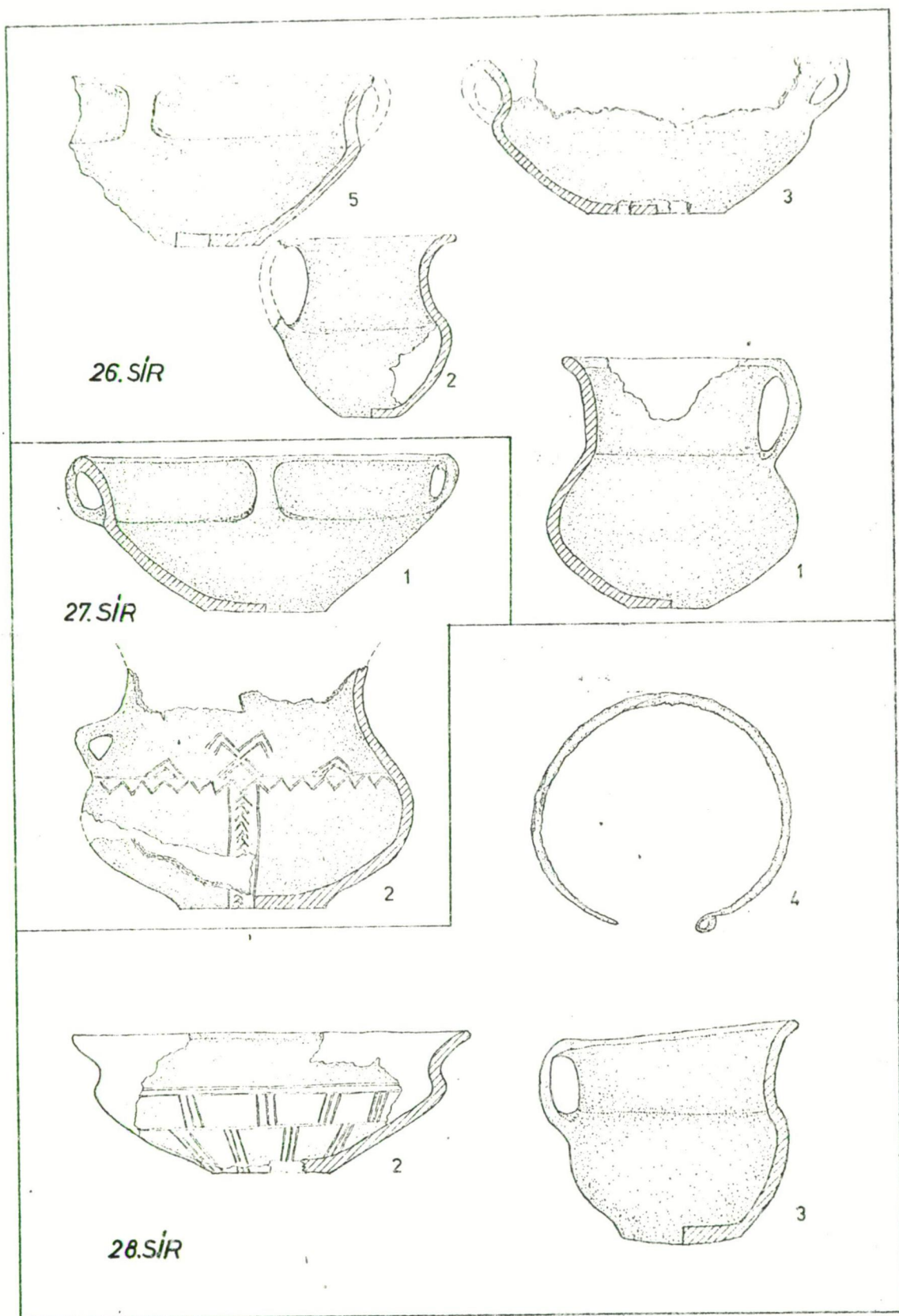
9. kép

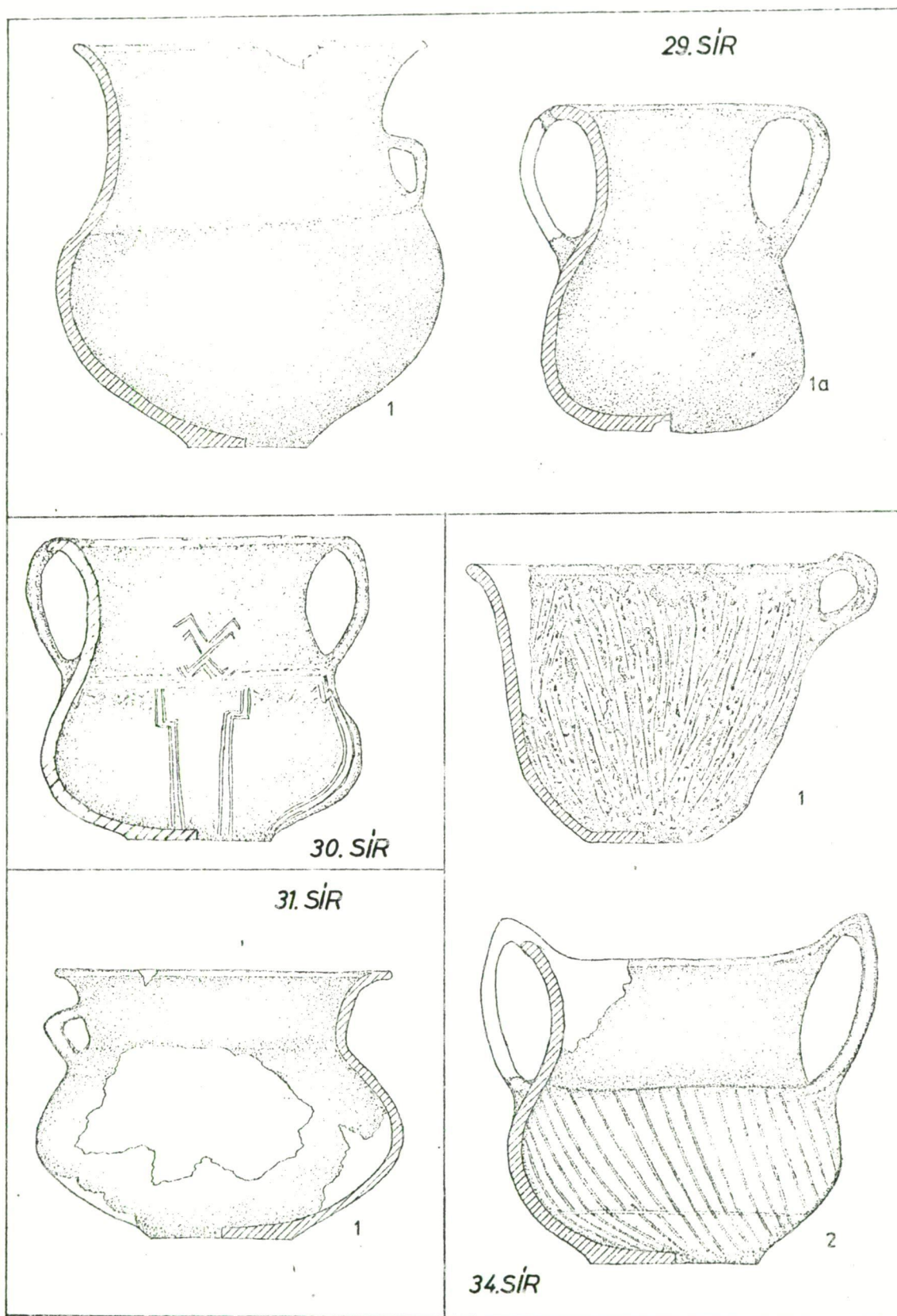
10. kép

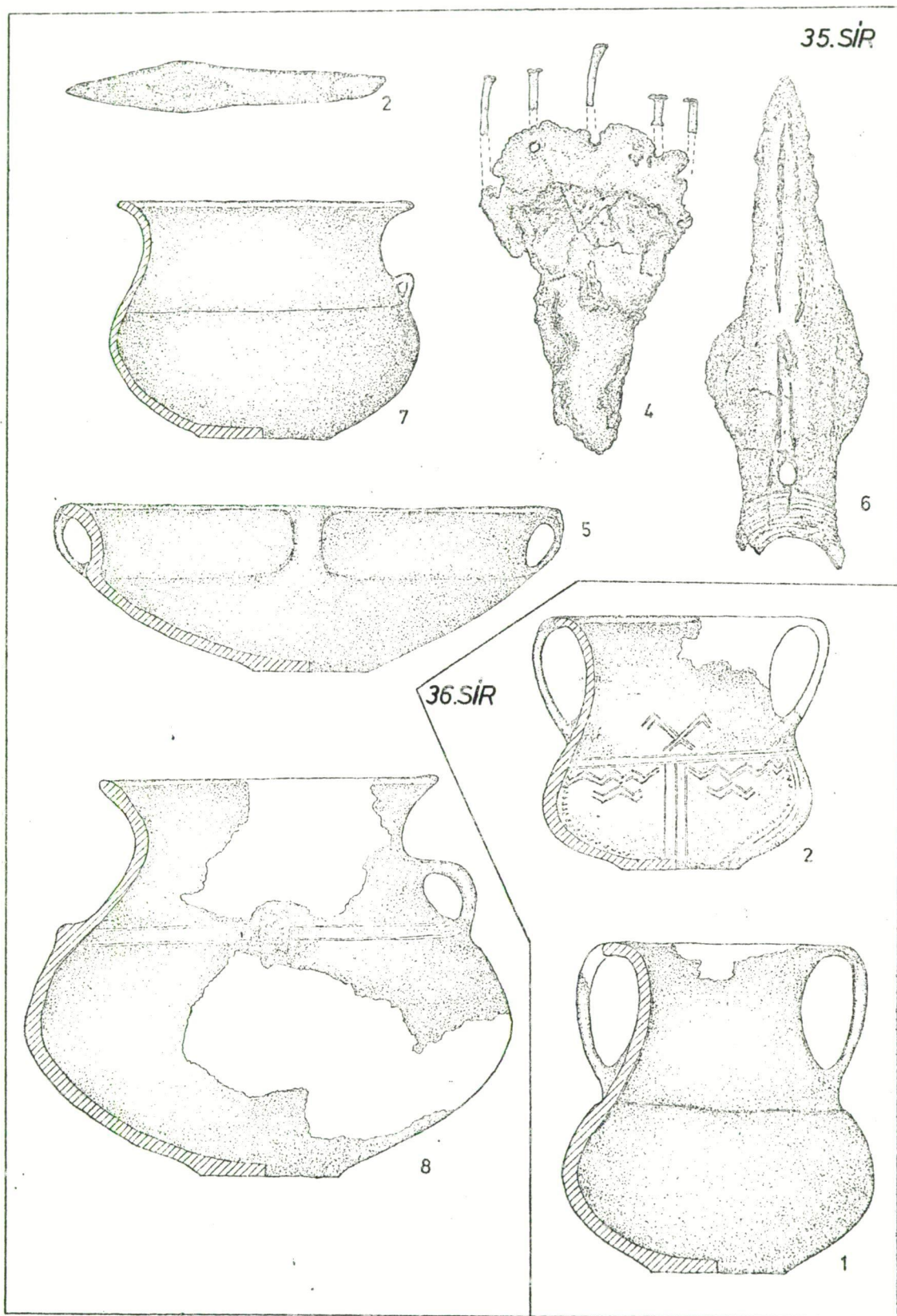
11. kép

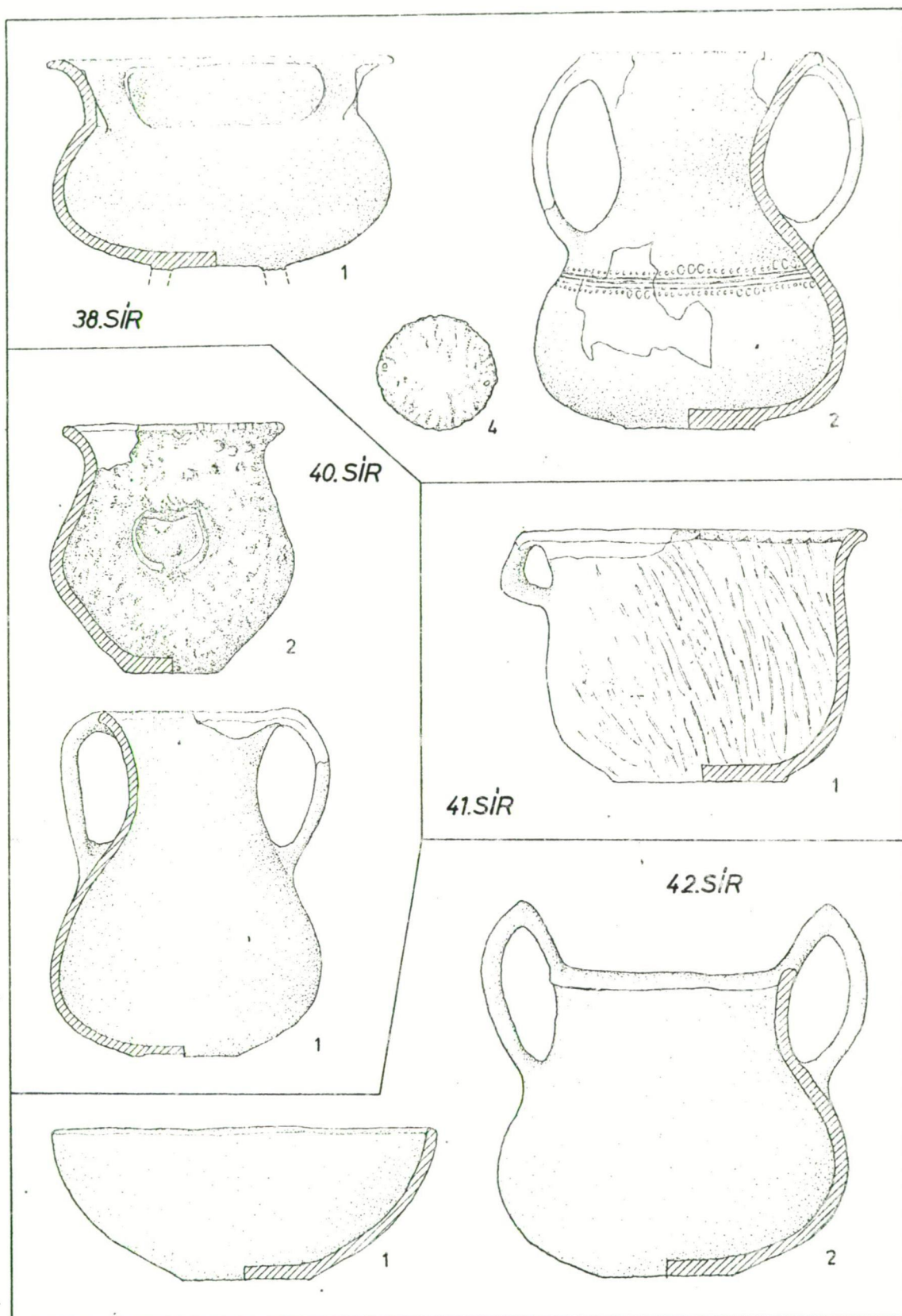
12. kép

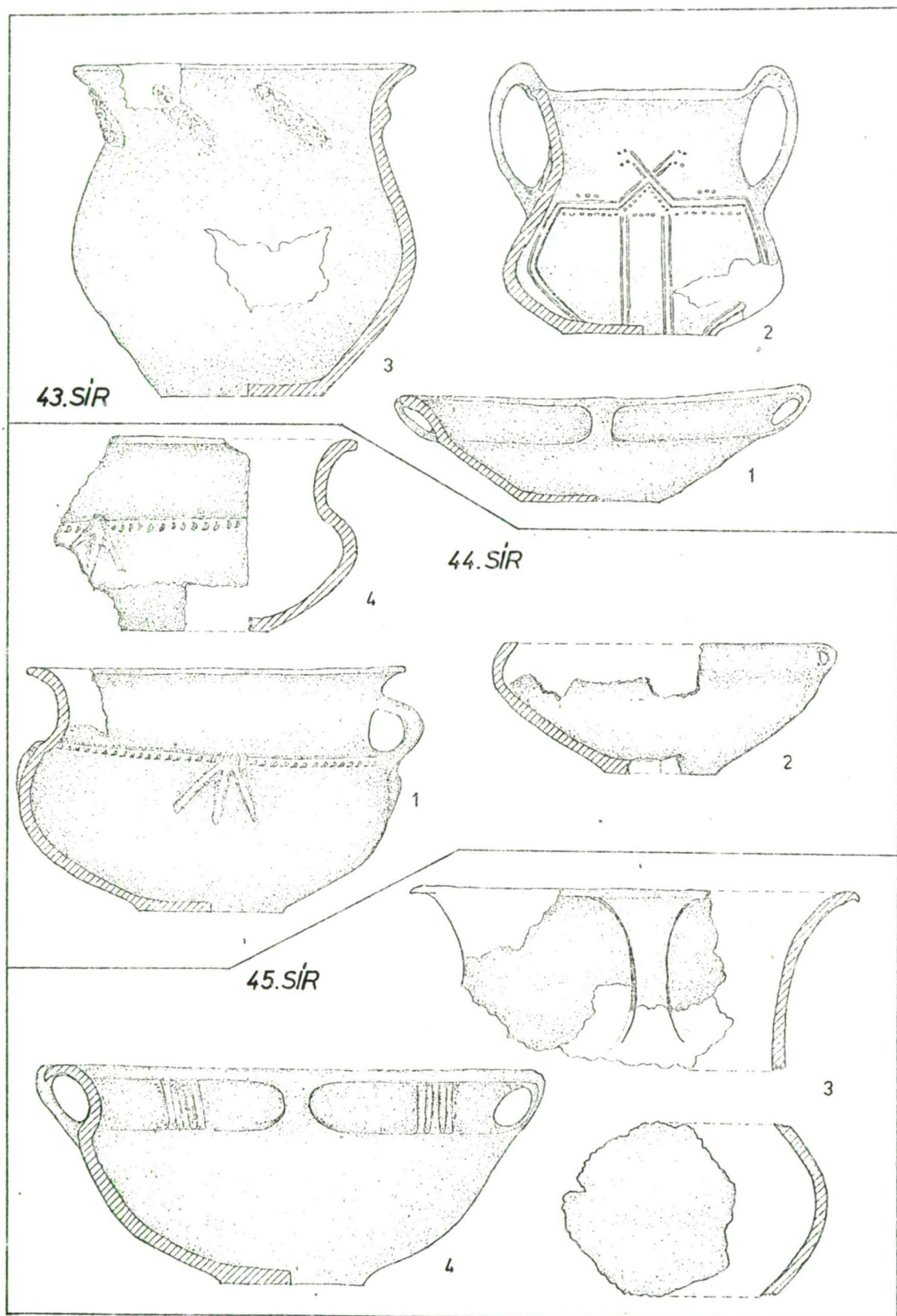
13. kép

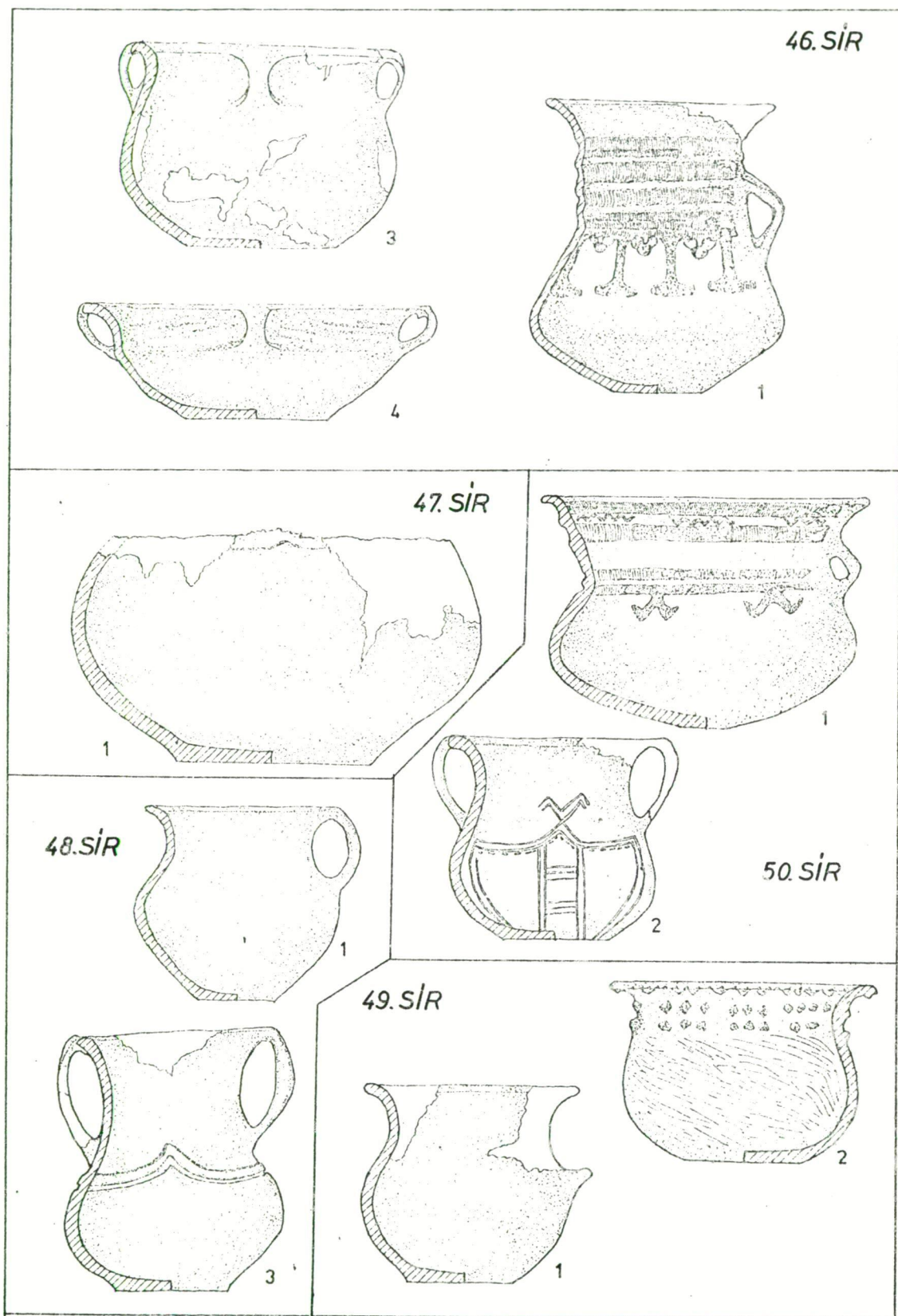
14. kép

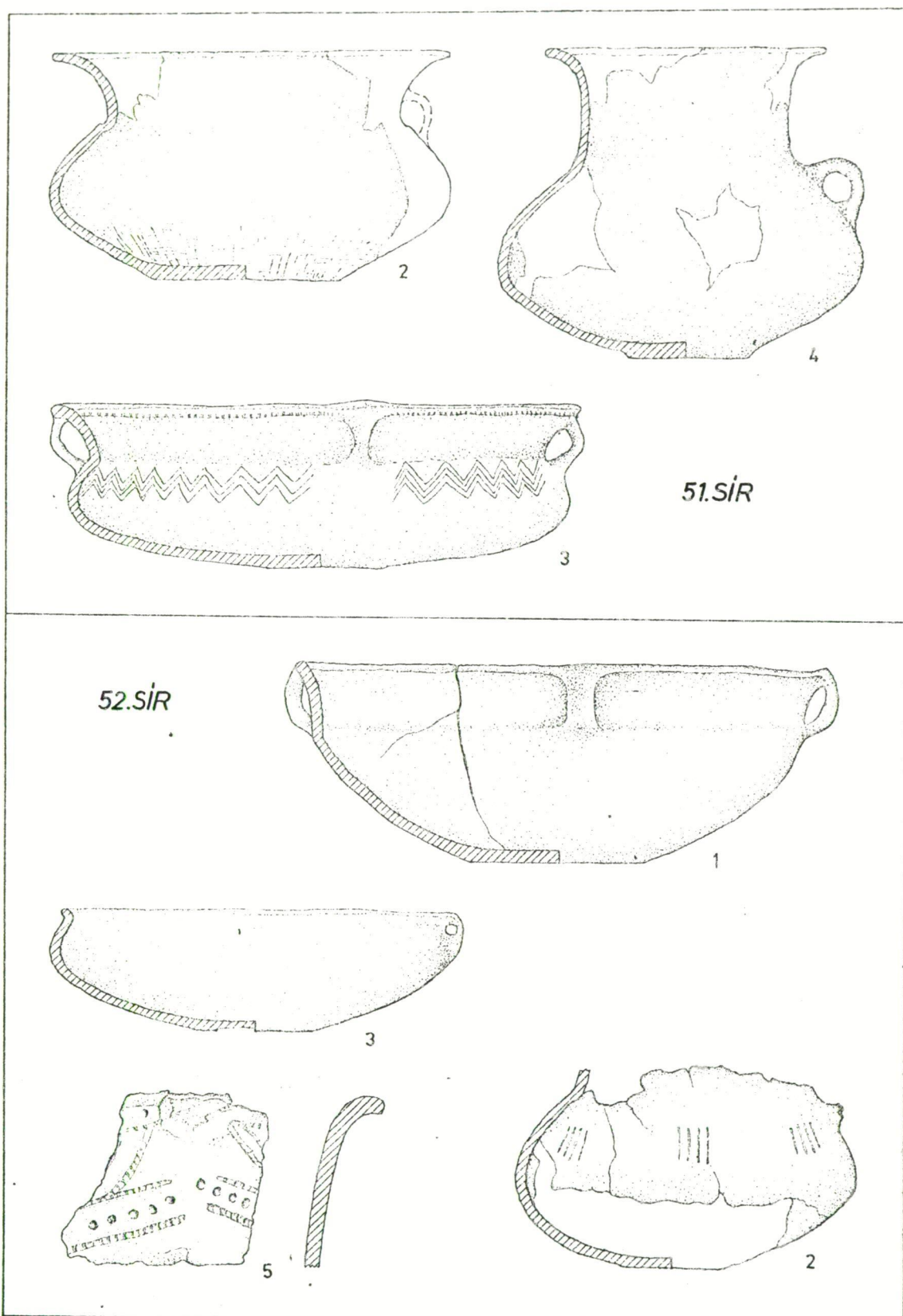
15. kép

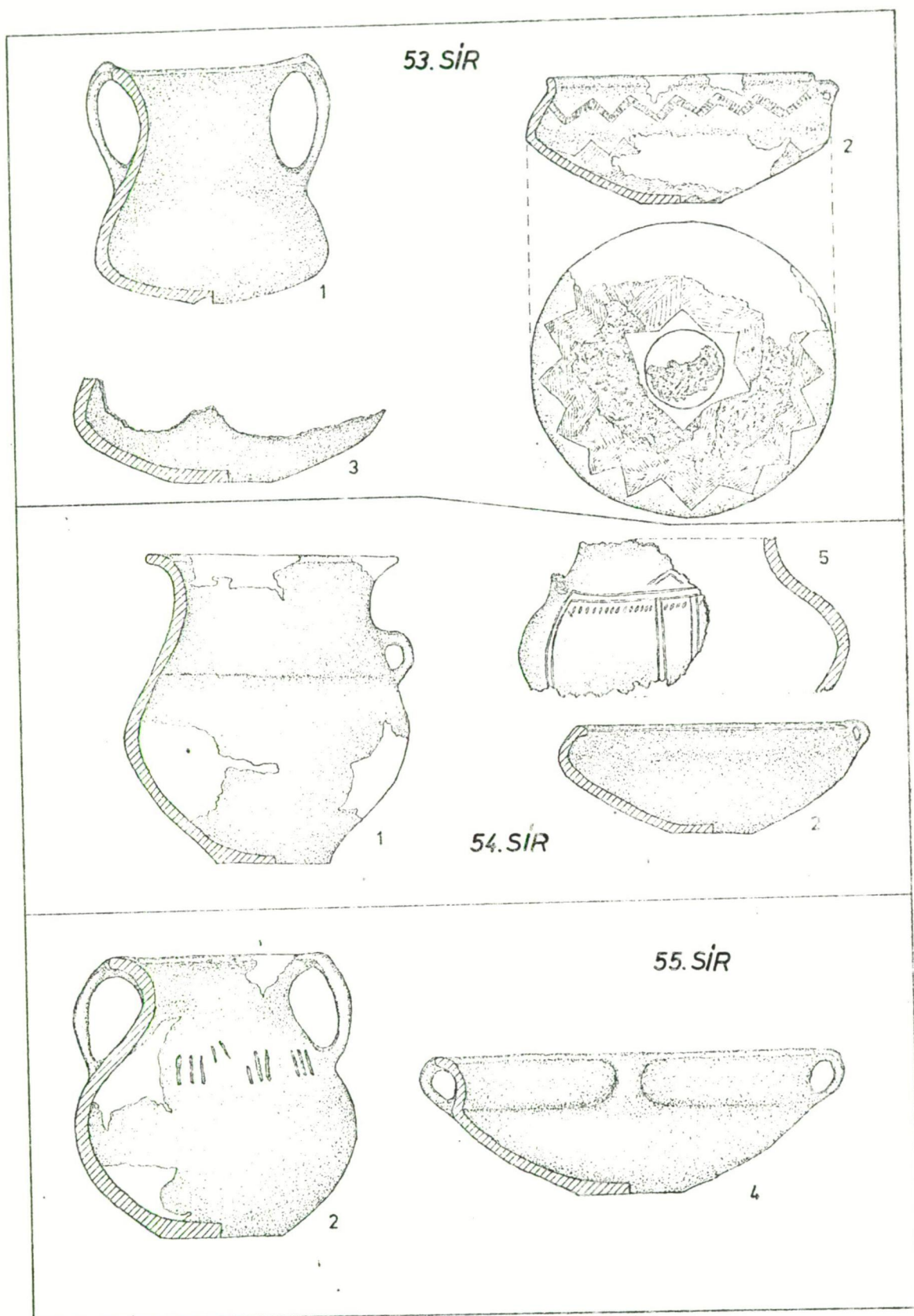
16. kép

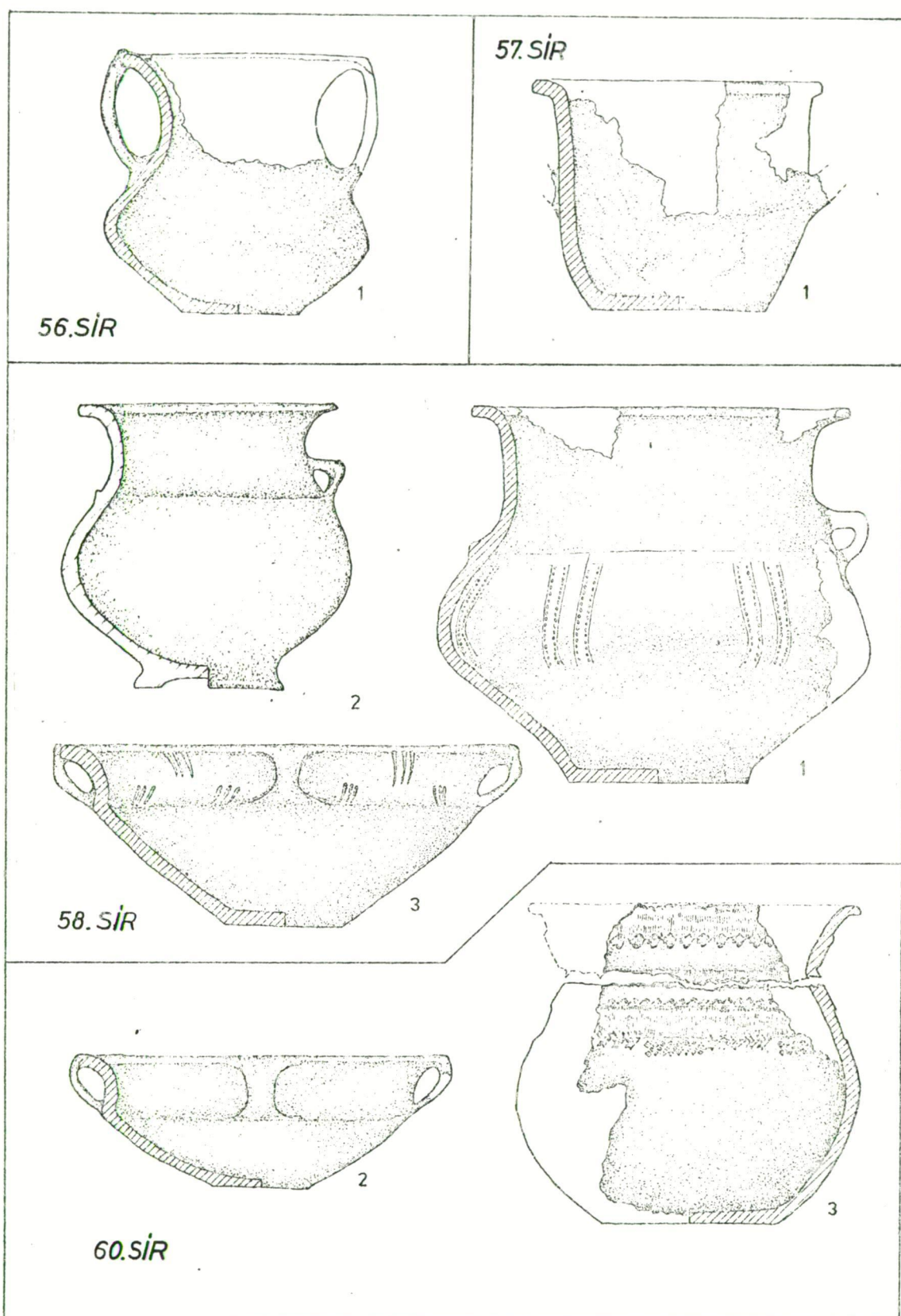

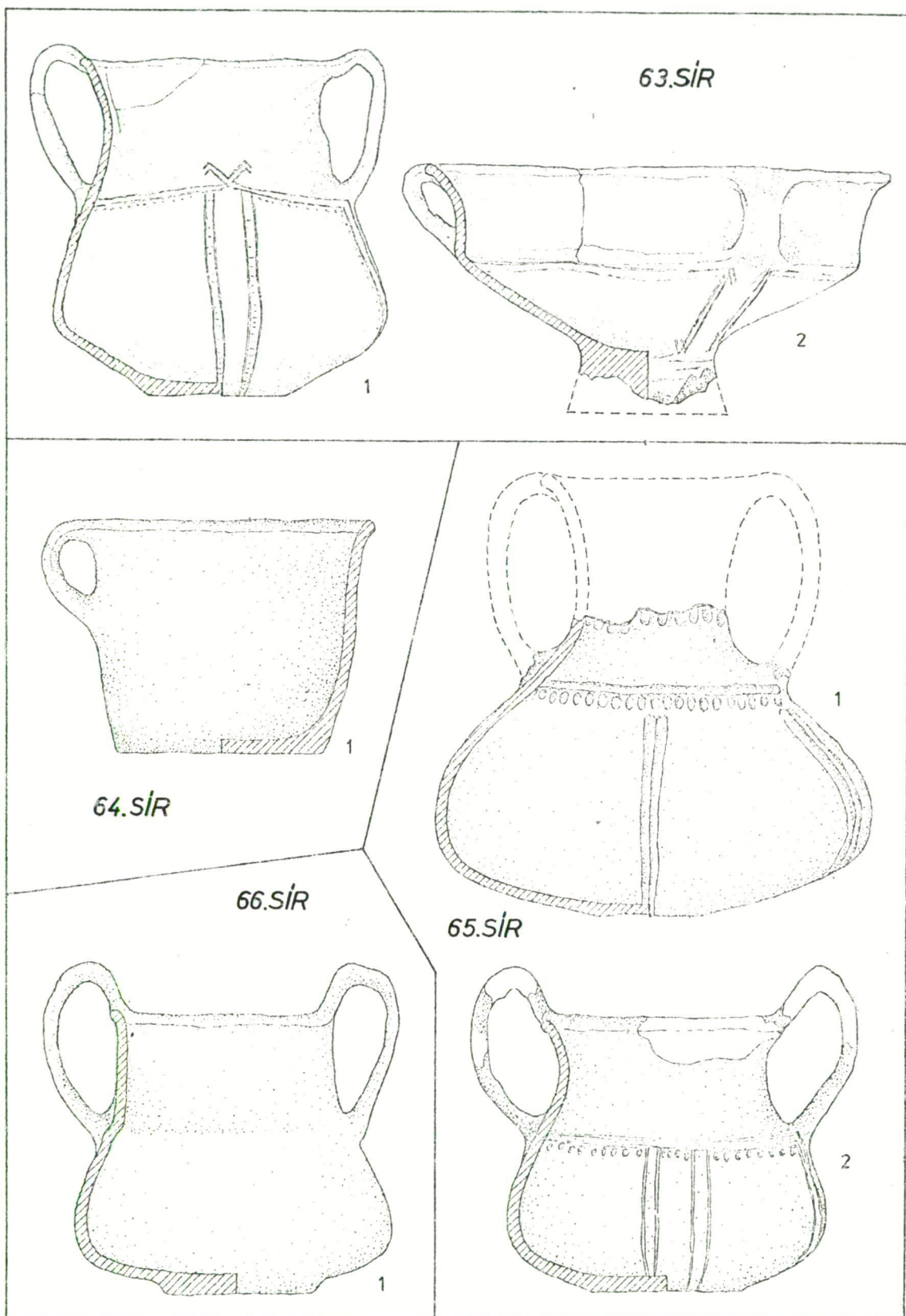
17. kép

18. kép

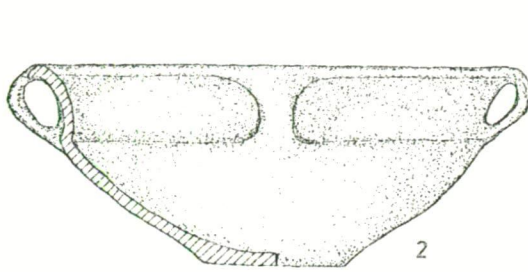

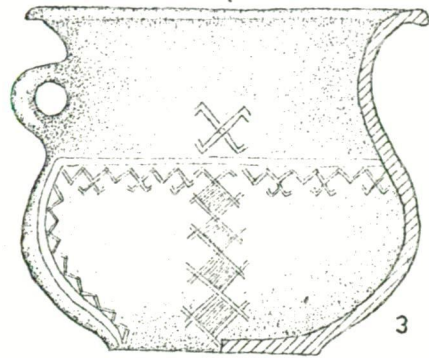

21. kép

67. sír

2

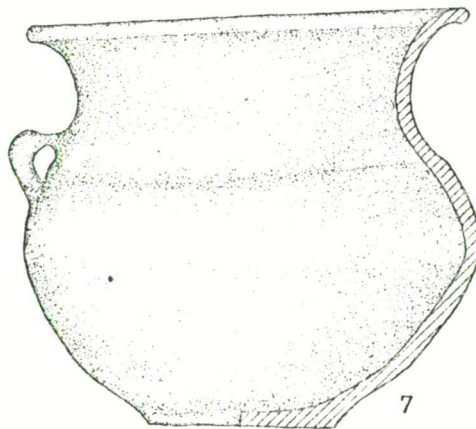
3

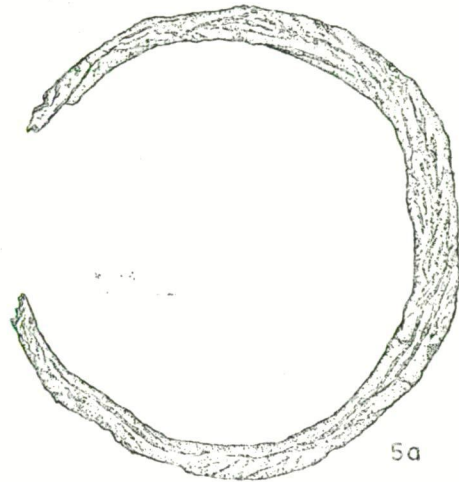
2

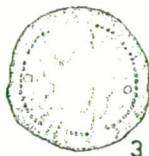
68. sír

7

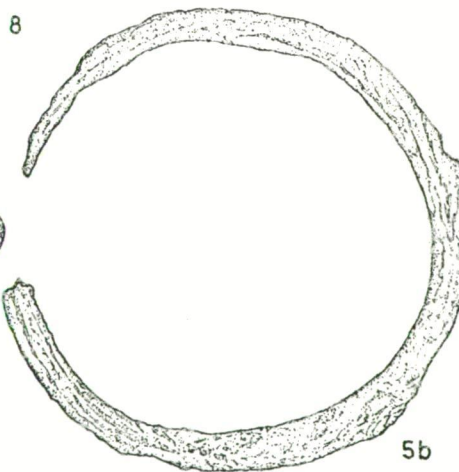
5a

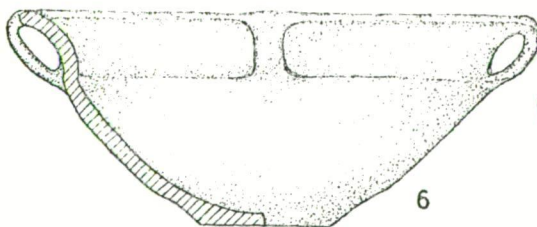
3

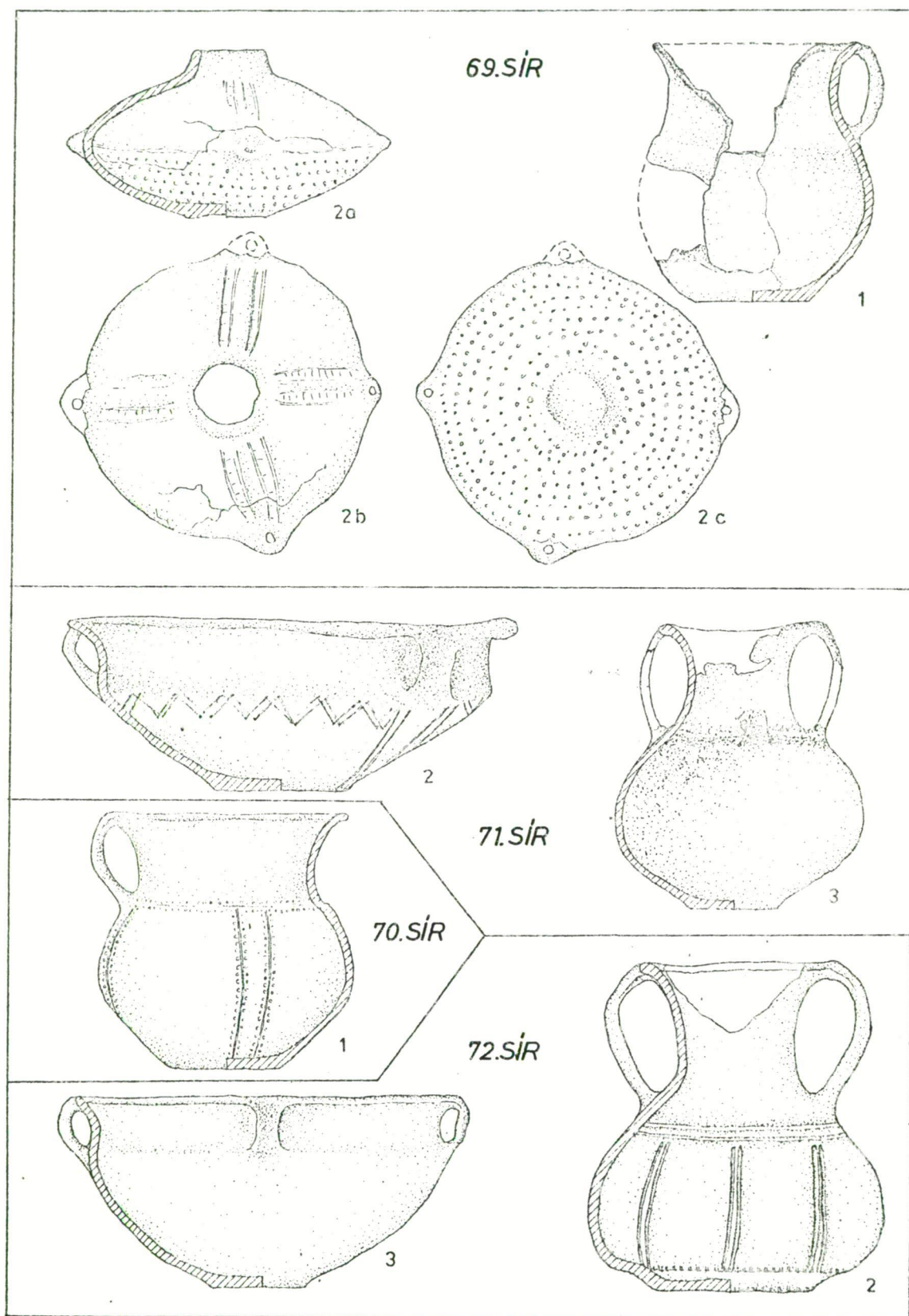
10

5b

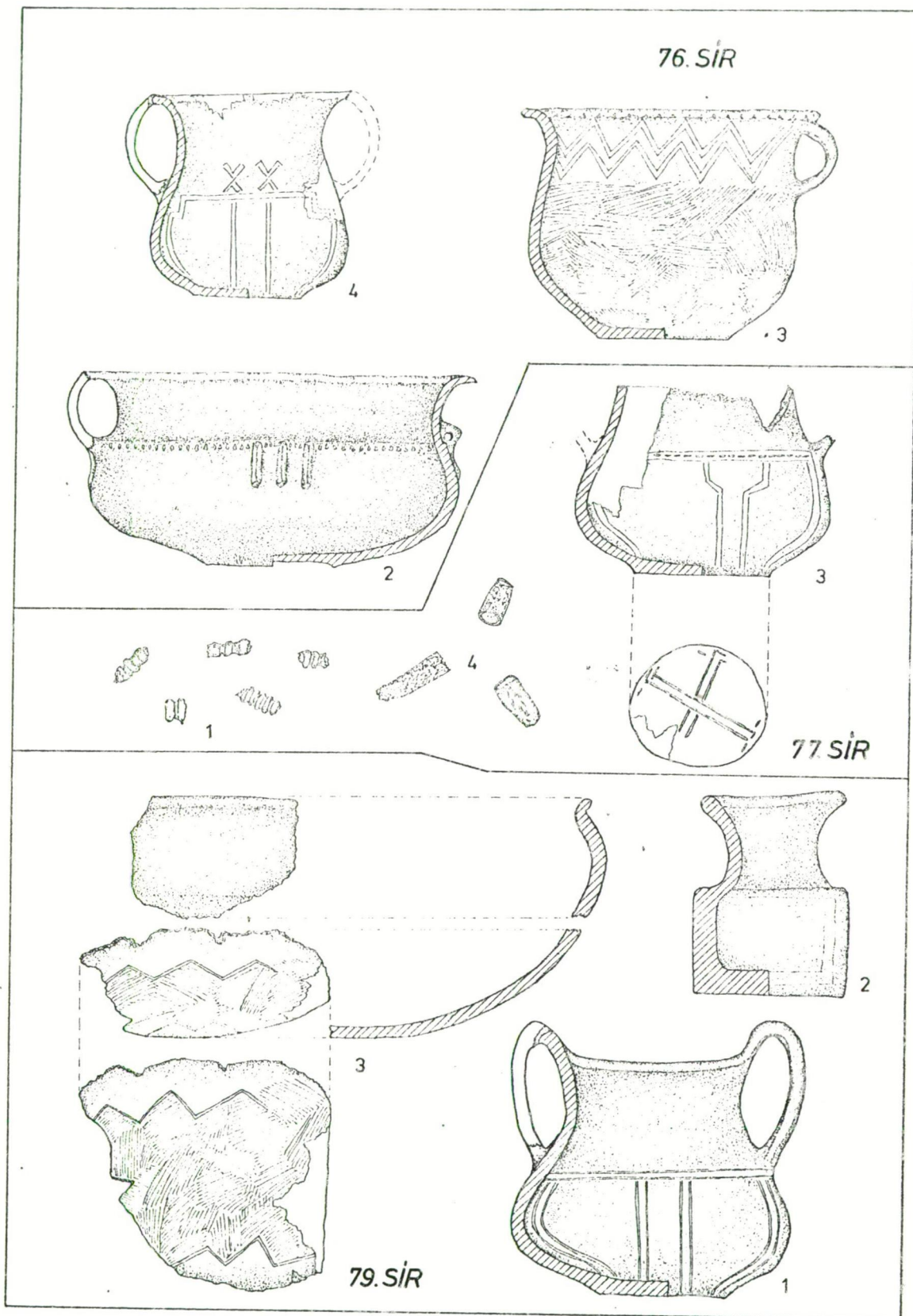

6

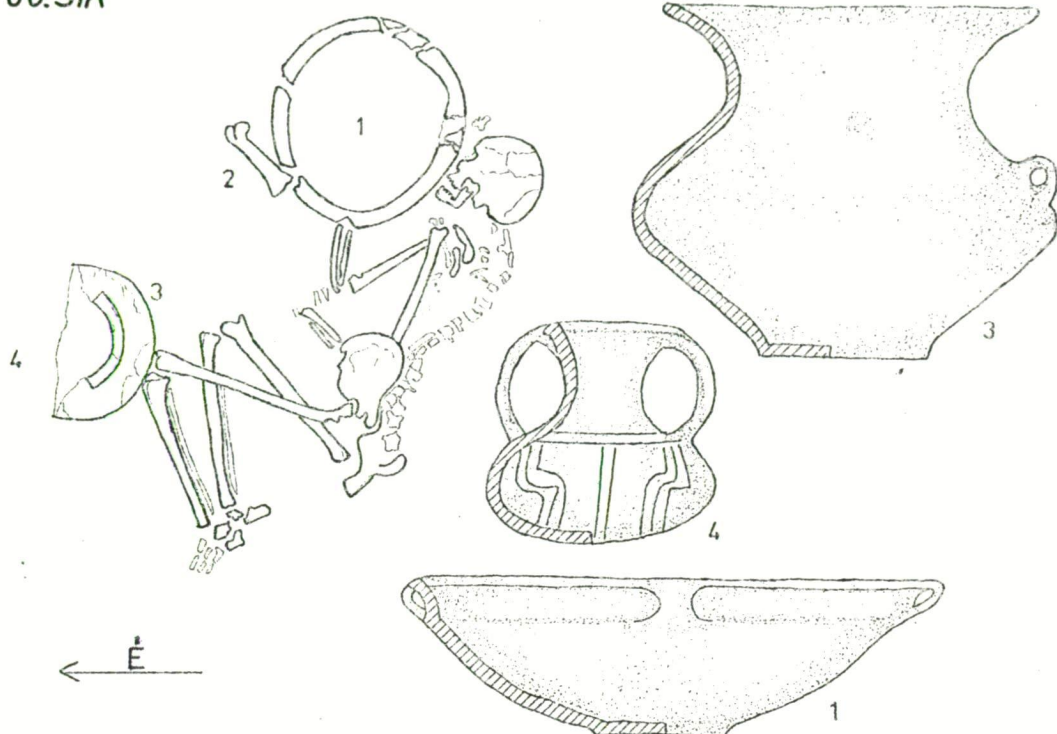

23. kép

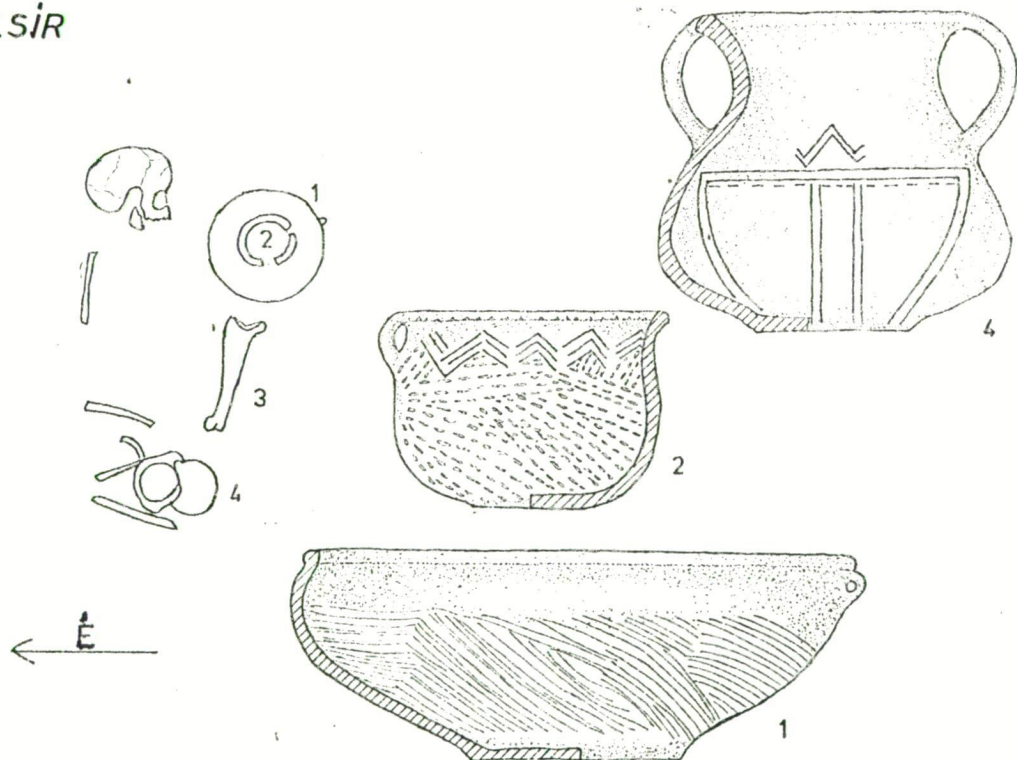

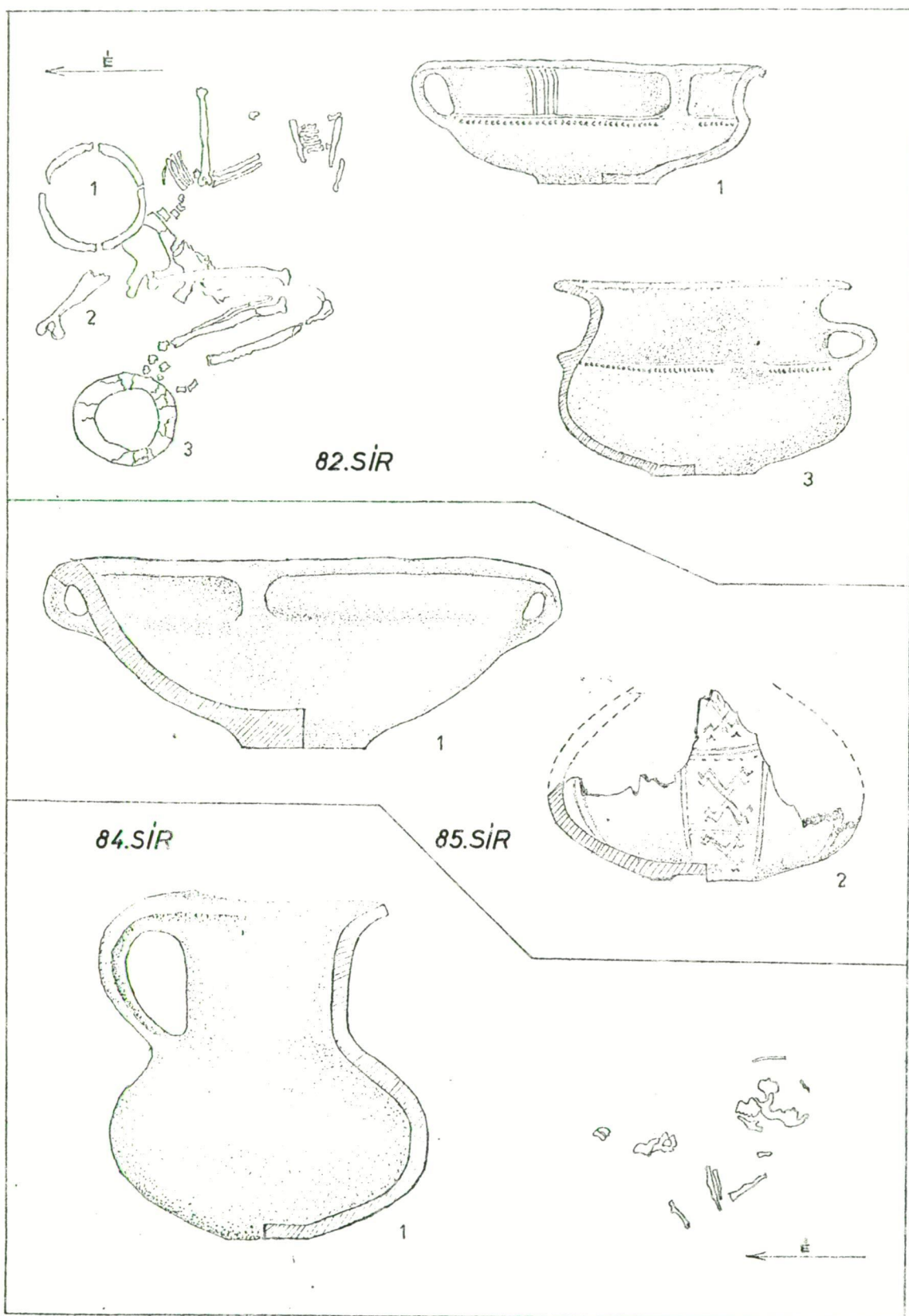

80. SÍR

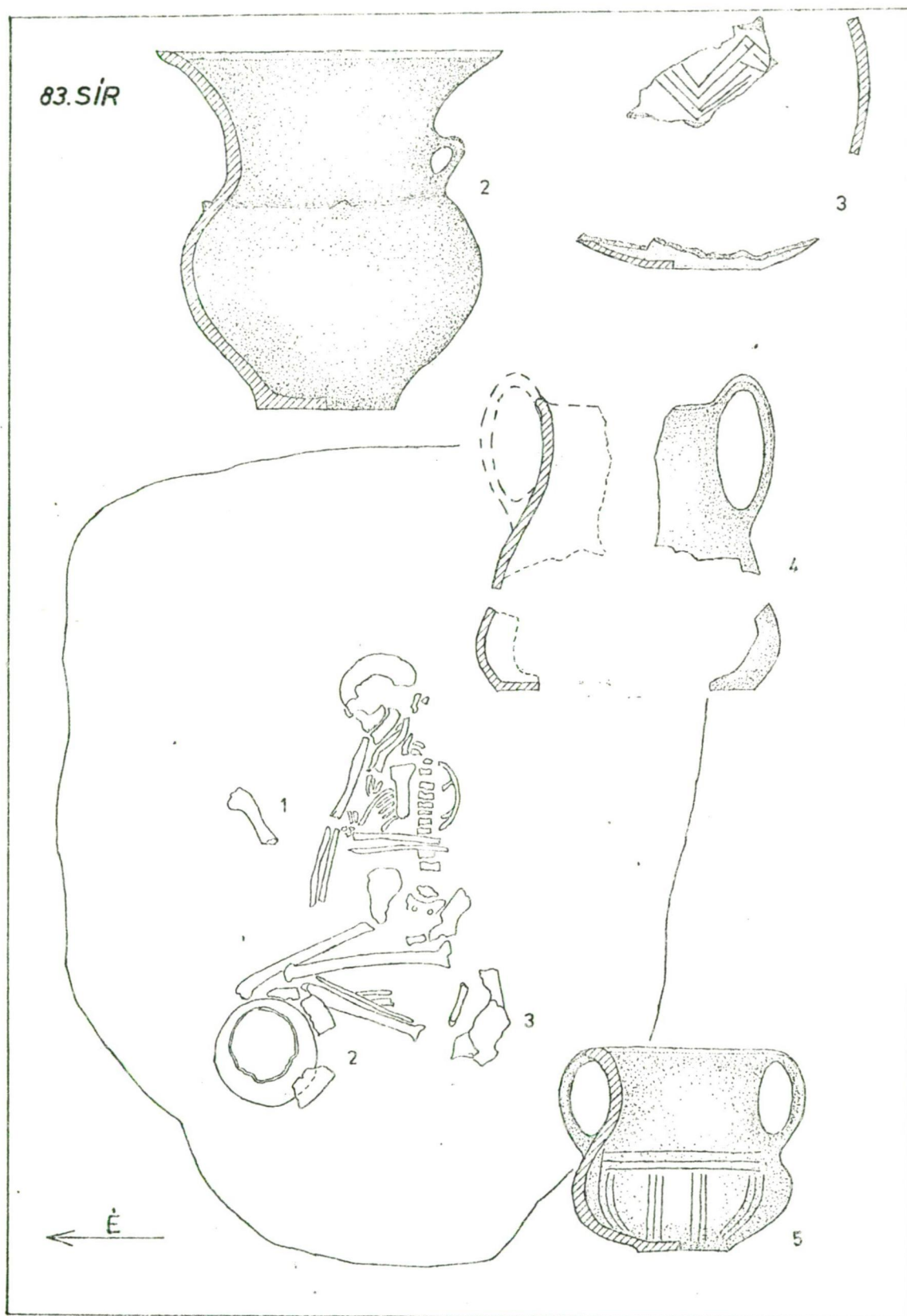

81. SÍR

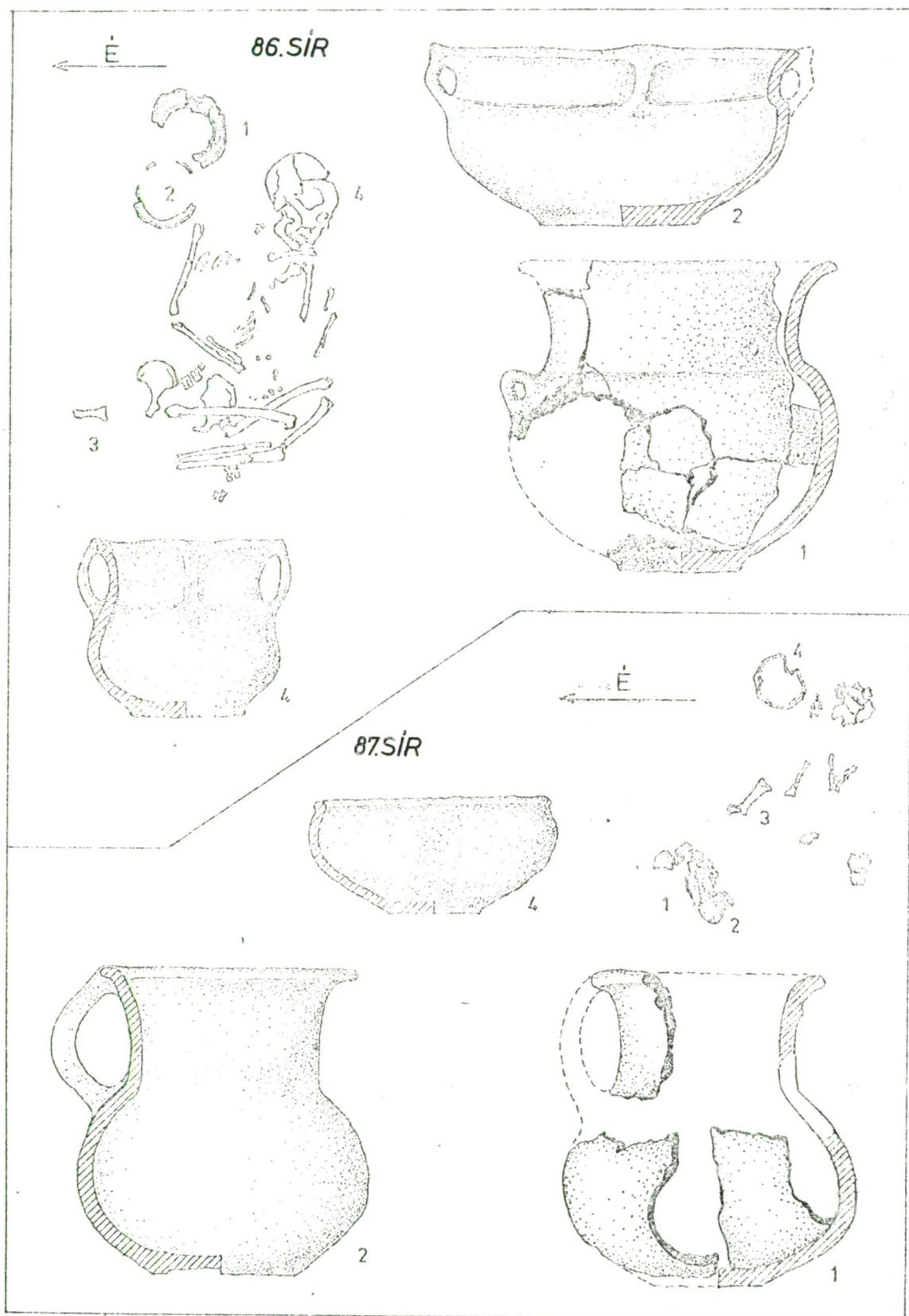

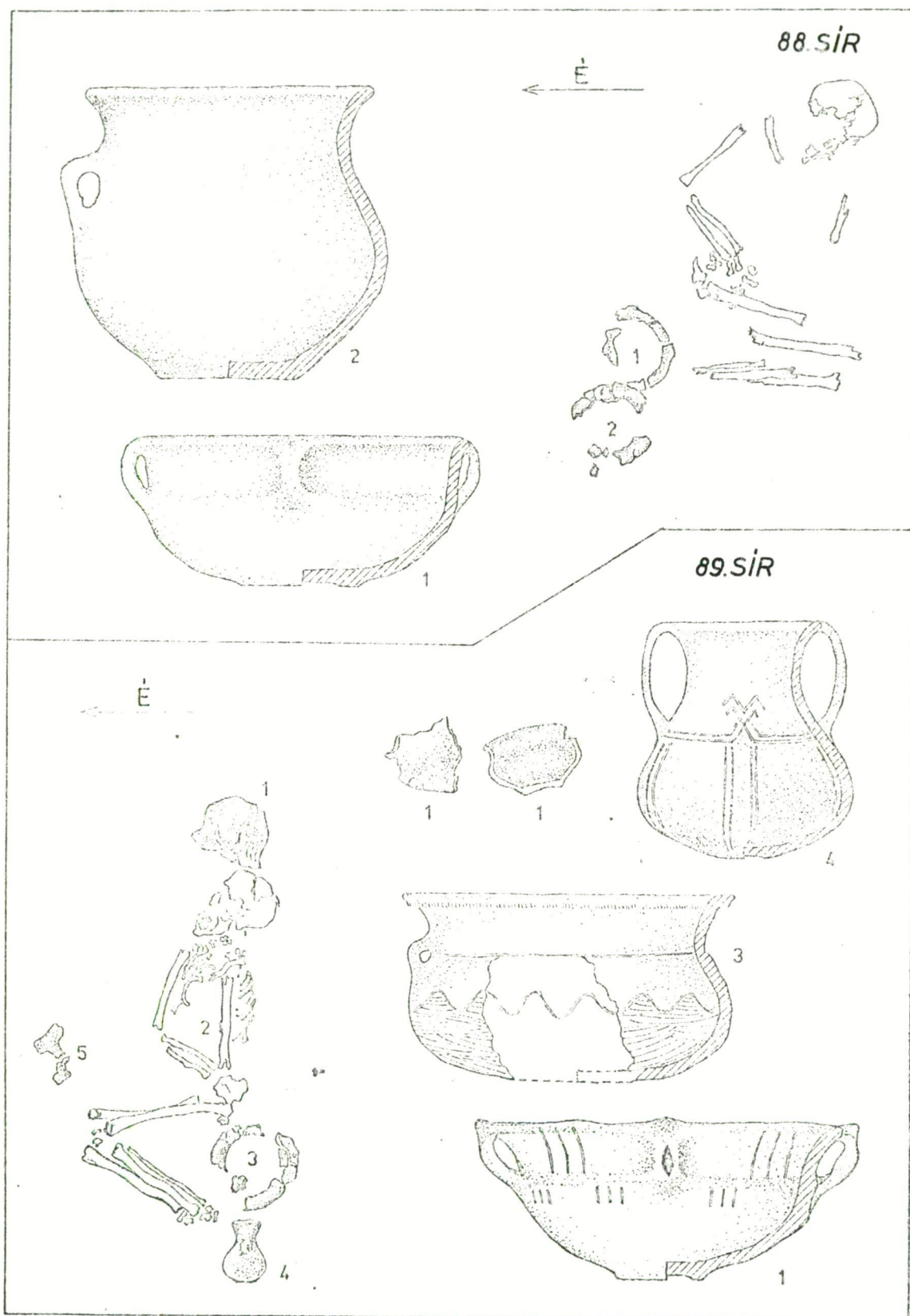
27. kép

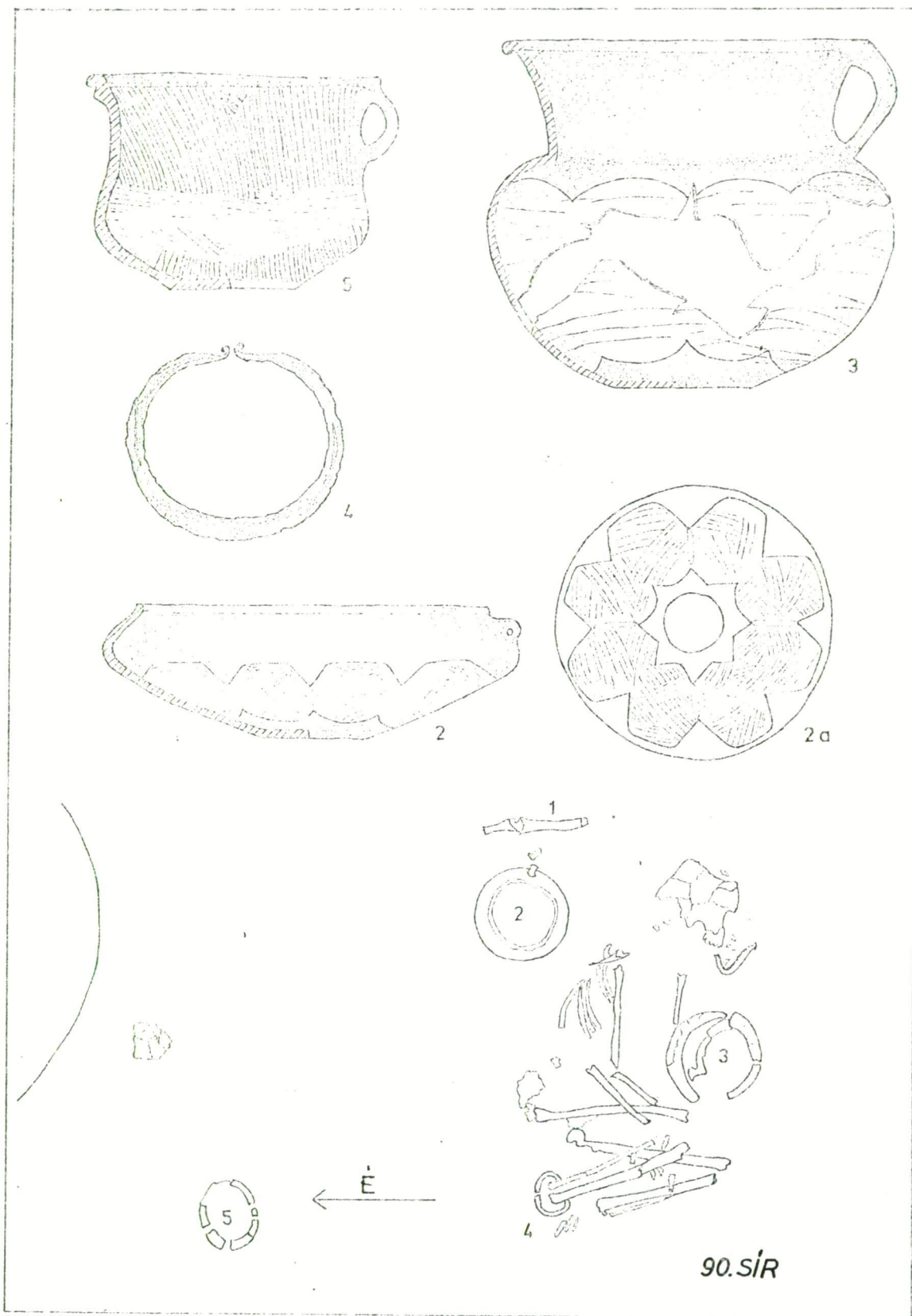
28. kép

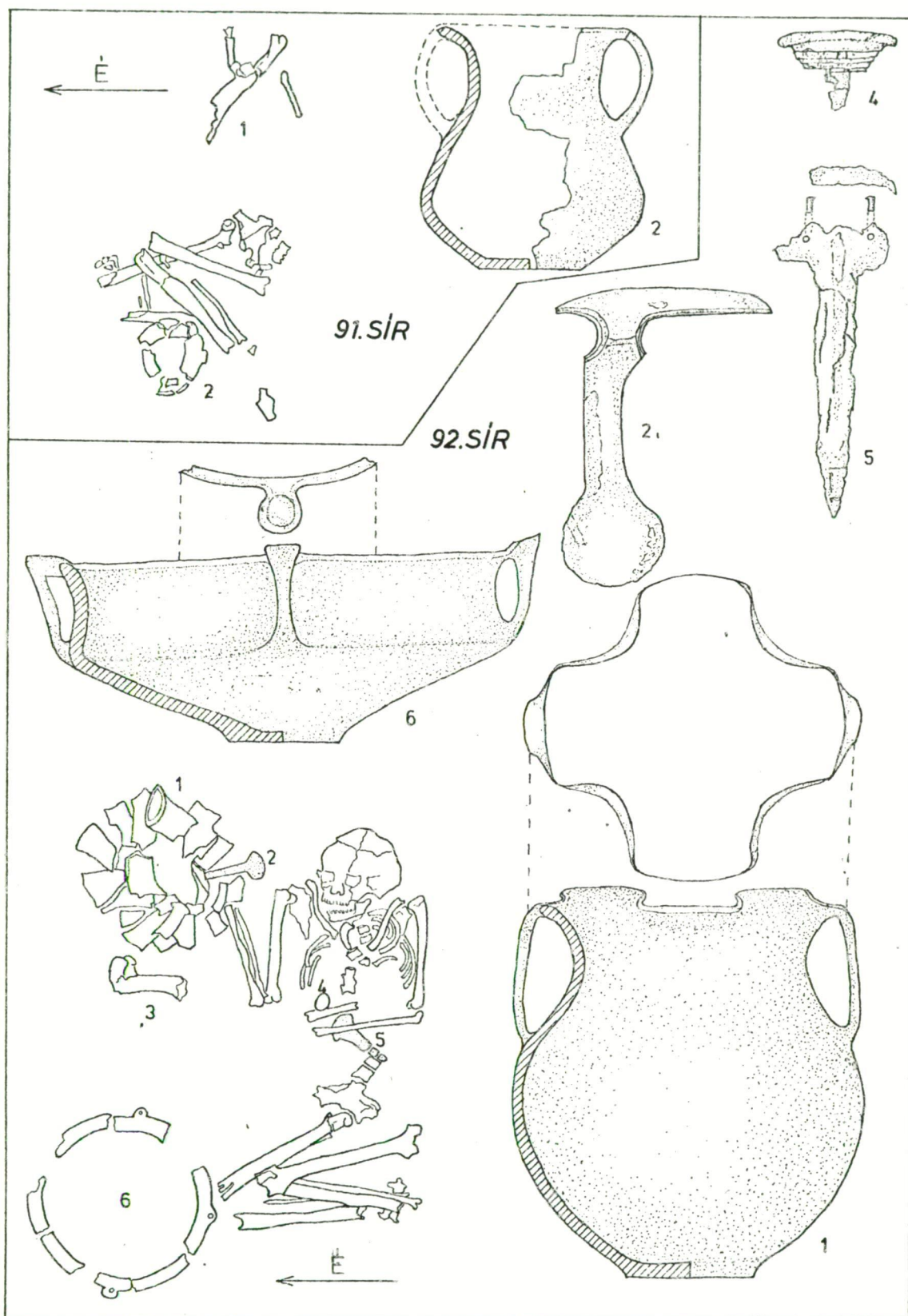
29. kép

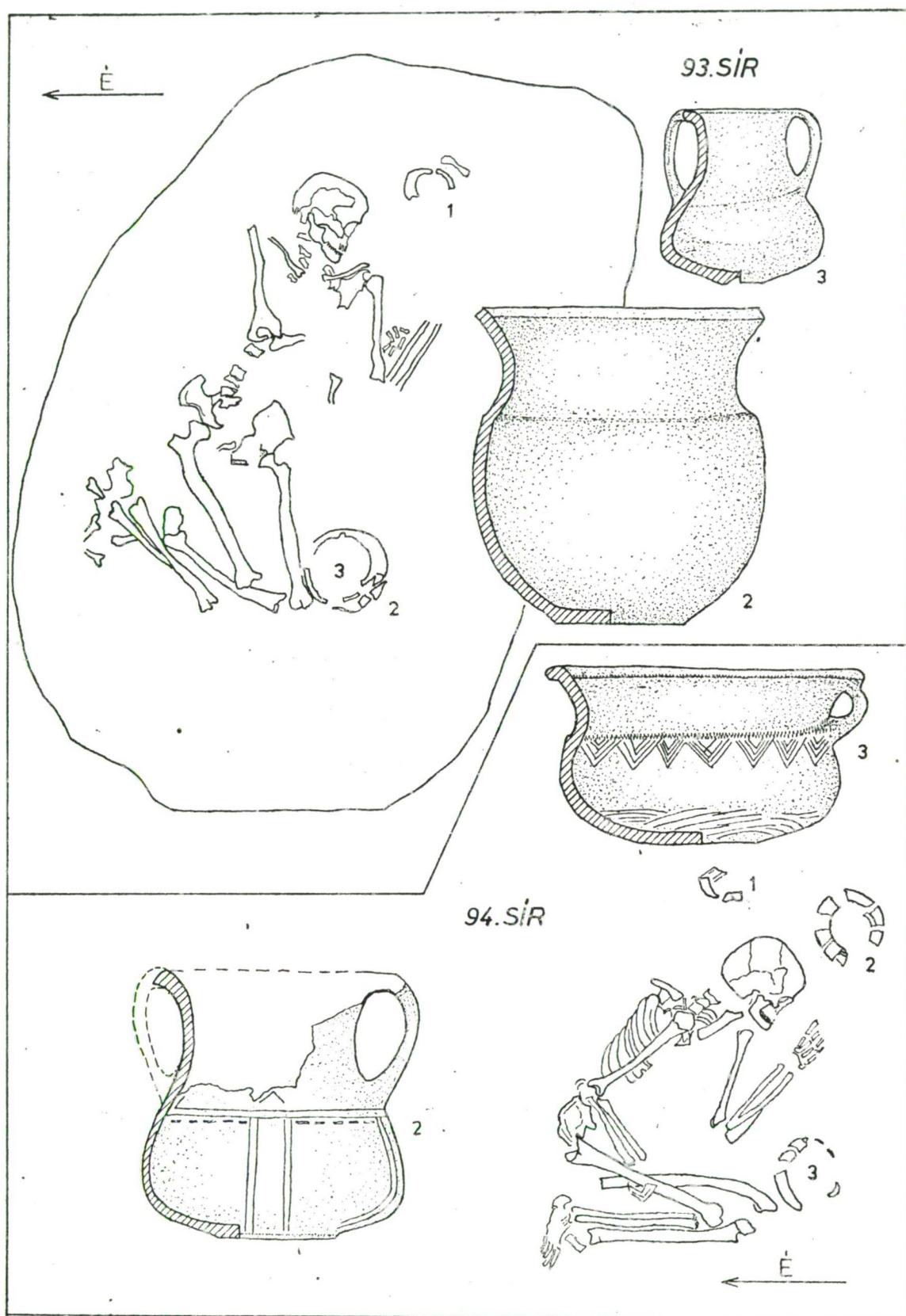
30. kép

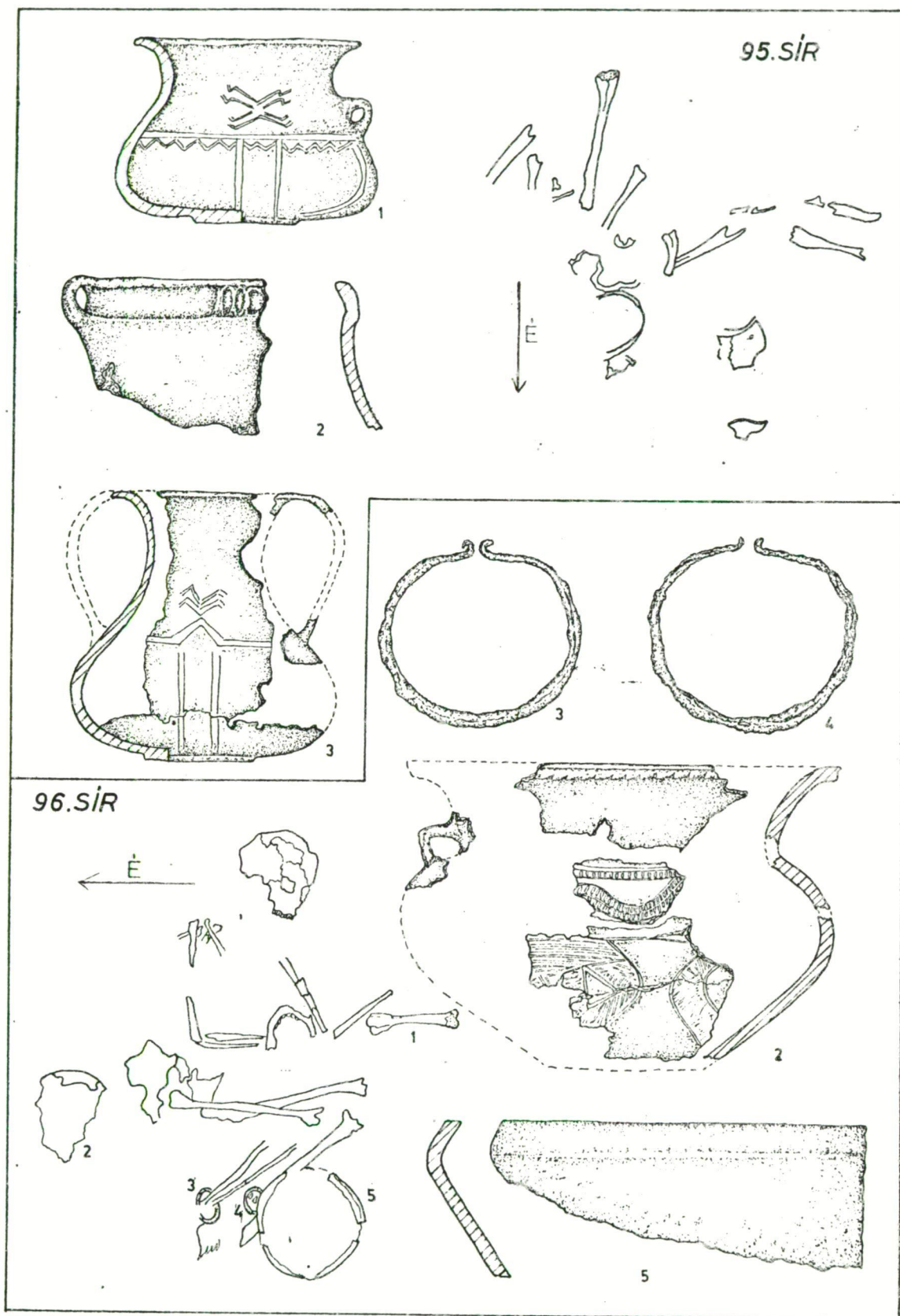
31. kép

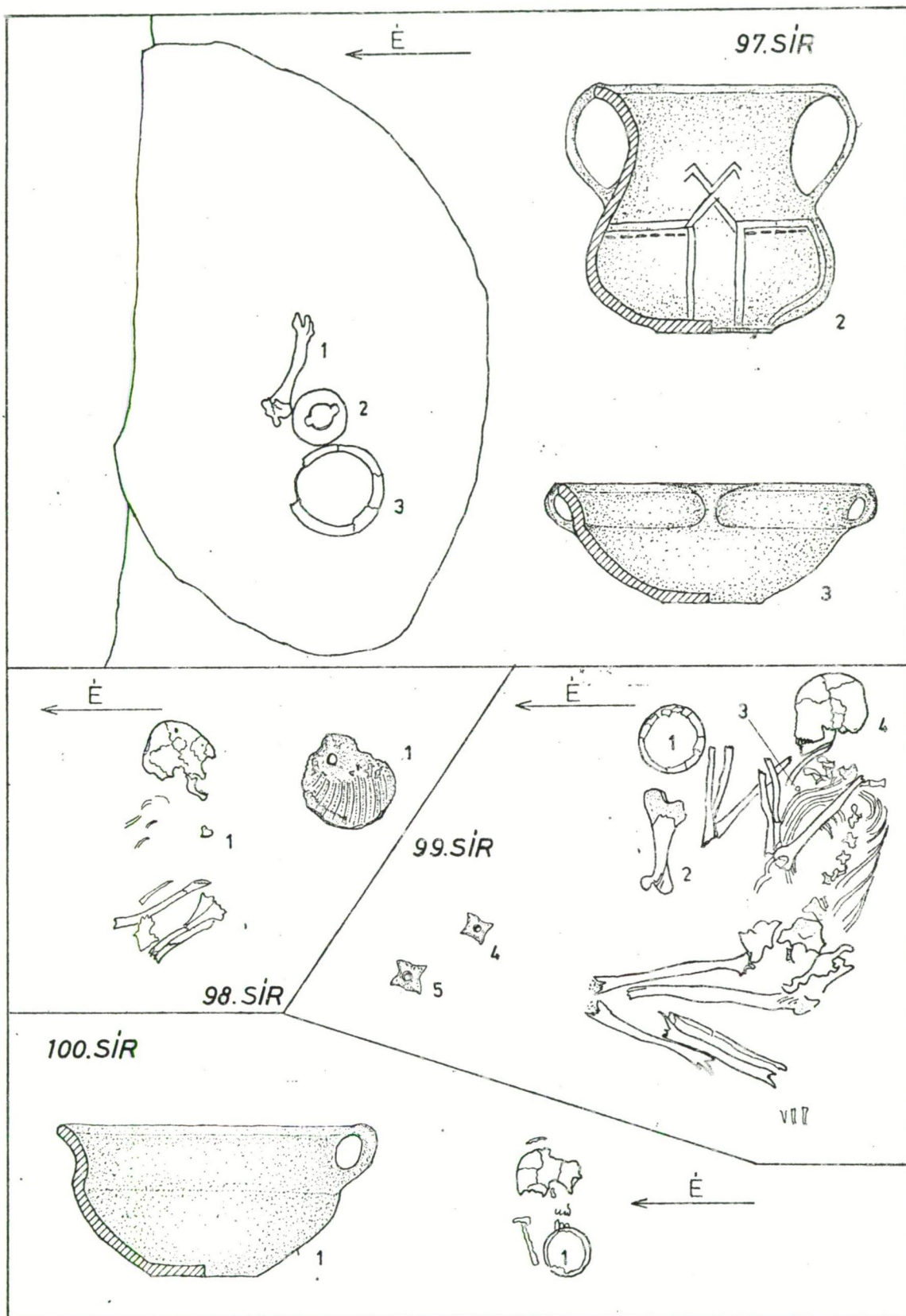

32. kép

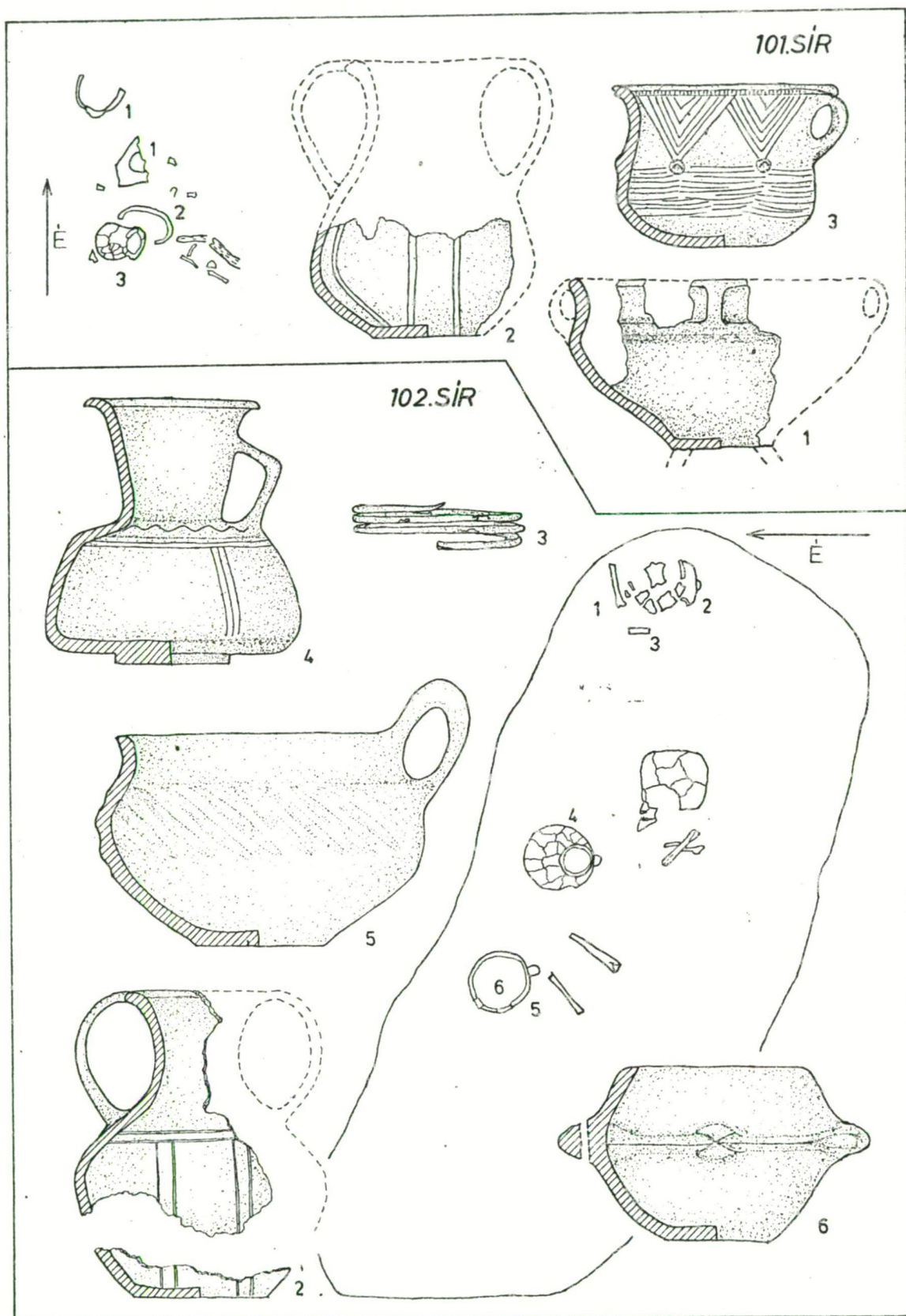

33. kép

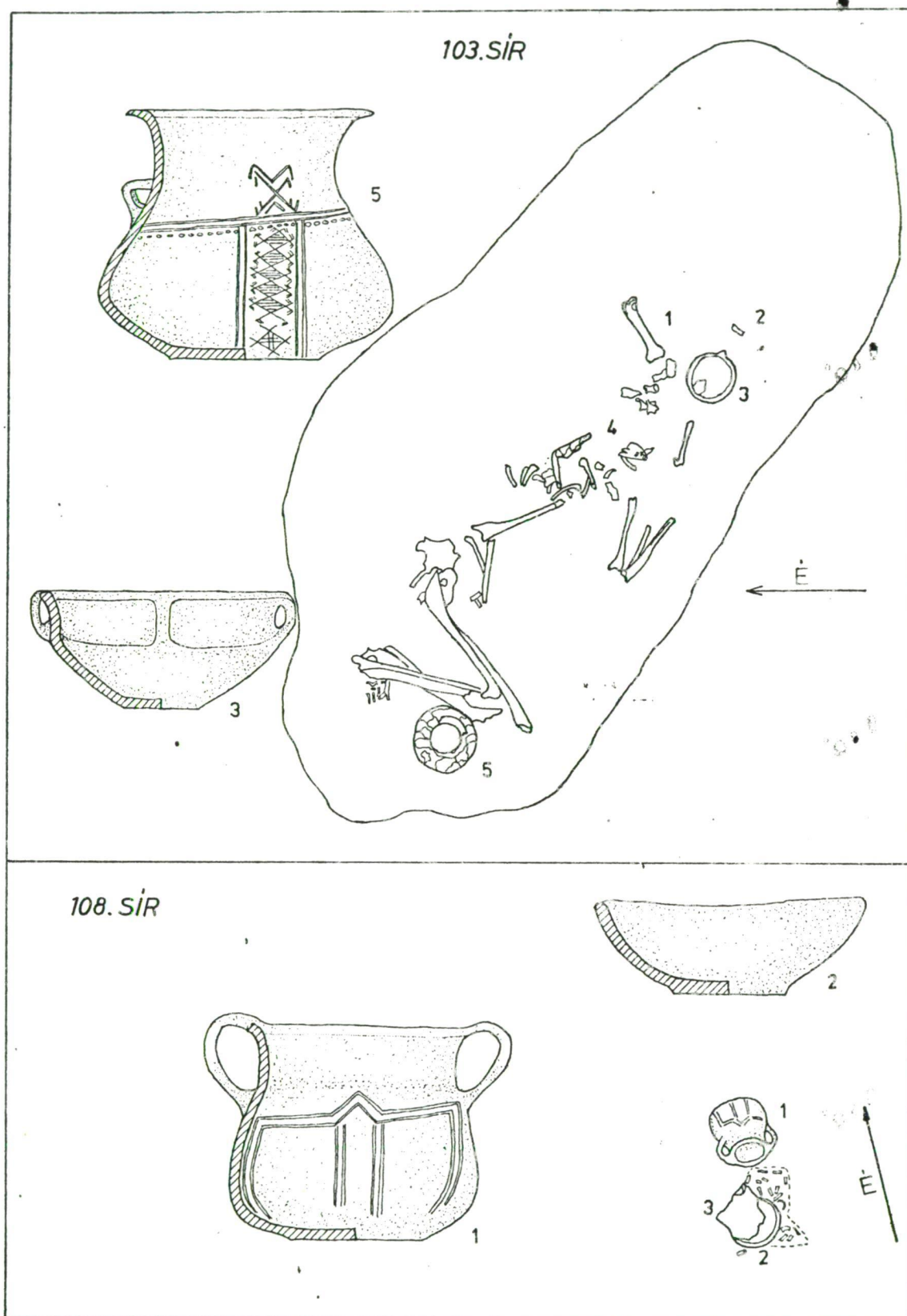

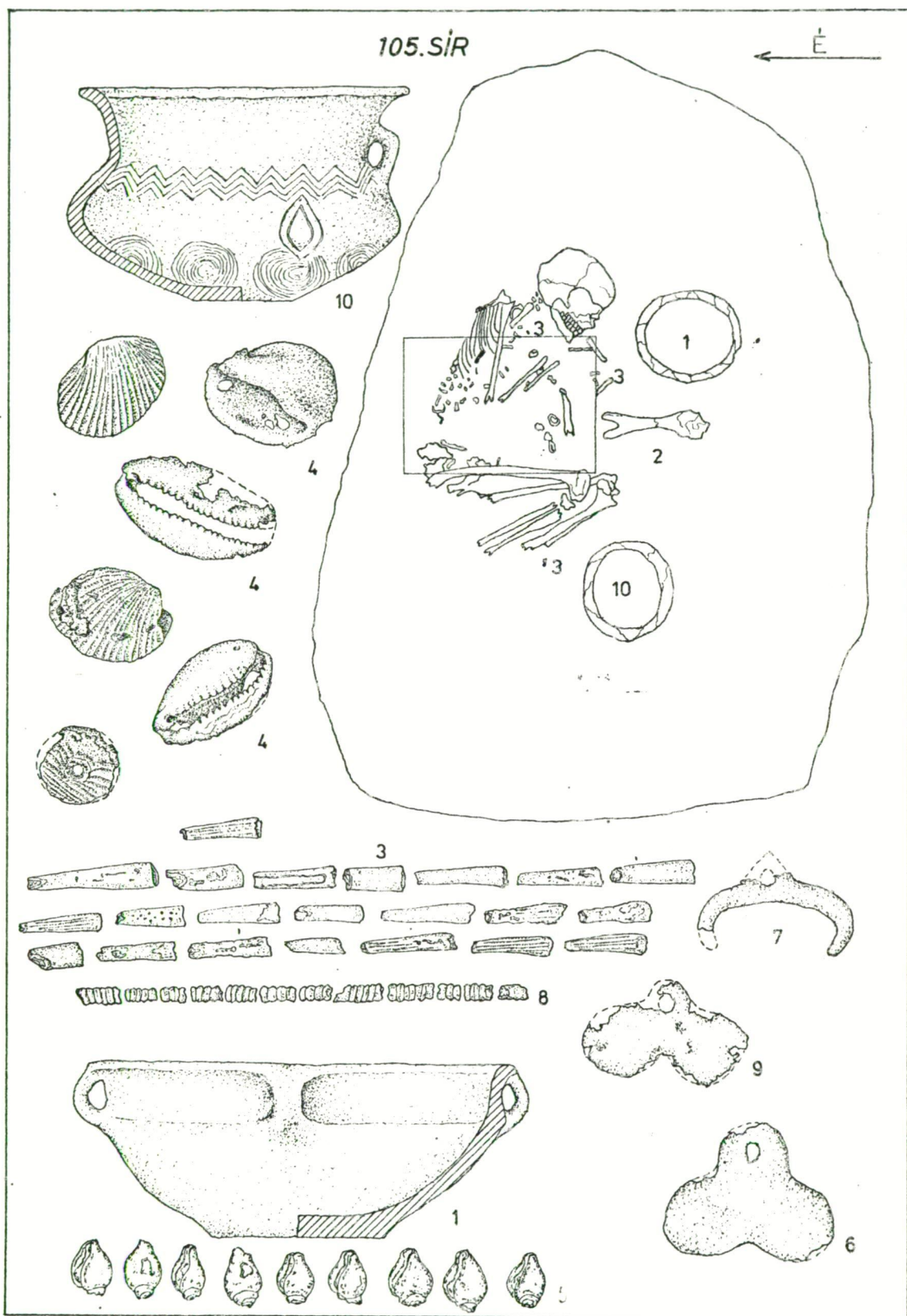

35. kép

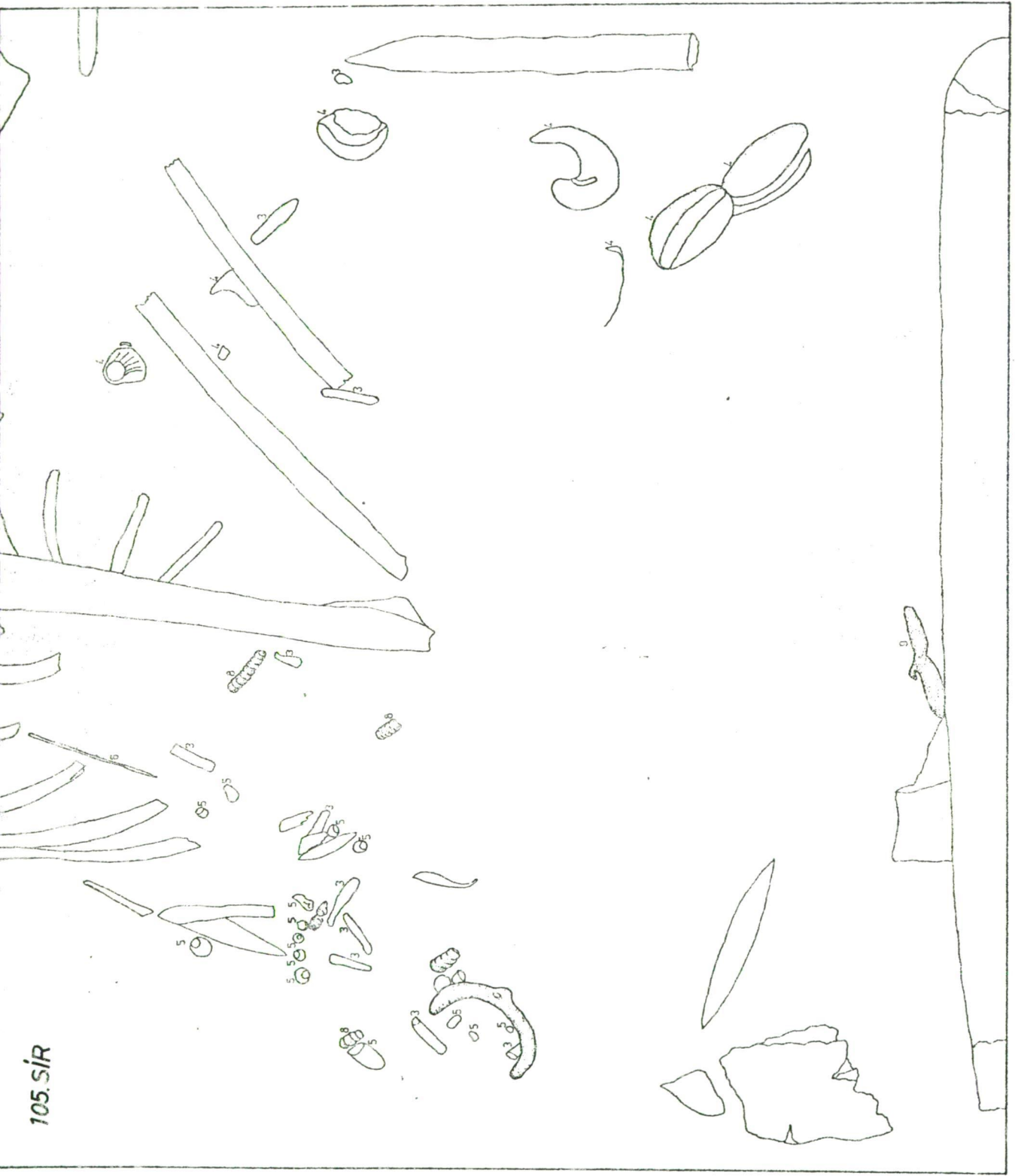
36. kép

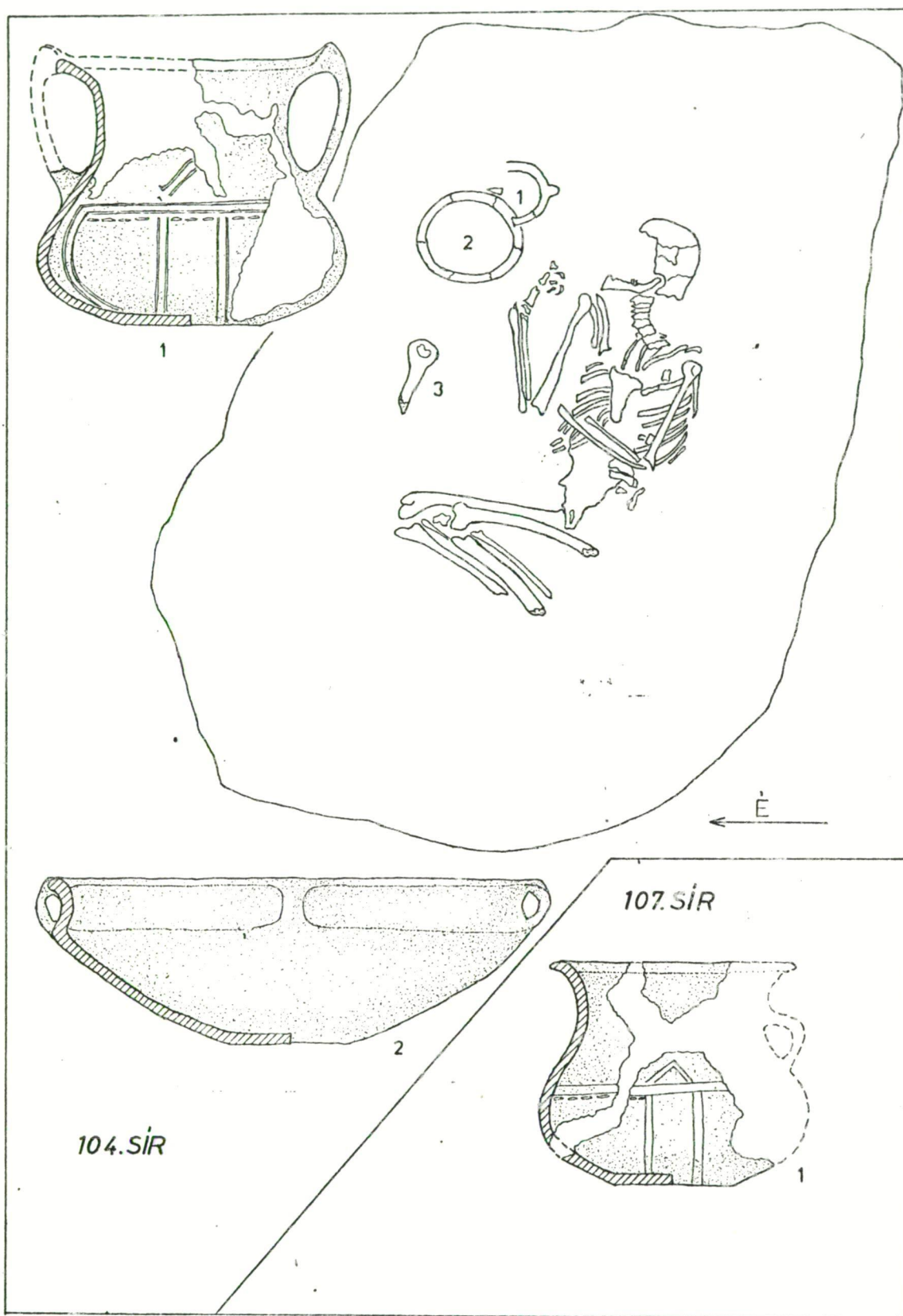
38. kép

105. sír

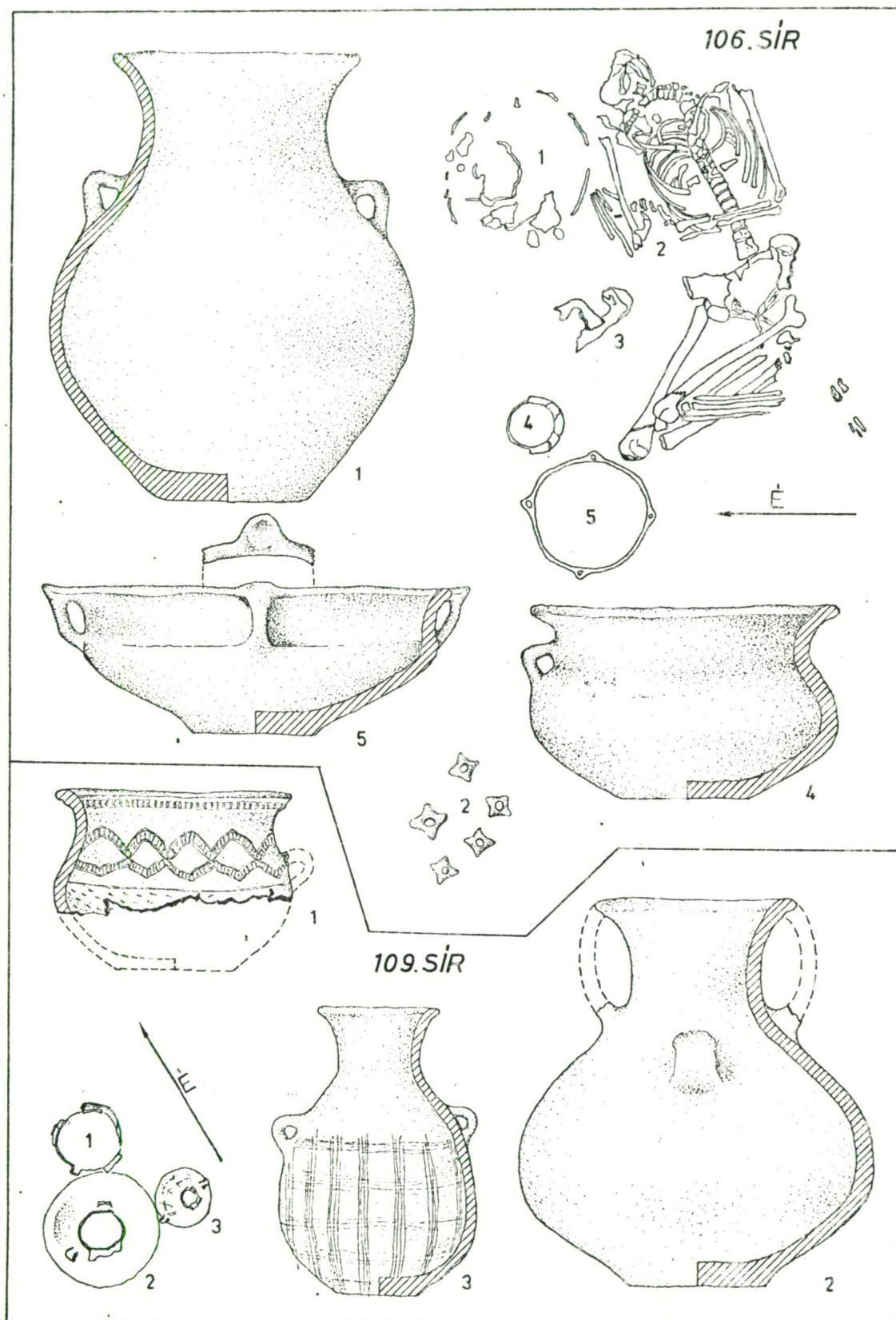

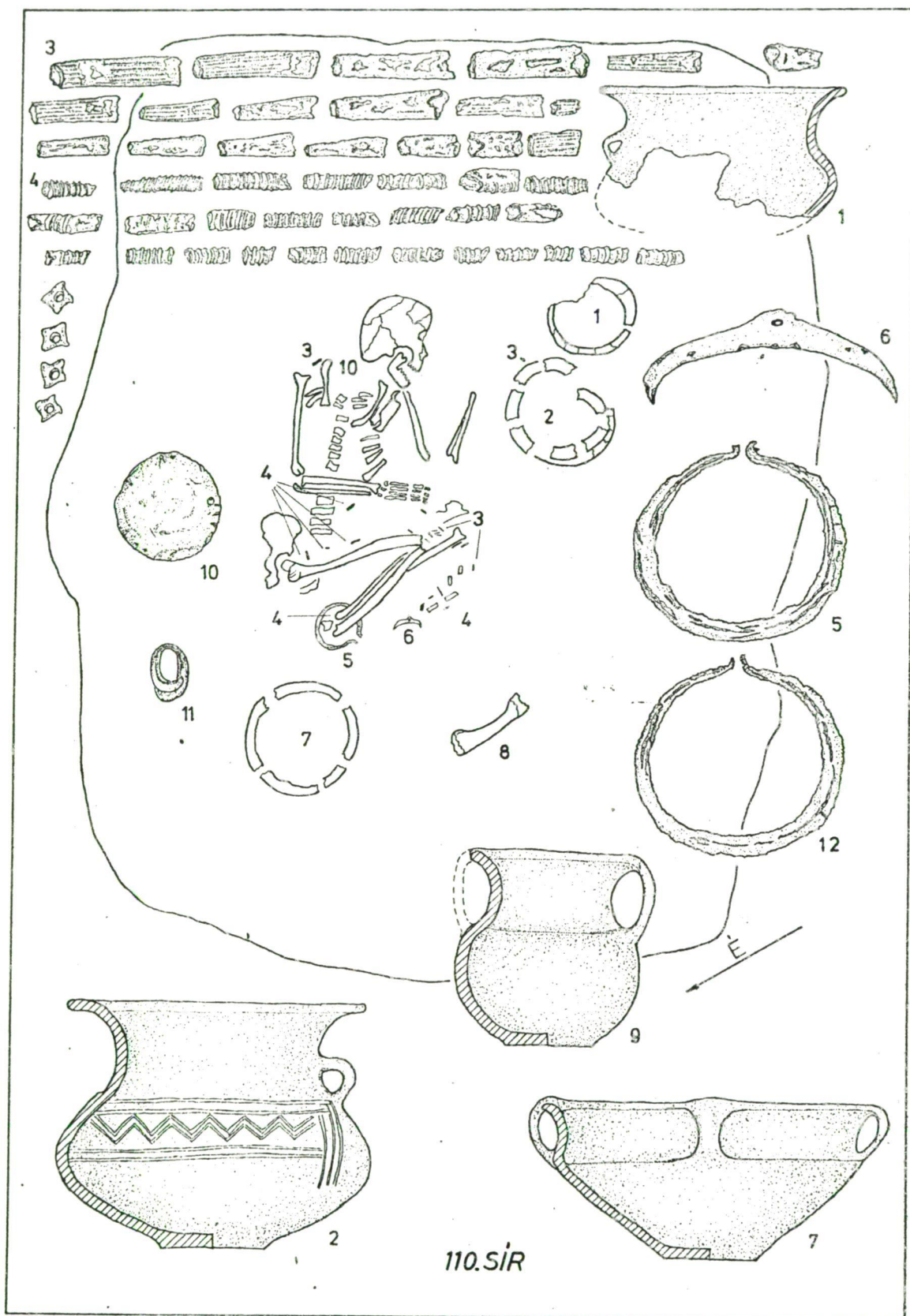
39. kép

0 10cm

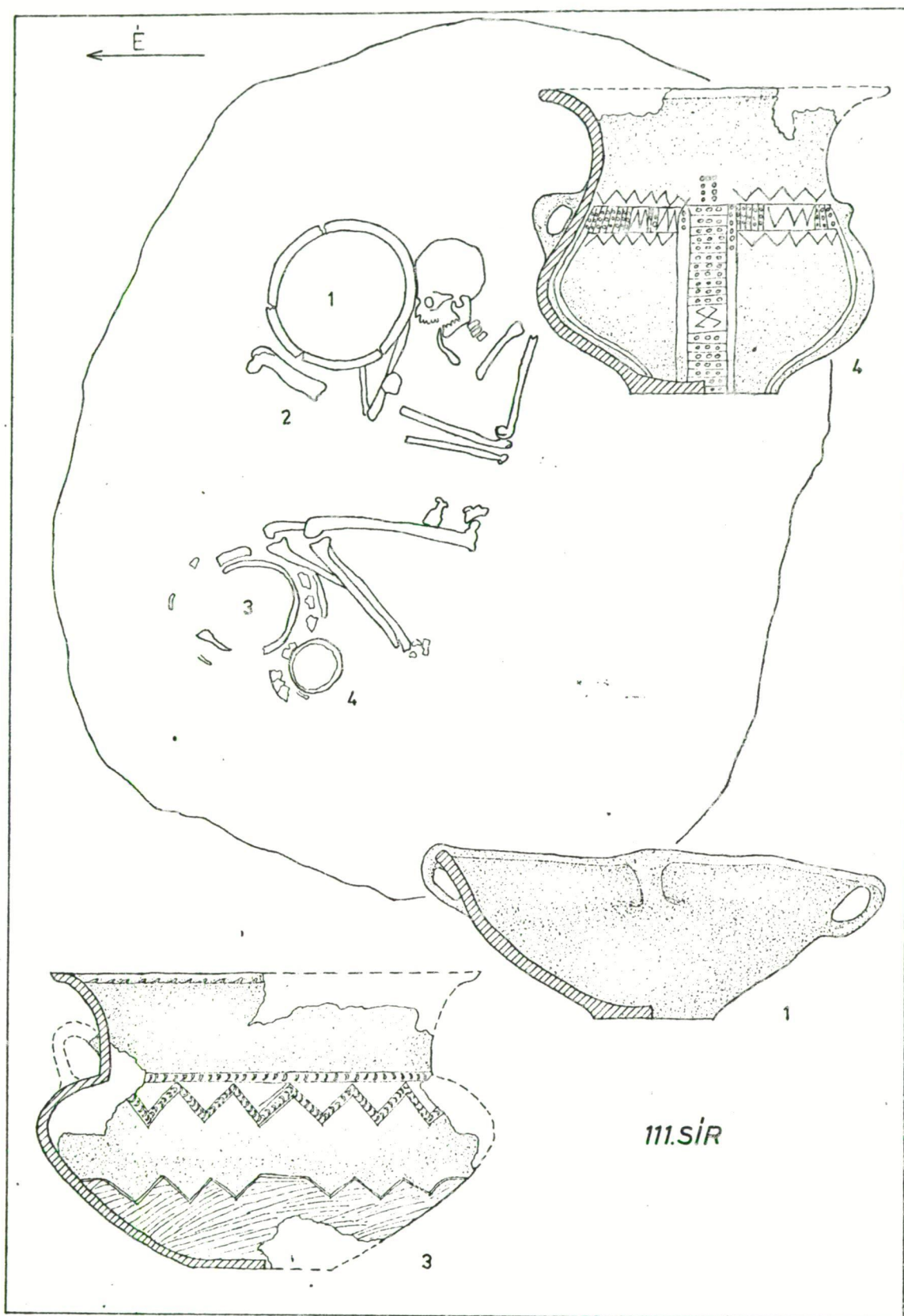

40. kép

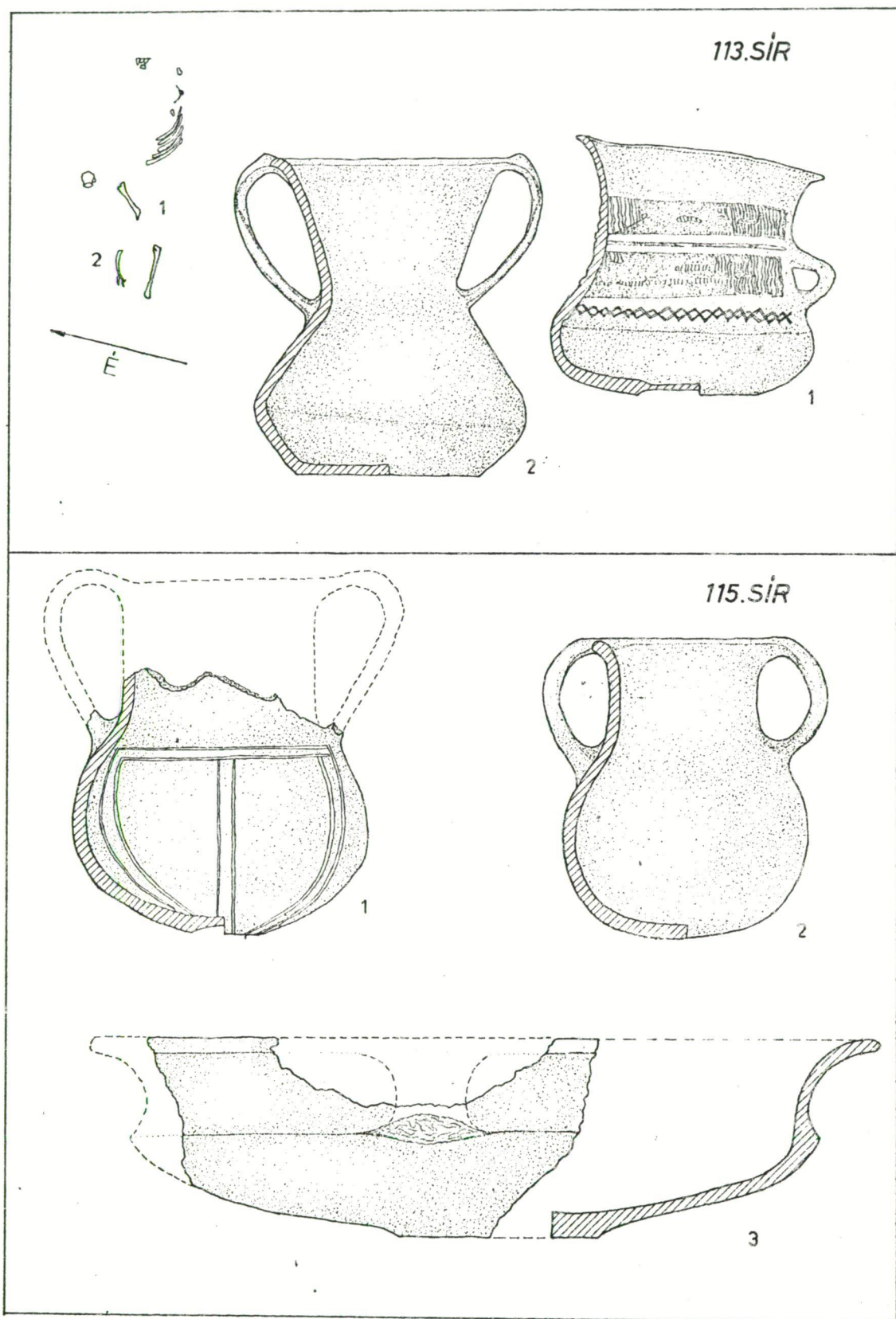

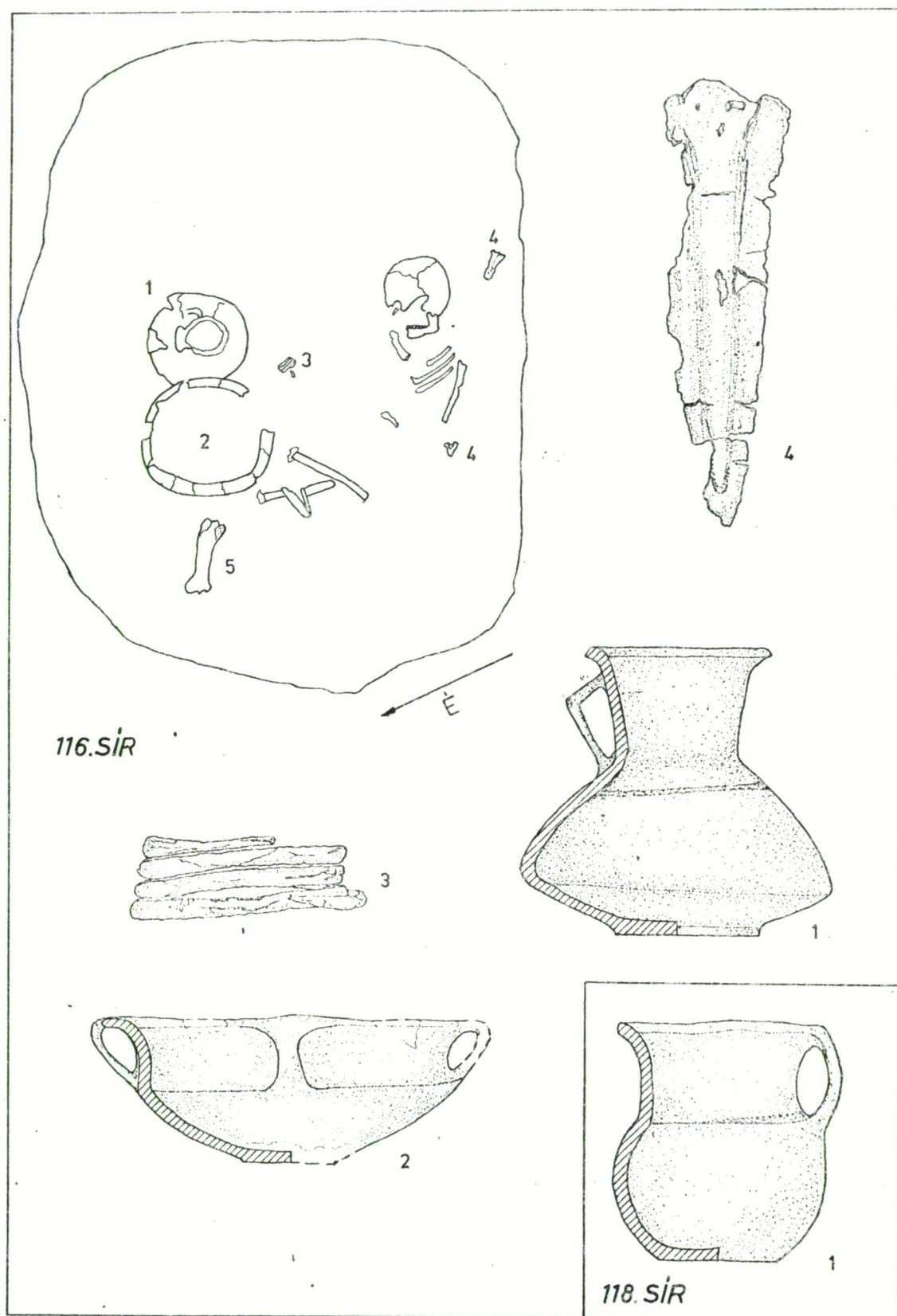

42. kép

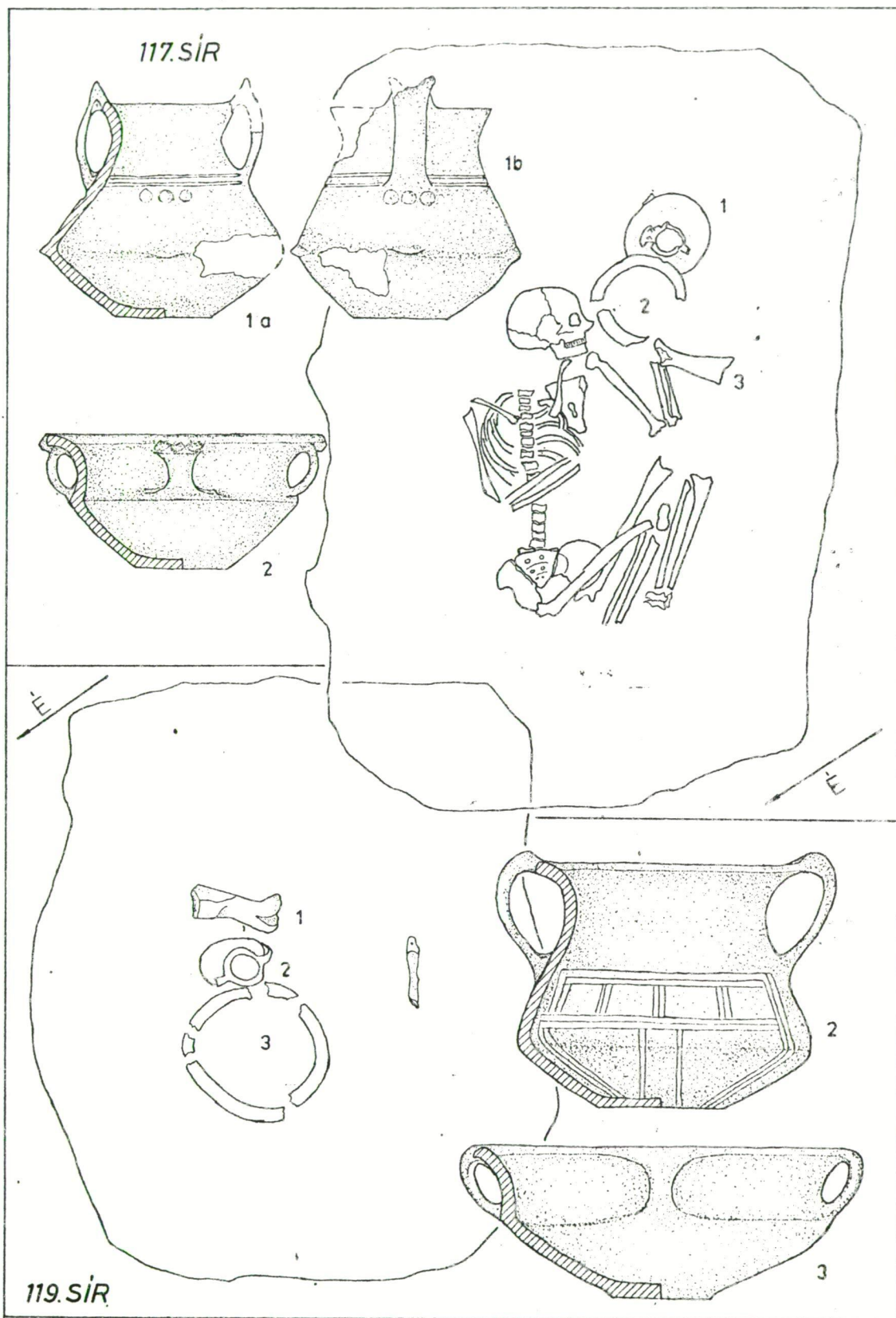

111. SÍR

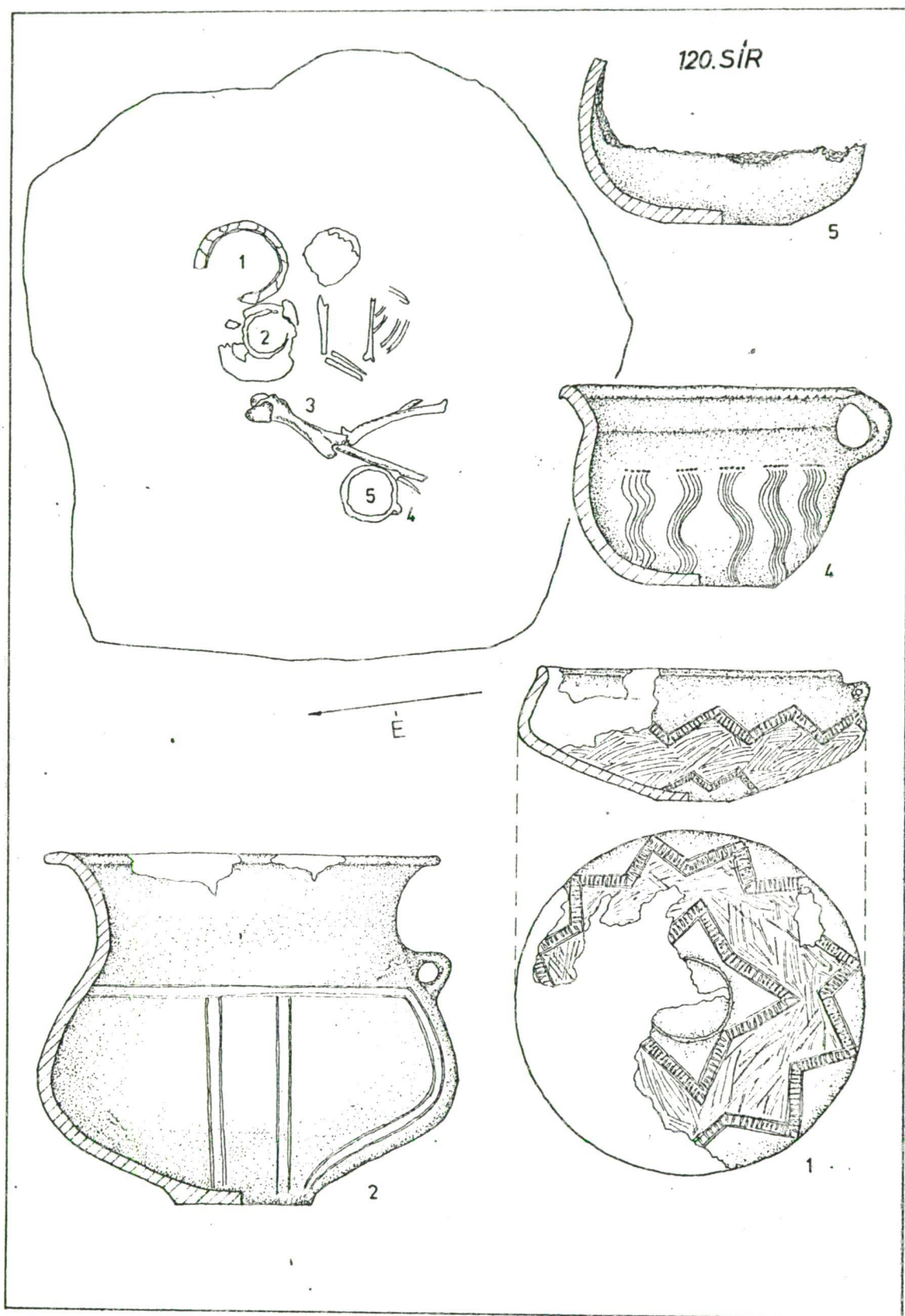

45. kép

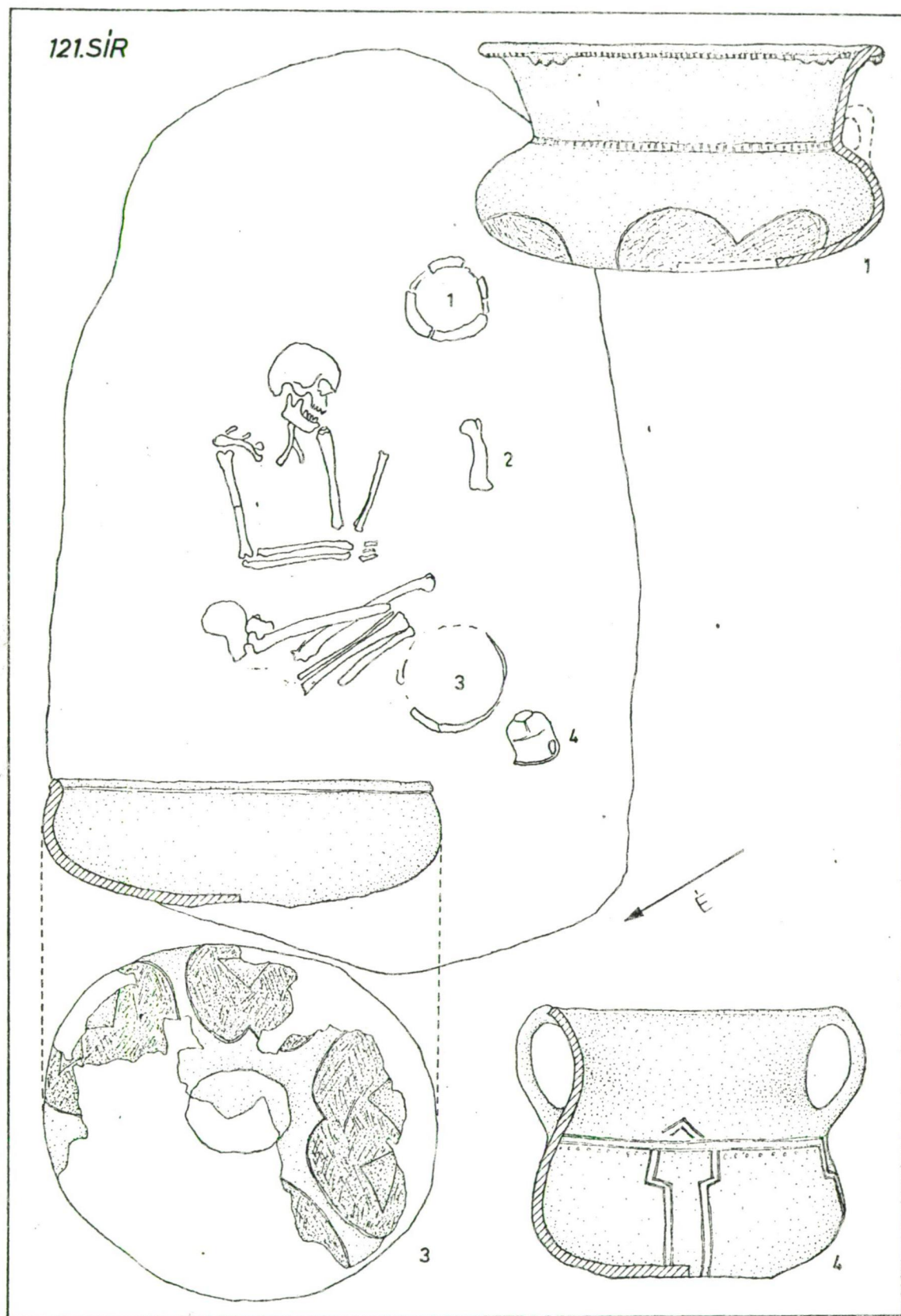

46. kép

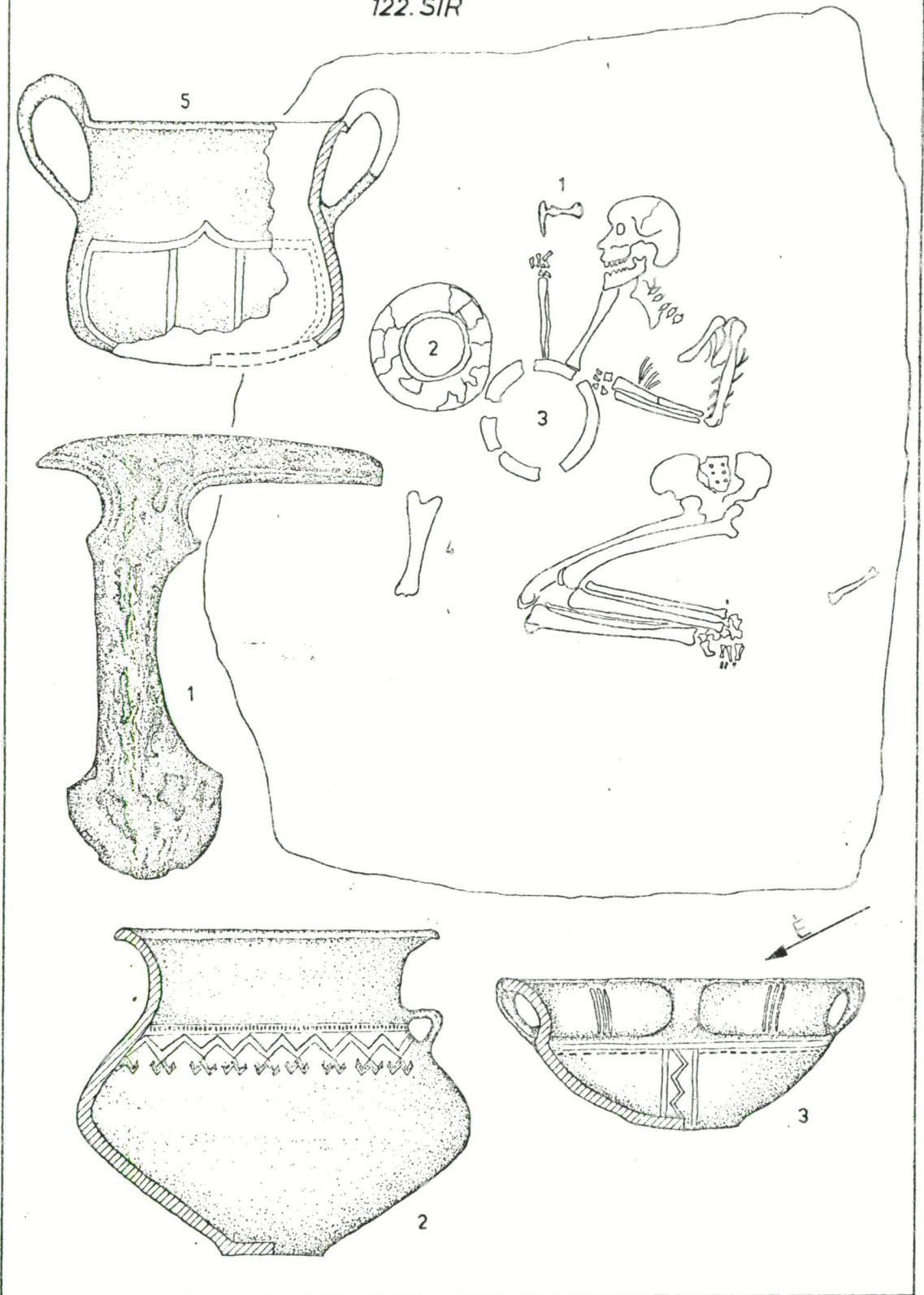
47. kép

121.SÍR

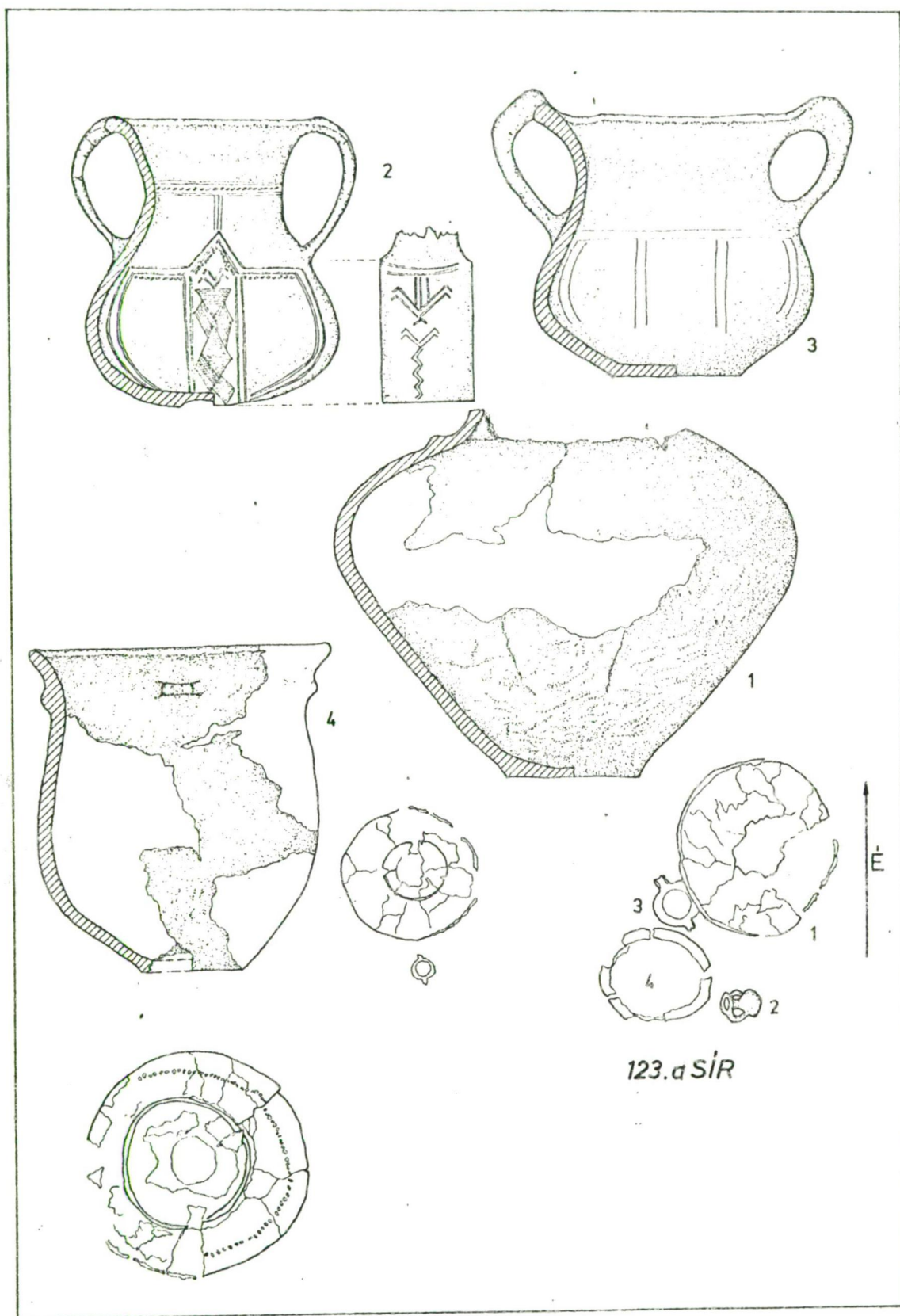

48. kép

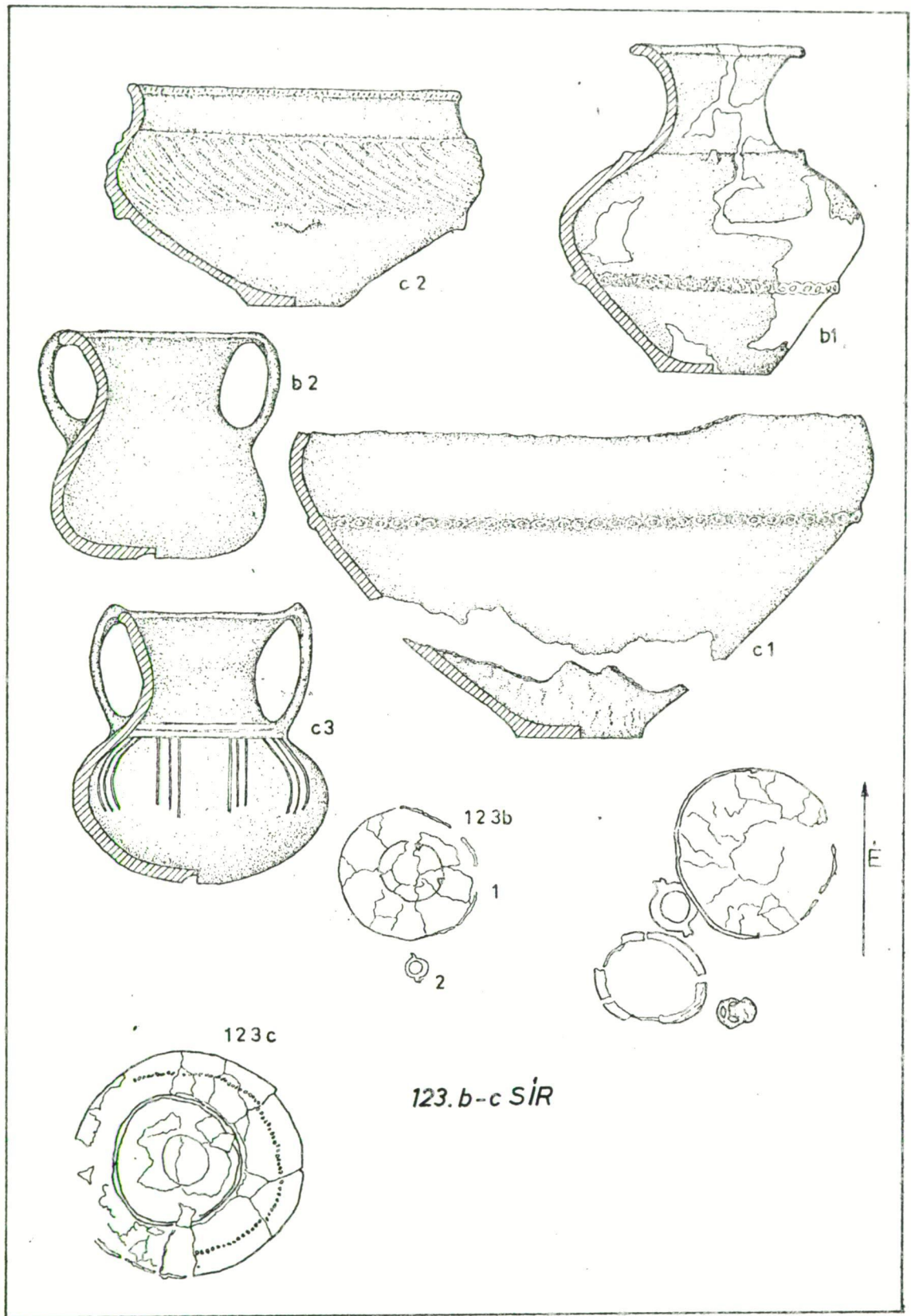
122. SÍR

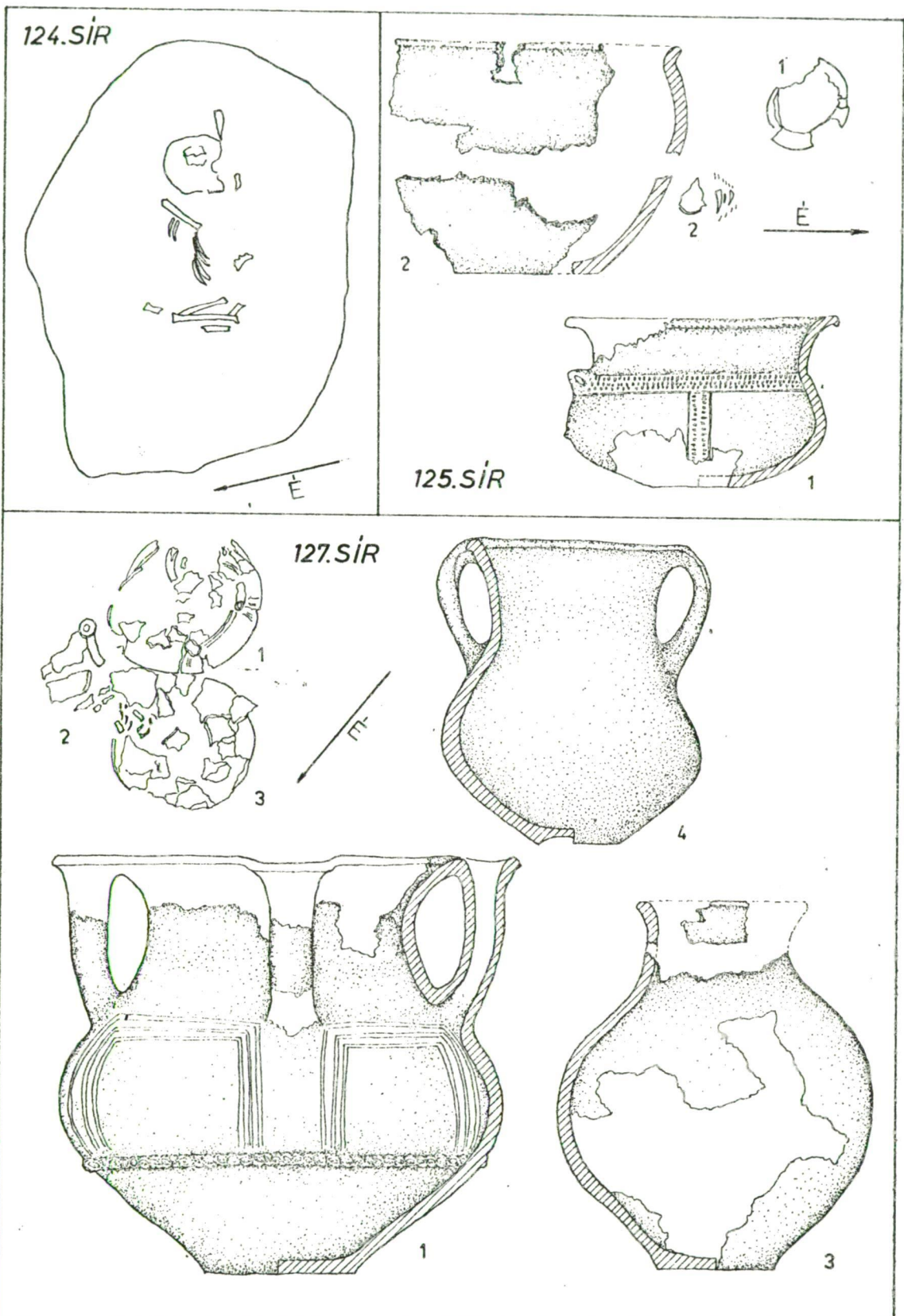
49. kép

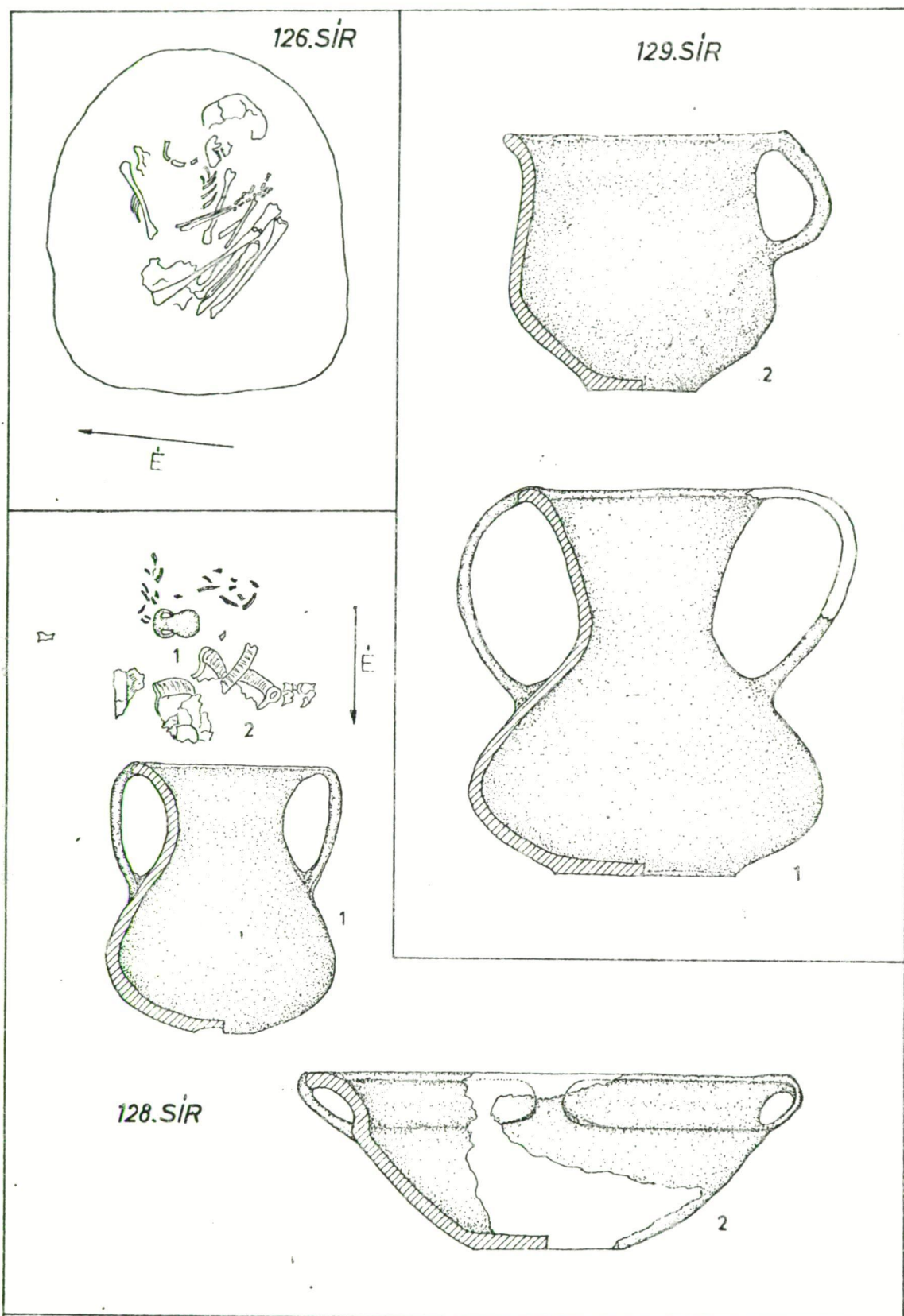

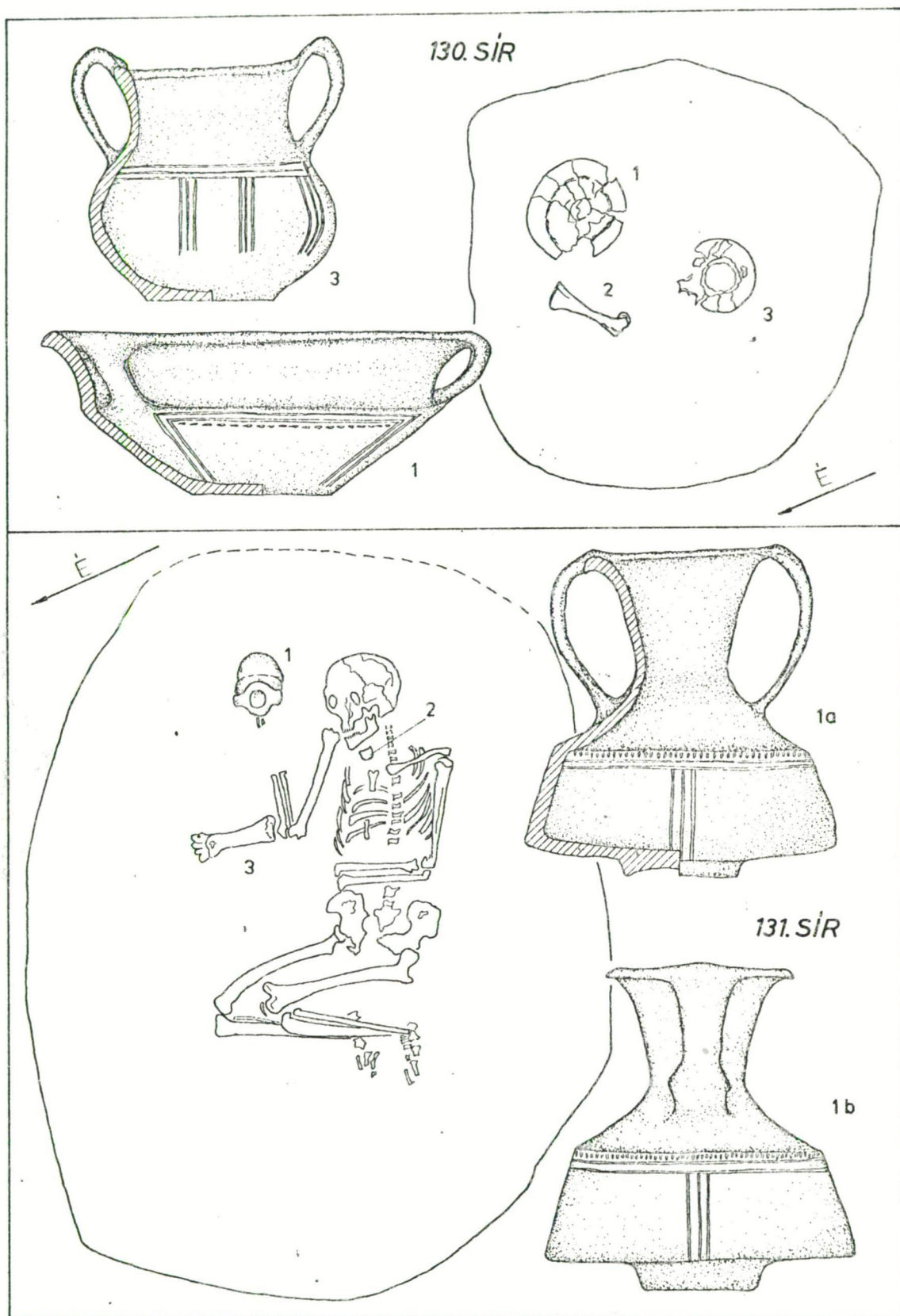
50. kép

51. kép

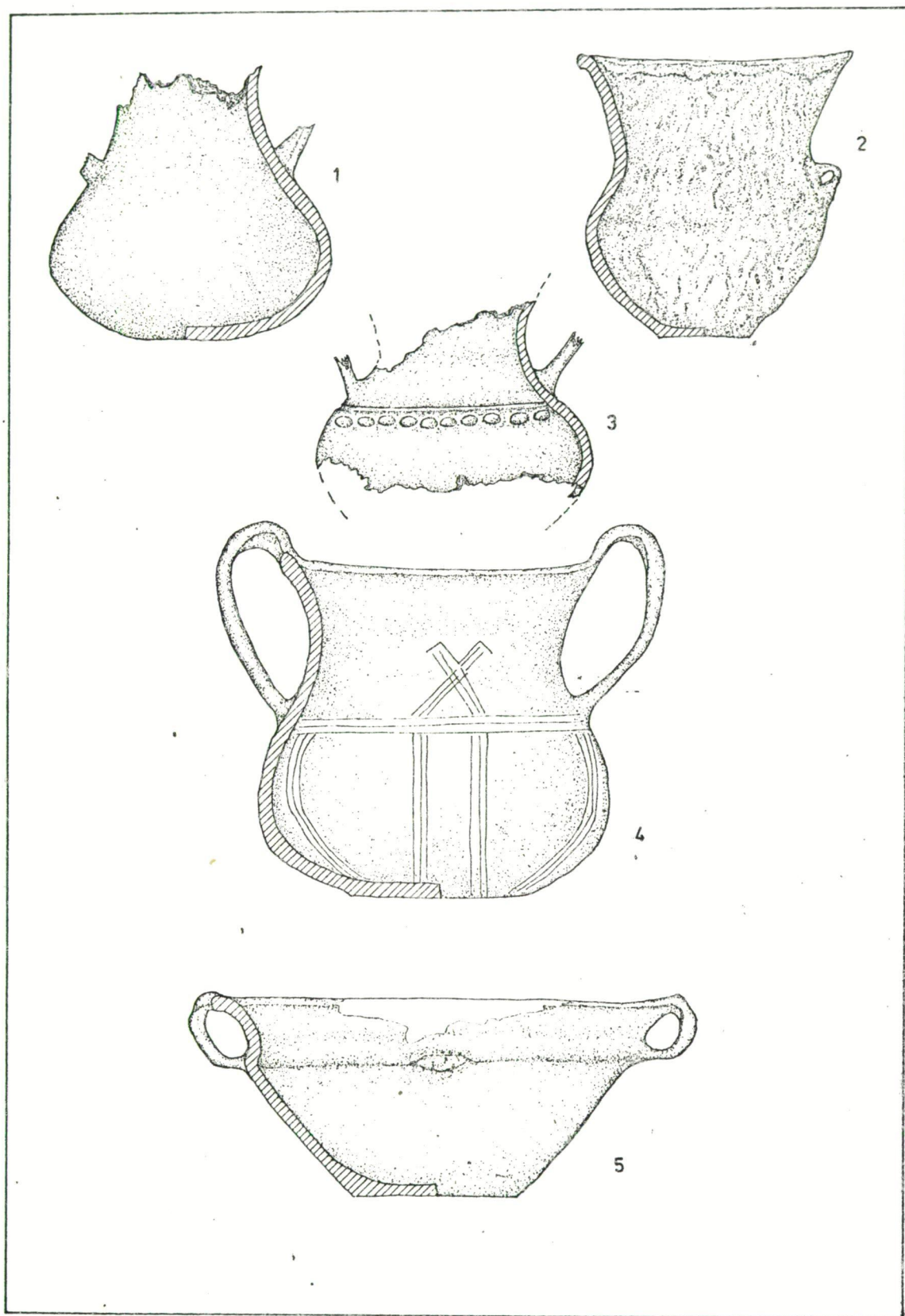

54. kép

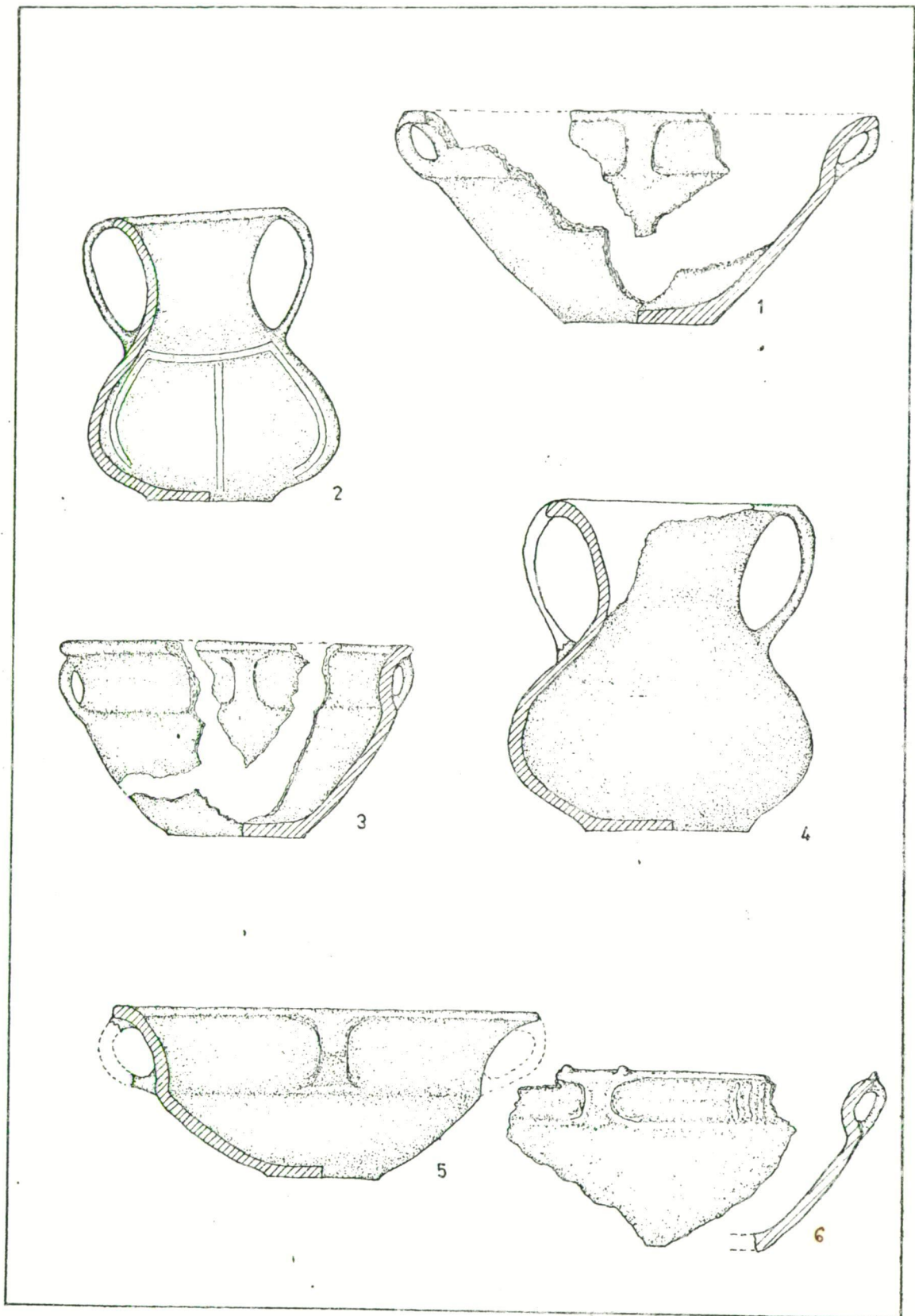
132. S/R

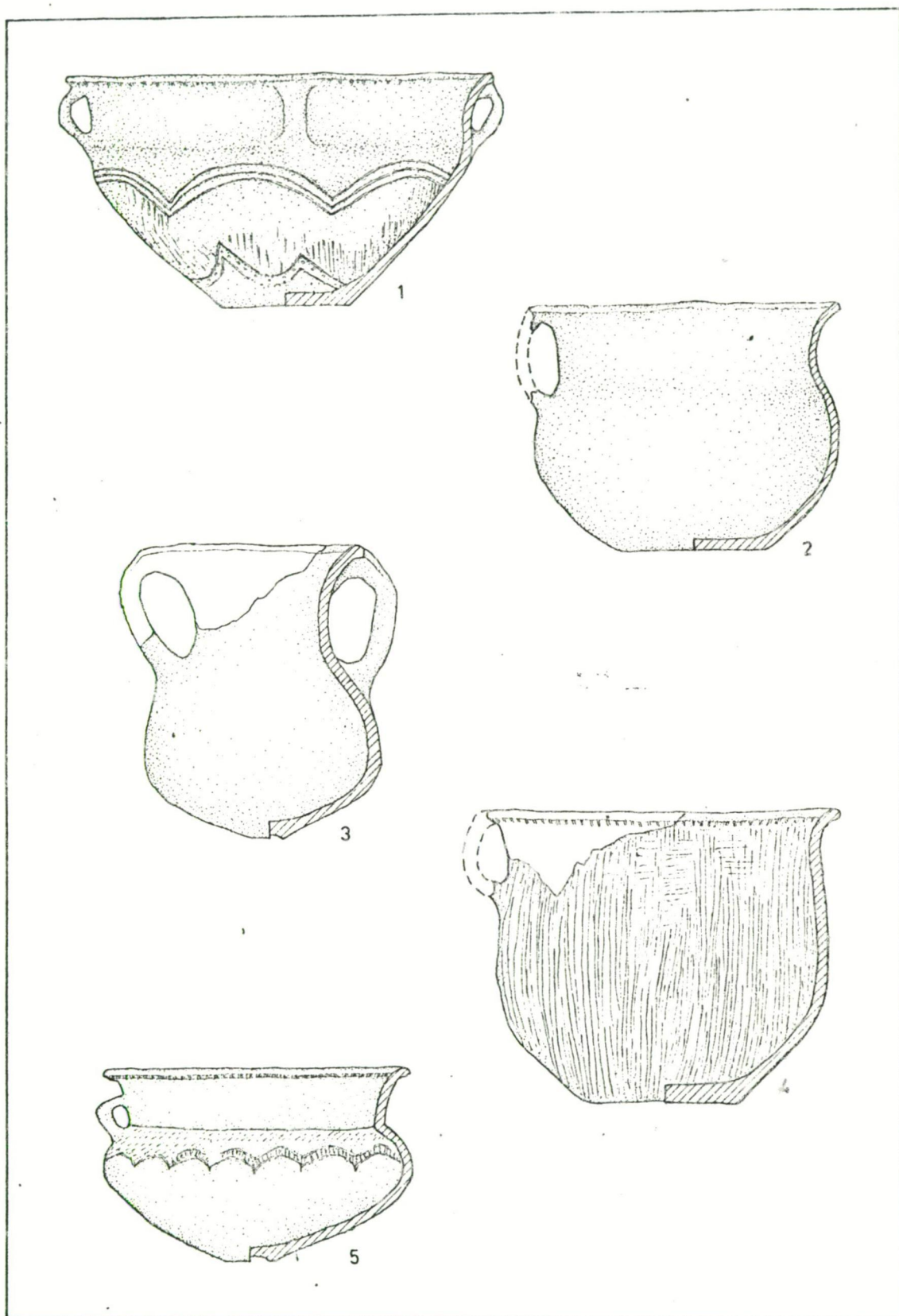
55. kép

56. kép

57. kép

58. kép